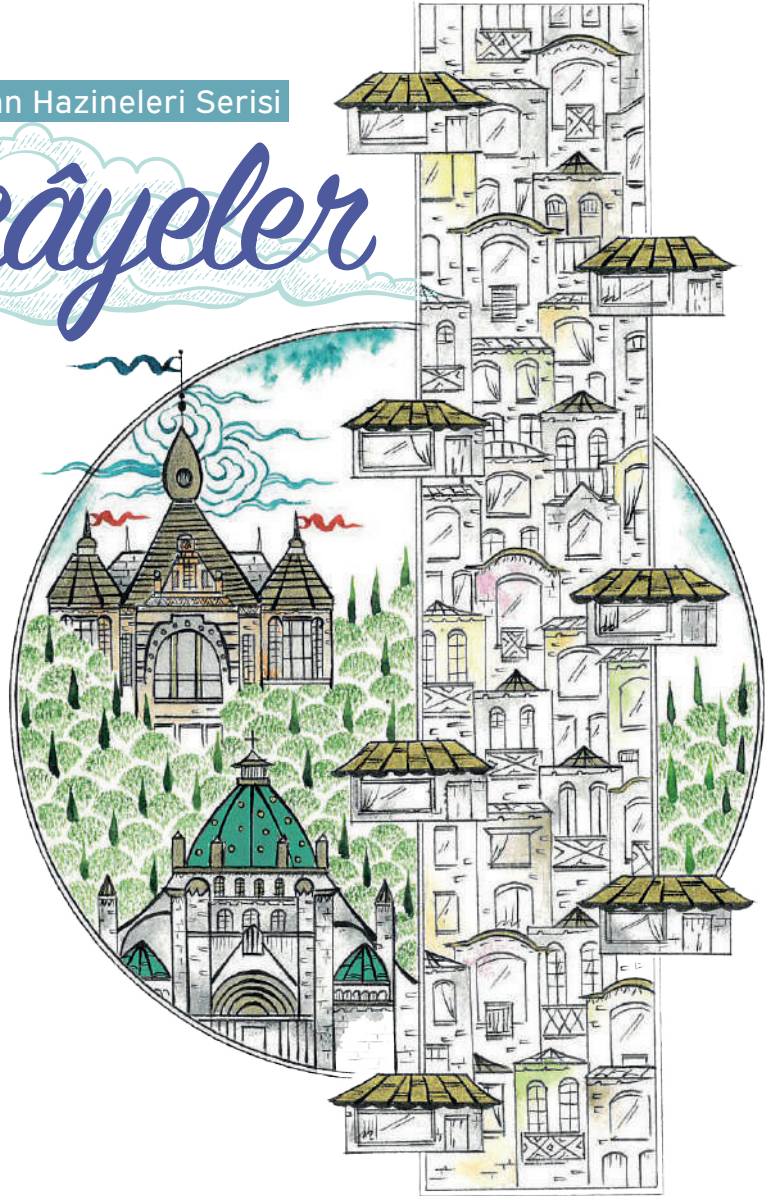

İnsan Hazineeri Serisi

Hikâyeler

H İ K Â Y E L E R

İNSAN HAZİNELERİ SERİSİ HİKÂYELER

©Bu eserin tüm hakları Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına aittir. Tamamı ya da bir bölümü izin alınmadan, fotokopi dâhil, optik, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla kopyalanamaz, çoğaltılamaz, basılamaz ve yayımlanamaz. Bu kitapta yayımlanan metin ve görsel malzemelerin; biyografilerde dile getirilen görüşlerin sorumluluğu ve telif konusunda doğacak maddi ve manevi tüm hukuki sorumluluk yazarlarına aittir; mutlak suretle Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının resmî politikasını yansıtmaz. Yazılar değerlendirme kurulu tarafından değerlendirilmiş, editörü tarafından koordine edilmiş ve sadece önemli anlam bozuklukları ve imla düzeltmeleri yapılmıştır.

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

İNSAN HAZİNELERİ SERİSİ
HİKÂYELER

YTB Yayınları: 72

ISBN: 978-975-17-6196-5

Genel Yayın Yönetmeni
İsmail Yıldız

Görsel Tasarım ve Uygulama
Rihtim Ajans (www.rihitimajans.com.tr)

Editör
Naime Erkovan

Baskı ve Cilt
Özel Ofset Basım Yay. Mat. Tic. San. Ltd. Şti.
Matbaacılar Sanayi Sitesi 1514 Sokak No: 6
Yenimahalle/ANKARA
(Sertifika No: 40365)

Yayıma Hazırlayanlar
Düccane Demirtaş

Metin Editörü / Son Okuma
Maide Sena Terzi

Yayın Yeri ve Tarihi
Ankara, Temmuz 2025

Minyatür
Sümeysra Evsen

Baskı Miktarı
1. Baskı, 500 adet

© TÜM YAYIN HAKLARI

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞINA AİTTİR.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından desteklenen bu yayındaki metin ile ilgili sorumluluk editörler ve metin yazarlarına aittir.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

İnsan Hazineseri Serisi-Hikâyeler
Editör: Naime Erkovan
Özel Ofset Basım Yay. Mat. Tic. San. Ltd. Şti.
1.Tarih , 2. Edebiyat, 3. Diaspora

YTB Yayınları

Oğuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520 Balgat - Ankara
Tel: 0(312) 218-40-00 Faks:0(312) 218-40-49
info@ytb.gov.tr kep adresi: ytb@hs01.kep.tr

İNSAN HAZİNELERİ SERİSİ

1.

BİRİNCİLER

2.

YÜZLER

3.

PORTRELER

4.

OLAYLAR

5.

KELİMELE

6.

MEKÂNLAR

7.

OBJELER

8.

BELGELER

9.

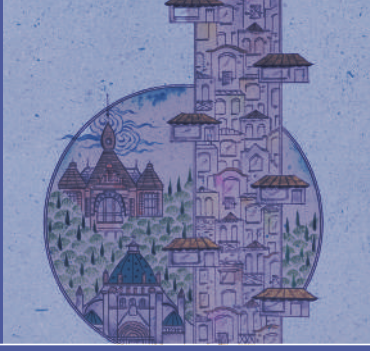
HİKÂYELER

10.

OLMAK

İÇİNDEKİLER

TAKDİM

Abdullah EREN, YTB Başkanı VIII

SUNUŞ

Naime ERKOVAN XII

Angelika'nın Unutuşu	17
Cam Fanus	35
Diskotek Brazil	53
Dokuz Taş	59
Geyikler, Annem ve Almanya	71
Milyarlarca İstiridye	77
Rilke'nin Dışılığı Hakkında	87
Türk Bakkalı	91
Sarı Kâğıttan El	97
Duisburg Treni	103
Louvre'dan Çaldığım Heykel	111
Annem İşini Kaybetti	115
Kaybolan Madeni Para	119
Perondaki Duvar	125
Köln Radyosu Sustu	129
Oturma İzni	143
Soytarı Olmak	147
Biri Vardı Mutlaka...	151
Çilli de Çilli	159
Yargı	167
Rebeka	173
Telgraf	179
Yama	185
Kırk Yılda Bir Yaş Günü	195
Ölü Henüz Soluyordu	213
Almanya'da Kalan Oğul	217
Sevgili İstanbul	223
Berlin'de mi Yaşlanacağım?	229

H İ K Â

TAKDİM

Abdullah EREN

YTB Başkanı

Dünyanın dört bir yanına iz bırakmış Türk diasporası, yedi buçuk milyonu aşan ferdi, genç ve dinamik nesilleriyle gurbetin hikayesini yeniden yazmaya devam ediyor.

1960'lı yıllarda, başta Avrupa ülkeleriyle olmak üzere imzalanan iş gücü anlaşmalarıyla gurbet yollarına düşen vatandaşlarımız nice badireler atlatmış, alın teri ve azimleriyle bir yandan ek-mek paralarını kazanırken diğer yandan bulundukları ülkelerin kalkınmasına katkı sağlamış, kültürel zenginlik ve çeşitliliğin neşvünema bulmasına fırsat vermişlerdir. Bu uzun yolculukta, Türk diasporasının her bir nesli kendine özgü hikayelerini biriktirmiş; zorlu mücadeleler, umutlar ve yeni ufuklar bu hikayelerde muhafaza edilmiştir.

Elinizde tutmuş olduğunuz bu eser, işte bu altmış yılı aşan serüvende Türk diasporasının hikayesinin farklı veçhelerine bambaşka kalemlerden öykülerle ışık tutuyor. Bu eserin içerisinde yer alan her bir öykü, bir yüzümüzü, bavullarımızda saklı sevinç, hüznü ve heyecanlarımızı barındırıyor. Bu yüzden, Türk diasporasının hikayesini edebiyatın gücüyle gelecek nesillere aktaracak bu çalışmanın başta yurt dışındaki vatandaşlarımız olmak üzere herkeste derin izler bırakacağına, herkesin gönlünde bir parçaya dokunacağına inanıyorum.

Bu eser içerisinde hikayeleri yer alan edebiyatçılarımızdan vefat edenleri hayır ve minnetle yad ediyor, hayatta olanlara ise emeklerinden dolayı şükranlarımı sunuyorum. Aynı zamanda, çizdiği nadide minyatürlerle bu eserin renklenmesine katkı sağlayan Sümeyra EVSEN hanımefendiyi tebrik ediyor, eserin muhatabını bulmasını ümit ediyorum.

Gurbetle karşılaşan insanımızın yaşadığı ve tecrübe ettiği her şey yeniydi. Zamana karşı bir yarışın içinde kendilerini bulurlarken edebiyat hem bir sığınak hem bir teselli hem de büyük bir kayıt mekanizmasına dönüştü. Bu sayede öğreniyoruz o yılları. Yine bu sayede altmış yıl içerisinde gurbet hayatının neye evrildiğini de.

Hayat akıp gider, edebiyat onu kayıt altına alır. Hatta o hayatları bir fanusun içine yerleştirir. Böylece ne eskir ne de unutulurlar. Çünkü hayat devam ettiği sürece hikâyeler de devam eder.

Y E L E R

"Perondaki tren, alışılmışın dışında bir yolculuğa hazırlanıyordu. Kazan dairesi son hazırlıklarını yaparken ve makinist panelleri bir kez daha kontrol ederken istasyonda sıra dışı bir kalabalık birikiyordu. Uzun yola çıkacaktı tren bu sefer. Bütün kompartımanlarını dolduran yolcuları günler ve geceler boyu sürecek bir seferle yabancı topraklarda bırakıp hiçbirini geri getirmeyecekti. O yolcuları bir gün geri getirecek miydi, o da belli değildi.

Erkeklerin askerliklerini saymazsak yolcular evlerini ve ailelerini belki de ilk defa terk ediyorlardı; o yüzden heyecan ve endişeleri tecrübe etmedikleri bir türdendi. Kimisi çocuklarını geride bırakıyordu kimisi eşlerini kimisi de yaşlı anne babasını. Her birinin farklı bir hikâyesi olsa da hayalleri ortaktı: Kısa zamanda çok çalışıp evlerine bolca para göndereceklerdi. Kazançları yeterli miktara ulaşınca da tekrar yurtlarına geri dönecek ve ölünceye kadar bir daha hiç ayrılmayacaklardı.

Tren, kara bir dumanı perona doldurup harekete geçti. Eller son kez sallandı, son kez "Allahısmarladık!" dendi, son kez sık sık mektup yazmaları tembihlendi. Kocaman bir gürültü kapladı istasyonu ama çok sürmedi her şeyin sessizliğe gömülmesi ve gözü yaşlı insanların üzgün bir şekilde garı terk etmesi. Tren, uzun bir yolculuktan sonra Münih İstasyonu'na varınca yolcular yorgun düşmüştü. Ellerindeki adreslere ulaşip bir an önce "gurbet" macerasına atılmak, böylece de çabucak bitirmek istiyorlardı. Çoğunun kaderi belliydi: Fabrikada belli vardiyalarla çalışıp dinlenmek için de "Heim" denilen pansiyonlara gitmekti. Yıllarca sürecek olan bir döngüydü bu.

**BU ESERİN MEYDANA GETİRİLME SEBEBİ DE İŞTE
BU ŞAHİTLİKTİR. YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA
TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI (YTB) TARAFINDAN HAYATA
GEÇİRİLEN PROJE KAPSAMINDA ALTMİŞİNCİ SENESİNİ
GERİDE BIRAKAN GURBET MACERASININ HİKÂYELERİ
DERLENİP TOPARLANMAK İSTENDİ. BÖYLECE ALTMİŞ
YILLIK SERÜVENİN GENİŞ BİR MOZAIĞI VE BİR
ANLAMDA DA ÖZETİ ORTAYA ÇIKARILMIŞ OLACAK.**

Günler geçtikçe yeni hayatlarına alışıyorlardı gurbetçiler ama hasretleri büyüyordu. Evlerine sık sık gönderilen mektuplarla hasretlerini bir nebze de olsa gideriyorlardı ama mektuplar karşılıklıydı. Geride kalanların istekleri yığılıyordu "Heim" odalarına her zarf açıldığında. Ve gurbet diyarına ulaşan bu istekler, yaz tatilinde memlekete giderken bavulları dolduracaktı.

Fabrikalarda ya da inşaat alanlarında geçen yorucu çalışma saatlerinin ardından serbest vakit buldukça herkes sevdiği işe yöneliyordu imkânlar el verdiğince. Ki-

misi bağlamasına sarılıyordu kimisi eve göndermek yerine bir suçluluk duygusuyla kendisi için biriktirdiği parayla satın aldığı fotoğraf makinesine kimisi de Türkiye’den getirdikleri müzik kasetlerine. Ama kimisi de kelimelere sığınyordu. Yaşadıkları yeni hayatın tecrübeleri, hikâyelere dönüşüyor ve gelecek nesillere bir şahitlik olarak bırakılıyordu.

Bu eserin meydana getirilme sebebi de işte bu şahitliktir. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından hayata geçirilen proje kapsamında altmışıncı senesini geride bırakan gurbet macerasının hikâyeleri derlenip toparlanmak istendi. Böylece altmış yıllık serüvenin geniş bir mozaigi ve bir anlamda da özeti ortaya çıkarılmış olacak.

Uzun bir dönemi kapsamı bakımından hikâyelerde farklılıkların hatta değişim rüzgârlarının tespit edilmesi oldukça normal. Nitekim gurbete ilk gidenlerin karşılaştıklarıyla bugün özellikle de Almanya’da yetişen dördüncü neslin yaşadıkları arasında bir hayli fark mevcut. Bu dönüşüm de elbette edebiyata yansıyacaktı. Durum böyle olunca eserleri iki ana başlık altında toplamanın daha sağlıklı olacağı düşüncesindeyim:

1. Gurbette yaşanan gurbet hikâyeleri
2. Memlekete yansıyan gurbet hikâyeleri

Gurbette Yaşanan Gurbet Hikâyeleri

Seçkiyi meydana getirirken gurbette yaşanan olayların hikâyelere birçok yönüyle yansıdığını görüyoruz. Sonuçta her şey yeniydi ve birçok şey ilk kez tecrübe ediliyordu. Daha da önemlisi, memleketteyken bu durumların hiçbirisiyle karşılaşılması. Dolayısıyla insan ruhuna etkisi derin olacaktı. Kaleme alınan ilk öykülerde fabrika işleyişinin ve heim deneyimlerinin ağırlıklı olarak ele alındığı görülüyor.

Fakir Baykurt’un “Dokuz Taş”, Aysel Özakin’in “Annem İşini Kaybetti”, Rıza He-kim’in “Kırk Yılda Bir Yaş Günü” ve Fethi Savaşçı’nın “Uzun Yola Çıkacak Kadın” gibi hikâyelerinde gurbete giden ilk işçilerin yaşadıkları fabrika-heim eksenli atmosfer kaleme alınmış. Gurbetçilerin hayatlarında yepyeni bir çevrenin ve bambaşka yaşam koşullarının artık hüküm sürmeye başlamış olduğunu bu metinler sayesinde görebiliyoruz. Gidilen ülkenin diline vâkıf olunmaması yüzünden yine ilk dönemin çetrefilli meselesine dönen bürokrasi girdabıyla mücadele, özellikle birinci kuşağın hayatında önemli bir yere sahiptir. Yüksel Pazarkaya’nın “Oturma İzni” hikâyesi o gerçeğin şahididir.

İşçilerimizin yeni bir düzene geçmiş olsalar da memleketlerindeki alışkanlıklarını ve geleneklerini gurbette de ellerinden geldiği kadar sürdürdüklerine şahit oluyoruz. Yusuf Ziya Bahadınlının “Çilli de Çilli” hikâyesinde geleneğin yeni dünya-ya ama

daha çok da gençlik hevesiyle harmanlanışını görüyoruz. Yine Yüksel Pazarkaya'nın "Yargı" isimli öyküsü ilk dönem gurbetçilerinin mesafeye rağmen peşlerini bırakmayan töresel sorunlarını ele alıyor.

Zaman zaman düşmanlığa varan yabancılık ve öteki insan olma hissiyatının bir gurbetçinin hayatında bulunmadığını düşünmek, büyük bir yanlış olur. Özdemir Başargan'ın "Ölü Henüz Soluyordu", Aysel Özakin'ın "Berlin'de mi Yaşlanacağım" ve Gülseren Heydorn'un "Yama" hikâyelerinde bu duyguların esintileri karşımıza çıkıyor.

Gurbet ve özelinde Almanya denilince akla gelen bazı kavramlar vardır. Bunlar gurbet hayatının asli unsurları haline gelmiştir. Gülseren Heydorn'un "Türk Bakkalı" ve bir döneme damgasını vuran Köln Radyosu efsanesinin ele alındığı Gülşen Gülbeyaz'ın "Köln Radyosu Sustu" hikâyeleri bir dönemin tanıklığı olması açısından önemlidir.

Gurbete ve çoğunlukla da Almanya'ya yalnızca işçi adayları gitmedi. Öğrenci veya belli bir eğitim almak üzere hatta bazen de turist olarak yabancı topraklara giden yazarlarımızı da burada zikretmek gerekiyor. Bahaeddin Özkıışı, Sait Faik, Tezer Özlü, Fakir Baykurt, Kamuran Şipal ve Ercüment Aytaç'ı bu yazarlara dâhil edebiliriz. Bahaeddin Özkıışı'nın "Rilke'nin Dişiliği Hakkında" ve "Soytarı Olmak"; Sait Faik'in Paris esintili "Louvre'dan Çaldığım Heykel"; Tezer Özlü'nün Nice esintili "Diskotek Brazil"; Fakir Baykurt'un "Duisburg Treni"; Kamuran Şipal'in "Cam Fanus" ve Ercüment Aytaç'ın "Kaybolan Madeni Para" isimli hikâyelerinin anlatıcı veya ana karakterleri işçi değil, başta akademik olmak üzere farklı amaçlarla gurbete gitmiş kişiler olarak karşımıza çıkıyor.

Hikâyeleri seçerken bazı farklılıklar daha ortaya çıktı. İkinci nesil yetişirken birinci nesilde görülmeyen durumlar kendini belli etti. Gönül Özgül'ün "Sevgili İstanbul" ve Muammer Bilge'nin "Almanya'da Kalan Oğul" hikâyelerindeki çatışma artık gurbete uyum sağlamış ve kendisini oranın bir parçası olarak görmeye başlamış gençlerin hissiyatına dairdir. "Vatan" ve "alışma" kavramları o vakte kadar bilinen asli manalarından sapmalar gösteriyor. Bir farklılık daha var. Bana, dolayısıyla da çocukluğumun geçtiği Berlin yıllarıma ait olan "Sarı Kâğıttan El" ve "Perondaki Duvar" başlıklı öykülerim, Almanya'da yetişen ikinci neslin vesikaları ve tanıklıkları hâline geliyor.

Memlekete Yansıyan Gurbet Hikâyeleri

Bu başlığın altında bir edebiyat klasiği hâline gelen Nursel Duruel'in "Geyikler, Anem ve Almanya" adlı hikâyeyi öncelikli olarak zikretmek gerekiyor. Daha önceki başlığın altında toplanan hikâyelerden en büyük farkı, eserin bakış açısının içeriden yani memleketten olmasıdır. Uzak topraklara gurbetin yansımasıdır. Annesini Almanya'ya uğurlayacak olan küçük bir kızın bir akrabanın evinde geçirdikleri hüznü ve suskun son gecesini anlatır Duruel. Belirsiz bir ülkeye, hayırsız bir kocanın pe-

**SEÇKİYİ MEYDANA GETİRİRKEN GURBETTE YAŞANAN OLAYLARIN
HİKÂYELERE BİRÇOK YÖNÜYLE YANSIDIĞINI GÖRÜYORUZ.
SONUÇTA HER ŞEY YENİYDİ VE BİRÇOK ŞEY İLK KEZ TECRÜBE
EDİLİYORDU. DAHA DA ÖNEMLİSİ, MEMLEKETTEYKEN BU
DURUMLARIN HİÇBİRİYLE KARŞILAŞILMAMIŞTI. DOLAYISIYLA
İNSAN RUHUNA ETKİSİ DERİN OLACAKTI. KALEME ALINAN İLK
ÖYKÜLERDE FABRİKA İŞLEYİŞİNİN VE HEİM DENEYİMLERİNİN
AĞIRLIKLIL OLARAK ELE ALINDIĞI GÖRÜLÜYOR.**

şinden gitmek için çocuğunu geride bırakan annenin dramıdır bu hikâye ama aynı zamanda gurbetin parçaladığı ailelerin de üzücü kaderidir.

Kamuran Şipal'ın "Rebeka" isimli hikâyesini de bu başlığın altında zikretmek gerekiyor. Türkiye'de geçen öyküde, anlatıcının memleketine gidişiyile birlikte çocukluk anılarının izini sürerken o yıllarda Rebeka'lara ait olan şekerçi dükkânına gitmesiyle başlar hikâye. Anlatıcının, Yahudi bir ailenin kızı olan Rebeka'ya olan duygularını ve bunun sonucu olarak gelişen durumları ele alıyor hikâye.

Bir diğer önemli eser de Yıldız Ramazanoğlu'nun uzun hikâyesi "Angelika'nın Unutuşu"dur. Otobiyografik öğelerden hareketle kaleme alınan hikâyede, Angelika isimli bir Alman kızının yazarın çocukluk yıllarında bir süre yanında yaşamasını konu ediyor. Anlatıcı, Angelika sayesinde Almanca kelimeler öğrenirken Angelika'nın kendi topraklarından uzakta yaşamasının sonucu olarak gitgide kendi dilini unutmaya başlamasının öyküsüdür eser. Coğrafya ve dilin bağını da böylece göstermiş oluyor hikâye.

***

Gurbete işçi götüren ilk trenin perondan ayrılması üzerinden altmış, hatta altmış bir yıl geçti. Aynı zamanda nesiller değişti. Bir yandan yepyeni hikâyeler hediye etti gurbet bu insanlara ama bir yandan da parçalanan ve yarım kalan, bir daha tamamlanması mümkün olmayan hikâyeler bıraktı geride. Gurbetle karşılaşan insanımızın yaşadığı ve tecrübe ettiği her şey yeniydi. Zamana karşı bir yarışın içinde kendilerini bulurlarken edebiyat hem bir sığınak hem bir teselli hem de büyük bir kayıtl mekânizmasına dönüştü. Bu sayede öğreniyoruz o yılları. Yine bu sayede altmış yıl içerisinde gurbet hayatının neye evrildiğini de.

Hayat akıp gider, edebiyat onu kayıtl altına alır. Hatta o hayatları bir fanusun içine yerleştirir. Böylece ne eskir ne de unutulurlar. Çünkü hayat devam ettiği sürece hikâyeler de devam eder.

Naime ERKOVAN

YILDIZ RAMAZANOĞLU

ANGELİKA

Angelika'nın Unutuşu

ANGELIKA'NIN UNUTUŞU

Yorganın içinde sapsarı bir baş görmek alışık olmadığım bir durum. Sıcakça yanımda yatıyor. Saçları terlemiş, boynuna yapışmış biraz. Yüzünde hafif bir gülümseme var. Bir meleğin masumiyeti içinde derin bir uykuya dalmış. Rüyasında kalın gözlüklerine ihtiyaç duymadan her şeyi gördüğünden ve hiç bilmediği yerlerde aşına bir rahatlıkla gezip dolaştığından eminim. Göğsü ay ışığının altında inip kalıyor, tehlikeleri göze alıp insanlara yaklaşan bir güvercininki gibi telaşlı ve ritmik. Bense uyuyamıyorum bir türlü.

Ali amcam balkonda bizi uyandırmamak için kısık ve duyulması güç bir sesle konuştuğundan söylenenleri anlayabilmek için daha çok uyuyamıyorum. Annem ve babam da heyecanla fısıldaşarak uykumu hepten uyunmaz hale getiriyorlar.

Kafamın içinde başka insanların da bizim gibi hissedip hissetmediklerine, benzer şeylere mi ağlayıp güldüklerine dair hiçbir fikir yoktu. Tersine, heyecana bulanmış, kabına sığmayan büyük bir karışıklık oluşmuştu zihnimde. Söyleyebileceğim tek şey şu ki on beş gün kadar önce Ali amcam evimize sarışın insanlar getirmişti ve onlarla bize yabancı bir dilde konuşurken tanınmaz hale geliyordu, onları seyrederken beden dili bizden tamamen uzaklaşmış olan bu adamın gerçekten benim amcam olup olmadığından bile şüpheye düşecek kadar yadırgıyordum durumu. Hepimiz sabırsız kıpırtılarla amcamın ağzının ve başının hareketlerine, inip kalkan kollarına bakıyor, hızla gidip gelen sözlerin bir an önce tercüme edilmesini bekliyorduk. Sonunda istediğimiz oldu ama konuşulanları anladığımıza bin pişman olduk çünkü bu insanlar kuşkularımızı haklı çıkaracak bir şekilde evde bazı büyük olayların vuku bulmasına yol açacak laflar ediyorlardı. Biraz geriye sarıp anlatmak gerekirse, anlaşılan hepimiz kadere karşı koyamadan, bunun için kılımları bile kıpırdatmadan teslim alınmıştık ve ‘bakalım ne olacak’ hissiyle Ali amcamın öteden beri ailenin baş konularından biri olan gizemli Almanya öyküsüne karışıp gidiyorduk.

Amcam mühendislik okumak için gittiği Münih’te bu kirpiklerine kadar sarı olan aileyle tanıştığını defalarca yazmıştı. İki kız çocuklu ailenin önce kiracısı, sonra da çok yakın dostları olmuş. Angelika’nın babası Ankıl Peter’in, amcam kendine ait bir araba sahibi olana kadar, hiç kimselere vermediği sıfır kilometre arabasını birlikte kullanmayı teklif ettiği haberi, ecnebilerde de bizdeki gibi harbilik, mertlik olabileceğinin

işareti olarak bütün sülalemize yayılmıştı. Sonra zamanla Marion'un hazırladığı yemekleri birlikte yemeye başlamışlar, birlikte ağlamışlar, gülmüşler. Bu dostluk ve güven, bırak başka ülkelerden çıkıp gelmiş yabancı biriyle, Almanların kendi aralarında bile sık rastlanan bir durum değilmiş. Amcam anlatıyor, babam hayranlıkla dinliyordu. Yakın dostlarının dağıldığı bir dönemdi. İşlerin kötüye gitmesi yalnızlaşmayı da beraberinde getirmişti. Çevresini saran ama aslında ne olmasını ne de ölmesini isteyen kalabalık arkadaş güruhunu düşününce amcama imrenmemek elde değildi.

Peter Zolner hep bir oğul özlemi çektiği halde, kuaförlük yapan karısı Marion, tekrar doğurmaya asla yanaşmıyormuş. Amcam ağabeyimi düşünmüş o zaman. Onu doğduğundan beri ölesiye sever. İlk yeğeni ve doğduğu günden itibaren üç yıl boyunca her şeyine tanık olduğu ilk insan. Hep bahsedermiş şöyle çalışkan, böyle akıllı, hareketli diye. Bir gün akıllarına kendi deyimiyle müthiş bir fikir gelmiş. Çocukları bir yıllığına değiş tokuş etme fikri. Ağabeyim bir öğrenim yılı onların oğlu olacak, Münih'te kalacak, kızları Angelika da bizde. Farklı kültürleri tanıyıp dil öğrenecekler, kişilikleri güçlenecek.

Uzun zamandır işleri gereği Müslümanlarla yakın dostluklar kuran Zolner ailesi meğer Münih'teki biricik caminin Boşnak asıllı karizmatik hocasının sohbetlerine katılıyor-muş. Amcamı ufaktan sorgulamaya bile başlamışlar başıboş yaşamı yüzünden. İhtida etmiş Almanlarla buluşmuşlar bir iki kez. Evin içi günün birinde okunmayı bekleyen Almanca Kur'an mealleri, Rumi'nin Mesnevileri, Avrupa ve İslam kitaplarıyla dolmaya başlamış. Sonuç: Bu yaz Türkiye'ye gidilecek, güzel bir Ankara yazında Müslüman olunacak, sonra oğul ve kız bir yıllığına değiş tokuş edilecek, ardından önce gezmek, güneş yüzü görmek için ver elini Antalya, sonra tekrar Ankara ve Münih.

Ali amcam fısıldıyor içime sıkıntı veren bir tıslamayla. Antalya'ya giderken biraz alışsın diye ağabeyimi de götüreceklermiş, merak etmeyelim, sonra tekrar Ankara yapıp oradan gideceklermiş Almanya'ya. Tam paralelimdeki yatakta uyuyan, kim bilir ne rüyalar görüp bunalan, sürekli dönüp devindiğinden görünmez bir şeyle savaştığı hemen belli olan ağabeyimi.

Bir yıllığına Zolner ailesinin çocuğu olacak o, peki konuşup anlamayı bile başaramadığımız halde, yatak yok gerekçesiyle hiç fikrim sorulmadan yanıma yatırılan bu kalın gözlüklü, sürekli inler gibi sesler çıkaran yabancı kız onun yerini ne kadar tutabilir ki. Angelika. Arkadaşlarım ismini duyunca ne diyecekler, benden bir yaş büyük olduğu halde aynı sınıfa gitmemizle ne kadar dalga geçecekler, bu kız durumu fark ettiğinde hangi dilden itiraz edecek. Kim anlar, kim dinler onu...

Yatakta biraz itekleyip kendime yer açayım derken tanıdım Angelika'yı. Dokununca anladım içindeki doluluğu. İçinde çizilecek resimler, söylenecek şarkılar olduğunu, kuşları, kaplumbağaları, köpekleri, tırtılları, köstebekleri, çilekli ve limonlu dondurmayı sevdiğini anlamak için büyümüş bir kız olmama gerek yoktu. Bunda anlaşıl-

mayacak bir şey yok. Konuşmanın şart olmadığını, görmenin ve dokunmanın daha esaslı bir anlaşma yolu olarak aramızda uzanıp gideceğini hissedebiliyordum. Hatta onu böyle melek gibi uyurken çözmüştüm. Uyanır uyanmaz bana gülümseyeceğine, hemen evcilik oynamaya başlayabileceğimize adım gibi inanıvermiştim.

Evimizde yaşanan olağanüstü olaylar çember gibi çevriliyordu kafamın içinde. Daha önce hiç tanık olmadığımız cinsten, ruhu evin pencerelerinden taşan bir tören. Yeni-mahalle'nin en güzel camisinin imamının evimize gelişi. Eve girince güzel bir koku yayılması, ne sürdürseye artık. Mahallenin bütün çocukları kapıya yığılmıştı. Hoca kelime-i şahadeti kelimelere ayırarak söylüyor, Peter ve Marion da seyreden çocukları gülme krizine sokacak şekilde komik bir aksanla tekrarlıyorlardı. Angelika ve kardeşi Petra gülmüyorlardı hiç. Derinden sarsıldıkları, hayret içinde oldukları, yere çakıldıkları, kafalarının karıştığı belliydi her hallerinden. Kızların yüzlerinin yuvarlandığını, sonra biraz uzadığını, bembeyaz kesildiklerini, gözlerini kırpmadan bir imamın, bir anne ve babalarının hareketlerine odaklandıklarını hatırlıyorum.

Ortamdan herkes etkilenmişti. Bütün kadınların başlarında işlemeli, parlak örtüler. Herkes belli ki her zaman rastlanması mümkün olmayan sıra dışı ve sarsıcı olaya ilk kez şahitlik ediyordu. Marion da başına işlemeli krem rengi bir örtü atmıştı artık o hengâmede kim hediye ettiyse. İkrama geçilince örtüler çıkarıldı. Annem biraz dolaştı başörtüsüyle, şerbet getirip götürme süresince. Yaz olduğundan kadınlar dekolteydi biraz. Bir tek Marion uzun kollu ceketli, diz altı etekli. İmam gider gitmez usulca çıkardı ceketini o da. Ali amcam havayı yumuşatmaya çalıştı sözüm ona. Hoca namazdan söz etti ya, "Gözünüz korkmasın, kılamıyoruz hiçbirimiz, Allah affeder," dedi.

Bir sorumluluk alacak değilsiniz, endişeye mahal yok demeye gelecek bir söylev çekme hakkını kendinde görüyordu Avrupa görmüş biri olarak. "Bağışlaması boldur Cenab-ı Allah'ın," diye ekledi babam destek çıkar gibi.

Herkes hediye getirmiş. Bu onları çok mutlu etti. Hacı Bayram civarından alınmış işlemeli Kur'an kabı, meydandaki Nur Kitabevi'nden başka bir yerde bulunmayan hurma çekirdeğinden tespihler, kokular, sürmelikler, örtüler, hatta Peter'e kravat, gömlek, kızlara Kızılay'daki mağazalardan alındığını belli edecek poşet ve ambalajlarda elbiseler, kolyeler. Bunu sadece Ankara'da yaşayanlar anlayabilirdi, Kızılay'ın gözde alışveriş yerlerinden biri olduğunu. Sanki Münihli bir Alman aile ne anlayacaksa, kadınlar hediyelerin Ulus'tan, Dışkapı'dan değil, Kızılay'dan alındığını açıklayan konuşmalarını tercüme etmesini istiyorlardı amcamdan. Amcam anlattıkça kadınca-gız da minnet duygularını el kol işaretleriyle, Almanca nidalarla ifade etmeye çalıştı.

Çevremizdeki erkeklerin telkiniyle babam amcama öyle bir baskı yapmıştı ki amcam sonunda koskoca adamı Ziya Gökalp Caddesi'ndeki cerrah arkadaşına götürmek zorunda kaldı. Doktor hiç acıtmadan nasıl sünnet edeceğini uzun uzun anlatmış Peter'e. Aslında öyle çok sıkı muhabbetlerin yaşandığı, komşulukların göz yaşarttığı bir sokak

değildi bizimkisi ama bu duyulmadık acayıplıktaki haber Yenimahalle'nin sınırlarını aşıp komşu mahallelere, hatta en az on durak ötelerdeki Sanayi denilen iş yerlerinin usta ve çıraklarına kadar jet hızıyla yayılmıştı. Bütün mahalle bu haberle çalkalandı. Peter'i görebilmek için eve akın edenler biraz meraktan biraz da hediyelerle hayırlayıp bu büyük olayın sevabından nasiplenmek için geliyorlardı, öyle ki paraya kıyıp yarım ya da çeyrek altın getirenler bile olmuştu.

“Bu adam iki gün sonra nasıl araba kullanacak da tatile çıkacak?” denilirken Peter bir günde iyileşti bile. Bu, doktorun işinin ehli oluşundan, belki de âdet yerini bulsun kabilinden sembolik bir operasyonla yetinmesinden olabilirdi. Marion heyecan içinde bu işin mahiyetini, bundan sonraki hayatlarına nasıl etki edeceğini anlamaya çalışıyordu ama kiminle nasıl bir sırdaşlık geliştireceğini, derdini nasıl anlatacağını bilemiyordu.

Ali amcam “Dinle ilgili hiçbir sorumluluğunuz yok,” dese de o, yola çıkış ânına kadar annemden bundan böyle nasıl bir hayat sürmeleri gerektiğine, yapılacak ibadetlere, söylenecek dualara dair bir şeyler öğrenmeye çalışmayı sürdürdü. Annem benim ilimim ne ki diye panikleyip, fazla bir malumat verebilecek durumda olmadığını düşündüğünden “Zamanla öğrenirsin,” demekle yetinmişti. Onlar Antalya'dan dönene kadar evdeki ilmihal kitabını iyice bir okumaya, Marion için hazırlanmaya karar verdi. Gerekirse Sıhhiye'deki Zafer Pasajı'na gider ve uzaktan akrabaları olan Fatih Kitabevi'nin sahibinden hurafe içermeyen temel bazı kitapları alıp gözden geçirebilirdi.

Işıklar sönük. Salonda yaralı bereli Peter ve heyecan içindeki Marion uyuyor. Dip odada Angelika ortak yorganımıza rulo gibi sarınmış, dönüp durmakta. Ağabeyim de karyolasından aşağı düştü düşecek. Sımsıkı sarıldığı yastığıyla savaşırçasına hareket halinde. Hiç bilmediği, daha önce adım bile atmadığı şehirlerde rüya yoluyla gezip dolaşan, derin bir aşinalıkla caddelerini arşınlayıp en mahrem mekânlarında dolaşan insanların rahatlığıyla kavgaya bile tutuşmuş sanki biriyle.

Karanlıkta ay ışığı babamın yüzüne vuruyor. Amcama karşı ailesinin hakkını tam da müdafaa edememiş, zafiyet göstermiş birinin hissiyatı içinde. Oğlunun bilmediği ülkelere götürülmek üzere onlardan koparılıp alınmasına, meseleyi farklı açılardan değerlendirmeden, çabucak ikna edilmiş olmayı içine sindirememişti, sessizce kendini yiyip bitiriyordu. Fısıltılar öyle yüksekti ki fısıltı olmaktan çıkıp ürkütücü bir hal alıyor, korku verici şekiller görmeme neden oluyorlardı.

Annem “Bir sene çok uzun,” diye itiraz ettikçe, amcam, “Yengeciğim bir yıl orada kalsın, haşır neşir olsun, okula gitsin gelsin ki dili temelden kapsın, ömür boyu bana dua edeceksiniz,” diyerek yatıştırıyordu onu. Böyle bir fırsat hiçbir çocuğun önüne çıkmazmış, kendisi yirmili yaşlarda oralara gidip dil öğrenmeye kalkıştığı için ne kadar zorlanmış, ezilmiş, zaman kaybetmiş, hâlâ felsefi dili tam sökmemiş.

“Onlar da kızlarını bize bırakacak, böylece oğlumuza çok iyi davranmak zorunda kalırlar,” diyerek anneme güç vermeye çalışıyordu babam. “Bu durumda gözleri gibi bakmaları, sevmeleri lazım bizimkini.” “Tabii aynı şekilde bizim de bu masum yavrucağı,” dedi annem eğilip Angelika’yı görmeye çalışarak. Ben artık gözyaşlarımı yorganla bastırarak ağlıyordum. Geri dönülmez bir yola girildiği belliydi. Sesler düşmüş, annemin süngüsü inmiş, kader ağlarını örmeye başlamış ve itirazlar, korkular, kabaran ruhlar karşı konulmaz bir basınçla dindirilmişti.

Yatağın içinde hıçkırımamaya çalışarak gözyaşlarına boğuluyordum, önce sanki sabah olunca ağabeyim bilinmeyen birileri tarafından boğazlanacakmış gibi dehşet verici bir hisle sarsılıyor, sonra da beni yapayalnız bırakıp harikalar ülkesine gidecekmiş gibi kısıkanıyordum. Tamamen unutulmuştum. Kimsenin biricik ağabeyinden ayrılan küçük bir kızın ne olacağıyla ilgilendiği yoktu. Angelika. Ağır bir sorumluluk altında ezilmemin adı. Belli ki onun varlığı hayatımı alt üst edecek, bütün dengeleri onun lehine bozacak ve annesizlik kozu her haklı itirazımın önüne susturucu bir mazeret olarak sürülecek. Kimdi bu sarı kafalı, kalın gözlüklü, durmadan dondurma yiyen kız, ne manası vardı hayatımda. Rehin mi, konuk mu, yoksa bir yıllığına anlaşmalı üvey kardeş miydi çözemiyordum. Bu nasıl bir oyun içinde oynundu.

Yanı başımdaki meleksi uyumasına bakılırsa onun da bu işten bir şey anladığı yok. Hepimiz kandırılmıştık. Bizimle daha bir hafta haşır neşir olmuştu ama verilen hediyeler, yenilen harika yemekler, sürekli kalabalık ve şölen havası, babamın onun hatırına hepimize bolca harçlık dağıtması, birkaç gün içinde iki kez şehrimizin biricik eğlence yeri olan Gençlik Parkı’na gitmemiz, lunaparkta limitsiz eğlenme hakkı, ki bu çocukluk tarihimizde hiç yazmaz, kiralanan bisikletlerle yarışmalar yapmak onu büyülemişti. İlgi alaka hep böyle yukarılarda mı olacak peki? Bundan böyle herkes onu mu sevecek?

Sabah olur olmaz, daha kahvaltı sofrası toplanmamışken, Marion’un kuaför olduğunu duyan bütün akraba kadınlar evimizin antresinde sıraya girdiler. Yatak odasında ki seyyar ayna getirilip bir sandalyenin üzerine dayandı. Annem yere geniş bir örtü yaydı. Kadınların münasebetsizliğine çok kızmıştı ama Marion parıltılı, kocaman bir çantanın içinden envai çeşit malzemeyi çıkarıp salondan getirilen sehpanın üzerine keyifle dizmişti bile. Tokalar, fırçalar, kutu kutu her numaradan boyalar, karıştırma kapları, sapı incecik sivri taraklar, maşalar ve bigudiler... Herkes ihtida töreninde hediyeler getirdi ya, o da kadınlara bir jest yapmak, iyiliklerine karşılık vermek istiyordu. Gerçekten çok hızlı ve maharetli. Uzak semtlerden, Cebeci’den, Bahçelievler’den, Küçükcesat’tan gelen yengeler, eltiler, eski ahabaplar, kuzenler sırayla Marion’un önüne oturuyor, onun coşku içindeki yaaa, “ahzuu(oo),” aber nidalarını artık anlamaya başlayarak, bazen cilveyle “nayn!” diye haykırarak bambaşka bir kadına dönüşüyorlar, bir alım ve çalım kalkıyorlardı sandalyeden.

Akşam ortalık sakinleşince isim koyma tartışmaları başladı. Babam son derece yetkin bir din bilgini tavrıyla oturmuş, bu konuda gevşeklik gösteren amcama karşı, ihtida eden insanların isimlerinin değişmesinin zorunlu olduğunu savunuyordu kat’i bir dille. Fakat isimleri öyle değişikti ki onları anlam ya da kafiye bakımından karşılayacak Türkçe adlar bulmak imkânsızdı. Peter değişip Nihat oldu sonunda. Nedeni basitti. Bu, amcamın lise yıllarından beri çok sevdiği bir arkadaşının ismiydi ve daha sonra o da Almanya’nın Münih şehrinde hem çalışmış, hem okumuş, çok yıpratıcı günler yaşamış, sonunda da bir akciğer hastalığına yakalanıp ölmüştü. Münih, mühendis olan amcalarımın makine ve kimya fuarları için sıklıkla gittikleri bir şehir olduğundan, böyle birçok tanıdıkları vardı orada. Ölüm faslı geçilerek, sadece iyi bir arkadaşın ismi olarak uygun görüldüğü söylendi.

Türkçe isimler hakkında hiçbir fikri olmayan Peter, “Tamam,” dedi, “iyi bir isimse.” “Anlamı nedir?” diye sordu ama bilen çıkmadı. “Bir ara bakarız sözlükten,” dediler ama unutuldu zamanla. Peter muhtelif zamanlarda birkaç kez yeni isminin anlamını öğrenmeye çalıştıysa da yanıt alamadı. Kızı Türkçe öğrenince sormak üzere içinde bir ukde olarak kaldı. Sonra da duyduk ki oralarda hiç kullanmamış bu ismi.

Marion’a ise annem Leyla ismini koydu. Dedem “Adı Leyla olsun,” demiş annemin yüzünü ilk gördüğünde ama tam o günlerde kayınvalidesi vefat edince vazgeçip onun ismini koymuşlar. Anneme gelince, iki çocuğuna da isim verememiş, büyükler belirlediğinden. Böylece ilk kez isim koyabiliyordu. Angelika’ya da oy birliğiyle Sema ismi verildi, ama küçük kardeşi Petra unutuldu. Bu isim değiştirme işi çok komik gelmişti bana. Çocuksu bir işti. Küçük kızın unutulmasına çok sevinmiştim. Çünkü Petra’ya Petra demek beni mutlu ediyordu.

Marion yola çıkmadan önce alışveriş yapmak istedi. Herkes çok meşgul olduğundan onu bildiğim en iyi ve çeşidi bol bakkala götürmek bana kalmıştı. O zamanlar büyük marketler yoktu, ülkemizin akılları başlardan alan, yeni gelen her ürünle olay yaratan ilk süpermarketi Gima açılalı yıllar olmuştu ama çok uzaktı bize. Ayda bir giderdik, özel bir törenle. Bakkalda bisküvi, konserve, çikolata bulabildi; sallama çay, sıvı sabun ve kolonyalı mendil bulamadı. Kendimi bulamadığı her şeyden sorumlu tutuyordum. Sonuçta misafir gelmişlerdi ve annem gördükleri günden geri kalmasınlar diye babamı günde birkaç kez çarşı pazara yolluyordu.

Onu mahallemizin meydanına götürdüğümde bütün esnafın beni tanıdığına şahit olması çok hoşuma gitti, bembeyaz eteği, pembe naylondan fırfırlı bluzu, kocaman pasta gibi kabartılmış sapsarı saçlarıyla Marion gibi görkemli bir kadına rehberlik yapmak da esnafa karşı gücüme güç kattı tabii ki. Aslında herkesin gizli açık onu süzmesinde rahatsız edici bir yan da yok değildi ama bunun ne olduğunu bilemiyordum. Sokakların pırıl pırıl olması içimi ferahlattı. Mahallemize onun gözüyle baktım da küçük ama ikişer katlı, genelde beyaz boyalı, arka bahçeli evlere bayılacağımı düşünerek gurur duydum. Sokağımızın böyle uzayıp gittiğini, ileride görünen, Angelika’yla

birlikte gideceğimiz ilkokuldan sonra çok büyük caddelere açıldığımızı anlatmaya çalıştım. Her şeyi anlamış gibi olgunlukla gülümsüyor ve başımı okşuyordu.

Arka bahçemizde annem ev sahibinin bize tahsis ettiği kısımda domates, maydanoz, hatta sarımsak yetiştirdiğinden böyle şeylere para vermeye gerek yoktu. Bir masa ve altı sandalye dizecek kadar ahşap bir verandamız ve güneşe karşı iki büyük şemsiyemiz vardı. Yukarıdan sallanan renkli ampullerimizin altında ödevlerimizi yapar, okuyup anlattığımız masallarla bütün dünyayı turlar, rengârenk hayaller kurardık. Işığın masadaki gölgelerinden, duvara düşen dev görüntülerden nice kahramanlar yaratırdık.

Angelika sevmiştii bu küçük bahçeyi. Çünkü en güzel yemekleri burada yiyordu. Kuralları çiğneyip sigara içen, tüllerimizi sarartan bekâr amcalarım annem tarafından derhal bahçeye yollanırdı. Bu sefer de yüksek sesle konuşmaları meseleydi tabii. Annem “Aman biraz yavaş” diye uyarmaktan bir hal olurdu. Mutfakta işe daldığında bir de bakardı ki sesler heyecanla yeniden yükselmiş. Ya derin politik konular ya da zengin olmak için hangi işlere dalmak gerektiğine dair sonu gelmez planlar projeler başarmış gözü kara adamların efsanevi öyküleri. Evimiz küçüktü, çabucak derlenip toparlanan kutu gibi bir yerdi. Yarım saat içinde her yeri silip süpürmek mümkün.

Önlerinde çok uzun bir yol olduğundan, sabah çok erken yola çıktı Zolner ailesi. Ağabeyimin elinde koyu yeşil, yepyeni küçük valizi. Angelika’nın hayatımda tam olarak neye karşılık geleceğine odaklandığımdan, ağabeyimden ayrılanın acısını ve yokluğunun beni ne kadar eksilteceğini, kanatlarımı nasıl da kıracağını kavrayamamıştım. Aynı anda bütün duyguları bir arada yaşamayı bilmiyordum daha. Yaşamın bazen kahredici, çoğu zaman da insanın aklını başından alan çeşitliliği bulamaç halinde önüne gelmemiştii o güne kadar. Sadece okul açılınca bu sarı saçlı kız hakkında nasıl bir izahat verebileceğimi, okuldaki arkadaşlık dengelerinin değişip değişmeyeceğini düşünüyordum yolculara el sallarken.

Antalya’da üç beş günde bronzlaşmış, yanmışlar. Ağabeyimin rengi onların deyimiyle çikolata gibi olmuş. “Kendini sevdirdi kerata,” dedi babam. Kirpiklerine kadar sarı olan bu insanlarda kuzguni siyahtan koyu kestaneyle kadar değişen saçlarımız hayranlık uyandırıyor. Babam açık kumraldı gerçi ama biz hepimiz anneme çekmiştik renk hususunda. Ben de onların bize bayılmasının tersine bir hastalık, bir renksizlik görmüştüm bu ailede ilk karşılaşmamızda. Sonraları çevremizdeki kadınların Angelika’nın sarı saçlarından “lepiska gibi, mısır püskülü sanki, görülmemiş,” diye söz etmeleri, onların anlayıp da benim bilemediğim bir durumla karşı karşıya olduğumuza gösterivermişti. Kendimden kuşkuya düşerek aynada simsiyah gözlerime baktım birçok kez. Sorularla doluydu gözlerimdeki beyazlığın içinde yüzen siyahlık ama ben kendimi seviyordum. Kıvılcımlar çıkaran gözlerimin içi, sim serpilmiş gibi pırıltılarla doluydu.

Ağabeyim dişini sıkıp özlemini bir yıl içine atabilir, bunu biliyordum. Birçok olayda dayanıklılığını kanıtlamıştı. Canı sağlamdı doğrusu. Kolayca ağlamaz, sızlanmaz.

Peki bu kız!

Ailesi onu bırakıp gidince, belli olmaz bakarsın birden üzüntüye kapılır da hasta olur diye bir gezme ayarlamıştı babam Angelika'nın kızımız olması onuruna. En yakın aile dostumuz olan Ragibe Hanım ve ailesini Gençlik Parkı'nın havuzlu, piring semaverli çay bahçesine davet etmiştik. Havuz dediysem yapay bir göl sayılacak kadar büyüktü. Çınar ağacından bir gölgeliği olan masaya yerleştiğimizde Angelika'nın yüzünden hüznün dalgaları geçmeye başlamıştı bile. Semaverden yükselen çay kokusu hepimizi kendimizden geçiriyordu. Garsondan güzel renkli bir baton pasta istemiştik, annemin evde yapıp getirdiği ayçöreklerine takviye olsun diye.

Yapay göl gözüme öyle büyük görünüyordu ki ilerleyen yaşlarda bu gölün aynı göl olduğuna asla inanmadım. Hâlâ da benim şehirden ayrılmamdan sonra daraltılıp küçültüldüğünü iddia ederim. Babam bir kayık kiralayıp ikimizi bindirdiğinde iyi bir seyir çıkmıştı herkese. Denize açılıyormuşuz gibi bir heyecan sarmıştı mesela telaşe memuru Ragibe teyzeyi. Kocasını bu deniz aldatmacasına hiç prim vermeden sessizce annemin çöreklerini götürmeyi tercih ediyordu. Babam küreklerden birinin başına Angelika'yı geçirdi. Başlamıştı görmezden gelinme maceram. Suyu nasıl geriye atacağını, dairesel hareketlerin nasıl bir ritimle yapılacağını gösterdi, sık sık başını okşadı. Bu an, geçmek bilmeyecek bir yılın habercisi olarak, içimi endişelerin, küçük tırtılların, sırtüstü dönen böceklerin kapladığı sonsuz uzun bir andı. Midem bulanıyor, kayıktan aşağı düşecek gibi oluyordum. Simsiyah saçlarımın sarıya dönüşmesini dilerdim Allah'tan, biri ölmeden önceki son arzumu sorsaydı eğer.

Gece yatağın içinde sürekli dönerek düşündüm durdum. Sapsarı kirpikleri de olsa sıkıntılı şeyler gören her insan gibi çatılmıştı kaşları uyurken. Titriyor, garip inilti çıkarıyor, Almanca sayıklıyor. Tespîh böceği gibi kıvrılmış, küçücük olmuş hacmi. Yüreğim kaldırmadı. Gidip saçını okşadım, sıcaktı yanağı. Benim içimdeki her duygunun onun da içinde olduğunu biliyordum. Böyle kireç gibi beyaz tenli olsalar da onlar da bizim gibi normal insanlardı. Annesi uzun bir yolculuğa çıkmış bir çocuk, annesi ölmüş bir çocuk sayılırdı üstelik. Onun da canı vardı ve acıyacaktı uyandığında. Hemen anlayacaktı başına geleni. Başına gelmiş gibi hissedebiliyordum.

Ağlamaya başladım. Onu koruyacağıma yemin ettim. Ölümcül hasta sayılırdı bir bakıma. Bir insanın kürek çekmesi, annesinin yanında olmasından daha mühim bir şey değildi. Sonuçta bize emanet edilmiş bir zavallıydı. Beklemediğim anda pencereden odama girmiş bir kuştan farksızdı. Onu eğlendirip durumunu hafifletmek bana düşerdi. Öyle de oldu. “Billuur! Angelika'nın gözlüğünü al da gel, salonda unutmuş, şimdi bir yerlere çarpıp canını yakmasın.” “Billuur! Arkadaşlarıyla tanıştırsana, oyununuza onu da çağır.” “Billuur! Resim iş malzemelerini taşımasına yardım et, bak annesi de yok, üzülmesin.” Bunları önceden hissedebilmek çocuk oyuncağıydı. Uyudum sonra.

Uyandığımda başucumda durmuş beni seyrediyor, alnımdan terli saçlarımı çekiyor. Kan ter içindeydim, ne rüya gördüysem. Beni daha iyi görebilmek için gözlüğünü

aramaya başladı. “Ablamsın,” dedim. Benden bir yaş büyüktü, ağabeyimden bir yaş küçük. Ben sekiz, o da dokuz. Güldü, daha ablanın ne olduğunu bilmiyordu.

“Angelika uğurlu geldi,” dedi babam daha iyi bir işe geçtiğinde. Onun gelişinden beş ay sonra Küçükesat taraflarına taşınmamız şart oldu. Aksi halde iş yeri sapa geldiğinden babam çok zorlanacaktı. Küçükesat’ta evler çok pahalıydı, fakat biraz aramayla oranın devamı sayılabilecek, hatta yüksek mevkisi yüzünden havası daha da temiz olan Gaziosmanpaşa’da bir ev bulduk sonunda. Hem ucuz hem bahçeli. Her yer dağlık bayırlık ve yemyeşil. Hiç apartman yok. Daha doğrusu, birkaç lüks apartman yapıp daireler inşaattan satılmıştı, ama bunların sayısı parmakla gösterilecek kadar azdı. Tek katlı evlerle doluydu çevremiz. Renkli ampul kullanmak moda olduğundan, bahçeleri ayıran çitlerin üzerine dizilen sıra sıra ampullerin ışığı, gece olunca biz çocukları sevince boğardı.

Taşınmamız sırasında Angelika’nın benzer eşyaları kendince sınıflandırarak hızla bir araya toplama çabası, küçük elleriyle ağır kutuları kaldırmaya çalışması annemi çok duygulandırmıştı. “Sistem öğrenmiş çocuk bu yaşta,” dedi babam. Sanki ben bilmiyorum. Aynılarını ben de yapıyordum, ben de sistem öğrenmiştim küçük yaşta. Bardakları gazete kâğıtlarına sarıp itinayla yerleştiriyordum kutuya, bebeklerimizi doyurmuştum yolculuğa dayanabilmeleri için, elbiselerini katlayıp kendi kutularının altına yerleştirmiştim, bulmak kolay olsun diye.

Yeni eve taşındıktan sonra paramız çoğaldı, annem ayda bir bizi komşu evin büyük kızı Seyhan ablaya bırakıp Maltepe’deki Şato Yazar, Güneypark gazinolarının kadın matinelere gitmeye başladı arkadaşlarıyla. Sevdği sanatçılar Ankara’ya geldiği zaman konserlerini kaçırmak istemiyordu. Bu gezmeler bazen Çiftlik’teki gazineye kadar uzanıyordu. Ona bu önemli sanat haberlerini getiren de amcasının kızı Nimet Hanım idi. Kimler geçmemişti ki bu gazinolardan, Behiye Aksoylar, Zeki Mürenler, Emel Sayınlar ve daha birçokları. Beyaz Kelebekler, Ateş Böcekleri gibi alt gruplar da cabasıydı. Matinelerin ardından elbette giysiler, seyircilerin taşkınlıkları, sanatçıların basındaki beyanatları, cemiyet içindeki haberleri, atışmaları haftalarca konuşulurdu. Annem sonraları soğudu bizi bir kere bile götürmediği bu gizemli konserlerden. Hiçbir şeyin eski tadının kalmadığını, gelenlerin adapsız davranışlarıyla kaliteyi düşürdüklerini söylüyordu.

Angelika çarşamba günlerini iple çekerdi. Okuldan gelince acele yemek yer, en güzel elbiselerimizi giyer, sinemaya giderdik. Annem “Çocukların kültürünün artması için çabalıyorum,” diye açıklardı babama ama esas mesele arkadaşlarıyla buluştuğu kadınlar matinesi tutkusuydu. Akay Yokuşu’na varmadan bir sokak önce ana caddede yeni inşa edilen Karınca Sineması’nın öğleden sonraki seansına yetişmek için uçar gibi yürürdük yokuştan aşağı. Gösterilenler daha çok kadınlar ve çocuklar için seçilmiş filmlerdi. Tam bir ağlama seansına dönüşen matinelere. Yerli filmlerde yaşanan akıl almaz aksilikler, kaderi değiştiren yanlış anlaşılmalara, beklenmedik kazalar,

ölümcül hastalıklar hepimizi kahrederdi. Önceleri konuşmaları anlamayan Angelika sadece ben ağlıyorum diye, hissiyatımı paylaşmak için ağlardı.

Sonraları Türkçesi gelişti ama, ne zaman ki sokakta kavga ettiği çocuklara “Senin canın can da benimki patlıcan mı,” demeye başladı, annemin eve çağıran sesini duyunca “Evli evine, köylü köyüne, evi olmayan sıçan deliğine,” diye bağırarak sokaktaki çocuklarla vedalaşmayı öğrendi, sinemada da en hakikisinden gözyaşlarına boğulma vakti gelmişti artık. İşte o zaman bağlarımız daha da güçlendi ve onun çok uzaklardan geldiğini, tekrar da uzaklara gideceğini ve belki bir daha birbirimizi hiç görmeyeceğimizi tamamen unuttuk.

Ömercik ve Ayşecikli filmlere gittiğimiz zamanlar bizim en mahrem zamanlarımızdı, birlikte katıla katıla ağladığımızı, gece uykudan önce de hep bunları konuştuğumuzu kimse bilmiyordu. Yaşananların sadece bir film, bir oyun olduğunu kesinlikle reddediyorduk. Karanlık bir salonda gürüldeyerek bizi içine alan hayatların kurgu olduğunu, yetişkin insanların rol yaptığını söylemek, büyüklerin taş kalpliliğinden, gaddarlığından başka bir şey değildi.

Babam da bizi birkaç kez Çankaya Sineması’na götürdü. Önce Kuğulu Park’a gidip biraz eğleniyor, sonra yokuş yukarı sinemaya tırmanıyorduk. Oraya daha erkeksi, daha önemli filmler geliyordu ona göre. Kahraman bir kölenin ayaklanışını anlatan Ben-Hur, Ömer Şerif’in büyüleyici Dr. Jivago’su ikinci yarısında uyuduğumuz ama bize ağırlık kazandıran filmlerdi. Babam annemin gittiği filmleri “birörnek şeyler, duygu sömürüsü yapıyorlar,” diyerek biraz aşağılıyordu galiba.

Angelika’nın Almancası giderek zayıfladı. Ağabeyimden gelen mektuplarda kelimelerin üçte biri nasıl Almancaysa Angelika’nın yazdıklarında da Türkçe kelimeler kaçırıyordu cümlelerin içine. Dilini unutmak onu sinirli yaptı, sebepsiz ağlamalarının bundan kaynaklanabileceğinden kuşku duyuldu. Annesi, babası, kardeşi ve arkadaşlarıyla konuştuğu dilin etinden çıkıp gittiğini, ufalanarak ondan parçalar halinde koptuğunu, böylece çok önemli ve hayati bir şey kaybettiğini fark ediyordu tabii. Üzülmessin diye ara sıra Almanya’da tahsil görmüş olan Celal amcanın ofisine götürüyordu babam onu, yeter ki ana dilini unutmasın, konuşup mutlu olsun. İnsanın ana dilini konuşması şifalı bir iştî ve konuştuğu zaman onu uzun süre yatıştırırdı.

Ağabeyimden gelen son mektuptaki cümleler bütün direncini kırar gibi oldu. Annemler okumasına izin verdiklerine bin pişman olacaktı neredeyse: “Renkli televizyonda çok güzel kovboy filmleri seyrediyorum, havuzda yüzüyorum, Peter arabayı çok hızlı sürüyor, hızlandıkça hızlanıyor, çok katlı dondurmalar alıyor, her hafta sonu gezmeye gidiyoruz, doğum günü pastamda adım yazıyordu...” gibi uzun anlatımlar. Bizi mutlu eden şey Angelika’yı sarsmıştı.

Doğum günü fotoğrafları açıkçası hepimizi etkiledi. Ağabeyimin, elinde harika bir oyuncak trenle Peter’in kucağına uzanmış fotoğraflarını görünce o gün hiç yemek

yemedi Angelika. Sağ köşede bir akvaryum, içinde turuncu mavi balıklar. Bej bir kanepede. Üstünde renkli yastıklar. Karşıda büyük bir televizyon. Minicik ağabeyim simsiyah saçlı başını dev gibi Peter'in geniş göğsüne yaslamış. Petra öteki hediyeleri açıyor. Marion bütün şıklığıyla mütebessim poz vermiş. Kocaman bir köpeğe sarılmış. Peter'in içtenliğine karşılık ağabeyimin de yüzü gülüyordu ama sözünü bile etmeden biliyorduk ki gözlerindeki hüznün resimden çıkıp her birimizin içine işleyecek kadar yoğundu.

Fotoğraftaki bütün ayrıntıları zihnimize kazımiştık âdeta. "Marion isteyken Peter bulışıkları yıkıyor, ben de duruluyorum," diye yazması annemin canını sıktı biraz. Hatta kış boyu kardan kapanan evin yolunu hep ağabeyime açtırmışlar kürekle. Angelika ise ilk geldiği günlerdeki çalışkanlığının aksine masadan bir bardak bile taşıymıyordu mutfağa, ayakkabısının bağcıklarını bile annem bağlamaya başlamıştı. Üzülmesin, yorulmasın derken işi iyice abartmış, doğasını bozmuştu Alman kızının.

Angelika da hep iyi şeylerden söz etti mektuplarda.

Okulda yaşadığımız bazı şeyleri hiç yazmadı. "Gâvur kızı" diye dalga geçenleri, çantasına, saçına, eline dokunmak isteyenleri, kışın şaka olsun diye karlı buzlu okul yolunda yokuştan aşağı itekleyenleri. Aslında bu bir iletişim biçimiydi. Dokunmak istiyordu çocuklar. Konuşamayınca nasıl değeceklerini bilemiyorlardı, bir art niyet yoktu hoyratlıklarında. Böyle açıklardı babam olanları ama hepimiz biliyorduk ki çocuklarda bir şekilde yeşeren, kendisine benzemeyenlere duyulan sebepsiz öfkenin de rolü büyüktü bu itmelerde.

Angelika'nın çantasında çok güzel bir kız resmi vardı. Kızlar durdurup bakmak isterdi. Bizde yoktu o zamanlar böyle süslü püslü çantalar, yurtdışına giden tanıdıklara ısmarlanırsa ne âlâ. Uzun Atatürk şiirleri ezberledi. Beyaz kurdeleler taktı. Omzuna gelen saçlarına renkli tokalar almıştı annem. Ne zaman saçlarımızı taramak için çağırırsa her zaman önce ben otururdum, işte bu konuda hiç taviz vermedim. Öte yandan da çok seviyordum onu, her zaman yanımda olsun istedim. Kocaman kalın camlı gözlüğünü düşürüp de bir şey göremediği ve panikle bana seslendiği zamanlar, çocuklarla yarışırken arkama bindiği bisikletten birlikte düşüp dizlerimizi parçaladığımız günler daha iyi dost oluyorduk. Güçlü olduğu, her şeyin yolunda gittiği vakitlerde başkalarına karışır, unutturdu beni. Bense o geldiğinden beri kendime yetmeyi unutmış, onu hayatımın merkezine yerleştirmiştım.

Angelika'nın uyurgezer olduğunu anladığında annem çok öfkeleni, nasıl bırakırlar hiçbir açıklama yapmadan diye. Bir gece su içmek için kalkınca onu garip bir tarzda eliyle havayı yoklayarak yürürken görmüş, yavaşça seslenmiş ama duyuramamış sesini. O da odadaki sandığı açıp karıştırmaya başlamış, gözleri yarı açık. Çeyiz sandığım. İşlemeli yatak örtüleri, çay takımları şimdiden. Gümüş sürahi. Onu almış eline. Bu Osmanlı tarzı, ince uzun kıvrık ağızlı, üzerinde sülün deseni olan şey benim için o kadar değerliydi ki bir gün evlenirsem sadece bunu kullanabilmek için olacaktı bu iş.

Çok korkmuş annem. Hemen babamın doktor arkadaşını aradılar. “Uyandırmayın, yavaşça tutup yatağına yönlendirin ama konuşmaya çalışmayın, sokak kapısını kilitleyin, açık pencere bırakmayın,” demiş. Oysa o zamanlar kilitlemezdik kapıları. Ankara’nın emniyetli günleri. Hiçbir hırsızlık vakası duyulmazdı. Bisikletimiz bahçede dururdu. Yazları alt katlarda bile pencereleri açık uyurdu insanlar. Gündüz ne kadar sıcak olsa akşamları eserd. Ayaz olurdu neredeyse. Çoğu akşamlar pencerelerimizi açık bırakıp dondurma yemeye çıkardık.

Bir gün uzun bir mektup yazdı.

“Tante Fatma dolma yapıyor, çok seviyorum. Turşu da yapıyor. Ne zaman istersem komşulara gidip pişirdiklerinden yiyebilirim. Billur’a ve bana bisiklet aldılar. Bebeğime her gün birimiz bakıyoruz. Geçenlerde yatağın altında unuttuk onu, bakamadık, ama yine de altı kuruydu. Her akşam birçok misafir geliyor. Bahçeden kayısı topladım. Gece bile bahçede evcilik oynayabiliriz. Geç yatabiliriz. Hatta biz her gün geç yatıyoruz.”

Burada her akşam erkenden yatırılan ağabeyime bir nispet vardı. Almanya’dayken akşamları büyüklerle hiç hemhal olamadan odasına götürülmek Angelika’nın içinde ukde kalmış olacak ki salonda misafirlerin konuşmalarını, kahkahalarını dinleyerek uyuduğu günleri bir Ankara mucizesi gibi görüyor, bu kazanımdan Münih’te de geri adım atmayacağını sıklıkla dile getiriyordu. Ağabeyime karşı en büyük üstünlüklerinden biriydi hatta bu özgürlük.

Okullar kapandığında kayıt olduğumuz Kur’an kursundaki genç öğretmenimizden duyduklarından da bir şeyler yazmış. Fatma varmış. Mahzun ve güzelmış, yüzü solgun, elbiseleri yamalı ve eskiymiş, güzel yemek yaparmış. Kolundaki ben çok özelmış. Böyle kadınlar güzel yemek yaparmış. “Fatma annemizin eliyle yapıyorum,” demek lazımmış.

“Meryem’in aynısı,” diye yazmış Marion’a. Fatma’nın hâlâ saklanan kocaman tahta tarağından söz etmiş. Hurma ağacına yaslanıp saçını taradığı tarak. “Oma Opa Mutti çok özlüyor hepinizi,” diye bitirmiş. Sağdan soldan bir mektup.

Türkçeydi. Birlikte okuyup düzeltmiştik. Ağabeyimi kışkandıracak şeyleri çıkarmamız için epeyce yalvarmışım ama vazgeçirememiştim bir tek kelimesinden. Sonra da zarfa koymadan önce hiç beklemediğim bir el çabukluğuyla benden bile gizli bir şeyler daha yazıvermişti. Bunları hiç öğrenemedim.

Babamın bir sürprizi ikimizin de bundan sonraki hayatını derinden etkileyen olaylara sebep oldu. Çankaya’dan birkaç durak sonra gelen Yıldız Mahallesi’ndeki sayısız boş araziden birini kiralayan belediye, açık hava sineması kurmuştu. Tahta sandalyeler birer sanat eseri gibi görünüyordu. Yerler tamamen çakıl taşıyla kaplanmış. Kapaklarını yıllarca sakladığımız gazozlardan kasalar dolusu dizilmiş kenarlara. Yerlere, çakıl taşlarının arasına şimdiden yüzlerce kilo ay çekirdeği kabuğu serpilmiş sanki.

Boş Beşik. Yıllarca çocuğu olmayan aşiret reisinin, duaların yüzü suyu hürmetine bahşedilen biricik oğlunu kartalın kapıp götürdüğü sahne gözlerimizi kan çanağına çevirmişti. Annem önce “Kendinize hâkim olun bakalım, çok ayıp,” diyerek susturmaya çalıştı bizi, sonra merhametle yaklaşp eşit bir şekilde ikimizin de elini tutarak “Yalan yavrum bunlar, inanmayın,” dedi.

Babam küçük transistörlü radyosuna kulağını dayamış, Amerikan uzay mekiğinin Mars’a ayak basıp basamadığını cızırtılı bir canlı yayından anlamaya çalışıyordu. Bu bizi çok sinirlendirdi. Angelika, “Lütfen ama, kapatın,” dedi biraz yalvarma tonunda. Parazit yüzünden kadının kartala yakarışlarını duyamıyorduk tam olarak. Bu dünyada bebeğini kartala kapturan anneler, televizyonda ekmek için haykıran bunca insan varken başka bir gezegen bulmaya çalışmak, kaçmaktan başka bir şey değildi.

Ertesi gün çok iştahsızdık, ikimiz de filmde yaşıyorduk. İçine girip çıktığımız ölümcül sahneleri anlatabilmek uğruna gazlı kalemler, beyaz kâğıtlar elimizde çalıştık durduk. Ben şiir yazdım, o resim yaptı. Kimseye göstermedik. Kartalın pençesinden bebeği kurtaracak bir yol arıyorduk hayaller âleminde gezinerek. Annem akşam çok sevdiğim bir ahababa gideceğimizi söyleyince sevindim. Bir tek apartman bile bulunmayan dağlık bayırlık, hatta üzüm bağlarıyla meşhur mahallemizin en bakımlı ve komik evlerinden biriydi. Nüfus Müdürlüğü’nde memuriyet yapan İzzet amca zamanında bu arsayı alıp yıllarca beklemiş, imar izni gelince de altı ayda yapmıştı evini.

Kışın çamurlarla kaplı yol yüzünden gitmek istemezdik. Eve dönünce ayakkabılarımızdaki çamuru çıkarmak çok zor geldiğinden bahar gelsin, güneş açsın diye bekledik. Ama oraya bir kere tırmandıktan sonra da olağanüstü bir Ankara manzarası karşılardı gelenleri. Şehrin bütün yıldızları bu evin göğüne toplanmıştı. Bütün kederleri alıp götüren bir rüzgâr. İnsanın zihnine türlü çeşit hayaller salan bir uğultu. Yarı vahşi kuş sesleri.

Bütün akşam Angelika’yı incelediler. Evin hanımı ona kelebek desenli bir çorap verdi. Çaylar içildikten çok sonra bana da çıkarıp getirdi bir çorap. Çizgiliydi. Pijama deseni gibi. Acılarım üst üste yığılıyordu. “Sarı kirpikli güzel kız,” diyerek Angelika’nın saçlarını çekiştirdi. “Orijinal sarışın ayol.” Memleketimizde az bulunur bir şeydi. Angelika evin rengârenk çocuksu eşyalarına bayıldı, mutfağa teklifsizce gidip bahçeden toplanmış meyvelerden yedi. “Bu gece burada yatalım,” diye tutturdu. Annem kesin bir dille itiraz etti. Yalvardı sarı kirpik, ben de yalvardım ona güç vermek için. Çok ısrar edince o şeyin olduğunu ikimiz de biliyorduk. Hele Almanya’ya dönüşün çok yaklaştığı bugünlerde. Ev sahipleri de ısrara başlayınca ikimizi o gece yatıya bırakmaya razı oldular. Annem beni bir kenara çekip sıkıca tembihledi. “Gözlüğü kırılmasın dikkat et,” dedi usulca, “yürüyüp gitmesin gece vakti bir tarafa.” Uykuda gezme işi sadece iki kez olmuştu sekiz ay boyunca ama annem bu konuda sürekli diken üstündeydi.

Güzel bir bahar havası. Herkes odasına çekildikten sonra salondaki kanepeye yapılmış yatağımızdan çıktık, ayaklarımızın ucuna basarak üst kattaki terasın sedirine yerleştik. Aşağıdan sürükleyerek taşıdığımız battaniyenin altında birkaç masal anlattık birbirimize. Kartalın keskin ve kararlı bakışları ikimizi de hâlâ büyülüyordu. Kuşun akıllı olmadığına, bu yüzden mazur görülmesi gerektiğine inanmıyorduk. En zeki insanların bile yapamadığını yapan, uçabilen bir kuş akılsız olamazdı. Yol açtığı kötülüğün elbette farkındaydı. Kadının ve adamın kahroluşunun yalandan olması da mümkün değildi. Özellikle kadın, kucağındaki bebekle Meryem'e benziyordu. Mars'ta olmazdı böyle insanlar. Oradan Peter Pan'a atladık. Belki o bir görüşme yapabiliirdi kartalla. Gerçi şimdi uçup terasa gelse, sevinçten kalbimiz duracağı için tanışma ve durumu izah etme fırsatımız bile olmazdı.

Sonra Tanrı'dan konuştuk biraz. Göğünden, yıldızlarından, hakkımızda ne düşünüyor olabileceğinden, bizi özleyip özlemediğinden. Anne ve babası Müslüman olmuştu ama Angelika annemin kendi çeyizinden çıkarıp verdiği kanaviçe işlemeli pembe secade ve akik tespihle ne yapacağını bilemiyordu, daha çok kilim niyetine serip üzerinde evcilik oynuyorduk. Benim canımdan çok sevdiğim öğretmenim de her zaman "Dinle bir yere varılmaz, aklınızı kullanın, öyle Tanrı'ya yalvarmak güçlü, akıllı bir insana yakışmaz," dediğinden, Angelika'ya ne diyeceğimi bilemiyordum. Yine de her gece gizlice yakarırdım elimde olmayarak. Annem de dua edip üzerimize üflemeden uyumazdı. Angelika ana sınıfından beri okulda verilen din kitaplarını yanında getirmişti. Kitapların harfleri kocaman. Neredeyse gözlüksüz okuyabilir. Resimlerde hep üzgün insanlar vardı. Her biri bir azizin hayatını anlatan biyografi kitapları.

Bizim evde herkes kendi âlemindeydi, kimsenin hali kimseye benzemezdi bir bakıma. Babam karaciğere faydalıymış diye annemi ikna ederek eve kasalarla bira getirir, İstiklal Marşı okunana kadar televizyon seyreder, annem ise başımız derde girdiğinde okunacak ayetleri ezberlemeye çalışırdı.

Zolner ailesinin acı çeken, iyi kalpli, güzel yüzlü İsa'yı; derin bakışlı, şefkatli Meryem'i bırakıp, yüzü ve resmi olmayan, bizi her yönden geri bıraktırdığı söylenen, renkli televizyonun gelmesini, evlerde akvaryum olmasını, büyük oyuncak trenlerin yapılmasını engelleyen, en masum isteklerimizi bile cehennem tehditleriyle geri çeviren bir dine neden bağlandıklarını tam olarak anladığım söylenemezdi.

Angelika'nın okulundaki inanç simli, pullu ve mutluluk vericiydi. Her zaman süslü bir şey vardı hayatlarında. Din özellikle yılbaşlarında yaşamlarını değiştiriyor, ümit veriyor, sanki onlara doğru, beyaz ve iyilik dolu bir geminin yaklaşmasına neden oluyordu. Bunu belki de gelen takvimden çıkarmıştım.

O gece Ankara'nın bütün yıldızları ıhlamur, kayısı ve erik ağaçlarının arasından sıyrılarak kucağımıza doluşmuş, bütün sınırlarını önümüze dökmüşlerdi. Yukarıda kalanlar da göz kırıyor, kayıyor, kümeler halinde diziliyor, çeşitli oyunlar oynuyorlardı. Uzun

bir ışıktan kuyruk takılmıştı parlak olan birinin ucuna. Kartalı unuttuk gitti sonunda. Marion'un daha şimdiden yolladığı kapaklı takvimi yanımdan hiç ayırmıyordum. Kocaman bir Noel Baba silüetinin takvimin zemininde belli belirsiz bir ruh ya da gölge gibi durduğu karton.

Yirmi dört kapaklı takvimde her ay için iki ayrı kapı vardı açılması gereken. Biri kutsal insanlardan birinin resmi, öteki de süslü bir kalem, pasta, oyuncak bebek, melek, karlı bir ev, bisiklet, dondurma gibi resimlerdi. Gelecek Aralık'taki kapağın altındaydı Meryem ama dayanamamış, bir çırpıda hepsini açmıştık. Bütün sırları açılmış takvimin simleri dökülüyordu kucağımızdaki yıldızların üzerine. Çabuk alışmıştık yıldızlara. Karanlığı unutmuştuk. Öyle yorulmuşuz ki Angelika'nın uykuda gezme ihtimali tamamen çıkmış aklımdan. İkimiz de annemin diktiği aynı desen ve modeldeki elbise-lerimizleaydık. Fırfırlarımız, kuşaklarımız birbirine karışarak uyuyakalmışız.

Amcamın film gibi bir macerayla Münih uçağına binmesi, ardından gelişen bütün olaylar, aslında rüya perdemizin açılması, bir işaret almamız içindi sanki. Gecenin karanlığında saçlarımızın rengi tamamen kaybolmuş, ikimiz de yıldız rengi olmuş-tuk. Kaybolmuş çocuklar gibi gariptik, tut ki kimsemiz yoktu. Takatim olsa ağlardım buna da bir fasıl. Aklımdan geçen her şey hakikatin ta kendisiydi. Artık gerçekten neden burada olduğumuzu, buranın nere olduğunu, gitsek hangi yöne gideceğimizi bilmiyorduk. Sadece yeryüzünün böceklerinin konuşma, ağaçlarının hışırdama, yıldızlarının çağlayarak akma ve bütün gün vızıldayarak herkesi susturan insanların susma saatiydi.

Güneşle beraber yumuk, masmavi gözlerini açtı. Gözlüklerini aramadı. Gerek yoktu. "Ne gördün?" dedim. "Önce sen söyle," dedi. "Sen," dedim ısrarla. Bir geminin güvertesinde ona doğru bakarak ayakta duruyormuş. "Oydu," dedi. "Saçları Rapunzel gibi uzun. Kucağında yeni doğmuş bebeği." Bir eliyle saçını tarıyormuş büyük tahta tarakla. Kolunda belirgin bir ben. Elindeki asayla bir kutuyu işaret ediyor. İçinde boya kalemleri.

"Elbisesi kabarık değil mi?" dedim ben de. Başını salladı hiç şaşırmadan. "Ayakka-bısı bağcıklıydı. Bir kalem verdi bana da, yanında koca bir güğümle mürekkep. Bir de güzel yazı defteri." Birbirimizin sözünü keserek heyecanla anlatmayı sürdürüyorduk. Uyur ve uyanırken gördüğümüz şeyler birbirine karışmıştı. Adını andığımız her şey canlanıyor ve canımızdan çıkıyordu, öyle kopup gelen parçalardı. Kafamıza göre şekillendiriyorduk uçuşan imgeleri ve buna hakkımız vardı. "Kartal diz çöktü ve özür diledi," dedi Angelika kendinden emin bir tavırla, sesine ciddi bir ton vererek. "Yaptığı yanlış," dedim kat'i bir dille.

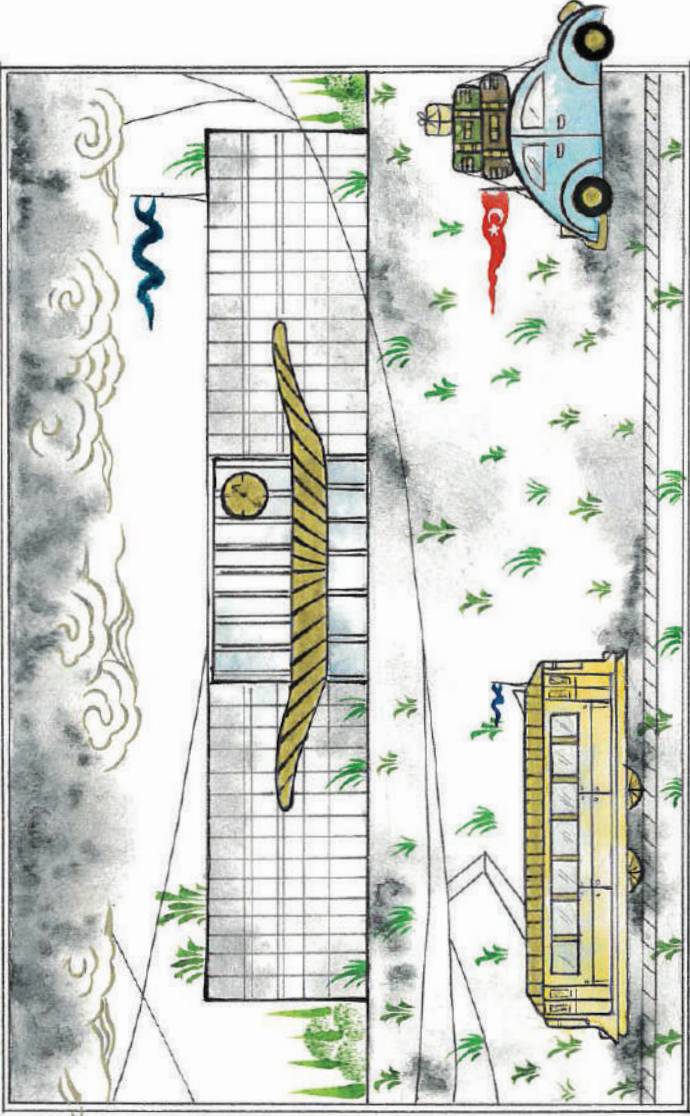
***

Rüyam gözü açık sürüyordu aynı hakikilikte. Angelika bana bir şey söylemek istiyor, fakat dilimi konuşamıyordu artık. "Neresi burası?" demeye çalıştı bin bir güçlülle,

gözlerini kırıştırtarak. “Ankara,” dedim. Hatırlayamama acısı çeken biri olarak hayret ve üzgünlük içinde baktı. Büyümüş, genç güzel bir ressam olmuştu sanki. Yüzündeki derin ifadeyle çok alımlıydı. Bu ânın şiiri boy veriyordu içimde. Sabırla kelimelerin gelmesini bekledim. Rüyamın içinden dışarılara kadar taşarak dalgın ve boğuk bir sesle anlayamadığım bir cümleyi tekrarlıyordu biteviye.

“Allesvorgessen! Allesvorgessen!”

Münih Tren Gari

KÂMURAN ŞİPAL
GECE LAMBALARININ IŞIĞINDA
Cam Fanus

C A M F A N U S

Öğle vakti, aylardan mayıstı. Sabahleyin yağmur biraz çiselemiş sonra hava açmıştı. Güneşin okşayan eli, yoksul, zengin ayırt etmeden, kış uykusundan uyanmış bahara doğru gerinen vücutlar üzerinde ılık ılık geziniyordu. Yolun kenarı çimenlikti. Arkaya doğru göz alabildiğine uzanıyor çimenlik, bir yanını ağaçlıklı bir ara yola veriyor, bir yanını ikişer katlı köşke benzeyen, damlarında televizyon antenleri görülen, aydınlık bir günde göğse salınıveren uçurtmalar gibi renk renk evlere dayıyordu. İnsanlar neşe içindeydi. Dükkânlar öğle paydosu yapmıştı. Ellerinde hasırdan yemek sepetleriyle ikişer üçer önlerinden gelip geçen bol etekli satıcı kızların yüzleri, temiz pak çocuk arabalarında açık mavi, pembe, kavuniçi kaban yorganlar altında dinlenen bebelerin yüzleri gülüyordu. Arabaları iten anne, teyze ve ablaların, çimenlerde oynaşan küçük çocukların, başları, bağrıları açık işçilerin, bastonlu bastonsuz emeklilerin, hemen hepsi karalar giymiş yaşlı dulların yüzleri gülüyordu. Hava alabildiğine güzeldi. Ağaçlara ve bitkilere özsuyu yürümüşü.

“Sizinle anlaşıyoruz...” dedi adam.

“Anlaşıyoruz” dedi öğrenci.

“Ben bir Vagabund’um*” dedi adam, “Bugün burda, yarın orda.”

“Çok güzel...” dedi öğrenci.

Adam, bir Vagabund¹ şarkısı söylemeye başladı. Eliyle tempo tutuyor, vücudu sağa sola hafifçe sallanıyordu. Bir ara, dizlerinin arasındaki baston görevi gören kalınca değnek kayıp yere düştü. Adam değneği almak için eğildi. Birden, yere kapaklanır gibi olup doğruldu. Öğrenci, yerden değneği alarak adama uzattı. Şarkının sonuna doğru, “karayazı yakamı bırakmıyor” gibi sözler geçiyordu.

“Beni anlıyorsunuz...” dedi adam. “Anlıyorum” dedi öğrenci.

“Üstüme başıma bakmadınız. Oturduğum sıraya gelip oturdunuz...”

“Benim için insanın dışı değil, içi önemlidir.” “Güzel söylediniz!” dedi adam.

Derken, adam biraz daha yaklaşmış öğrencinin sıranın arkasında duran elini tuttu. Öğrenci elini çekecek oldu. Ama buna meydan bırakmadan, adamın kendisi tekrar çekti elini. Anlaşılan kötü bir niyeti yoktu. “Çok güzel söylediniz!” diye tekrarladı.

¹ Yersiz yurtsuz; oradan oraya dolaşan kimse.

Adam, iki saatten beri sırada oturuyordu. Havı dövülmüş bir çuha palto vardı üzerinde. Düğmeleri çözükle paltonun altundan, giyile giyile iler tutar yeri kalmamış kah-verengi bir ceket gözüküyordu. Kirli, sarımsı bir gömlek giymiş, vişneçürüğü, yağ lekelerinden geçilmeyen bir boyunbağı takmıştı. İki saatten beri sırada oturuyor, bekliyordu. Mavi gözleri kanlı, sivri yüzü tıraşsızdı. Kırk beş ile elli arasında vardı. Ağzını açtıkça dipleri siyah ama düzgün dişleri görünüyordu. İki saatten beri sırada oturmuş bekliyor, önünden gelip geçenlere, “Guten Tag²!” diyordu. Gözüne kestirdikleri için, “Guten Tag”ın yanına bir de “Schönes wetter³!” ekliyordu. “Guten Tag, mein Herr. Guten Tag⁴”, “Guten Tag, gnädige Dame⁵!”

Elini, ikide bir, paltosunun cebindeki vermut şişesine uzatıyor, şişenin boşaldığı aklına gelir gelmez yüzü karışıyordu. Sabahki tatlı çakırkeyifliği üzerinden gitmek üzereydi. Sigarası kalmamıştı. O kadar uğraşmış, şimdiye kadar kimseden üç-beş kurus sızdıramamıştı. Cebinde bir altmış fenik vardı. Bir elli fenik daha ele geçirebilse, kendine ucuz cinsten bir şişe vermut daha alacaktı. Ama yanında oturan bu yabancı tava geleceğe benziyordu. Lacivert, gıcır gıcır bir elbise vardı üzerinde. Gömleği tertemiz, beyaz ve kolalıydı. Kırmızımsı, yanardöner bir boyunbağı takmıştı. Çekingendi; yumuşaktı bakışları. Başkalarının isteklerine karşı koyamayan, yaşadığı toplumun insanlarıyla bağdaşamayıp kıyıda köşede kalmışlara kucak açanlardan biri... Adam böylelerini çok görmüştü. Başiboş, her türlü bağdan uzak bir yaşamın özlemi içlerinde tüter; serseri, gezgin birini gördüler mi, ona karşı bir yakınlık duyarlar. Adam umutluydu. Bütün hünerini seferber etmişti. İlk sondajlarının sonucuna da diyecek yoktu doğrusu. Ancak, biraz daha çalışmak gerekiyor, diye düşündü. Avının ansızın kalkıp gidebileceği aklına geldikçe, biraz telaşlanır gibi oluyordu.

“Sizinle anlaşıyoruz!” dedi adam yeniden.

“Anlaşıyoruz...” dedi öğrenci.

“Başkaları gibi beni aşağılamadınız. Gelip yanıma oturdunuz.”

“Başkalarından size ne?” dedi öğrenci.

“Doğru...” dedi adam. Elini tekrar öğrencinin sıranın üzerinde duran elinin üzerine koydu. “Çok güzel söylediniz!” dedi. “Savaştan sonra bu duruma düştüm” diye ekledi ardından; “Rusya’da savaştım, Fransa’da savaştım, İngilizlere tutsak düştüm. Bir defasında yaralandım. Şimdi sol ayağım iyi çalışmıyor.” Eliyle ayağını gösterdi. “Gözlerim de zayıfladı. Artık bir Vagabund hayatı yaşıyorum. Bugün burda, yarın orda; o şehir senin bu şehir benim, dolaşıp duruyorum... Dün geceki yağmurdan sırlıslıkla oldum. Paltom hâlâ yaş. Elleyin beyim, elleyin! Gece de burda, sıranın üzerinde yat-

2 “Günaydın!”

3 “Hava güzel!”

4 “Günaydın beyefendi!”

5 “Günaydın hanımefendi!”

tım; bir damla uyku girmede gözüme, arkalarım ağrıyor.”

“Kendinize dikkat edin” dedi öğrenci; “Havaların pek tadı yok. Sakının! Sizin yaşta...”

“Ne güzel söylediniz!” dedi adam. Yeniden öğrencinin elini tuttu.

Öğrenci bu kez elini geri çekmedi, gülümsedi yalnızca. Oturdıkları sıranın önünden gelip geçiyorlardı; bazıları başını çevirip dikkatle onları süzüyordu. Kendisi bir yabancıydı, adamsa bir Alman. Adamın kılığı kıyafeti, eğri yollarda yürüyen birini ele veriyordu. Kendi üzerinde ise yeni giysiler vardı. Aradaki ayrım o saat göze çarpıyordu. Tablo, alışılmış bir tablo değildi. Adamla yan yana oturushlarını, baş başa verip çene çalışmalarını kötüye yoranlar çıkabilirdi. Hinoğluhin bir Alman bir yabancıyı tuzağına mı düşürmeye çalışıyordu acaba? Parasını mı sızdıracaktı? Yoksa başkaca kötü bir niyeti mi vardı? Ama kendisinin efendi kılığı altında kirli işler peşinde koşan biri olduğunu da düşünebilir, düşkün, zararı yalnız kendisine yaşlı adamı kötü niyetlerine alet etmeye çalıştığını sanabilirlerdi. Ama bu pek önemli değildi öğrenci için. Adamı gelip geçenlerin kötü düşüncelerinden korumak, adamla sohbetlerinde daha çok kendi payı olduğunu göstermek ister gibi, vücudunu iyice adamdan yana döndürmüştü.

Bir saat kadar olmuştu evden çıkalı. Sabahleyin erkenden uyanmış, bir çay yapıp içtikten sonra çalışma masasının başına geçmişti. Pencereden karşı eve mektup getiren postacıyı görür görmez, kalkıp giyinmişti hemen. Bir meyhanenin üstünde, meyhaneye ait ufak tefek bir odada kalıyordu. Postacı, önce meyhaneye uğrayıp yukarı odalarda kalanların mektuplarını bırakıyor, sonra karşıya geçiyordu. Hanidir hep postacıyla birlikte kalkıp giyiniyor, sonra aşağı iniyordu. Acaba memlekette posta var mıydı? Gelen mektupların sahiplerinin isimleri, sokak kapısından girince sağdaki duvara asılı minik karatahta üzerine tebeşirle yazılıyordu. Acaba mektup var mıydı kendisine? Kimdendi? Karısıyla da hanidir arası açıktı.

Anadolu’nun küçük bir kentinde öğretmenlik yaparken, bir yıl önce, bir Alman üniversitesinden aldığı bursla karısını memlekette bırakıp tek başına buralara gelmişti. İlk bir-iki ayın ardından, karısı, ikide bir yanına gelmek istediğini bildiren mektuplar yazmış ama kendisi her seferinde burs olarak aldığı paranın ikisine yetmeyeceğini, gelmesinin doğru olmadığını anlatan cevaplar vermişti. Karısı güzeldi. Bildik, tanıdıklara göre şanslı sayılması gerekirdi; tutumlu, eteği belinde bir kadına düşmüştü. Bazen karısını, birçok defa, elinde yiyecek dolu filelerle cumartesi pazarından eve dönerken pencereden, tülün arkasından gözlediği olmuştu. İki eli dolu olduğundan karısının güçlkle bahçe kapısını açtığını görür, sonra düşmemek için ağır ağır merdivenin taş basamaklarından çıktığını işitir, yerinden kımıl- damadan beklerdi. Derken karısı elindeki fileleri güçlkle yere bırakıp kızgın ve sert, kapının ziline basardı. Acele etmeden inip kapıyı açar, karısının elinden dolu fileleri alır, mutfığa taşırdı. Yorgunluktan bir külçe gibi oracıkta bir koltuğa yığılan karısının sitemli sözleri, o

daha mutfaktayken yetişirdi arkasından: “Off, kollarım koptu! İnsan bahçe kapısına çıkıp karşılamaz mı? Öldüm vallahi, öldüm!”

Karısı nakış dikiş bilen bir kadındı. Konu komşunun getirdiği işleri geri çevirmez, kazandığı parayla üstüne başına alır, dışından tırnağından artırdığı birkaç kuruşu evin ihtiyaçlarına harcardı. Öyleyken yetişmezdi para. Sabahları evden çıkarken karısının eline tutuşturduğu yemeklik parasını gittikçe kısar, karısına ikide bir tutumlu olmasını, parayı har vurup harman savurmamasını tembih ederdi. Ama her geçen gün kararır hava; gökyüzüne ha bire çoğalan bulutlar üşüşür, bir sabah da çakar şimşek: Yemeklik, tek liraya düşmüştür. Karısına idare et der, vurup kapar kapıyı. Taş merdivenden bir-iki basamak iner inmez, kapı açılır. Yemeklik tek lira başının üzerinden uçup önünde bir yere, bahçedeki otların arasına düşer. Karısının burasına gelmiştir. Kendisinin burasına gelmiştir. Aşağılarındaki katta bir binbaşı oturmaktadır. Emirleri bahçededir o sıra; durumu görmüştür. Başı eğik, emirlerinin önünden geçer. Az ilderdeki manav dükkânından durumu görmüşlerdir. Selam verip geçer.

Kendisine posta var mı? Kimden? Bazen karatahta üzerinde ismini görüp sevinçli bir heyecana kapılıyor, iç kapıdan geçip meyhaneye giriyordu. Bir mektup. Bir kitabeviden. Bir katalogun ya da ısmarlanan bir kitabın geldiğine ilişkin bir duyuru. Bazen de gerçekten bir mektup alıyordu memleketten. Yıllar yılı, vakit buldukça aralarına karışıp dertlerine, sevinçlerine ortak olduğu kahve arkadaşlarından biri yazıyor, Almanya’ya gelirken verdiği bir sözü anımsatıyordu kendisine. Hemen o gün, yolda giderken bir kırtasiyeci dükkânına uğruyor, kartpostal meraklısı arkadaşı için bir kartpostal alıp postaya veriyordu. Başka bir gün başka bir mektup... “Çaylar demli” diye yazıyordu bir başka kahve arkadaşı; “Murat usta, bahçedeki havuzun çevresine karanfiller dikti.” Hemen o gün oturup mektuba özlem dolu bir cevap döşeniyordu. Mektuplar alıyor, mektubu ya- zanlar mahalle kahvesinin son durumu üzerine kendisine bilgi iletiyorlardı. “Ziya, malûm asker... Ramazan cumartesi günleri geliyor; tabii içkili. Ocakta Memet. Laborant Durmuş hep seni sorar. Ben de malum kahve süpürülürken kaçırım. Yere tüküren Rıza Bey sizlere ömür. Başka kayıp yok. Bahar geldi. Sahil yolu yapılıyor, biterse güzel olacak. Seni özledik ama nasıl hayırlıysa öyle olsun.” Kahve arkadaşları. Şoförler, dokuma işçileri, dokuma ustaları, bitişik hastanede çalışan hademeler, laborantlar, kapıcı, meydancı, kaloriferci, ortaokulu bitirmişler, liseden ayrılmışlar, karşı dükkânda çalışan kalaycı, köşe başındaki manav. Kahve arkadaşları. Biri yazıyordu: “Âlem yine o âlem, değişen bir şey yok.”

Pek değişmeyen bu insanlar onu kendilerine çekiyor, güven dolu topluluklarına alıp dünyasına dirlik düzenlik getiriyordu. Bu insanlar onu bir akşam evde, sofrta ortadan kalkar kalkmaz çağırıyordu. Çağırıyor, buluşmaları mutfakta yıkamadan bırakıp dönüyor, tam karşısına geçip oturuyordu. Çağrı büyüyor, karısının bakışlarındaki öfke büyüyordu. Derken, her ikisi birden, aynı zamanda başlıyordu.

“Yarım saat kadar çıkacam.” “Kahveye mi?” diye soruyordu karısı. “Kahveye.”

“Hayır, gidemezsin!”

“Yarım saat... Bir çay içip döneceğim.”

“Hayır efendim, gidemezsin! Ben yalnız kalamam evde, korkuyorum!”

“Doğru. Ama çağırıyorlar, görüyorsun. Gitmemelik edemem ki!”

Bir süre sesini çıkarmıyor, bunun üzerine karısı, biraz yumuşamış, devam ediyordu: “Çay yapayım, iç evde. Herkesin kocası kahveye mi gidiyor?”

Tartışmanın büyümesini önlemek ister gibi, boynunu büküp “Haklısın” diye cevap veriyordu. Karısı, memnun, kalkıp mutfığa geçiyor, az sonra, aralık kalmış mutfak kapısından çay takımının şingirtisi duyuluyordu. Hızlı hızlı pompalanan gazocağı gü-rültüyle yanmaya başlıyor, bir solukta kaynıyordu su. Karısı iki çay fincanı getirip ortadaki yuvarlak masanın üzerine koyuyor, ardından demliği alıp gelmek için yeni-den mutfığa geçiyordu. İşte bu anda tekrarlanıyordu çağrı. Çağrıya karşı duramayıp kalkıyor, önce tül perdeyi aralayıp dışarı bakıyor, sonra kapıya yürüyordu. Karısı sesi işitip koşuyordu hemen; koluna yapışıyor, sert, kızgın, “Gitmeyeceksin!” diyordu; “Yollamayacağım!” “Git, bak nasıl arkandan geliyorum...”

Bir şey söylemeden, karısının koluna yapışan elini silkip atıyor, kapıyı açıp çıkıyor-du dışarı. Karısı ceketinden tutmaya çalışıyor, var gücüyle geriye çekiyordu kendini. Çarçabuk taş merdivenlerden inip sokağa çıkıyordu. Karısı hemen üzerine bir manto geçirip seğirtiyordu arkasından. Evin önündeki düzlüğün orta yerinde kendisine ye-tiştiriyor, “Ben de geleceğim!” diye bağırıyordu; “Bırakmayacağım peşini!” Düzlüğün çevresine sıralanan evlerden konuşulanları işitiyorlar, evlerin birinden gelen gramofon sesi susuyordu. Karısı her şeyi göze alıyor, kendisi her şeyi göze alamayıp dönüyordu eve.

Kendisine posta var mı? Postacı, pazartesi dışında biri sabah, biri öğleden sonra, günde iki kez uğruyordu eve. Öğleden sonra saat dördü bulur bulmaz kalkıp usul-ca odasından çıkıyor, merdivenden birkaç basamak inip giriş duvarındaki karatahta üzerinde ismini arıyordu. Mektup bekliyordu. Kimden? Kahve arkadaşlarının mektupları, bazen günlerce bir köşeye atılmış, cevaplanmadan duruyordu. Günün birinde, içinden gelen bir dürtüye uyup mektupları atıldıkları kıyı köşeden çıkarıyor, masanın başına oturup hepsini teker teker cevaplıyordu. Yazdığı cevaplar arasında pek bir ayrılık yoktu. Beylik sözler, beylik cümleler, havaların durumu, özlem duyguları gibi beylik konular. Mektupları zarflayıp pulluyor, evin önündeki posta kutusuna atıp boşlukta yüzen dünyasını kahve arkadaşlarının dünyalarına pamuk iplikleriyle ordan burdan tutturuyordu. Aradan birkaç gün geçer geçmez, gecikmesiz, cevapları geliyordu mektupların. Bazen günde iki-üç mektup birden geliyor, mektupları alma-ya indiğinde meyhaneci kadın soruyordu: “Doğum gününüz mü var?” “Hayır, dini bayramımız.” Bayram geçiyor, pamuk iplikleri güçsüz, çürük; çok sürmeden bir bir

kopuyordu. Öğrenci evden ayrılalı bir saat kadar olmuştu. Posta gelmiş, bugün de kendisine mektup çıkmamıştı. İçindeki yalnızlık duygusu günden güne büyüyor, onu bir an önce beyaz bayrak çekmeye zorluyordu. İçindeki yalnızlık duygusu her geçen gün semiriyor, yerine oturmamış, dengesiz dünyasını bir lastik top gibi ordan oraya savuruyordu. Sesleniyor, duvarlar kalın, ses dışarı sızılmıyordu. Hayalinde bilinmedik bir dosta bir mektup yazıyor, mektubuna Hesse'nin şu sözleriyle başlıyordu: "İnsanlar çiçekler gibidir. Birbirlerini anlamaları mümkün değildir. Olsa olsa bir yel estiğinde hafiften birbirlerine doğru eğilirler." Ama pencereler kapanmış, perdeler çekilmiştir. Bir çift söz söylenmemiş, yürek biçimli eller birbirine el verememiştir. Dostluklar kurmak, kurulan dostlukları yürütmek ustalık ister. Şimdiye değin bu ustalığı bir türlü gösterememiş, hep yalnızlıklar içinde yaşamıştır. Çocukluğunda küçük bir kentin ıssız sokaklarında tek başına dolaşmış, sinema karanlıklarında yalnız başına filmler seyretmiştir. Yalnız odalarda, yalnız geceler geçirmiştir. Penceresinin camları gün geçtikçe tozlanıp dışarısını göstermez olmuş, o silmeyi unutmuştur. Ama omuzlarındaki yük giderek ağırlaşmış belini göçertmiş, kimi zaman kafası kızıp cam fanusu yerden yere çalas gelmiştir. Cam fanus Çin işi, Japon işidir; hüneri boldur. Kırılıp dökülmez. Pek pek, incecik çatlaklar açılır üzerinde:

(Bir gün yolda giderken ansızın bir yel eser, gelip geçenlerin üzerine doğru eğilir öğrenci. Bir bey geçer. "Affedersiniz beyim, bir dakikanızı rica edebilir miyim? Buyrun, bir kahve içelim. Buyrun, rica ederim, pasta da var! İşiniz çok mu acele? Şöyle karşılıklı oturup birkaç laf ederdik." İşçi kılıklı bir adam geçer. Elinde bir takım çantası vardır. Geç kalmışçasına tez atar adımlarını. "Hey hemşerim, eve beş dakika geç gitsen olmaz mı? Bak, yüzünün renginden içki içtiğin anlaşılıyor. Gel, şuracıktaki meyhaneyi görüyorsun, seninle oraya gidelim. Sana içki ısmarlayayım. Otur iç, afiyet olsun. O arada üç-beş laf ederiz." Karşıdan bir hanımefendi gelir. Çıtı pıtı, güzel giyimli. Öğrenci yaklaşır. "Affedersiniz, benimle bu akşam tiyatroya gelir misiniz? Eminim ki, oyun hoşunuza gidecektir. Hani isterseniz beraber gider, beybabanızdan izin de alırız... Bakın, kötü bir niyetim yok. Sizinle yan yana oturur, oyunu izler, arada çıkıp salonda dolaşır, üç-beş laf ederiz." Küçük hanımın ardından orta yaşlı bir anne, görkemli bir çocuk arabasını iterek yaklaşır ilerden. Tam öğrencinin yanına gelince arabayı durdurup bebeğinin üzerine eğilir. Yastığı düzeltip açık mavi, yumuşak, kabarıklık yorganı biraz yukarı çeker. Öğrenci bunu fırsat bilip sokulur: "Sayın hanımefendiciğim, sizi bir dakika rahatsız edebilir miyim? Evli olduğunuz belli. Acele etmenize bakılırsa beyinizin işten çıkma vakti. Eve gidiyor olacaksınız... Demek istediğim, kötü bir niyetim yok. Sizinle gelmeme izin verir misiniz? Beyinizle tanışırım. Kahve vakti; bir masada oturup kahve içer, üç-beş de laf ederiz." Beyi, işçisi, küçük hanımı, büyük hanımı hiç istiflerini bozmaksızın öğrencinin yanından geçip giderler. Ses cam fanusun duvarlarından içeri girebilir ama içerden dışarı çıkamaz. Öğrencinin gözleri ilerden gelen bir kadınla küçük bir kıza takılır. Kadın genç, ince, uzun boyludur. Bir elinde dolu bir pazar çantasıyla alışverişten dönmektedir. Küçük kız, kaldırım taşları

üzerinde seksek oynayarak önden yaklaşır. Beş-altı yaşlarındadır. İncecik bacaklarına sımsıkı oturmuş, balerinlerin giysilerini andıran beyaz bir pantolon vardır ayağında. Öğrencinin yanından geçerken yavaşlar, alnına düşen saç buklesini minik elleriyle yana itip açıktan açığa öğrenciye çevirir başını. Gözleri boncuk boncuk ve yeşildir. Açık mavi bir kadife ceket vardır üzerinde. Her haliyle soylu bir ailenin çocuğu olduğu bellidir. Bir ara öğrencinin yanında durur, bir öğrenciye, bir annesine bakar. Öğrenci gülümser. Küçük kız gülümser. Cam fanusun kristal duvarında ufacık bir pencere açılır. Bu pencereden küçük kıza doğru elini uzatır öğrenci. Kötü bir niyeti yoktur. Ama bir ses, gene de paylayarak yetişir oradan: “Nicht anfassen*!” Kadın hışımla yaklaşır, küçük kıızı elinden tutup çeker. Öğrencinin eli boşlukta kalakalır. Gerisingeri kapanır pencere. Ama öğrenci umudunu yitirmemiştir. Caddenin orta yerine gidip durur. Avazı çıktığı kadar bağırmaya başlar: “Hey insanlar, insan kardeşler! Durun, durun bir dakika! Bakın, ne diyeceğim: Hepinizin teker teker elinizi sıkmak istiyorum. Alnınızdan da öperim belki. Durun canım, bir dakika durun! Hey, işitmiyor musunuz beni?

* “Dokunmayın!” Bir bir adlarınızı bilemem, doğru. Yalnız karşıma çıkarsanız sizi görmeden de geçebilirim. Belki biriniz elinizi uzatmışsınızdır da ben geri çevirmişimdir, olur ya... Ama unuttun bunları şimdi. Hepiniz bir arada, sizi biliyor, tanıyorum. İşiniz çok mu acele? Beni işitmiyor musunuz?” İnsanlar, öğrenciye aldırmandan yanından yöresinden geçip giderler. Hallerinden, öğrencinin sesini işitmedikleri bellidir. Öğrenci boynu bükük, omuzları düşmüş, yolu tutup eve gelir. Odasına çıkıp bir süre radyoyu karıştırır. Sonra çalışma masasının başına geçip yüzünü avuçları içine yatırır. Derken, çocuk sesleri işitir. Penceresi sokağa bakmaktadır. Başını kaldırıncı, küçük kız çocuklarının karşı kaldırımda seksek oynadıklarını görür. Ansızın bir yel eser, o yana doğru eğilir. Ayağa kalkıp bir çay yapar kendisine; kristal bardak içinde rengi, koyu pembedir.)

Öğrenci bir saat kadar önce evden çıkmış, ilkin kentin anacaddelerinde dolaşıp kitabevlerinin vitrinlerine göz gezdirmiş, daha sonra kenti çepçevre saran ağaçlıklı yola sapmıştı. Niyeti, yolun sağına soluna adım başına konmuş kanepelerin birinde tek başına oturan birini bulup yanı başına çökmek, insan insana üç-beş laf etmektir. Bir boşluk duygusu kemirip duruyordu içini. Barometre iyice düşmüş, hava bozmuş, ufukta yakın fırtınayı haber veren bulutlar belirmişti. Ama öyle herkesin yabancı biriyle yârenlik etmeye istekli olmadığının farkındaydı. Gençlerin yanına yaklaşmıyordu. Çünkü yaşlılar daha konuşkan oluyordu. Üstü başı pek düzgün kişilere de sokulmuyordu pek. Böyleleri nazlı oluyor, resmiyete önem veriyordu. Tersine, bugün de sıralarda genç kızlar, çocuk arabalarıyla evli kadınlar, ağzını açmayı hiç istemediği yüzünden belli kimseler vardı. Adamı daha ilerden görür görmez aradığı kimsenin o olduğunu hemen anlamış, dosdoğru gidip yanına oturmuş, usulcacık “Guten Tag!” demişti; bir oyunu ele vermemek ister gibi, soğuk, ilgisiz... Birkaç kelime konuşur konuşmaz da

iyice anlamıştı adamı. Böylelerini çok görmüştü. Kendi memleketinde sayıları daha kabarıktı. Böyleleri üzerine öyküler, romanlar okumuştı. İçkiye düşkün olurlar. Esrar içenleri, afyon çekenleri vardır. Tembellik ilikleri- ne işlemiştir. Köprü altlarında, parklarda, duvar diplerinde yatıp kalkar, ona buna el açıp para sızdırmaya bakar, çoğu da kirli işler peşinde koşarlar.

Öğrencinin gözü, adamın paltosunun cebindeki içki şişesine takıldı. Düzgün konuşmasına rağmen içkili olduğu belli oluyordu. Sıraya oturur oturmaz kendisiyle konuşmaya başlamış, sıcak bir yakınlık göstermişti. Söz arasında, ikide bir, elini, ılık ve sevecen, elinin üzerine koyuyordu. Öğrenci ilkin elini adamın elinin dokunuşundan kaçırmak ister gibi geriye çekmiş, sonra bundan vazgeçmişti. Hatta bir ara konuştuklarına hak veren, değerbilir bir tavırla elini kendisi götürüp adamın omzuna koymuştu. Tatlı tatlı sohbet ediyorlardı. Dışleri beyaz ve düzgündü adamın. Kepçe gibi bir ağzı vardı. Dudakları incedi.

Adamın ağzı açılıp kapandıkça, tane tane sözcükler dökülüyor, sözcükler güvercin kılığına girip adamın dünyasından öğrencinin dünyasına doğru haberler taşıyordu. İyi mi, kötü mü? Haber, haberdır. Her haber gelende, öğrenci yerlere kadar eğiliyordu.

Adam sordu bir ara:

“Hangi millettensiniz?” “Türk.”

“Türk?”

“Türk.”

“Oho!” dedi adam gülerek. “Türk ha?” Birden gülüşü ince, kesik kesik bir kahkahaya dönüştü. “Türk ha? Tahmin etmiştim!” diye ekledi. Elini dostlukla, güvenle öğrencinin elinin üzerine koydu.

Gülümseyerek, “Nasıl?” diye sordu öğrenci.

“Nasıl mı? İnsanlığınızdan beyim, insanlığınızdan. Üstüme başıma bakmadan, yoksulluğuma aldırmadan gelip yanıma oturdunuz. Benimle sohbet ettiniz.”

“Ah” dedi öğrenci, canı sıkılmış, “Bırakın şimdi bunları.” “Ama” dedi adam, “Başkaları...”

“Başkalarından size ne?” diye kestirip attı öğrenci. “Biz, şimdi şurda oturmuş konuşuyoruz. Başkalarını bırakın, kalsınlar kaldıkları yerde. Başkalarından bize ne? Şimdi ikimiz varız. Yan yana oturmuş, sohbet ediyoruz.” “Çok güzel söylediniz!” dedi adam. Mavi damarları şiş, uzun parmaklı eliyle, hayranlığını belirtmek ister gibi, bir-iki defa, kısa ve kesik, dizlerinin üzerine vurdu. Baş da bu vuruşlara uyar gibi inip inip kalktı.

Öğrenci, adamın kendisine iyice yaklaştırdığı tıraşsız yüzünden çıkıp gelen bayat, keskin bir alkol kokusu duydu. Aralık kalmış ağzında görülen dişleri, sandığı gibi beyaz da değildi; sağ altta çürümüş bir dişle diş diplerinde iri, kara lekeler fark etti. Adam belden yukarısını kendisine doğru hayli eğik tutuyor, ufak bir kımltıyla üzerine yıkılmamak için kendini zor tutuyordu. Ansızın bir tiksinti uyandı içinde; adamdan biraz geri çekilmeyi düşündü. Ama hemen sonra böyle bir şey düşündüğü için kendi kendine kızdı.

“Hamburg’da geçen yıl tıpkı sizin gibi efendi, soylu bir Türk tanıdım” diye devam etti adam. “Bir gün yolda gidiyordum. Bir araba geldi karşıdan. Son model bir Mercedes, önünde Türk bayrağı. Az ilerimde durdu. İçinde bir Türk’le bir İngiliz birbiriyle konuşuyordu. Geride durup onları izledim. Az sonra kapı açıldı, indiler. Bunun üzerine, durma yürü, dedim kendi kendime. Türk benim kendilerine doğru geldiğimi gördü. Daha uzaktan beni karşılayıp ‘Bir isteğiniz mi var?’ diye sordu. ‘Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim beyim’ diye cevap verdim; ‘İzin verirsiniz sizden bir ricada bulunacağım’ dedim. ‘Hay hay, buyrun!’ dedi. Bana kendileriyle gelmemi işaret etti. Arkalarından yürüdüm. Hemen oracıktaki büyük bir otele girdiler. Lüks bir salonda hep birlikte bir masaya oturduk. ‘Buyrun, sizi dinliyorum!’ dedi Türk. Ben anlattım. ‘Beyim’ dedim; ‘Bir otelde garson olarak çalışacağım. Üstüme başıma biraz çekidüzen vermem için biraz paraya ihtiyacım var.’ Hemen cebinden bir çek defteri çıkardı. Gözümün önünde bir çek doldurup bana uzattı. Ayrıca kartını verdi. ‘Yetmezse tekrar uğrayın’ dedi. Çeki alıp çıktım. Yakında bir meyhane vardı. Doğru koştum oraya. Meyhane sahibi, çeki ilkin elinde evirip çevirdi; ‘Bir yanlışlık olmasın?’ dedi. ‘Hayır’ dedim; ‘Bir yanlışlık falan yok. Biraz önce bir Türk doldurdu bu çeki benim için. Pazar günü, biliyorsunuz, bankalar kapalıdır.’ Çekte yüz marktan fazla yazılıydı ama ben yüz mark alıp çıktım. Üstünü meyhane sahibine bıraktım. O da çekin karşılığını almak için zahmet edip bankaya gidecek, değil mi ya?”

“Doğru” diye onayladı öğrenci.

“Ömrümde böyle kibar, efendi birine rastlamadım” diye ekledi adam.

“Sizi hemen anlamış” dedi öğrenci.

“Anladı!” dedi adam; “Bir lokantada çalışacağım, dedim; kendime bir elbise alacağım, paraya ihtiyacım var, dedim. Hemen elini cebine atıp çek defterini çıkardı. Sonra, ne zaman başın dara düşersen uğra bana, dedi. Arkamı sıvazladı. İngiliz’i masada bırakıp kapıya kadar geçirdi beni. Ama ben, onlar daha arabadayken anlamıştım. Bu adam, dedim Türk için, baba bir adama benziyor; dur bakalım, dedim.”

Öğrenci adamın sözünü kesti:

“Ama sizi daha görür görmez anlamış.”

“Anladı!” dedi adam; “Ben orda duruyordum. Arabadan iner inmez beni gördü, yanı- na çağırdı. Bir isteğiniz mi var, dedi. Kendime bir elbise alacağım, dedim; biraz pa- raya ihtiyacım var; ev kirasını da ödeyemedim, evden atacaklar, dedim. Gel benimle, dedi. Birlikte...”

Öğrenci, tekrar adamın sözünü kesti:

“Anlaşılan zengin biriydi.”

“Oho!” dedi adam. Kesik kesik güldü. Öğrencinin söylediğini onaylar gibi eğip eğip kaldırdı başını. “Tüccarmış; sonradan öğrendim... İngiliz’le beraber Hamburg’a tica- ret yapmaya gelmişler. Beni hemen anladı. Paraya ihtiyacım var, dedim. Elini hemen cebine sokup çek defterini çıkardı.”

Öğrenci, elini usulca cebine soktu. Adama doğru eğilip dışardan kimsenin duymama- sını ister gibi alçak perdeden, “Size bir şey söyleyeceğim” dedi; “Aklınıza kötü bir şey gelmesin sakın. Kabul ederseniz, size iki mark vermek istiyorum.” Adam, ilkin şaşır- mış, cevap vermedi. Ama çarçabuk toparladı kendini; “Yok” dedi; “Darılmam... Bana iki mark verirsiniz memnun olurum. Dünden şu köşe başındaki bakkaliyeye otuz beş kuruş borcum kalmıştı. Hemen gidip öderim borcumu.” Öğrenci, bunun üzerine, par- maklarıyla cebindeki ufak paraları yoklayıp içinden iki markını ayırdı. Çıkarıp ada- mın eline tutuşturdu. “Sakın ba- na güvenmeyin” dedi yeniden. Adam, güvenmediğini bildirir gibi gülerek, eliyle hafifçe öğrencinin omzuna vurdu. “Ben şimdi geliyorum!” dedi; “Borcumu ödeyip hemen döneceğim. Siz bir yere ayrılmayın!” Öğrencinin ken- disini yokken kalkıp gitmesini önlemek ister gibi, “Çantamla değneğim burda kalsın!” diye ekledi. Ardından ayağa kalktı. Hafiften sallanır gibi oldu. “Değneği yanıma ala- yım daha iyi!” dedi bunun üzerine; “Siz oturun, ben şimdi geleceğim.” “Oturuyorum” diye cevap verdi öğrenci.

Adam uzun boyluydu. Biraz öne doğru eğik, değneğine dayanarak hızlı hızlı yürüyüp köşe başındaki bakkaliyeye doğru gitti. Borç hikâyesini uydurmuştu. Öğrenciden al- dığı parayı verip düşük kaliteli bir şişe vermut aldı. Sonra hemen dönüp geldi. Ken- disini yokken öğrencinin kalkıp gidebileceğinden korkmuş, onu kaçırmak istememişti. Yağlı bir parça düşmüş, balık kendi ayağıyla tıpış tıpış gelip oltaya vurmuştu. O da iyi idare etmişti hani. Hamburg masalı çarçabuk etkisini göstermişti. Birinden işittiği eski bir hikâye, çok işine yarıyordu. Önce konuştuğu kimsenin milliyetini öğreniyor, sonra efendi, soydan, eli açık kişinin milliyetinde ufak bir değişiklik yapıp hikâyeyi buyur ediyordu. Şimdiye kadar Hamburg’a ayak atmamış, doğrusu doğup büyüdüğü şehrin dışına da pek çıkmamıştı. Asıl mesleği boyacılıktı. Savaşın önce bir gün, çalışırken portatif merdivenden düşerek sağ bacağını sakatlamıştı. Savaş sırasında pasif korun- ma hizmetinde çalışmış, bir gece bombardımanında karısıyla iki oğlunu yitirmişti. Yalnızlık zor bir işti. Savaşın sonra bir türlü kendini toparlayıp sakat bacağıyla bir iş tutamamış, giderek kendini içkiye vermişti. Sigortadan aldığı üç-beş kuruş yetiş-

mediğinden ona buna el açmaya başlamış, derken bu işi meslek haline getirenlerle tanışmış, çok geçmeden kendisi de bu işin kurdu olup çıkmıştı. Yalnızlık zor şeydi. Cebinden içki şişesini eksik etmiyordu.

Adam, köşeyi kıvrılıp da öğrencinin hâlâ sırada oturduğunu görünce rahat bir nefes aldı. Duruma bakılırsa, varlıklı biriydi öğrenci. Giyinişi ve davranışı onu gösteriyordu. Eli de açık mı açıktı. Hemen ne demek istediğini anlamış, eline iki mark gibi hayli bir parayı tutuşturmuştu. Sonra, özür de dilemişti üstelik. Oysa şimdiye kadar nelerle karşılaşmamıştı... Bugüne kadar kimseden bir marktan fazla para kopardığını pek hatırlamıyordu. Bu son düşünceyle birlikte adımlarını hızlandırdı. Yürürken sağ ayağı yerde sürükleniyor, her adım atışta hafif bir yay çizerek geriden geliyordu.

Adam gelip tekrar yanına oturduğunda, öğrenci sordu: “Bacağınız savaşta mı sakatlandı?”

“Uzun bir hikâye bu” diye cevap verdi adam; “Stalingrad önünde Rusları önümüze katmış götürüyorduk. Ben bir piyade mangasının komutanıydım. Bir ormandan geçerken, bir Rus piyade bölüğüyle karşılaştık. Yarım saat içinde hepsini esir aldık. Eh, biz de bu sırada iki kurşun yedik bacağımızdan!”

Adam cebinden vermut şişesini çıkarıp gelip geçenlere hafifçe sırtını döndü. Şişeyi tam ağzına götürüyordu ki durdu. “Affedersiniz!” dedi, “Affedersiniz” “Rica ederim” dedi öğrenci; “Siz buyrun, için. Madem bu sizin hayatınızı güzelleştiriyor...” “Güzelleştirmiyor, hayata katlanmamı kolaylaştırıyor” diye cevap verdi adam. “Doğru” dedi öğrenci. Adam gülümsedi. Öğrenci gülümsedi.

“Sizinle anlaşıyoruz!” dedi adam. “Anlaşıyoruz” dedi öğrenci.

Adam, içinden birkaç yudum alıp şişeyi tekrar paltosunun cebine soktu. Elinin tersiyle ağzını sildikten sonra, “Siz demin, bacağımın nerde sakatlandığını bilmek istediniz” diye devam etti; “Aslını ararsanız, benim bu bacak Smolenks’ten çok önce sakatlandı. Diyeceğim, ben lejyon askerliği de yaptım. Hindic’in’de iki yıl kaldım. Sonra Kuzey Afrika’ya gittim. Kuzey Afrika’da, çölde yerlilerle çarpışırken sağ bacağımdan yedim ilk kurşunu.”

Öğrenci, hafifçe adamın üzerine doğru eğilip hayranlık taştan bir ilgiyle, “Demek siz lejyon askerliği de yaptınız?” diye sordu.

“Hem kaç yıl!” diye cevap verdi adam, gördüğü ilgiden memnun; “İki yıl Hindic’in’de, ardından üç yıl Afrika’da, sonra tekrar Hindic’in, tekrar Afrika... Evde çifter çifter madalyalarım duruyor.”

“Lejyon askerliği çok sert olmalı?” dedi öğrenci. “Sert de söz mü!” diye cevap verdi adam. “Çölde savaşmak başka şeye benzemez.”

“Öyle!” dedi adam; “Haftalarca uykusuz, kum fırtınası içinde yerlilerle savaştığımız oldu. Yerlileri de yabana atmayın beyim, çok çetindirler.”

Adam, sözde lejyon askerliği sırasında başından geçen bir olayı anlatmaya koyuldu. Öğrenci, adamı can kulağıyla dinliyor, söylediklerine bir bir inanıyordu. Adamın bütün anlattıklarının uydurma şeyler olduğunu biliyor, gene de inanıyordu. Şimdiye değin bir sürü lejyon filmi görmüştü. Film kahramanlarından birinin yerini adamla değiştirmek hiç de zor değildi. Adamla yan yana oturuyorlardı. Birbirine dokunacak kadar yakındı vücutları. Adam yanı başında kendisine bir şeyler anlatıyor, ondan da anlattıklarına inanmasını istiyordu. Öğrenci adamın bu isteğine kutsal bir buyruk gibi boyun eğiyor, işittiklerinin hemen tümünün düzmece olduğunu bilmesi, bu buyruğu harfi harfine yerine getirmesini şuncacık ama şuncacık engellemiyordu.

Adamın sözleri açık seçik, dupduru ve tane taneydi. Öğrenci kulaklarını telgraf direklerine dayıyor, telgraf direkleri, uzun bir susuştan sonra yeniden çalışmaya koyulmuş, vın vın ötüyordu. Kırlangıçların biri konup biri kalkıyordu tellere; haberler, kırlangıç kanatlarında öğrenciye doğru uçup uçup geliyordu. İyi mi, kötü mü? Haber, haberdur. Her haber gelende, öğrenci teşekkür ediyor, gelen haberi yere düşen ekmek parçaları gibi, öpüp başına koyuyordu.

Bazen kısa kısa sorular soruyordu adama. “Kalede kaç kişiydiniz?”, “Bölükte sizden başka Alman var mıydı?”, “Kale kumandanı Fransız mıydı?” gibi, basit, cevaplanması kolay, adamı güç duruma sokmayacak sorular. Bir ara, “Hindiçin’de Don Phien Fiu’da çarpıştınız mı?” diye sorması üzerine, adam, soruyu geri çeviren bir el hareketiyle, “O daha dünkü iş!” diye cevap verdi; “Ben savaştan önce Hindiçin’deydim. Savaş başlar başlamaz lejyondan ayrılıp Almanya’ya döndüm.” “Doğru, daha önce söylemişsiniz” dedi öğrenci. Adamın zaman kavramı üzerinde duracağını pek sanmamıştı. Sıranın arkalığında duran eliyle söylediklerini beğenmiş gibi adamın sırtına dokundu: “Siz çok gezmiş, çok görmüşsünüz. Keşke ben de sizin gibi biraz dünyayı dolaşabilsem!” Eli, geri çekmeyi unutmuş gibi adamın sırtında kalmıştı. Adam gülümsedi. Ardından, elini ceketinin iç cebine sokup siyah, parlaklığını yitirmiş, ufak bir pipo çıkardı. Pipoyu sıranın tahtalarına vurup içindeki çok eski bir içimden kalmış görünen tütün parçalarını temizler gibi yaptı. Öğrenci sordu:

“Tütün mü içiyorsunuz?”

“Tütünümlü olmayınca sigara içiyorum” dedi adam. “Tütünümlü yok mu şimdi?” diye sordu öğrenci.

“Yok” dedi adam; “Bir tutam kalmıştı, onu da demin içtim.” Öğrenci elini cebine soktu. Bozuk paraların içinden bir mark ayırmış çıkarırken, bir yirmi marklık takıldı parmaklarına. Kâğıt parayı gerisingeri cebine soktu. “Size bir mark versem

tütün alır mısınız? Sakın beni yanlış anlamayın!” “Tabii alırım!” diye cevap verdi adam.

Öğrenci adamın uzun parmaklı, bakımsız eline bir markı bıraktı. “Ben şimdi tütün alıp geliyorum” dedi adam ve ayağa kalktı. “Çantam burada kalsın” dedi sonra; “Göz kulak olun, yürütmesinler!”

Adam gider gitmez, üzerinden koruyan, kollayıp gözetten bir el kalkmış gibi bir duyguya kapıldı öğrenci. Adamla konuşurken, gelip geçen yolculara pek aldırmamıştı. Birden bir irkilme duydu. Önünden geçenler açıkça başlarını çevirip dikkatle kendisini süzüyordu. Öğle vaktiydi. Gök bulutsuz, aydınlıktı. Güneş, bu ayda rastlanmadık ölçüde yakıcıydı. Evden süveterleriyle çıkanlar, süveterlerini boyunlarına asmışlar ya da ellerinde taşıyorlardı. Bayanların çoğu kolsuz, ince yaz elbiseleri giymişti. Erkeklerin çoğunun üzerinde tek bir gömlek vardı. Kendi üzerinde ise bu havada lacivert, ağır bir elbise... Ama o, lacivertleri gösteriş olsun diye giymemişti; başka elbisesi yoktu. Kışın bir toplantı, bir tiyatro ya da bir konferansa gidebilmek için taksitle aldığı ama taksitlerini daha tamamen ödeyemediği lacivertleri gündelik yapmaya elbette gönlü elvermezdi. Ama zora gelince... Her ay başında aldığı burs ev kirasına, boğazına ve kitap parasına ancak yetiyor, tutumluluğuna karşın sıkıntıya düştüğü aylar oluyordu. Bu ay da doğrusu öyle pek iyi değildi durumu. Cebinde bir yirmi marklık banknotla, birkaç mark tutarında ufaklık para kalmıştı. Ayın da daha yirmisiydi. Mektup yazıp karısından bir yiyecek paketi istese? Karısının son mektubunu anımsadı. Karısı, “İtiraf Saati” adında yeni bir film görmüştü. Bey itiraf ediyor, hanım itiraf ediyor, karı koca yeni, mutlu bir hayata başlıyordu. İtiraf saati. Kırılan tabaklar, yere çalınan fincanlar, sıkılan yumruklar, vurulan kapılar. Mektubun sonunda bol bol sevgiler yolluyordu karısı. Karısı onu seviyordu. Sabahları evden çıkarken bıraktığı üç-beş kuruşla güzel güzel yemekler pişirip çıkarıyordu önüne; kışın soğuk günlerinde ortalık ağarmadan yataktan kalkıp sobayı yakıyor, kahvaltı sofrasını hazırlıyordu. Karısı onu seviyor, onun için, sabahları çayla yesin diye lezzetinden geçilmeyen çeşit çeşit kurabiyeler yapıyordu. Hamuru yoğurduktan sonra tepsiyi yükleniyor, dolmuşa para vermemek için bir hayli yolu tepip tepsiyi fırına veriyordu. Karısı onu seviyor, sağ gözünden sol gözüne emanet edemiyordu. Bir gün öğle vakti eve geliyor, temiz bir gömlek hazırlamasını istiyordu karısından.

“Öbür elbiselerimi de ütölesen iyi olur.”

“Nereye gideceksin yine?” “Saat beşte konferans var.” “Ne konferansı?” “Konferans.”

“Her gün her gün konferans mı olurmuş?”

“Her gün gitmiyorum ki! Son olarak geçen hafta gittim.” “Hayır, gitmeyeceksin! Kim bilir, gene hangi arkadaşınla

buluşacaksın, değil mi?”

“Konferansa gideceğim. Saat beşte konferans var. Gömleğimi, elbisemi hazırla. Saat dörtte gelip giyeceğim.”

“Ben de geleceğim.” “Nereye?” “Konferansa.” “Konferans Almanca.”

“Olsun, geleceğim. Bakalım ne konferansıymış bu!” “Konferans diyorum, konferans! Ne söylüyorsam inan.” “Biraz da evinde otur efendim. Her gün çık git, her gün çık git... Ben burda yalnız kalayım!”

“Daha dün, bütün zaman evden dışarı adım atmadım. Hep karşında oturdum.”

“Ben tek başıma korkuyorum evde.” “Neden korkuyorsun? Aşağıda insanlar var. Yan-da insanlar var. Saat sekizde döneceğim.”

“Hiç kimse senin gibi yapmıyor ama. Herkes işten eve dönünce karısıyla, çocukla-ryla vakit geçiriyor. Arkadaşın Yalçın’a bak; karısını bir dakika yalnız bırakıyor mu? Sen eve geldin mi, kitaptan başını kaldırdığın yok. Benimle üç-beş laf etmeyi canın istemiyor.”

“Ama benim mesleğim bu. Benim işten eve dönünce de okuyup çalışmam gerek. Meslektaşlarımın hepsinin ayrı çalışma odası var; eşleri kapıyı vurarak içeri giriyor... Ben seninle hep aynı odadayım. Karşında oturuyor, karşında okuyup yazıyorum.”

“Hayır, konferansa ben de geleceğim!” “Konferans Almanca; bir şey anlamazsın.” “Olsun, geleceğim!”

“Seni yarın akşam sinemaya götüreceğim.”

“Hayır, sinemaya gitmek istemiyorum. Konferansa geleceğim. Ya beraber gideceğiz, ya sen de gitmeyeceksin!”

Karısı ayak diriyor, kendisi ayak diriyordu. Karısı tüm ağırlığıyla yükleniyor, kendisi alttan alıyordu. Ama adamakıllı gerilince de durmuyor, boşanıyordu yay. Kutular açı-lyor, kötü sözler, kurşunlar gibi ağır, usturalar gibi keskin, ortalığa saçılıyordu.

“Sen git, ben de gidiyorum!” “Nereye?”

“Eşyalarımı toplayıp gidiyorum.” “Bir yere gidemezsin!”

“Bak, gider miyim, gidemez miyim!”

Bir kapı vuruluyor, ardından bir kapı daha vuruluyordu. Köşeyi dönüp caddeye çıkana kadar koşar adım, sonra yavaşlıyordu adımlar. Mahalle kahvesinin önünden geçerken, birden karar vermiş, giriyordu içeri. Konferans vakti oluyor, konferansa gitmiyordu. Yemek vakti oluyor, yemeğe gitmiyordu. Geç vakit eve dönüyordu. Işıklar sönük. Anahtarıyla usulca kapıyı açıp giriyordu içeri. Gene de ayak sesine uyanıyor karısı, yukarı odanın gevşek tahtaları gıcırđıyordu. Karısı kendisini seviyor, onu bırakıp git-meye bir türlü gönlü elvermiyordu. Kapının arkasındaki elektrik düğmesini çevirir çevirmez, arı sili yunmuş, kola- lanıp ütülenmiş, beyaz bir gömlekle yeni ütöden çık-mış lacivert elbise çarpiyordu gözüne. İçinden askıyı alıp yere çalası geliyor, kendini tutuyordu. Mutfağa geçiyordu derken. Mutfakta burcu burcu bir yemek kokusuyla

karşılaşıyor, gaz ocağının üzerinde duran tencereye doğru yürüyordu. Kapağı kaldırır kaldırmaz iri su taneleri, akşam için pişirilmiş ama henüz el sürülmemiş sıcacık patates yemeğinin içine damla damla dökülüyordu.

Öğrenci, önünde bir karaltı fark edip başını kaldırdı. Adamla karşılaşır karşılaşmaz, baharda özsuyun ağaçlara yürümesi gibi bir sevinç yürüdü içine. Başı dara düşmüş de adam hızır gibi yetişmişçesine yüzüne pembe, mutlu bir gülümseme yayıldı. Yanına oturunca, “Beni anladınız” dedi adam.

“Anladım!” dedi öğrenci.

“Beni küçümsemediniz. Uzaktan sizi görür görmez bildim zaten. İlk bakışta, işte bir insan, diye düşündüm kendi kendime.”

Öğrenci sustu.

“Sizi Allah gönderdi!” dedi adam. Öğrenci güldü.

Adam, öğrenciye doğru adamakıllı yaklaşmıştı; öğrenci adamın vücudunun ağırlığını, açık seçik, vücudunda duyuyordu. Derken, kendi vücudunu da hafiften adamın vücuduna yasladı. Adam öğrenciye omuz veriyor, öğrenci adama omuz veriyordu. Öğrenci tetikte, yeni bir çıkışını bekliyordu adamın. Adamın yeni bir çıkışa hazırlandığını gün gibi biliyordu. O gün sağından kalkmıştı adam. İyi bir günüydü. İşti rast gidiyordu. Öğrencinin cebinde iki mark kadar bir bozuk para daha kalmıştı. Adam yeni bir çıkışa kalkar kalkmaz, bu parayı da gönül rızasıyla avcuna bırakacaktı. Adamın kendisini varlıklı biri sanıp para sızdırmaya çalıştığını anlamıştı. Ama onun bu sanısının iler tutar yanı olmadığını ortaya koymayı da aklından şuncacık geçirdiği yoktu. Büyünün bozulmaması, büyüü aynaların mermer döşemelere düşüp tuzla buz olmaması için el üstünde tutulması gerekiyordu bu sanının. Kurulu köprü yıkılır mı? Ayağa gelmiş kısmet tepilir mi? Öğrenci, cebindeki yirmi markın da bozukluk olmadığına üzüldü. Bozukluk olsaydı, o günlük ekmek parası birkaç markı bir kenara ayırıp geri kalanını bölük bölük, ucun ucun adamın eline tutuştururdu.

Adam savaş anılarından anlatmaya başlamıştı. Kuzey Afrika’da lejyon askerliği sırasında bir avuç arkadaşla yerlilerin arasına dalmış, bir alay esir alıp kaleye dönmüştü. Rusya’da, Sivastopol önünde de buna benzer bir olay yaşanmıştı. İkide bir paltosunun cebinden vermut şişesini çıkarıp yudumluyordu. Akıllı öğrencinin cebindeki yirmi marktaydı. Öğrenci kendisine tütün parası verirken yirmi markı görmüş, bu paraya gözünü dikmişti. Birkaç günlük içki parası... Derken, yine bir vagabund şarkısı tutturdu. Şarkı söylerken ağzı yayılıyor, yüzündeki kırışıklar kımıl kımıl ediyordu. Vücudu şarkıya tempo tutar gibi sağa sola oynuyor, bazen öğrencinin üzerine yıkılacakmış gibi oluyordu. Bir an, söylediği şarkının sürükleyici havasına tümünden kendini kapmış da kendini tutamamış gibi, iyice öğrencinin üzerine abandı ve bir süre öyle kaldı. Şarkı biter bitmez, sol elini gülümseyerek öğrencinin dizine koyup “Sizinle anlaşıyoruz!” dedi.

“Anlaşıyoruz” diye cevapladı öğrenci.

“Eh artık, kalkıp yemeğe gitmeli.”

“Nerde yemek yiyorsunuz?” diye sordu öğrenci. “Hastanede” diye cevap verdi adam.

“İyi ki hastaneler var” dedi öğrenci. “Öyle!” dedi adam.

Adam sıraya dayamıştı değneğini. Kalkarken ayağını çarptı, değnek yere düştü. Eğilip almak istedi, beceremedi. Çakırkeyiflikten öte içkili bir hali vardı. Öğrenci, yerden değneği alıp adama uzattı. Adam bunun üzerine, sıranın altında duran çantasını gösterdi. Yemeğe geç kalmış gibi acele ediyordu. Çantayı da aldıktan sonra öğrenciye elini uzattı. Ayrıldıkları için üzgün bir sesle, “Hoşça kalın, beyim!” dedi; “Sağlıcakla kalın. Sizi unutmayacağım!” “Ben de!” diye cevap verdi öğrenci; “Ben de teşekkür ederim.” Adam, bir şey değil demek ister gibi, elinin tersiyle kısa, sert bir hareket yaptı. Şapkasını çıkarıp öğrenciyi selamlamak ister gibi değnekli elini başına doğru götürdü. Ama şapkası olmadığını hemen fark etmiş gibi, yarı yolda yine indirdi elini. Arkasına dönüp çimenliğin önündeki dar yolda yürümeye koyuldu. Yerde sürüklenen sağ ayağı biraz geriden geliyor, değneğin ardı sıra dar yaylar çiziyordu. Yürüyüşü, içkili durumuna ve bacağının sakatlığına karşın göze batacak ölçüde düzgün ve tezd. Az sonra, ilerdeki ağaçlıklı yola sapıp gözden kayboldu.

Öğrenci yalnız kalınca, bir öksüzlük çöktü üzerine. Bir taş düşmüş, duru sular bulanmıştı. Kalkıp yavaş yavaş eve gitmeyi düşündü. Evde bir çay yapacaktı kendine, masasının başına geçip kitapların, kâğıtların üzerine eğilecekti. Evin tam karşısında toptan bir satış mağazası vardı. Mağazada çalışan kızlar vardı. Bazen başını kaldırıp tül perdenin arkasından baktığında, gözleri mağazada çalışan kızlardan rastgele birine düşecek, dünyasını pamuk iplikleriyle yine başkalarının dünyasına tutturmaya çalışacaktı.

Öğrencinin aklına birden cebindeki bozuk paralar geldi. Neden bunları da adama vermediğine hayıflandı. Adam giderken bu parayı da eline tutuştursa iyi olmaz mıydı? Eli kendiliğinden cebine gitti. Parmak uçları, yirmi marklık kâğıt paranın yerinde olmadığını hemen fark etti. Hâlâ karanlık olan noktalar da böylelikle aydınlanmış oldu. Adamın birden kalkıp yolu tutuşu gerçek yorumuna kavuştu. Değer miydi? Adama yirmi markın büyük bir kısmını da vermeyi isteyen ve bu paranın bozukluk olmadığına üzülen kendisi değil miydi? Maskeli bir dostluğa bile eyvallah demeye hazır, bu yolda her pahayı ödemeye dünden razı, pazara çıkmıştı. Ama adam maskesini çarçabuk alaşağı etmiş, daha kurulmak üzereyken bir vuruşta canını cehenneme yollamıştı köprünün.

Öğrenci büyük bir öfkeyle ayağa kalkıp hızlı hızlı adamın arkasından yürüdü. Çok geçmeden ilerde gördü adamı. Adam da o sıra dönüp arkasına bakmış, kendisini görmüştü. Uzaktan adama seslendi: “Bir dakika! Size bir şey söylemek istiyorum!”

Adamın yürüyüşü, halinden beklenmedik ölçüde hızlıydı. Sağa sola yalpalıyor, her an gerçekleşebilecek bir düşme tehlikesinden kendisini güçlükle kurtarıyordu. Öğrencinin seslenmesi üzerine yürüyüşüne ara vermeden arkasına dönüp elindeki değneği havaya kaldırdı. Öğrenci, adamın durmadığını görünce yeniden seslendi: “Bir dakika! Çok önemli!”

Adam yine aldırmadı. Öğrenci, bunun üzerine, adamın davranışına alınıp gücenmiş, “Ama beni yanlış anladınız!” dedi.

Adam, bu kez tekrar arkasına döndü. Elindeki değneği sert bir hareketle havaya kaldırıp bir-iki defa tehdit yollu ileri geri salladı. Anlaşılan, öğrencinin ardından gelmesini hoş karşılamıyordu. Öğrenci, adamın ne demek istediğini anlamıştı. Adımlarını yavaşlattı. Sonra dönüp eve doğru yola koyuldu.

TEZER ÖZLÜ
ESKİ BAHÇE ESKİ SEVGİ
Diskotek Brazil

D İ S K O T E K B R A Z İ L

Akdeniz'in başka bir maviliği var. Hele güneşli bir mayıs gününde. Küçücük kentler boyunca ilerliyor tren. Denize bakıyorum. Üzeri puslu. Mavi. Bir nemliliği, bir derinliği, bir uzunluğu var. Nerdeyse boyutlarının içine alıyor beni. Durgunluğu da rahatlatıcı. Trene durmadan inip, binenler var. Bunlar şişman ya da zayıf, yüzleri yanık ve kuru ciltli, yaşlı ya da yıpranmış, ekmeklerini çok güç kazandıkları yüzlerinde belirlenmiş, ama canlılık ve insancılıklarından hiçbir şey yitirmemiş İtalyanlar. Arada bir onlarla konuşuyorum. Denize bakıyorum, koridora çıkıp trenin durduğu istasyonlara, çevreye, yapılara, yapıların balkonlarına, balkonları süsleyen sakı içindeki çiçeklere, ya da balkonlara atılmış döküntülere, asılmış çamaşırlara, aralanmış bir pencereye, pencereden bakan insana, yolda ilerleyen küçük arabalara, bir köşe başında durmuş insanlara, yaya kaldırımlarında yürüyenlere, bisikletlilere, dolu ve boş kahvelere, bir büyüğün elinden tutmuş yürüyen küçük çocuğa, tek tük beliren bir papaza ya da toplu yürüyen rahibelere bakıyorum. Sonra bir sınıf öğrenci görüyorum, bu küçük kent insanlarıyla, hiçbir iltim olmadığını ve belki de buranın hiçbir şeyini anımsayacağımı düşünüyorum, tren ilerliyor. Yirmi mil kent geçilince, birden Fransa toprakları başlıyor. Buradan ne kadar süre sonra Nis'e vardığımı anımsıyorum. Ama pek geç değildi, öğle üzeriydi. Zelda'nın evinin balkonunda oturuyoruz. Güzel bir sıcaklık var. Hele bu sıcaklık yılın duyulan ilk sıcaklığı olunca. Sigaraların da tadı bir başka. Sonu kesilmeden içebiliyor insan. Evin hemen çevresinde yükselen diğer yapılardan sonra, yemyeşil dağlar başlıyor. Kentin denize açılan yönü dışında, her çevreyi kapsıyor bu dağlar, bu yeşillik. Evin balkonundan deniz yönü derin bir pus içinde yitip gitmiş. Pus da olmasa deniz görünmez sanıyorum. Yorgunum, ama deniz kıyısına kadar inmek, o yıllardır ününü işittiğim palmyelerle kaplı geniş bulvarı görme isteği, içimi içime sığdırmıyor. Bu yeşillik, beyaz ya da uçuk renkli evler dışında şimdilik nasıl bir kentte olduğumu bilmiyorum. Ve birkaç saat sonra geniş bulvar üzerinde denize doğru yürüyorum.

Mağaza, mağaza, mağaza, köşede ya da yapılar arasına sıkışmış bir kahve, gene mağaza, daha büyük bir mağaza, karşı kaldırımda ünlü büyük mağazalar ve gene bir kahve, gene mağaza, ışıklar, yol kavşakları, yoğun insan ve taşıt trafiği, koşan, her yanı bürüyen bir kalabalık arasındayım (henüz denize varmış değilim). Büyük bir parka geliyorum. Parkın her iki yanından denize dikey inen bu bulvarın biteceğini

sanıyorum. Parkın içinden mi, ya da dışından mı yürüyeceğimi düşünüyorum. Parkın içinde çok yaşlı insanların çok durgun oturduklarını görünce, üzerinde bulunduğum bulvarda yürümeyi yeğliyorum.

Alanlardan da daha geniş bir bulvara varıyorum. Çok geniş ve üzerinde binlerce şezlongun dinlenecek insanları beklediği yaya yolunun hemen altı taşlık plajlarla kaplı. Gerisinde açık Akdeniz puslar içinde burada. İşte Amerikan, Fransız, İtalyan ya da Fransız-İtalyan ortak yapım filmlerinden yıllardır kafamda belirginleştirilen Riviera burası. Akşam yaklaşıyor. Çok yorgunum. Şöyle denize bir girip çıksam, bütün bu görünümünden yorulan kafamın dinleneceğini biliyorum. Ama kimse yüzmüyor bu saatte. Yarın sabahı beklemek gerekiyor. Şezlong yığınları karşısında çok büyük yapılar, yan yana bahçeler içinde diziliyor. İlk katlarında lüks kahveler ve dükkânlar var. Kent Akdeniz boyunca uzanan ve onları dikey kesen bulvarlardan oluşuyor. Bu bulvarları, bahçeler içine kurulmuş çok, çok büyük yapılar, kendi deyimleriyle, rezidanslar kaplıyor. Bir yörede tüm yapılara bestecilerin adları verilmiş. Beethoven malikanesi, Chopin malikanesi, Mozart, Mendelsonn malikanesi vb., diğer bir yörede her evin adı bir yazara ait. Balzac malikanesi, Zola ve ve... çağdaş yazarların adları henüz bir yapıya verilmemiş, buna daha zaman var belki, diye geçiyor aklımdan.

Denize sırtınızı verip de kenti karşınıza aldığınızda, tüm sol yöreyi bu zenginliklerin oluşturduğunu göreceksiniz. Zenginlik gerilere, dağlara dek varıyor, sonra gökyüzünden bilmiyorum nereye uzanıyor.

Batı Avrupa ve Amerika'nın süslü ve besili zenginleri buradaki bulvarları, kahveleri, mağazaları dolduruyor. Kentin bu yöresinin diğer bir niteliği de doğal insan yaşını aştuklarından kendilerine "fossil" denebilecek yaşlıların burada olağanüstü bir boya ve takıp takıştırma içinde bir cins-köpek ya da pinpon bir adamla dolaşmalarıdır. Almanlar, Mercedes arabaların en büyük ve pahalılarını burada kullanıyor. Nasılsa Amerikan keşifleri Ay'ın görüldüğü gibi romantik, güzel bir yer olmadığını kanıtladı. Boş, dağlık, ıssızlıklar denizleriyle dolu, bombok bir yer Ay aslında. Ne yapsın Ay'da Alman ya da zengin Amerikalı? O halde, zengin Alman ve Amerikalılar, ortak pazarın ileri ya da geri gelen ülkelerinin turistleri nereye gitsin? Elbet Nis'e gitsin. Kan'a gitsin. Neresi için yaratılacak modalar? Kimlere satacak mallarını moda evleri? Hermes? Dior? Şanel? Kaşarel? Ve kurtlanmış kaşer?

Elbette Nis'teki seçkin tabakaya. O halde Nis'tesin ve Diskotek Brazil'desin.

Diskotek Brazil, Nis'in sağ yöresindedir. Nis'in sağ yöresi fakir mahalleleriyle iç içe kenetlenmiştir. Sokaklar dar, eski, evler de renk renk ve sokaklar kadar eskidir. Canlı küçük kahveleri vardır. Dar sokaklarda küçük dükkânlar malları dışarı çıkarır. Burada balık yanında pantolon da satılır. Aziz Meryem'in kaçınıcı mezarı (burada turist yanılıyor olabilir, rehbersiz ve şehir plansız dolaşmıştır) fakir yokuşlar bitiminde gizlilik içinde iki çöküntü yapı arasında sessizlikle durur. Buradaki yapıların adları yoktur.

Her odasında bir başka aile oturur. Kapı aralarından bakıldı mı, izbe, yıkık dökük koridorlar, merdivenler küf kokar. Camların önlerine tenekeler içinde birkaç sardunya çiçeği yerleştirilmiş, sokağın bir yanındaki pencereden diğerine çamaşırlar asılmıştır. Tüm zenciler buralarda barınmaktadır. Kapıların önlerinde saçları boyalı, apartman ayakkabılı, çok geniş paçalı mavi pan- tonlu genç kızlar oturur. Birbirlerine aşk öykülerini (ve ah!) bu yaşamdan, Nis'in eski mahallelerindeki iç içe yaşamdan, nasıl kurtulmaları gerektiğini ya da kurtulma olanağını ya da olanaksızlığını anlatırlar belki de.

İyi giyimli ve güzeldir bu kızlar. Batı Avrupa tüketim toplumu içinde, iyi giyimli olmamak hemen hemen olanaklar dışındadır. Bu kızları Riviera boyunca gezinirken gören, hangi sınıftan olduklarını bilemez. Ve evet, Riviera'da en zengin sınıf belki de turistlerdir. Nedir turist? Turist kendini mi kalkındırır, ya da gittiği, ziyaret ettiği ülkeyi mi? Ya da ağır bavulunu mu kaldırır bir istasyonun peronundan bir başka ülkeye giden trenin ikinci sınıfına binmek için? Belki de Diskotek Brazil'de kadeh kaldırır Martinikli gençlerin sağlığına! Fransız sömürüsü Martinik'in gençleri (ne güzel bir tanım şu sözcük: SÖMÜRÜ) Nis'teki Diskotek Brazil'de dans eder. Dans etmek bu zencilerin kanında var. Sömürülen zenciler yanlarında bir tek kız olmadan (kızsızlığa alışmışlar sanki) en canlı, en güzel danslarını Nis'teki Diskotek Brazil'de yaparlar.

Diskotek, geniş Riviera sahilinin, palmyelerin en çok yükseldiği yerde, bir katlı, gerisinde fakir mahalleleri uzanan yerdedir. Geniş camlar, yaya kaldırımı yüzeyine dek iner. Ayakta durulacak küçük bir bar dışında masalar ve alçak sandalyeler de düzenle yerleştirilmiş. Burada müzik bir band ya da pikaptan kendiliğinden çılmaz. Zencilerin paralarını bir müzik dolabına atıp, "parayı veren, düdüğü çalar" gibisinden dans paralarını ödemeleri gerekir. Onlar da bu konuda eli açık davranıp, müziğe hiç ara vermemek için, durmadan atarlar bozuk paralarını müzik dolabına. Martinikliler zenci ırkının tüm gençliğini, doğallığını, kararlı direnişini oynuyor. Hiçbir beyaz, dans birincisi de olsa, böyle içten gelen hareketlerle müziğe uyamaz. Yaşasın Riviera! Yaşasın Nis! Yaşasın Diskotek Brazil! Yaşasın sömürülen milletler ve zenciler! Yaşasınlar ki sömürsünler, sömürsünler ki, parayı verip, dans etsinler? Oynasınlar!

Ve İlyas:

İlyas bir Fransız genci. İnce uzun boylu. Kepçe kulaklı, kocaman siyah, biraz patlak gözleri, kemiği belli olan çenesi var. Zenciler arasında hemen göze çarpıyor. Çünkü hiç iyi dans edemiyor. Herkesin denize girdiği, sıcak güneş altında yattığı bir günün gecesinde Diskotek Brazil'e gelmiş. Uzun keten bir pardösü giymiş, boynuna yün bir kaşkol dolamış, ayaklarında keten ayakkabılar var.

Pardösünün kollarından bir gömlek ya da kazak sarkmıyor, içi çıplak olabilir. Garip danslarıyla hemen dikkati çekiyor. Kendi kendine el kol hareketleri yapıp kenetleniyor, sonra bir balet gibi sıçırıyor, yere eğiliyor, sonra kollarını üst üste birleştirip heykel gibi toplanıyor. Zencilerle kıyaslanırsa, hiç beceremiyor dansı, ama keten

ayakkabılı ayağı ile ara sıra bir dans hareketi yapıyor ki, taş çatlasa Martinikli, İlyas kadar becerikli olamaz. Sonra gene şaşıyor, dansı yüzüne gözüne bulaştırıyor, beceriksizliği ile dikkati çekiyor. Bir ara oturduğu sandalyenin bana çok yakın olduğunu görüyorum. Biraz konuşuyoruz. İlyas on sekiz yaşında. Diskotek Brazil'e gelmek için altı kilometre yaya gidip geliyormuş. Sabahları yedide işbaşı yapıyor, 15.45'e kadar bir büroda evrakları düzenliyormuş. Bin yeni frank kazanıyormuş. Bir ara Paris'te oturmuş, ama hiç sevmemiş Paris'i. Paris'te çok yalnızlık çekmiş. Riviera'da çok mutlu imiş. Bu yakınlarda bir de erkek kardeşi varmış, isterse ara sıra onu görebiliyormuş. (Sanırım kardeşi pek dans sevmezmiş.) Martinikliler müzik dolabına para atıyor. En çılgın şarkılar insanın kafasındaki tüm düşüncüyü siliyor. Bir şarkıcı avaz avaz bağırıyor. Bulvar ışıkları içinde, ama arabalar var. Herkes piste koşuyor. Kendi kendilerine dans eden iki Fransız kız da gelmiş.

— Bu şarkı ile dans etmeliyim, diyor İlyas. Keten ayakkabılı ayağını dizine doğru çekerek nefis bir figür atıyor.

Gece yarısından sonra eve dönerken karşı kaldırımda İlyas'ın iki zenci arasında konuşarak yürüdüğünü görüyorum.

— Aaa, İlyas! diyorum. Hemen aklıma yürümesi gereken altı, yedi kilometre geliyor ve sabah nasıl kalkıp işe gidecek, diyorum.

Bulvar ışıklı. Deniz gerimde kaldı. Dağlar yönünde yürüyorum. Sokaklar boş. Tek-tük bir araba geçiyor. Bir iki yerde de küçük bir turist grubu dikilip duruyor. Kapanmamış birkaç kahve içinde masa topu oynayanlar var. Sabahleyin kentin her köşesi dolacak.

Turistler, yerliler ve fosiller malikanelerden ya da küf kokan merdivenlerden inip, güzel yaz başlangıcı sıcaklığında güne başlayacaklar. Ben de Zelda ile yüzmeye gideceğim. Zelda üç yıldır Nis'te yaşıyor. Tek dostu şişman kedisi.

Viyana

FAKİR BAYKURT

DUISBURG TRENİ

Dokuz Taş

D O K U Z T A Ş

Nargüzel, Duisburg'tan 100 kilometre kadar ötedeki balık fabrikasında çalışıyordu. Artık, ilk zamanlar yaptığı gibi burnunu tıkamıyor, balığın başında öğürmüyor, kusmuyordu.

İş arasında usulca dolanıp Habibe'nin yanına geldi:

"Paydostan sonra benim evde çay içeceğiz. Sen de buyur, olur mu güzelim?"

Habibe hem istiyor, hem istemiyordu. Düşündü taşındı. İşin dışındaki zamanlarda, Kadınlar Heim'deki yalnızlığı sevmiyordu. "Gelirim..." dedi hafiften kızarak.

Nargüzel, 8 Numaralı tezgâhta Yugoslavlar arasında çalışan Feyzi'ye doğru yürüdü. Onu da çağıracaktı. Gelsin çay içsin, yalnızlıktan ölmesin. Çay bahane, biraz söyleşiyeye katılsın, şenelsin gönlü...

Çoğu kadın, azı erkek işçilerle doluydu İkinci Dünya Savaşı artığı Topal Alois'in fabrikası. Paydosu bildiren ziller öter ötmez içerdeki uğultu değişti. İşten gelen uğultuyla, giysi değiştirmeye koştuktan gelen birbirine hiç benzemiyordu. İkincisinde sevinç vardı. Çalışmak ağır bir yükü balık fabrikasında. Sadece temizliğe kalanlar biraz buruk olurlardı.

Nargüzel, yabancı işçilerin sessiz sultanı Fatmagül'ü de çağırırdı: "Buyur gel! Seni özellikle beklerim!" dedi.

Almanya güya kısa çalışma dönemine girdi. Üç vardiya yapmıyor da, iki yapıyor kimi fabrikalar. Oberaden'deki de iki yapıyordu. Birincisi 6:00 yerine 7:30'da, İkincisi öğleden sonra 14:30'da başlıyordu. İki vardiya arasındaki yarım saatte koca fabrikayı temizlemek gerekiyordu. Temizlik dedin mi ölüyordu Almanlar. Yabancı işçilerin, özellikle Türklerin buna önem vermediğini söylemekten de üstün derecede tat alıyorlardı. Gene de fabrikanın pisliğini daha çok Türkler temizliyordu.

Ustabaşılar Almandı, Türkleri ayırıyor, Türklere buyuruyorlardı. Bütün masaları, tezgâhları, tabanları yıkıyorlar, bantları siliyorlardı. Kovaları kaldırıp hortumları dörüyorlardı.

Kuzey Denizi'nden, kimi zaman da tâ Kanada'dan geliyordu fabrikaya balıklar. Bütün Almanya'ya, Avusturya'ya, hatta tâ Avusturalya'ya satılıyordu kutulanmış salatalar. Türkler, kendi işledikleri balığı da, salatasını da yemiyorlardı. Yiyecek halleri kalmıyordu ki yesinler! Ama ustabaşılar, bölüm şefleri, müdürler yiyorlardı. Hem de gele-

ne gidene anlatıyorlardı Türklerin yemeyip kendilerinin yediğini. Sağlık ve temizlik kurallarına son derece dikkatli olduklarını eklemeyi hiçbir zaman unutmuyorlardı. İşte yorulduğundan çok yoruluyordu işçiler temizlik yaparken. Sık geliyordu sıra. Bu yüzden beş yıl, altı yıl dayanmış işçi tek tüktü. Üç ayı doldurur dolduramaz çıkıyordu çoğunluk. Ücretler azdı. Çıkıp başka kapılardan iş arıyorlardı.

Fabrikanın temizliğini bitirdiler mi, kendi temizliklerine geçiyorlardı.

Sonra kimi eski otomobiline binip gidiyor, kimi otobüslere kalıyordu. İki yüz metre ilerdeki ormanın kıyısında bekliyordu otobüsler. Fabrika müdürünün belediye trafik müdürü ile arası iyiydi. İkisi de Dortmundlu, ikisi de aynı lisedendiler.

İşçilerin çoğunluğu gibi, otobüse kalanların çoğunluğunu da Türkler oluşturuyordu. Almanlar, Yugoslavlar azdı. Almanların çoğu savaşta, savaş sonrasında acı günler görüp geçirmiş üç dört çocuklu kadın işçilerdi. Bir tanecik erkek vardı içlerinde. Ağır başlı, melek huylu Walter'di o da. Biribiri ardından gelen iflaslar işsizliği artırmıştı. Bu da yabancı düşmanlığını büyütüyordu. Gün geçtikçe, "İşsizliğin nedeni yabancılarıdır!" diyen Alman çoğalıyordu. Ama balık fabrikasının, bir önceki faşizmi bütün boyutlarıyla yaşamış yurttaşlardan olan Alman işçileri onlara katılmıyordu. Hele Walter, iş arasında şaka yaptın mı kaldırıyor, paydostan sonra gel dedin mi evlere gelip çay içiyordu. Türk adlarını doğru dürüst söylemeye özen gösteriyor, öğrendiği kadarıyla çat pat Türkçe konuşarak çevresini güldürüyordu: "Teşekkür ederim. Siz nasilsiniz? Biz mi? Almanya'da çok sikiliyor musunuz?" Walter'in şakaları, ayrılıklardan, pahalılıklardan, gazete, radyo, televizyon yayınlarıyla körüklenen düşmanlıklardan gergin sinirleri gevşetiyordu. Yabancı işçilerle aralarında ortak yanlar yoktu. Anamalcı koşullar hepsini birlikte ezmiyor muydu? Şehrin kibarlarıyla kendini kibar sanan takımı, Oberaden-Bergkamen-Kamen arasında işleyen otobüslerin balık işçisi yolcularını, yerli yabancı ayırmadan horsunmuyor muydu? Dediklerine göre "feci" kokuyormuş otobüsler. Bu yüzden fabrikanın otomobilsiz işçilerinden başka kimseler binmiyordu.

Erkek Türklerin kendi aralarında "Abla" yada "Oma" diye sevip saydığı Nargüzel, Karşlıydı. Kibarların balık otobüslerini horsunduğu konuşulurken, çiçekli başörtüsünü çözüp bağlıyordu: "Bizim Damal köyünde bir söz vardır. Biri seni horsundu mu, 'Beğenmeyen kızını vermesin!' deriz biz. Boş verin. Biz biribirimizi beğeniyoruz. Bu yaşımda bana Oma diyenleri bile beğeniyorum ben..."

Otobüs Bergkamen'den geçmiş, Kamen'e doğru gidiyordu. Saat 15:00'i geçiyordu. Kayserili Feyzi, Uşaklı Nafize'ye takıldı: "Bicir bicir Almanca konuşuyorsun! Çevirsene Nargüzel ablanın sözünü arkadaşımız Walter'e!"

Walter, Nafize'nin önünde oturuyordu. Feyzi'ye gülümsedi: "Ben bunlar anladım! Ben Türk arkadaşlar beğeniyor. Ama Türk kızlar çok Kur'an kurs. Çok başörtü... Türk kızlar çok güzel..."

Kamen'deki Türk evleri çoğunlukla sediri i yada Almanların "Couch" dediği türden divanlıydı. Yerde oturmalı evler tek tük kalmıştı. Walter, gittiği ev isterse yerde oturmalı olsun, yadırgamadan çöker, hemen bağdaş kurardı. Bu kadar girişkendi ama, çağrılmadığı yere gitmezdi. Onun için yarım kasa bira alıp çağırırlardı. "Yarım kasa biranın sözü mü olur? Buyursun gelsin! Yalnızlığını unutsun aramızda. Çoğumuz gibi o da yalnız..." Çiğ köfteden mantıya, Türk yemeklerine alışmıştı. Kimi zaman arkadaşları Friedhelm'i de getirirdi. Friedhelm, Walter'in tersine, içine kapanıktı. Özel yaşamı gizlere sarılıydı. Evlenmiş ayrılmıştı. Bir çocuk vardı arada. Mahkemenin kararına göre haftada sadece bir günü vardı çocuğuyla. Boşandığı kadın yeniden evlenmişti. Friedhelm duruyordu tek. Lünen'deki cıvata fabrikasında çalışırdı. Orada da Türk çoktu. Hiçbirine sokulmazdı. Walter, Türkler gibi elini arkadaşının omzuna vuruyor, "Evlen ulan bir daha! Dünya yıkıldı mı? Sadece ilk karından ayrıldın! Evlen, yeni zamanın kızları eskilerden fıstık!" diyordu. Sonra ekşili mayhoş bir şey yemiş gibi, eliyle ağzını siliyordu. Arkadaşları, "Türkler Almanya'ya geleli yirmi yılı aştı, çoğunluk Almanlaşmadı, ama bizim Walter Türkleşti!" diyorlardı.

İkiz kardeş gibi birbirine benzeyen Karnen ile Bergkamen şehirleri, aynı zamanda birbirine yakındılar. Yaya yürü sen bir saat ancak çeken yolu otobüs dura kalka yirmi dakikada alıyordu.

Walter, "Ben bunlar anladım!" deyince Feyzi güldü: "Zor anlarsın bunlar sen!"

Nafize de güldü: "İlle bir hakkını yiyeceksin Walter'in. Gerek yok bu kadarcık sözleri çevirmeye. Bizden iyi anlar o Türkçeyi..."

Mehmet Dellen, "Gerçekten anladın mı Walter?" diye en arka sıradan bağırdı.

Yüzüne bir kırmızılık geldi Walter'in: "Nargüzel abla diyor: 'Ben sizin oğlan beğenmedi, kızım vermeyeceğim!' Evlenmek olmuyor yani. Düğün yok..."

Otobüsün içinde bir kakhaha patladı. Alman şoför bomba sandı. Dönüp baktı kakhahadır, söndürdü korkusunu.

"Gülüyorsunuz, yoksa öyle değil mi?"

Zonguldaklı Habibe yaptı gerekli açıklamayı: "Öyle değil! 'Otobüsümüz iyi! Biz biribirimizi beğeniyoruz! Biribirimize kötü kokmuyoruz!' dedi..."

"Aferin Habibe haniiiiim! Anlayışına, anlatışına kurban!"

Hiç de gıcık değildi Kınıklı Salih, şakalı sözlerinin ölçüsünü bilmezdi biraz. Nedense kızdı Habibe: "Seninle konuşan kim ulan? Sen zaten kimseyi beğenmezsin!"

"Yanlış anladın ama! Ben öyle mi dedim?"

"Biz yanlış anlarız, bir sen doğru anlarsın!"

Oturduğu yerden kalkıp yukardaki tutamağa yapıştı Nargüzel: "Şimdi sivilceyi kaşıyıp yara edeceksiniz! Biliyor musunuz ben evli bekârim. Kocam Türkiye'de. Evim geniş. Gönlüm evimden geniş. Hepinizi çağırdım. Dünden kalma börek var. Semaverde çay yaparım. Böreğime bayat demezseniz, sen de, sen de, hepiniz buyrun! Yooook, 'Bizi çağırma, biz ille kavga edeceğiz!' diyorsanız, gene çağırıyorum. Kavgayı, gelin benim evde edin. Çünkü gerçekten geniş..."

Nargüzel sözünü bitirince bir kahkaha daha patladı.

"Geliyor musun Walteer?" diye sordu Mehmet Dellen.

"Evet, ben gelebiliyor! Sen de biliyor musun?"

"Geldim gitti be kardeşim..."

"Ben de! Ben de!" diye bağırانlar oldu.

"Ötmeyin kargalar gibi! Kadın hepinizi çağırdı!" dedi Habibe Korkmaz.

Otobüs Kamen'e girdi. Bergkamen 50, Kamen 46 bin nüfusluydu. Beşer bin Türk vardı ikisinde de. Sokaklar kara kaşlı, uzun saçlı, güzel gözlü kızlarla doluydu. Parklarda Anadolu'dan gelme yanık sesli delikanlılar dolaşıyordu. Az sonra otobüs Eski Belediye'nin önünde durunca şoförün yerine Walter bağardı:

"Son duraaaak!"

Kiminin elinde naylon torba, kiminin elinde file. Birkaçı da çanta taşıyordu. Kamen'in ortasında idi Eski Belediye. Önü Anadolu'da bir köyün içi gibi alanlıktı. Gündüzleri emekliler, geceleri alkolikler otursun diye banklar konulmuştu. Balık fabrikasının işçileri otobüsten boşalınca, oturanlar başlarını çevirdiler.

"Buyrun millet!" diye çağırısını yineledi Nargüzel. "Bitte schön! İçinizde Türkçesi kıtlar vardır diye Almancasını da söyledim. Candan çağırıyorum, buyrun..."

"Bu kadar candan çağırma bizi! Bakarsın bir gece ansızın gelebiliriz!" dedi Kayserili Feyzi.

"Gece ansızın evime gelecek anasından doğmamış!" dedi Nargüzel. İş arkadaşlarını birer ikişer çekti kollarından. "Sen de buyur hey bizim oğlan, kardaşlık!" diye Walter'! ayrıca çekti.

Walter, sekiz on kişilik kümeye katılmak üzereydi, çocuk oyuncakları satan dükkânın önünde Friedhelm'i görüverdi. Sordu Nargüzel'e:

"Friedhelm de gelebilir mi senin ev baci?"

"Nerde Friedhelm?" dedi Nargüzel. Görmemişti.

"İşte orada!" Sekiz on adım koştu, arkadaşını çekip getirdi.

Aydınlı Fatmagül, bir gideyim, bir durayım diye ikircim içindeydi. Nargüzel tuttu kolundan: "Gel haydi!"

"Korkuyorum çok kalabalık abla!"

"Deli! Evim geniş dedim!"

Friedhelm dayatıyordu Walter'e: "Oğluma gideceğim!"

Doğum günüdür..."

"Armağan mı elindeki?"

"Seramikten güzel bir 'Mühle' buldum..." Kaldırıp paketi gösterdi. Çiçekli kâğıda sarıdırırmıştı. Kurdelemsi güzel bir ipile de bağlatmıştı.

"Hemen mi gideceksin? Nargüzel arkadaşımız candan çağırıyor!"

"Ne var Nargüzel arkadaşımızda?"

"Börek var, çay var..."

"Bilmem ki gelsem mi?" diye başını kaşdı.

"Gel gel! Oğluna akşam gidersin!"

"Zaten akşam gideceğim. Annesi yemek yapacak. Yeni kocası Berlin'e gitmiş..."

"Ohooo! Sen bu gece cennetliksin!" diye güldü Mehmet Dellen.

Walter, yeniden çekti arkadaşını. Weimar Caddesi'nden yürüdüler birlikte. Mehmet, Feyzi, Salih, Fatmagül, Nafize, Walter, Friedhelm gidiyorlardı. "Buyrun, çok memnun oldum..." diyordu Nargüzel.

Hemen dibinden otoyol geçtiği için çok gürültü vardı şehrin o mahallesinde. Almanlar boşaltmış, Türkler doldurmuştu bu yüzden. Gürültülü diye kiralar biraz düşmüştü. Nargüzel, Heim'dan çıkıp taşındı hemen. Bağımsızlık hoşuna giderdi. Manastırda gibi sıkılıyordu Heim'da. Burada ikinci kattaydı dairesi.

"Ucuz diye çıktın, ama bekle, şirp yükselir!" dedi Habibe.

"Yükselsin! Ben de yükselirim!"

Önden hızlı hızlı yürüyüp kapıyı açtı. Türkler pabuçlarını çıkardılar. "Hepinize terlik veremem. Öyle buyrun!" diye bağırıldı.

Kimileri ilk geliyordu. Durmadan, "Buyrun!" çekiyordu. O da Eski Martin'den almıştı mobilyalarını. Duvarları kâğıtlamış, tabanı yapay halı kaplatmıştı. Sonradan bunların sağlığa uygun olmadığını anlamış, pişman olmuştu. "Romatizmaya benzer sızılardan, hem de baş ağrılarından kurtulamıyorum. Söküp mis gibi kireç yapacağım..."

Gelir gelmez mutfağa daldı, fırını açtı. Döndü, yeniden, "Buyrun, ayakta durmayın! Yer sizden kuvvetli!" dedi. "Çantalarınızı şuraya koyun. Fazla uzağa koymayın, gözünüzün önüne koyun! Hem de kokuları duyulsun güzel güzel..."

Böyle güldürücü sözlerle konuklarını daha iyi ağırlamış olacağını düşünüyordu. Köyde babası da yapardı. O arada semavere su doldurdu, fişini taktı. "Börek diye çekip getirdim, bir börekle olmaz!" diyerek, cam tabaklarda kuru üzüm, fındık, fıstık çıkardı. Üstü camlı orta yer masasına koydu bunları. "Buyrun! Bitte schön! Bir eksiğim bira. Biram yok ne yazık. Ama isterseniz aldırayım. 'Nargüzel ablanın evine gittik de bira içmedik!' demeyin sonra..."

"Çayla börek dedin gelirken! Tamam..." dedi Walter.

"Damal köyünün muhtarı gibi konuşuyorsun Walter. O da dulları kayırmaktan tat alırdı..."

Para çıkardı mutfaktaki çantasından. "Al!" dedi Salih'e. Boş şişeler bir kasanın içinde duruyordu. Onları da verdi. "Konuksun ama kardeşsin! Bakkal hemen köşede, var da geliver..."

Salih kasayı yüklenip çıktı.

Herkes bir yer bulup oturmuştu kendine göre. Kadınlar mutfağa dalmışlardı. "Yardım edelim abla! Evine Alman geldi!" diyorlar, bir yandan fındık fıstık atıştırıyorlardı.

Friedhelm, oğluna aldığı armağanı açtı. Türk arkadaşlar bakıyordu. Mehmet Dellen birden göz etti ötekilere. Sonra, "O ne laaan Friedhelm?" diye sordu.

Kayserili Feyzi, "Aboouu, o ne laaan?" diye yineledi.

"İlk geceki gibi, o ne biçim soru!" diye kızdı Nargüzel.

"Yoktur boşboğazlık!" dedi Walter. "Friedhelm, oğluna güzel oyuncak almıştır!"

"Gerçekten bu ne?" diye sokuldu Mehmet.

"Bu bir Alman oyuncak..." dedi Walter.

Türk arkadaşlar bakışıp göz ettiler birbirlerine. Mutfağın kapısından Nafize ile Habibe de bakıyorlardı. Nargüzel girip çıkıyordu.

Friedhelm'in oğlunun oyuncakçı elden ele gezdi. Güzel, kahverengi, yeşil, arada sarıları olan, pişirilmiş, cilalanmış bir seramikti. Gaz tenekesinin dibi büyüklüğünde bir tablaydı. Üstüne iç içe üç kare çizilmiş, bunlar yan çizgilerinin ortalarından birbirine bağlanmıştı. Bir kutunun içinde dokuz kırmızı, dokuz mavi, on sekiz taş vardı.

"Vay canına! Ne güzel oyuncakmış!"

"Japonlar mı yapmış bunu?" diye sordu Feyzi.

"Yok! Öp öz Alman oyuncağıdır. Hem de eski..."

"Nasıl oynanır ki?" diye sordu Habibe.

"Göstersene göstere!" diye bicirdedi Nafize.

"Göster Friedhelm, Nafize'yi kırma bitte!"

Friedhelm, çerez tabaklarını sağa sola itip tablayı orta yer masasına yerleştirdi. "Son derece basit! Korkmayın zordur diye! Zevkli bir oyundur! Tabii biraz kafayı çalıştırmak gerek. Değilse yenilirsin..."

"Göster ulan nasıl oynanıyor?" dedi Mehmet. "Susun millet! Friedhelm nasıl oynadığını gösterecek!" Oturdu karşısına. "Göster bitte..." diye ekledi.

"Göster göster..." dedi Nafize ile Habibe aynı anda.

Nargüzel girip geldi: "Nerden buldun bu Dokuztaş, Friedhelm kurban?" diyecekti, "Suss!" etti Mehmet.

Friedhelm anlatmayı sürdürdü:

"Kimin önce başlayacağını anlamak için... yok hayır, yanlış söyledim, kimin kırmızıları, kimin mavileri alacağını bilmek için, birer tane taş saklıyorum. Hangi rengi bulursan o taşlar senin olacak. Şöyle..." Birer taş alıp ardına sakladı. Sonra öne uzattı. "Al bakalım birini!"

Mehmet aldı. Maviydi.

"Mavi taşlar senin şimdi!" dedi Walter.

"Önce kimin başlayacağını da gene böyle bulacağız..."

"Zararı yok, sen başla! Başlamakta iş yok! Bitirmek önemli! Yani insan kafayı çalıştırmalı!" dedi Mehmet.

"Haha haha!" güldü Friedhelm. "Asıl sen çalıştır kafanı bakalım! Çünkü ilk oynuyorsun! Bense çocukluğumdan biliyorum..."

Mehmet gene göz etti: "Kaç yaşından beri?"

"Diyelim altı yaşından..."

"İyi ya, ben meraklıyım, çabuk öğrenirim!" dedi Mehmet. "Almancayı geç öğrendiğime bakma! Almanca karışık..."

"Neyse! Taşları bölüştük. Maviler senin. Kimin başlayacağını bulalım: Boş mu, dolu mu? Doluyu bulan başlayacak..." Tuttu.

Sağ avucunu açtırdı Mehmet. Dolu çıktı. Aldı taşı: "Ben başlayacağım! Yahu usta taşlar! Acemi ne bilsin?" Friedhelm'in önündeki köşeye koydu taşlarından birini.

"Niçin tâ burnumun dibine getirip koydun? Ama olabilir. Ben de içerde şu ortaya koyuyorum. Bir sen, bir ben. Kim şöyle üç yaparsa 'Mühle' olur. O zaman karşıdakinden bir taş alır. Haydi üç yap, benim taşlardan birini al. Ama yapamazsın. Zordur. Çünkü hemen araya girerim..."

Mehmet uzun uzun durakladı, düşünür gibi yaptı. Sonra kendi önündeki köşeye attı taşı. Friedhelm içerdeki ortanın yanına koydu. Kolayından yapmak istiyordu üçü. Mehmet önledi. Önlerken kendine bir olanak ayarladı. Bu kez karşı ortaya bir taş attı Friedhelm. Mehmet sağ köşeye koydu bir tane. İki yandan da üç yapabiliirdi şimdi. Friedhelm birini önleyebildi ancak. Mehmet öbüründen yaptı.

"Aaaa! Üç yaptın sen! Aaaa! Şu acemiye bak!"

Mehmet bir taşını aldı Friedhelm'in: "Şaştım nasıl yaptım?" dedi, gene göz etti arkadaşlarına. Sonra yeni üçü başarmaya geçti. Öyle hazırlanıyordu ki, şimdi "Varan Gelen" kuracaktı. Varan Gelen kurdu mu, taşını ne yana oynatsa üç olacaktı.

"Sen çok şanslısın!" dedi Friedhelm. "Bilmediğin halde kazanıyorsun!" Mehmet ikinci taşını da almıştı. "Sende dokuz, bende yedi var şimdi!" diye sinirli sinirli söylendi.

"Yakında hepsini alacak, dikkat et!" dedi Feyzi.

"Duman attıracak dumaan!" dedi Nafize.

Mehmet bir üç daha yaptı. Konacak taş kalmadı elinde. Friedhelm'in tek taşı vardı. Nereye konacağını düşünüyordu. Mehmet iki yerden daha üç yapmaya hazırdı.

"Benim durum kötü!"

"Hem de çoook!" dedi Walter.

"Umudunu yitirme! Umut bitti mi her şey biter! Bunda yenilirsen gelecek oyunda yenersin!" dedi Nargüzel.

"İlk kez oynuyor ve kazanıyor! Çok şanslı!"

"Ortalıkta sessiz dolaştığına bakma, zekidir!"

Nargüzel'in aklı fırındaki börekteydi. Yanabilirdi. Kalkıp mutfağa koştu. Düğmeyi sıfıra getirip döndü.

"Düşünme uzun! Oyna! Sıra sende!" dedi Walter, uyardı Friedhelm'i.

Oynayıp taş vermekten başka çaresi yoktu. Çünkü Mehmet durmadan üç yapıyordu. İki taşı kaldı sonunda. "Yendim seni, hayret!" dedi Mehmet. Gövdesini arkaya çekti. Friedhelm elini tutup sıktı: "Kutlarım! Yendin! Bildiğim oyunda yenildim. Hiç şansım yok. Yaşamımda da yok..." Acıyla içini çekti.

Tatsız bir hava yayıldı ortaya. Ne diyeceğini bulup çıkaramadı Mehmet, kemirdi dudaklarını.

"Böreği getireyim, börek tamam! Yeyin, bir daha oynayın!" dedi Nargüzel. "Bir tek oyunla yenen, yenilen belli olmaz! 'Hak oyunu üçtür, oynamayan puştur!' Bizim Dama'da böyle derler..."

"Üst üste iki oyun alan yenmiş sayılır..." dedi Feyzi.

"Ben de üç oyun diye biliyorum!" dedi Habibe.

Her kafadan bir ses çıkmaya başladı. Habibe kalktı, Nargüzel'in ardından mutfağa geçti. Fatmagül de gitti ardından. Çayları kattılar. O sırada Salih dolu kasayı yüklenip geldi. Mutfaka girdi, paranın üstünü verdi Nargüzel'e. Sonra dönüp iki şişe aldı kasadan. "Bunlar biraz soğuk!" dedi, açtı. Mutfaktan bardakları bulup getirdi. Friedhelm'e, "Seninle biz bira içelim!" dedi.

"Çok hayret ediyorum nasıl yendi beni?"

"Kim? Mehmet mi? Ona bakma sen! Gücü yetse boksta da yener seni! Ama gücü yetmez! Onun sadece kafası çalışır, akli çalışmaz!"

Walter düşündü: "Ne demek kafası çalışır, akli çalışmaz?"

"Alim adamdır yani! Bakma cahil olduğuna!"

"Kim? Beni mi konuşuyorsunuz?" diye sordu Mehmet.

Kadınlar ellerinde tepsilerle girdiler. Kimi böreği, kimi çayları yüklenmişti. Tabakları, çatalları koydular. Habibe dönüp şekeri getirdi. "Kızım, niye kesme şeker alıyorsun, toz şeker al, ucuzdur!" dedi Nargüzel'e. Nargüzel teşekkür etti hafif alaydı.

Friedhelm, Salih'le biraya başladı. Walter çay içecekmiş.

Salih, "Zekidir bizim Mehmet Dellen!" dedi yeniden.

"Zeki olmaktan çok, şanslı..."

"Şanslı mı? Şansı yoktur hiç! Baksana bizim gibi yaban elde işçi!"

Feyzi kulak kabarttı öteden: "Bir daha mı anlatayım? İşçinin yurdu çalıştığı yerdir. Yaban el filân deyip durmayın!" diye bağırdı.

Salih bir dikmede yanıladı bardağını: "Bizim o kafaya ulaşmamız için birer fırın ekmek yememiz gerek! Biz yurdumuzda çalışmayı şans sayarız. Yaban elde çalışmak şanssızlıktır bize..."

"Şansla ilgisi yok bunların!" dedi Feyzi.

"Kitaplara göre öyle, bize göre değil! Biz Tanrı deriz, kitaplar doğa!"

Herkes bir telden çala çala çayları, börekleri bitirdiler.

Friedhelm saatine baktı: "Bir el daha oynatabilirim..." dedi. Bir yandan da toparlanıp

kalkmak istiyordu. "Daha ilk oynadığın oyunda beni yenmiş olarak kalamazsın Mehmet! Mühle'yi sen altı ayda ancak öğrenirsin! Salih'in dediği gibi çok zekiysen, belki dört ay sonra yenebilirsin beni!"

"Bunları bana mı söylüyorsun?" diye sordu Mehmet.

"Sana söylüyorum. Çünkü ben bu Mühle'yi oynarım!"

Nargüzel, Mehmet'in sırtını tipi attı: "Haydi!" dedi. "Haydi bir daha oynayın! Keyfini kaçırdın garibanın..."

Mehmet, üstü camlı orta yer masasına sokuldu yeniden. Salih bira bardaklarını çekti. Friedhelm tablayı koydu gene. Gene eski taşlarını aldılar. Friedhelm başlayacaktı. Kondular birer birer. Çok geçmedi, Mehmet üç yaptı. Bir taşını aldı Friedhelm'in. Biraz daha kondular. Mehmet gene üç yaptı. Derken ikisinin de taşları bitti. Mehmet gene Varan Gelen kurdu. Friedhelm'in taşlarını teker teker topladı. Oyun bitti.

Şaşkınlıktan ne diyeceğini bilemedi Friedhelm. "Bir daha oynayalım diyeceğim, ayıp kaçacak! Ustasın arkadaş!" Mehmet'in elini tutup yeniden sıktı.

Bu kez Walter kalkıp geldi: "Bir de ikimiz oynayalım şunu!" dedi. "Ben bizim Almanlara her zaman söylüyorum, 'Türkler akıllı!' Bana inanmıyorlar. Haydi bakalım beni de yen..."

"Seve seve!" dedi Mehmet. "Ama senin önce bir başkasıyla oynaman gerek! Onu yendikten sonra benimle oynayabilirsin!"

"Oooo! Dünya kupası midir?"

"Yok, Avrupa kupası..."

Çevresine bakındı: "O zaman kim oynar benimle?"

"Öğretirsen ben oynarım..." dedi Feyzi.

Walter taşların nasıl konulacağını, nasıl üç yapılacağını ciddi ciddi anlattı. "En iyisi yaparak öğrenmektir. Başlayalım..." dedi.

Başladılar. Çok geçmedi, Feyzi de ilk üçü yaptı. Aldı Walter'in bir taşını. Derken birini daha...

Walter'den çok Friedhelm şaşıyordu: "Nasıl oluyor da, bunca yıldır oynadığımız oyunu daha bugün öğrenenlere yeniliyoruz?"

***

O gün Nargüzel'in evinde düşündüğünden uzun kaldı Friedhelm. "Mühle" dedikleri "Dokuztaş" oyununu erkek arkadaşlardan sonra kadın arkadaşlarla da ayrı ayrı oynadı, hepsine yenildi. Walter bir iki deneyip çekilmişti. Sonunda, "Çok zekisiniz!"

diyerek kalkıp gittiler. "Şu küçük Kamen'de beş binsiniz. Beş bin de Bergkamen'de varsınız: On bin! Bochum, Dortmund, Essen, Gelsenkirchen, Gastrop, Bottrop, Wessel, Walsum, Moers, München, Berlin, en başta da Duisburg Türk dolu. Bütün Almanya'da, Avrupa'da göçmen kuşlar gibi savruluyorsunuz. Neden savruluyorsunuz? Nasıl oluyor da bu kadar çok ve bu kadar zor koşullarda çalışmaya razı oluyorsunuz?"

Mehmet, Feyzi, Salih, Nafize, Habibe, Fatmagül, Nargüzel Alman arkadaşlarını uğurladılar.

"Son derece saf bunlar! Oyunu önceden bildiğimizi düşünemediler! Şöyle teker teker bakınca, kimi zaman aptal olduklarını bile düşünüyorum. Sonra hemen aklıma geliyor: 'Kim yapıyor bunca güzel otoyolları? Kim yapıyor bunca güzel evleri, parkları, caddeleri? Kim yapıyor birbirinden karışık fabrikaları?' Düşünüyorum, çıkamıyorum içinden... Friedhelm'i, Walter'! Dokuztaş'ta yenecek kadar işliyor kafam, bunları anlayacak kadar işlemiyor..."

"İşlemiyor..." dedi Nargüzel. Sarılacak gibi bakıyordu Mehmet'e.

"Walter'le Friedhelm de, bizim burada binler, on binler, yüz binler halinde neden savrulduğumuzu anlamıyorlar..."

"Anlamıyorlar..." dedi Feyzi.

"Biraz saf oldukları kesin!" dedi Mehmet. "Bizim buralarda kendi kusurlarımız yüzünden süründüğümüzü sanıyorlar!"

Nargüzel başörtüsünü çözdü bağladı:

"Üzülmeyin fazlaaaa!" dedi uzata uzata. "Ne yararı var boşu boşuna üzülmenin? Bir gün onlar da, biz de gerekeni, gerektiği gibi anlarız inşaallah!"

"İnşaallah! Maşaallah!" diyerek kalkıp dışarı çıktılar.

Karnen şehrinin üstüne bol kömür dumanlarından oluşan karanlık bir gece indi. Çevre otoyolların gürültüsü başları beyinleri deecek kadar arttı geceleyin. Neden artıyordu? Düşünüyor taşınıyorlar, bunun da nedenini bulup çıkarmıyorlardı henüz.

NURSEL DURUEL
GEYİKLER, ANNEM VE ALMANYA
Geyikler, Annem ve Almanya

GEYİKLER, ANNEM VE ALMANYA

O gece İstanbul'da üçüncü gecemizdi. Üçüncü ve son gecemiz. Ertesi sabah annem, Almanya'ya babamın yanına gidecekti, anneannemle ben Çay'a dönecektik. -Afyon'un çay ilçesinde oturuyoruz biz, anneannemin dedemden kalma dul maaşıyla geçiniyoruz, kardeşimi de orada, teyzemgilde bıraktık - İstanbul'da anneannemin uzak bir akrabasına konuk olduk. Ev sahibimiz de yalnız yaşayan yaşlı bir dul hanım. Kocasını Dışişleri'nde görevliymiş. Gençliklerinde çok ülke gezmişler, çok insan tanımışlar, hiç çocukları olmamış, çocukları çok severmiş. O gece gençlik serüvenlerini anlattı, fıkralar söyledi; fotoğraflar gösterdi; çok eğlendirdi bizi. Yatma saati geldiğinde anneme iyi geceler dilerken, "Kıskanıyorum seni" dedi. "Almanya'ya gideceksin. Almanya... ah Almanya... ne günlerdi Tanrım... en çok eğlendiğim ülkelerden birisi orasıdır."

Yattığımız oda tıklım tıklım eşya doluydu: Koltuklar, sehpa, sehpalarda türlü türlü süs eşyaları, duvarlarda resimler, fotoğraflar... bir köşede de bizim naylon torbalarımız ve filelerimiz. Anneannem beni daha ilk geldiğimiz gün sınıksız tembihlemişti: 'Aman dikkatli ol, Mihriban Hanımın eşyaları antikadır, zarar verirken ödeyemeyiz.' Hiçbir yere çarpmamaya çalışarak soyundum, yatağa girip anacığıma sokuldum. Annem, bir süre sonra beni uyudu sanıp yavaşça yataktan çıktı ve anneannemin yattığı koltuğa gitti. Fısırtı fısırtı konuşmaya başladılar. Arada bir babamın adı geçiyordu. Konuştukça sinirlenmeye başladılar, sinirlendikçe fısıltıyı unuttular. Artık her söyleneni duyabiliyordum. Anneannem, anneme "boşan" diyordu. "O adamdan hayır gelmeyeceğini biliyorsun, bir de gidip elin memleketlerinde sefil olacaksın. Boşan; hiç değilse koca yumruğu eksilsin tependen. Çocuklarına babalık etmeyi şimdiye dek bilmeyen adam, bundan sonra mı adam olacak?..." Annem direniyordu. "Bunca yıldan sonra mı?" diyordu, "Çocuklar..." diyordu. "Nasıl olur? Ne yaparım?" diyordu...

Daha neler konuşmadılar... Babamın Almanya'ya gittikten sonra iyice bozulduğunu, bize hiç para göndermediğini... Neler neler... Başkaları da gidiyormuş Almanya'ya, ama onlar canlarını dişlerine takıp çalışıyor, çocuklarının geleceğini kurtarmaya uğraşıyorlarmış. Benim babamsa vurdumduymazmış, akılsızmış. Annem de eskisi gibi sayıp sevmiyormuş onu. Eski iyi günlerinin hatırı için, çocuklarının hatırı için sabrediyormuş şimdilik. Almanya'da babamı bir kez daha zorlayacakmış düzenli yaşamaya, bu son deneme olacakmış. Olmazsa o zaman ayrılırmış. Hem Almanya'da bir iş bulabilirse bize gerektiğinde sahip çıkarmış.

Anneannem, “Bu benim son öğüdümdü. Yarın uçakta olacaksın. Madem bu ölçüde kararlısın, hiç değilse erken yat, bilmediğin memleketlere uykusuz varma, gözün açık olsun” dedi ve iyi geceler dileyip yorganı başına çekti.

Annem usulca sokuldu yanıma. Elini uzattı, yüzümü okşayacaktı, vazgeçti. Sırtüstü yatıp gözlerini tavana dikti. Hâlâ uyuyormuş gibi kıpırtısız duruyordum. Aralık pencereden ay ışığı giriyordu içeri. Hiç ses yoktu. Öyle bir sessizlik ki, neredeyse camı geçen ay ışığının sesini duyacağım. Almanya’daki kentlerin, kentlerdeki fabrikaların sesini duyacağım, annemin yarın bineceği uçağın sesini duyacağım...

Boğazıma dek tıkaandım. Boynumdaki damar hiç böyle atmamıştı. Ağlamak istemiyorum. Ağlarsam burnum akacak, burnumu çekersem annem ağladığımı bilecek. Uyuyamayacak, uyuyamazsa yarın güçsüz kalacak. Anneannem haklı, çok zayıfladı annem. Ağlamamalıyım. Her şey bir yana, ağladığımı görürse annem utançtan öleceğim. Hayır. Görmemeli... Bilmemeli... Bütün çabam boşa gitti. Tutamıyordum kendimi. Sel gibi geliyordu gözlerimden yaşlar. Yastığım sırlıslıklam oldu. İyice gömüldüm yorganın altına. Burnumu çekmemeye uğraştığım için nefes alamaz oldum. Azıcık araladım yorganı, annemin gözleri hâlâ tavanda. Bu gözyaşları düşmanım benim. Onlarla savaşırken annemi seyretemiyorum. Oysa tek isteğim anneme doyasıya bakmak. Pis gözyaşları, kötü gözyaşları, yok olası gözyaşları, yarın istediğiniz kadar akın. Ama şimdi, bu gece rahat bırakın beni, perde gibi inmeyin gözlerime. Anneme bakmak istiyorum ben.

Annem, iyice zayıflamış annem dünya güzeliydi. Ay ışığı boynunu, çenesini, yanağını aydınlatıyordu, gözleri gölgede hep öyle tavana dikili. Sabahın alacası ayın rengini soldurana dek seyrettim annemin yüzünü. Kimi an, “İşte şimdi yanımda yatıyor” diye düşünüyor, sevinçten bağırısı geliyordu. Hemen ardından, “Yarın yok!” diyordum.

Bir bilseniz neler etti o gece ayışığı, annemin yüzünü durmadan değiştirdi. Bir bakıyorum, sisler buharlar içinde gibi belli belirsiz. Bir bakıyorum bizim Çay’da yol yapılırken toprak altından çıkardıkları kadın heykelinin yüzü gibi kıpırtısız, dümdüz. Bir anneannemin yüzü gibi kırış kırış, bir gelinlik fotoğrafındaki gibi gülümsüyor...

Ben böyle hem ağlar, hem bakar, hem annemin nelere benzediğini ayırt etmeye uğraşırken bir “ffffff” çekip benden yana dönüverdi annem.

Yeter artık... yeter... yeter... yeter diyorum sana.

Yalnız benim duyabileceğim kısık bir sesle, böyle azarladı beni. Sonra sarılıp tekrar tekrar öptü gözlerimi, yanaklarımı. Yine azarladı, yine öptü.

Ya ben ne yapayım, dedi. Anadan ayrılmak zorsa, evlatlardan ayrılmak daha zor.

O böyle söyleyince ağlamaktan duyduğum utanç yitip gitti. Sarıldık birbirimize, ikimiz de gülmeye başladık. Bilmem size hiç böyle oldu mu? Olmuştur, mutlaka olmuştur. Hani gülün pembesi var ya, kokulu gülün pembesi, işte öyle baştan ayağa pembelik

içinde kaldık. Sabahın alacasında iki pembe gül... Havada savrulan kucaklar dolusu gül yaprağı... Her bir yaprak camdan sızan ışık oklarına takılmış fır fır dönüyor. Gökten gül yaprağı yağıyor, annemin kokusu gül kokusu... Annem, babam, ben, kardeşim el ele tutuşmuş dönüyoruz, giysilerimiz gül yaprağından. Yanaklarımıza gözlerimize gül yaprakları konuyor. Dönüyoruz, dönüyoruz... Hepimiz gül yaprağıyız. Sabah ışığı bir yanımızdan öte yanımıza geçiyor, hepimiz saydam pembeyiz. UYUMUŞUM.

Rüyamda şimdikinden daha küçüktüm. Kış bitmiş, bahar gelmiş, karlar çoktan erimiş, sular çoğalmış. Mayıs ayının sonlarındaymışız. Uzaktan, kıvrım kıvrım parlak bir kemer gibi gözüken, yakınlaştıkça çağltısı insanın içini hoplatan bir derenin kenarına varmışız. Kilimlerimizi yıkayacakmışız. Gökyüzü masmavi, kuşların cıvıltısı derenin sesine karışıyor, toprak ılık, mis kokuyor.

Kilimlerimizin üstünde geyik resimleri var, kuş resimleri var, çiçekler, yuvarlaklar, çizgiler, çaprazlar var. Her biri başka renk. Mor, sarı, yeşil, pembe... “Hadi,” diyor annem, “tut şu küçük kilimin ucundan, suya basalım, bir güzel ıslansın, tozları aksın.” Kilimin iki ucundan ben tutuyorum, iki ucundan annem, götürüp derenin ortasına, suyun en çok olduğu, en hızlı aktığı yere seriyoruz. Babam, dört tane büyük, yuvarlacık taş bulup geliyor, kilimin dört ucuna yerleştiriyor. Dere küçük kilimin üstünden akıyor. Sonra geride kalan iki kilimi getirip küçük kilimin alt yanına yayıyoruz. Babam onların da dörder köşesine taş yerleştiriyor. Dere kilimlerimizin üstünden akıyor. Sular aktıkça geyikler hep aynı yöne doğru koşuyorlar. Suların altında, kilimin çizgileri boyunca dizi dizi koşuyorlar. Koşuyorlar, koşuyorlar, hep aynı yerde kalıyorlar. Üstlerine eğilip suyu gölgelediğim zaman bedenleri dalgalanmaya başlıyor, boynuzları dalgalanmaya başlıyor. Onların altındaki çizgi boyunca dizilen çiçekler, yuvarlaklar, çaprazlar hep birlikte halka halka dalgalanıyor. İncecik kum tanecikleri savrula yuvarlana üstlerinden geçiyor...

Dayanılmaz böyle bir güzelliğe, kimse dayanamaz. Ben de... Tutamıyorum kendimi, derenin en derin olduğu yerde kilimlerin üstüne atıyorum. Suyu, çiçekleri, geyikleri, kum taneciklerini, her şeyi kucaklamak istiyorum. Kalkıp kalkıp atıyorum sulara. Annem kahkahalarla gülüyor, babam, kıyıda ki teyzem kahkahalarla gülüyorlar... SEVİNÇ... yalnız sevinç var yeryüzünde. Başka hiçbir duygu yok. Sırtüstü, yüzükoyun, yan, nasıl olursa, yeniden yeniden vuruyorum kendimi sulara... Diplere tutunmaya çalışarak ayaklarımla dereyi dövüyorum. Durmamacasına, deli gibi... Geyikler altımdan kaçıyorlar, sonra geri dönüp yeniden katılıyorlar oyuna. Ben ayaklarımı vurdukça sular havaya sıçrıyor, sular oynuyor, sular coşuyor, sular kahaha atıyor... Suların kahkahası ovaya yayılıyor. Binlerce küçük çingirak aynı anda çalınmış gibi yankılanıyor kahkahalar.

Babam paçalarını sıvamış koşarak geliyor bana doğru. Kucaklayıp havaya atıyor. Sonra bir daha atıyor, bir daha, bir daha... Göğün maviliğiyle kucaklaşıp kucaklaşıp babamın kollarına düşüyorum. Sevinç var... Yalnız sevinç... Gökyüzünde, ovada...

Yalnız sevinç! Babam da, ben de soluk soluğa kalıyoruz. Kıyıdaki beyaz çakıl taşlarının üstüne yatırıyor beni, kendisi de yanıma uzanıyor. “Biraz dinlen,” diyor, “akşam de buradayız, bak size neler hazırladım.” İşaret ettiği yöne bakıyorum. İki koca taşın üstünde bir kara tencere, altında çalı çırpı yanıyor. “Mısır haşlıyorum” diyor. Gözlerimi kapatıyorum. Güneş gözkapaklarımı öpüyor, burnumu, saçlarımı, ıslanmış kollarımı, ayaklarımı öpüyor. Renk renk sayısız yıldızcık pır pır ediyor kirpiklerimin ucunda. Kalkıp oturuyorum. Bir de bakıyorum, derenin öbür yanında tam karşımda bir leylek. İncecik uzun bacakları, ıslıl ıslıl yanan kara tüyleri, ak tüyleriyle göz alıyor. Uzun kırmızı gagasını tak... tak... tak... vuruyor. Onun takırtılı gülüşü de yayılıyor ovaya. İlk kez görüyorum bir leylek, yine de biliyorum onun leylek olduğunu. “Şuraya bak, şuraya bak!” diye sesleniyor annem. Bakıyorum, uzakta bir ağaç. “İşte yuvası orda” diyor.

Yeniden koşuyorum sulara, anneme... Annem eteklerini toplamış, beline sıkıştırmış. Saçlarından, elbisesinden sular sızıyor. Benim annem, bu iki yana açtığı bacaklarının arasından çağıldayan derenin aktığı annem dünyanın en güzel kadını, en güçlü kadını. Islak saçlarıyla, bembeyaz bacaklarıyla, beni kucaklamak için açtığı gülbüz kollarıyla, hep böyle duracak suların ortasında. Dimdik. Sonsuza dek... Ayaklarının altında hışırdayan çakıl taşları, suların akışına dayanamayıp kıvıldanan kum tanecikleri, bembeyaz minare böcekleri sonsuza dek gülümseyecek bize. Tarlaların ötesindeki çayırılık sonsuza dek yeşil serinliğini gönderecek bize.

Ben bir su damlası gibiyim annemin yanında. Dereden kopup havaya sıçrayan haşarı bir su damlasıyım. Güçlü, neşeli, yok edilemez bir su damlasıyım. Durmadan akan derenin ve durmadan değişen annemin bir parçasıyım. Onlardan kopan ama onlardan bağımsız bir damla...

Annem babama el ediyor. Babam koşup gidiyor yanma. Ağırlaşan kilimleri sürüyecek kıyıya çekiyorlar, katlayıp büyücek yayvan bir taşın üstüne yerleştiriyorlar. Sonra teyzemle annem tokaçlarla dövüyorlar kilimi. Sırayla bir annem vuruyor, bir teyzem, pat... pat... pat... Tokaç sesleri de yayılıyor ovaya, leyleğin tak takları gibi. Onlar vurdukça kilimin üstündeki çiçekler yeniden açıyormuşçasına renkleniyorlar. Geyikler, sevgili geyiklerim parlayan tüylerini gösteriyorlar bana. “Ne güzel eğlendik” diyorlar.

Bütün bu olanlar başımı döndürüyor. Mutluluktan yorgun düşüyorum. Bedenim gevsemeye başlıyor. Derenin akışı yavaşlıyor yavaşlıyor, durgun bir süt gölü oluyor. Annem teyzeme fısıldıyor: “Uyudu.”

***

Kapının ziliyle uyandım. Anneannem akşam yattığı koltukta oturmuş beni seyrediyordu.

Günaydın kızım, dedi.

Günaydın, dedim, annem gitti mi?

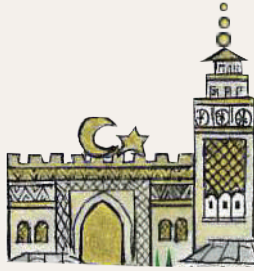
Evet gitti. Bir saat önce yolcu ettik. Seni uyandırmak istemedi. Gece çok geç uyu-
muştun.

Burnum sızlayıverdi. Yine başlarsam ağlamaya. Hayır... Hayır... ağlamayacağım ar-
tık. Ben bir su damlasıyım. İnatçı bir su damlasıyım. Büyümek için savaşacağım.
Mutlu düşleri gerçekleştirmek için savaşacağım.

Yatağı topladım, çarşafı özenle katladım, yastığın kılıfını çıkarttım. Anneannem şaş-
kınlıkla izliyordu beni.

Ne olacak o kılıf, dedi.

Yıkayacağım. Yoksa Mihriban Hanım Teyze beni çişli bir kız sanır. Hem de yatak
yerine yastığı ıslatan biri.

YUSUF ZİYA BAHADINLI
GEÇENEĞİN KARANLIĞINDA
Milyarlarca İstiridye

M İ L Y A R L A R C A İ S T İ R İ D Y E

Duvardaki resimlere bakıyordu, yeni görüyormuş gibi. Ben pipomu temizledim önce, ağır ağır doldurdum, içime hazırlama süresini iki katına çıkarmıştım. Kaldırımda melon şapkalı bir adam, eşeğe koşulu arabadaki aygıtın kolunu çeviriyor, çevreye müzik adına hüznü yayıyor. Ve o, melon şapkalı adama kulağını yaslamış, yaşama sevincini törpüleyen bu müziği dinliyor.

Odam bir karabasan gibi abanmıştı üstüme. Kendimi müthiş yalnız duyuyordum. Dostlardan hiç birini görmek istemiyordum. Onlarla konuşurken yalnızlığım daha da büyüyordu. Kendimi sokağa zor attım. Her zamanki gibi yağmur yağıyordu, biraz da rüzgâr vardı. Yağmur ve rüzgâr kimi zaman iyi bir arkadaş gibi uyarıcı oluyor. Güneşli bir havadaymışçasına ağır ağır yürüyorum. Yağmur yavaşladı, sonra durdu, rüzgâr da esmiyor. Yanımdan gelip geçenler var, ayak seslerinden anlıyorum. Adım başı sarılıp öpüşenler hiç de ilginç değil.

Bir vitrinin önünde durdum. Bir masa vardı ortada, çamdan, sarı. Sandalye de çamdan, sarı, üstünde avize. Şu Almanlar güzel şey yapıyorlar doğrusu.

Arkamda bir ayak sesi duydum, işte o anda gördüm onu. Duyduğum ayak sesi onun değildi. Sesi kimden geldiğini anlamak için döndüğümde ağır ağır yürüyordu. Kamburunu çıkarmış, elleri pantolon ceplerinde. Yine utangaç, tek başına, biraz zayıflamış.

«Yunus!» diye bağırdım. Birden durdu, suçüstü yakalanmışçasına şaşırdı, öylece kaldı. Yanına vardım, el sıkıştık. Gülümsüyordu.

«Ne var ne yok yahu, görüşemiyoruz!»

Yunus, Türkiye’deyken felsefe öğretmeniydi. Berlin’e bir yıl önce gelmişti. Bir öğrenci yurdunda kalıyordu. Karşılaştıkça, ayaküstü konuşuyorduk.

«Bir kahve içelim mi Yunus?» dedim

Bir süredir tıraş etmediği sakalını kaşıyarak:

«Olur, ağabi!» dedi, «içelim.»

Kafe Kranzler’e böyle gelmiştik.

«Ne var ne yok Yunus?» dedim bir daha, beyaz boyalı hasırdanmış izlenimini veren koltuklara otururken, «bir üzüntün mü var?»

Yunus'u görünce kendi sıkıntılarımı unutmuştum. Sorunlar bir türlü bitmiyordu.

«İyilik!» dedi, sustu. Nice sonra:

«Yok, yok» dedim, «bir şeyler var, ama söylemek istemiyorsun.»

«Yok, ne olabilir ki?»

Üsteledim:

«Seni bilirim Yunus» dedim, «sen böyle dalgın, böyle yalnız değilsindir. Dur bakalım, görüşmeyeli ne kadar oldu? Belki de ay! Şu anda yanmadasın ama kim bilir nerelerdesin?»

Birden:

«Âşık mısın yoksa Yunus?» dedim.

Yunus'a takılıyordum. Yunus'un böylesi duygulara kapalı olduğunu bilirdim, ülke sorunları ve sanat üstüne konuşurduk daha çok. Avrupa'ya gelen pek çok kişinin ilk ilgisi kadınlara olurdu. Yunusla böyle aşırı bir eğilim görmemiştim.

Yunus, kuramsal olarak da «aşk» olgusuna inanmazdı. «Bireyci bir tavır» derdi. «Hoşlanmak» olabilir, «sevgi» tamam, ama «aşk» marazi bir duygu, on yedinci yüzyıl modası ağabi!» Yunus böyle söylerdi.

Yunus, soruma gülümsemekle yanıt verdi. Sonra cebinden bir sigara paketi çıkardı, «içer misin?» dedi.

«Almanya sana yaramış Yunus!» dedim. Gülümsedi.

«Baksana» dedim, «konuşmayı bırakmış, sigaraya başlamışsın!»

Yine gülümsemekle yetindi. Biraz sustuktan sonra:

«Seni şaşırtacağım ağabi!» dedi.

Masamıza gelen Kellner'den birer kahve istedik, Tasse Kaffee olsun dedik. Könnchen Kaffee içeceksiniz dedi kadın.

«İyi olur ağabi» dedi Yunus, «Könnchen Kaffee olsun, biraz fazla içmek istiyorum.

Yağmur yine yağmaya başlamıştı. Melon şapkalı adam kolu çevirmeyi sürdürüyordu.

«Sanırım bir ay önceydi» dedi Yunus, gözleri yerdeydi. «Yine böyle seninle karşılaşmış, ayaküstü birkaç sözden sonra cadde boyu yürümeye başlamıştım (ağabi demiyordu). Arkadan hızla yaklaşan bir ses duydum. Yanımda genç bir kadın belirdi, bir yer soruyordu. Yabancı olduğunu anladım. O da benim gibi Almancayı az biliyordu.

‘Türk müsünüz?’ dedim. Kimliğini merak ettiğimden değildi, rahat konuşabilmek içindi sorum. Her haliyle Türkiyeliydi ayrıca. ‘Evet’ dedi gülümseyerek. Dişleri bakımlı ve güzeldi. Aklımda kalan tek şey de o zaten! Sorduğu yeri biliyordum, tarif ettim. Teşekkür ederek hızla uzaklaştı. Ayaklarının ucuna basarak ve tez adımlarla yürüyordu. Kalabalığa karıştı sonra, artık göremiyordum. Biraz sonra da unuttum. Hava güzeldi, bilirsın böyle hava az bulunur buralarda. Tüm Berlinliler sokağa dökmüştü.»

Kahvelerimiz geldi. Hizmet eden Kellner’e teşekkür ederek içmeye başladık.

Kahve, Berlin’in merkezindeydi. Günün bu saatlerinde oturacak yer zor bulunurdu, ikinci Dünya Savaşından önce asıl yeni Berlin’in DDR’daki bölümündeymiş. Bu adı yaşatmak için bir benzerini buraya kurmuşlar. Daha çok yaşlı kadınların ve Batı’dan gelenlerin doldurduğu bu yere gelenler geri dönüyordular, şimdi.

Yunus, uçuklu dudağıyla bir süre oynadıktan sonra:

«Gülüyorsundur için için, öyle değil mi ağabî?» dedi, (ağabî sözcüğünü her zamanki gibi söyledi.)

«Yok, hayır» dedim.

«İnanayım mı?» dercesine yüzümü inceliyordu.

Çok uzaklardan bakıyor gibiydi, gözlerinin ışığı azalmıştı.

«Unutmuştum Gelip geçenlere bakarak eğleniyordum. Epey yürümüştüm, ilerde bir park gördüm. Biraz otururum diye düşündüm, oraya yöneldim, önce tanıyamadım onu. Üstündeki yün ceketini eline almıştı. Uçuk mavi bir bluz vardı üstünde. Ben onu görmeden önce o beni tanıdı. Ancak gülümsedikten sonra ayırımsadım.

«Merhaba» dedim, «Buldunuz mu?»

«Kapalıymış, iki saat sonra açılacaktı» dedi üzülerek. Bir şey söylemiş olmak için:

«İsterseniz şu ilerdeki parkta oturunuz, ben oraya gidiyorum» dedim. Bir an durakladıktan sonra, ‘tabii, iyi olur, orada bekleyim’ dedi.

«Yürümeye başladık. Bu gibi hallerde sıkılırım, bilirsın. ‘Neden söyledim ki!’ dedim içimden. Bir tür sorumluluk yüklenmişim. Ayrıca canım hiç de konuşmak istemiyordu. Hem ne konuşurdum ki! Birbirimize bakmadan yürüdük. Konuşmamaktan rahatsız olmadığını anladım, sıkıntım geçti biraz. O kanepede saatlerce oturduk. Gideceği yere gitmedi. Ben de istemiyordum gitmesini. Neler konuşmadık! Dünyaya aynı pencereden bakıyorduk. Sanatın insan yaşamını güzelleştirdiği, zenginleştirdiği karışındaydık. Ülkemizi, halkımızı seviyorduk, ilk fırsatta dönmek istiyorduk. Halıyı değil kilimi, koltuğu değil minderi ve evin her bir köşesinde kitabı seviyorduk. Günlerce susup, saatlerce konuşabilirdik. Birlikteliğimiz, bir arada olmamızı gerektirmezdi. Bir

arada olup da birlikte olmayabilirdik çünkü. Bir de insan insanın mülkiyetinde olmamalıydı...

«Mutluydum, o da memnun görünüyordu. Dış görüntüsünden gözüme çarpan tek şeyi, bakımlı ve güzel dişleri, bir de bir ayağının başparmağının ucuydu. Yazlık bir pabuç vardı ayağında, çoraplıydı. Bir yere mi çarpmış nedir, çorabın başparmağı içine alan kısım delinmişti, parmağı görünüyordu. Şimdi aklımda kalan iki şey, bakımlı ve güzel bir dişle bir ayak parmağının ucu! Saçı nasıldı, gözleri, elleri? Ama tüm benliği mi saran bir gerçek var ortada...»

Yunus konuştuğuça şaşkınlığım artıyordu. Bir günlük tanışmayla doğan böylesine bir duyguyu anlayamıyordum ve bunu belli eden hoşlanmayacağı sorular soruyordum.

«Niçin gelmiş buraya?» dedim örneğin.

«Bilmiyorum, sormadım.»

Sesinin tonu biraz değişmişti.

Kellner geldi. Hizmet süresi bitmiş, bir başkasına aktaracakmış görevini. Kahvelerin parasını istiyordu.

«Kalkalım» dedi Yunus. «Kızdırdım» dedim içimden, «anlayış göstermem gerekir.»

«Kalkalım» dedim. Ekledim, «istersen bir başka kahveye gidelim, biraz da orada otururuz.»

Karşı çıkmadı, «olur» anlamında başını salladı.

Biraz ilerde, karşı köşede, ikinci katta bir başka kahve vardı, Cafe des Westens. Orayı önerdim,- «olur» dedi.

Direklerden, damlardan, pencerelerden sokağa dökülen beyaz aydınlık, yine de yaklaşan akşam saklayamıyordu. Melon şapkalı adam gitmişti.

Yürüyen merdivenlerden çıktık, caddeyi tümüyle görebilecek bir köşeye oturduk. Sakallı, Tatar tipli biri piyanoyla dans müziği çalıyordu. Pistte iki üç çift dans ediyordu. Masalar genellikle pencere önlerindeydi. Her masa bir bölmeyle ayrılmıştı. Yunus çevreyle pek ilgilenmiyordu, masadaki bardak- altı kartonlarıyla oynuyordu. Uzun bir süre konuşmadık, dışarıyı seyre daldım. Yağmur yağmıyordu, cadde boyu boyunca ışığa yatmış, insanlar birer pervane gibi ortalarda dolanıp duruyordular.

«Beni şaşırtan şey» dedi Yunus, bardakaltı kartonlarını yayararak, «bir ay geçti aradan, ne söylemişse, ne yapmışsa, bir bir aklımda!»

Birden sordum:

«Güzel miydi?»

Şaşırdı. Böyle bir soru beklemiyor olmalıydı. Bir süre öylece durdu, sorum anlamsız gelmişti. Böyle bir duyguya hangi öğelerle varılacağını anlayamıyordum. Sözünü sürdürdü:

«Ama niçin?» (Bu soruyu ben soracaktım.)

Kellner'e kahve söyledik. Yunus sigara içiyordu ara vermeden. Sesi kısık ve titrek çıkıyordu:

«Güneş batmak üzereydi, 'kalkalım' dedi. Kalkacaktık sonunda. 'Yarın görüşelim mi?' dedim, sesimi biraz yumuşatarak. Hiç düşünmeden 'olur' dedi. 'Kaçta?' dedim. 'Kaçta istersin?' Yemeği birlikte yeriz diye düşündüm, 'on ikide olur mu?' dedim. 'Olur' dedi. 'Yine burada, bu kanepede.' Gülümseyerek başını salladı. Ayrıldık, bir daha görmemesine!»

«Gelmedi mi?»

Beni duymuyordu Yunus.

«Telefon numaramı söylemiştim, unutmam' demiş, yazmamıştı. Bir aydır radyo açmıyorum, telefon çalar da duymam diye. Bir yere çıkmıyorum. Telefon bir kez çaldığında hemen açmıyorum, ikincisinde hemen, üçüncüye bırakmıyorum, ya yok diye kapayıverirse. Arkadaşlar aradıklarında nasıl çıkıyorsa sesim, 'uyuyor muydun?' diyorlar. Fazla konuşmalarını istemiyorum. Ya meşgul diye telefon etmekten vazgeçerse!»

Elini masaya vurdu. (Yapmadığı şeydi!)

«İyi ama onu tanımadan önce, ötekilere karşı neden böyle bir ilgi duymadım? Onlardan ayrımı ne? O nedir, o kimdir?...»

Yunus dehşetli acı çekiyordu. Etkilenmişim, yüreğimin sıkıştığını duyuyordum. Pistteki dans, piyanodaki ses rahatsız etmeye başlamıştı. Ne yapabilirdim, kalkıp gitmek neyi çözümlerdi!

«Arada bir gidiyorum o parka, o kanepeye oturuyorum. Benden önce birilerini oturmuş görürsem nasıl kızdığımı bilemezsin! Gülüyorsun değil mi?» (Gülümsemiştim.)

Yunus'a acıyordum, ama şaşıp şaşıp kalıyordum da! Olağan değildi, ne ki bir olgunun varlığı da ortadaydı.

«Beni kahreden bir başka şey de nedir biliyor musun? Söz verip de gelmemesi! Aklım almıyor nasıl yapar bunu bana?»

Bir soru daha geliyordu aklıma. Yunus'un en duygulu, en zayıf anıydı, incitmekten korkuyordum. Ama Yunus sıradan biri değildi, kimi şeyleri açıkça konuşmalıydık:

«Yunus!» dedim yumuşak bir dille, «sözünde dursa da gelseydi, böylesine üzülmezdin elbette. Sende bıraktığı etki yine de bu denli güçlü olur muydu?»

Öylece yüzüme baktı, bir yanıt arıyor olmalıydı, bir şey söylemedi. Sorumu değiştirdim sonra:

«Evli miydi?»

«Evli ya da bekâr olması neyi değiştirir?»

Bu duyguda olan kimselerin, alışılmışlığın çok dışında olduğu anlaşılıyordu.

«Darılma ama bu biraz bencillik olmuyor mu?»

«Ne ilgisi var bencillikle? Ben ne istiyorum ondan, başkalarından?»

Tartışmanın gereksizliğini anlıyordum.

«Herkesin uyuduğu bir sırada uyumamak! Herkesin yediği bir sırada yememek! Ayaklarından yakarlara, tependen aşağılara, böğürlerinden içerlerine kayan titreşimler, bir kardiyogram gibisin!...»

O da yorulmuştu ben de. Kalktık. Caddeler cansızlaşmıştı. Konuşmadan yürüyorduk. Hava serindi, üşümeye başlamıştım. Yunus birden durdu:

«Ayrılalım ağabi, görüşürüz, iyi geceler.»

Yunusça bir ayrılıştı, üzüldüm, arkasından bakakaldım. Sahi Yunus'u böylesine değiştiren şey neydi?

Yine yalnız kaldım. Yunus, kafamı daha da karıştırarak çekip gitmişti. Ne yapacağımı bilemedim önce. Vakit çok geçti, kaldığım yere döndüm.

Ruh sağlığı sapasağlam bir insan ne hallere düşüyordu, nasıl da kendini kapıp koy veriyordu! «Bireyci tavır!», «marazi duygu!» Hay çok yaşayasın Yunus!

Özel sorunlarım kimi sosyal ilişkilerimi etkiliyordu. Yunus'u o halde bırakmıştım. İlk fırsatta onu bulacak, bu işi fazla abartmamasını söyleyecektim.

İki hafta gibi bir zaman geçmişti, işimden çıktıktan sonra Yunus'u aramaya karar verdim. U - Bahn'da aklıma geldi, belki de parktaydı.

O gün hava pek güzeldi. Kuşlardan ısıklık sesleri, çığrışmalar geliyordu. Köpeğini gezdiren kadınlar, coşkulu gençler, kendi dünyalarında çocuklar... Kanepede oturan yok, biraz soluklanayım istedim, önümden gelip geçenler var. Biri oturmak istiyor, vazgeçiyor, yürüyüp gidiyor. Sonra biri daha, genç bir kadın, kanepenin ucuna ilişti. Siyah saçlı, esmere yakın, çevresiyle ilgisiz. Belki Yunanlıydı, belki de İspanyol, Türk de olabilir. Elindeki torba benzeri çantasını karıştırmaya başladı.

Yerdeki bir şeyi paylaşamayan iki serçenin kavgasını seyrettim. Bakışlarım kadına kaydım sonra. Birden aklıma geldi, «bu olmasın?» iyice baktım kadına, olağanüstü bir güzelliği yoktu. Yunus öyle bir şey söylememişti. Bir, dişlerinin güzelliğinden bir de

bir ayağının başparmağının çorabı zorlayarak dışarı çıkmasından söz etmişti. Güldüm, o günden beri başparmağı dışarda kalacak değildi ya! Gözlerim ayağına kaydı yine de. Ucu kapalıydı ayağının. Birden:

«Türk müsünüz?» dedim.

Bana biraz sert gibi görünen bir bakışla:

«Niçin sordunuz?» dedi. Sonra davranışında yadırgatıcı bir hal sezmiş olacak ki «evet» dedi.

Ne söyleyeceğimi bilemedim önce. Sonra: «öylece sordum, benzettim de» dedim.

«Kime?» dedi, ciddileşti. Alman kadınlarını anımsadım, güzel güzel gülerlerdi şimdi!

«Şeye» ve büyük bir yüreklilikle, «ben sizi tanıyorum» dedim.

Güldü (Yunus haklıymış). Bu kez de kesin bir kanıyla:

«Onu çok üzüyorsunuz, size, nasıl söyleyim, olağanüstü bir duygusu var» dedim.

«Kimi?» dedi şaşırarak, «kimmiş olağanüstü duygusu olan?»

«Yunus!»

Yeni başlayan bir ilginin bir başkası tarafından bilinmesi onu önce rahatsız etmiş olmalı, hemen bir yanıt vermedi. Torba biçimli çantasını karıştırdı, sigara paketini çıkardı. Uğraşarak bir sigara çekti içinden. Ağır ağır yaktı, sonra başını kaldırdı, «söyleyim» dedi acılı bir gülümsemeyle, ilk kez gördüğü bir kimseye özel yaşamından söz etmekte zorluk çekiyordu haklı olarak. Onu işleklendirmek düşüncesiyle:

«Yunus çok yakın arkadaşım, ona yardımcı olmak istiyorum, bana her şeyi söyleyin lütfen» dedim. «Olur» anlamında başını salladı ve konuşmaya başladı:

«Genç kızlığa yeni girdiğimde bana kur yapan ilk sevgiliye, ‘hiç bir ölü, gömülen aşk kadar derin gömülmemiştir. Ben o duyguyu içime gömdüm’ demiştim, bilgiçlik taslayarak. Belleğimde yer eden bu sözü bir yerde kullanma isteğimden mi ya da böyle bir duyguya kapıldığımdan mı, iyice anımsamıyorum, söylemişim işte. Oysa o delikanlıyı uzaktan da olsa sevmiştim. O günden bu yana yüreğimde olağanüstü bir kıpırdama olmadı, yalnız çok hayal kurdum.»

Yunus’a haksızlık ettiğimi anlıyordum. Karşımdaki, konuştuğça saygı uyandırıyordu bende.

«Çocukluğumu yaşadığımı sanmıyorum. Genç kızlığım yeni bir heyecan, yeni bir savaşım içinde geçti, üniversitede erkek arkadaşlarımla birlikte boykotlar yaptık, yürüyüşler, işgaller yaptık. O heyecan, o savaşım içinde arkadaşlarım beni ‘kadın’ görmüyorlardı. Oysa ben onları ‘erkek’ görüyordum.

Ama bu duygumu kendimden bile saklamaya çalışıyordum...»

«Doğa yasalarıyla toplum yasaları sorunu» dedim, konuşmamızın belli bir düzeyde sürdüğünü anlatmak istercesine.

«Evet» dedi, «öyle, düzen değişikliğinden söz ediyorduk da kendimize dokunamıyorduk. Her neyse, biriyle evlendim, üniversiteyi bitirdikten sonra. Bu evlilikte aksayan bir şey vardı, durağan, ilerlemeyen, gelişmeyen, sıkıcı!.. Bir yere geldi tıkanı. Yıl oldu, ayrı ayrı yerlerdeyiz. Kendimi yalnız duyuyorum. Bildiğiniz gibi...»

«Yunus’la karşılaştınız.»

«Birbirimizden hoşlandık. Ama Almanların salt ‘elektrizitât’ dedikleri değil, iki insanın bir arada yıllarca kalması zorun zoru şey! Yunus’a katlanabileceğimi sezinledim. En azından denemeye değer. Her sözü, her davranışı, her düşüncüyü değerlendirmeye çalıştım.»

«Hesap kitap sorunu mu?»

Güldü:

«Hem evet, hem hayır. Avrupa’ya gelen insanımızın değiştiğini söylüyorlar. Doğru bir bakıma. Bunca yılın baskısı bir süre sonra kalkmaya başlıyor. Töre anlayışımızda bir genişleme, bir hoşgörü beliriyor örneğin. Yunus’u gördüğümde içimde kurumaya başladığını sandığım şeyin yeniden sürgüne dönüştüğünü anladım, ö sürgünün gelişmesi için bir evre gerekiyordu. Artık Berlinliyim, olabildiğimce özgürüm şimdi ve görüyorsunuz geldim sonunda.»

Genç kadın birden sustu, ilerde bir noktaya bakıyordu. Ben de baktım, gelen vardı, Yunus’tu!

Bakışlarını bozmadan, duyulur duyulmaz bir sesle:

«Yunus’un olağanüstü bir duygusundan söz ettiniz. Dünyada milyarlarca istiridye var, inci üretense çok az, ama yine de var kim bilir?» dedi.

Biraz önce bol düşünce üreten genç kadın şimdi aşırı bir duygusallığa bürünmüş, yüzü pembeleşmişti. Acele bir sigara yaktı. Konuşmuyor, Yunus’un gelişini izliyordu.

BAHAEDDİN ÖZKİŞİ

GÖÇ ZAMANI

Rilke'nin Dişiliği Hakkında

RİLKE'NİN DİŞİLİĞİ HAKKINDA

Kırmızı balık, yan yüzgeçlerini kullanmaksızın yalnız kuyruk hareketiyle havuzu devrediyordu. Şişman ve hantaldı. Fıskiyeden su yükseliyor, etrafa dağılıyor, yeni boyalı siyah ayakkabımın yüzünde ufak kürecikler hâlinde toplanıyordu.

İkimiz de çimento havuzunun yüksek kenarlarına ayaklarımızı dayamış, iskemlemizde hafifçe geriye yaslanmıştık.

Kalın elyaflı öğle sonrası güneşi, masa üzerindeki çay fincanını dikine kat ediyor ve çayın kan rengini beraberinde sürükleyerek masanın yeşilini bir noktada kırmızıya boyuyordu.

Belli etmemeye çalıştığım halde hâlâ şaşkındım ve doğrusu hâlâ Reiner Maria Rilke'nin erkek olduğuna inanamıyordum. Arkadaşım, konuşmamızı unutmuş görünüyordu. Belki ısrarım dikkatini bile çekmemişti. Ya da bir çeşit nezaket gösterisiydi davranışı.

Ben içten bir beğenişle, “Bayılıyorum kadına.” demiştim. Aman Rabbim nasıl bütünümlle Rilke'nin kadın olduğuna inanmıştım. Yazılarını hep bu açıdan okumuş, bu yönden değerlendirmiştim.

O, tane tane ve kendine has tok sözlülüğü ile, “Rilke mi kadın?” demişti. “Hayır, o erkektir.” Ben şaşkın, “Ama isimlerinden biri Maria” diye ısrar etmiştim. Direnmemi manasız bulmuş ve omuzlarını silkinişti. Bu düzeltmenin benim için ne kadar önemli olduğunu bilmiyordu tabii. Bir bilseydi, içimde neleri, nasıl yıktığını.

Hayalimde bir Reiner Maria Rilke vardı benim. Saçının renginden, adım atışına kadar bildiğim, yaşayan, nefes alan bir insan. Kitabını ilk okuyuşumdan bu yana zihnimde gelişmiş, son şeklini almış bir tanıdık sima.

Düşüncem arada bir konuşmayla kesiliyordu. Sonra ben ısrarla aynı konuya dönüyordum.

İncecik bir endamı vardı Rilke'nin, 30 yaşlarında görünüyordu. İri lâcivert gözlü, saman rengi saçlı olduğuna yemin edebilirdim. Nereden geldiğini bilmediğim bir inançla Paris'te, Bastil Meydanı civarında, ya da Köln'ün zarif Dom'u önünde, güvercinle-

re ekmek kırığı atan insanlar arasında rastlayacağımdan emindim. O kadar emindim ki, iki yıllık iznimi onu aramaya vermiştim.

Bir dilenci bana elini uzattı mı, bir pejmürde insan derin kırışıklı yüzünü gösterdi mi, içimde bir ses “Uzakta olmamalı.” derdi. Gözlerini arardım, gözlerde ve ellerde.

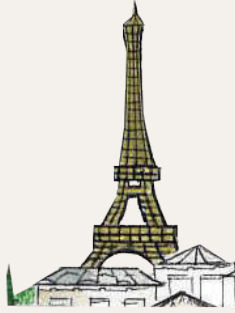
İhtilâçlarla sarsılan bir sakat yolcunun, vitrin camlarının yansımasından yararlanarak tâ içimize bakan gözlerinin gerilerinde bulur gibi olurdum. Ve her defasında içime onu şimdi göreceğim heyecanı dolardı.

Gerçeği öğrenince durup kalmamalıydım. Kadın ya da erkek oluşunun önemi olmamalıydı, biliyorum. Ama bilmek teselli etmiyor beni. Bu işte anlatılması güç, çirkin bir yanlışlık, bir haksızlık var zannediyorum.

İnandığım gibi düşünmekte devam etmem mümkün. Ama böyle bir düşünce vicdanıma yabancı bir sorumluluk yüklüyor. Rilke, benim bulup çıkardığım bir hikâye kahramanı olsa kolay diyorum. Ama o, herhangi bir ölümlüden çok daha fazla var. Var olduğuna inandığım ve çok, pek çok sevdiğim bir insanı nasıl görmezden gelir, nasıl başımı çevirir geçerim? Nasıl içimde nefes alan o kutlu yaratığı öldürür, yerine bir yabancı erkeği kabul ederim?

Brüksel, Schaarbeek

GÜLSEREN HEYDORN

YAMA

Türk Bakkalı

T Ü R K B A K K A L I

Çoğunluk Türklerin alışverişlerini yaptıkları Türk bakkalları aynı zamanda bir konuşma, iç dökme yeridir Türkler için. Ana dilin tadına vararak, baskısız, zorlanmadan, kafalardaki düşünceler sözlere dökülürler.

Ayaküstü koyu sohbetlere dalındığı görülür.

Türkiye'deki bakkalların başköşesine asılmış «Müşteri velinimetimizdir.» sözcüğüne gözüm ilişmedi. Ama bizler, yani Türk bakkallarından ekmeğini, zeytinini, etini, peynirini alanlar, bu cümleyi alışık olduğu köşesinde göremesek bile, anlamını pekiyi bilir ve kullanırız. Biliriz ki; domatesin kilosu orada birkaç fenig fazla, yumurtalar taze değil, baharatlar dizildikleri köşede unutulup yılanmışlar, zeytin kurumuş. Olsun deriz, daha doğrusu derim, birkaç mark fazla ödeyeyim ne çıkar; vergisiz laf paralandığım yerlerdir oraları.

«Yenge edebiyatı» geçerlidir Türk bakkallarında.

- Buyur hoş geldin yenge... Taze sebzeler geldi... Kabaklar Türkiye'den... Domates İtalyan, ama aynı güneşte kızarmışlar. Patlıcanlar bir haftalık, buruşmuşlar işe yaramaz...

Türkçe konuşan tüm hanımlar bakkalların yengesidir.

- Buyur yenge...
- Güle güle yenge...

Alman marketlerinde satılmayan zeytin, beyaz peynir, ızgara et, yufka, pirinç almak için giderim oralara. Gitmişken, keyfim yerindeyse çene çalmanın yollarını ararım.

- İki kere çekilmiş, iki kilo kıyma hazırlar mısın?

Kahverengi takım elbiseli, briyantınli saçları yandan taranmış, alışverişe değil de gezmeye çıkar gibi giyinmiş, et kuyruğundaki önümdeki müşteriye, bu iki kilo ince kıymayı ne yapacağını sormaya hazırlanıyorum. .

Berlin en soğuk günlerinden birini yaşıyor.

Kapı açıldı. Benim ilk kez gördüğüm, orta yaşını çoktan geçmiş yengelerden biri büzüşerek içeriye girdi.

- Ayol bu ne soğuk... Öleceğiz vallahi.

Parlak saçlı, iyi giyimli önümdeki Bey:

- Ölmezsiniz, hiçbir şeycik olmaz. Temiz hava... Ciğerlerimiz açılsın biraz. Neydi o canım, daha birkaç gün öncesine kadar, duman kokan sisli yapışık hava. . . Çok şükür soğuklar bastırdı da, isten, sisten arındık.

Kadın söyleşi arayanlardan. Yaramaz küçük bir kız çocuğunun şımarıklığıyla ayakları üzerinde zıplayıp ısınma hareketleri yaptı.

- Ama ben donuyorum. Bitürlü bu soğuklara alışamadım, dedi..

Adama kıymayı ne yapacağını sormaktan vazgeçip, meydanı onlara bırakıyorum. Konuşulanları dinlemeye koyuluyorum.

Briyantimli saçlı adam cevap veriyor:

- Şimdi Alanya veya Antalya'da olsaydınız, bu kadar üşümeyecektiniz. Oralar yaz gibiymiş. Geçen gün biraderden mektup aldım, «Bu kış hiç soba yakmadık, çarşılarda, pazarda hep ceketle dolaştık.» diye yazmış.

- Aman siz de, oralara giden kim... Ben buralı oldum artık, kaldık gitti...

- Kaç senedir buradasınız?

- Çooook oldu. Eşim de yabancı...

Söylenmemesi gereken bir şeyi ağzından kaçırmış da büyük bir pot kırmış gibi sağma, soluna bakındı. Her şeyin bıraktığı gibi olduğunu anladığında kendini savunurcasına devam etti.

- Onlar da insan. Bir Alman'la evlenmek ayıp mı? Onların nesi eksik...

- Aman efendim böyle düşünen kim... Gayet doğal, canınız kimi isterse onunla evlenirsiniz. Bizlere ne demek düşer?

- Yok, yok siz değişik düşünüyorsunuz. Bazıları Almanları hor görüyor. Hem biliyor musunuz..?

Büyük bir sır verecekmiş gibi dudaklarını büktü.

- Ben kocamı evlenmeden önce Müslüman yaptım. Sonra evlendik. Yoksa olmazdı bu iş, dedi.

- Nasıl yani?

- Eve hoca geldi. Benim adam «Kelime-i şehadet» getirdi. Biliyorsunuz bunu yapan herkes Müslüman olur. Hoca bazı Arapça kelimeler filan söyledi, benimki tekrarladı. Söylenmesi ayıp, bir de benimkini hastaneye götürüp sünnet ettirdik. Başka nasıl olsun ki?

Yüksek sesle gülmemek için dudaklarımı ısırmaya başladım. Fırça gibi düz kısa saçlı, kırmızı yuvarlak suratlı, içtiği biralardan kat kat göbek bağlamış, orta boylu, kalın gövdeli bir Alman'a sünnet elbisesi giydirdim. Yerleri sryen beyaz, bol sünnet elbisesi. zerine beyaz yaldızlı pullarla «Maşallah» yazılmış kırmızı enli kurdela bir omuzdan diğer kasığa tutturulmuş. Kafasında beyaz tüylü, yaldızlı, pullu sünnet şapkası.

Aynı şeyleri önümdeki adam da düşünmüş olacak ki; gülümsüyor:

- Ne büyük aşkmış, dedi, sizin şimdi öteki dünyadaki yeriniz cennet. Müslümanlık lemine, tövbe etmiş bir Hristiyan'ı kazandırdınız diye, cennetin kapılarını ardına kadar açınız. Ne mutlu size... Sorması ayıp, kaç yıldır evlisiniz?

- Aşağı yukarı on oluyor. Ama bu benim İkincim. Birincisi sizlere mr... Ondan iki çocuğum var. Hepsi büyüdüler, okudular, evlenip çoluk çocuğa karıştılar. Bundan ocuk, mocuk olmadı. Allah brlerine uzun ömür versin. Çoluk, ocuk, torunlar, derken kaldık, yerleştik buralara. Dnemeyiz artık. Türkiye'de yaşanmaz canım. Pahalılık almış yürümüş. Buralarda alıştık bolluğa. Orada nerede bulacaksın bu bolluğu...

- Allah mesut bahtiyar etsin. Demek eşiniz şu anda on yaşında bir Müslüman. Yaptıkları daha günah sayılacak yaşta değil. Günahsız on yaşlı bir Müslüman çocuğu gibi.

Kadın aptal aptal bakındı.

Adam açıklamak gereğini duydu;

- Efendim denir ki; gittiği yolun yanlış olduğunu anlayıp, tövbe edip, kelime-i şehadet getirerek Müslümanlığa dönen bir gayrimüslimin bütün günahları silinir, önceki yaşamı sayılmaz, yeniden doğmuş sayılır. İşte sizin bey de on yıllık Müslüman olduğuna göre, daha on yaşında demektir. Siz de ne büyük sevaba girdiniz. Belki sizin günahların yarısı silinmiştir böylece... Anlaşabiliyor musunuz bari?

- Adamın vg dolu sözleri kadını rahatlattı. Derin bir nefes aldı. Kk kk ksrp, ses tonunu ayarladı.

- İşte yürüyor evlilik. Bu yaştan sonra, ben değiştim desem yalan söylemiş olurum. Kocamı kendime uydurdum. Zaten adam yaşlı... Benden önce çok yağlı yemekler yemiş, bira, şarap içmiş. Annesi çok güzel pastalar yaparmış. Daha ocukken yemeğe başladığı kaymaklı pastalar bunu tombullaştırmış. Bir daha da o şişkoluğu atamamış. Evlendiğimizde tansiyonu vardı. İkide bir çıkar... Hadi tuzsuz yemek yap, perhize dikkat et, düşürürüz. Geçen sene fel geldi adamıma. O gündür yataktan çıkmadı. Hiçbir tarafı tutmaz, konuşamaz, öyle yatar... Ona bakıyorum. Anlaşıp gidiyoruz işte...

- Geçmiş olsun. Yemeklerimize alışabildi mi bari? Türk yemeklerini yiyor mu?

Almanlarla evlilik yapanlara «yemek» sorusu çok sık yöneltilir. Ve hatta yöneltilen soruların başını eker. Sanki Türk kadınlarının iyi yemek pişirmeleri, lezzetli Türk

mutfağına sahip olmaları dışında değer verilecek, hesaba katılacak başka nitelikleri yokmuş gibi...

Kadının gözlerinin içi güldü:

- Beyefendi ben de oraya gelecektim. Mutfağa çok önem veririm. Bütün günüm mutfakta çalışmakla geçer. Sabahtan girerim yemek yapmağa, geç vakitlere kadar da işim bitmez. Can boğazdan gelirmiş değil mi?

Kızıla boyanan, diplerinden esas rengi olan beyazın sırttığı saçlar arkadan toplanıp topuz yapılmış. Böylece ablak parlak surat çıkmış ortaya. Suratin ortasında boncuk gibi dönen iki yuvarlak göz. Üstündeki bol kesimli, geniş kollu moda kırmızı manto, boyunun kısalığını da, enli yuvarlak gövdeyi de iyice belirginleştirmiş. Kadının anlatıklarıyla, görünümü birbirine denk düşüyor.

- Aman hanımefendi ne yapıyorsunuz, yatalak adama bu kadar yemek verilir mi? Sakın pişirdiğiniz o güzel, lezzetli yemekler kendinize olmasın, diye şaka yaptı adam.

Gülmesi mi, yoksa bir şey söylemesi mi gerek, bunu önce kestiremedi. Dersini kusursuz ezberlemiş öğrenci hızıyla devam etmeyi yeğledi. Adamın küçük şakası bu hızı kesemedi.

- Alışverişlerimi Türk bakkallarından yaparım. Kocamı öyle alıştırdım. Önüne ne koydumsa yer. Domuz momuz asla evimize girmez. Olmaz öyle şey. Bizim evde domuz yenmez. Kocam da evlendikten sonra ağzına domuz eti sokmadı. Bu konuda çok ciddiyim, ona her şeyi baştan söyledim. «Bak» dedim, «o kırmızı, pis eti yemeğe devam edeceksen bu işe hiç başlamayalım.» Sağ olsun, anlayış gösterdi, koyun etine alıştı.

Azıcık soluklanıp dinlendi.

- Benim Almanlarla evli Türk arkadaşlarım var. Kocalarının önlerine domuz çıkarıyorlar. Hele bir tanesi yok mu ya... Onunla senelerdir bu yüzden konuşmam, selamı sabahı kestim. Efendim kocası domuz etinden başka et ağzına koymuyor. Türkiye'ye izine giderlerken, bizimki kocası için kucak dolusu Alman konserveleri taşır. Neymiş, kocası Türk yemeklerine alışmamış. Oldu mu ya? Bizim yemeklerimizin nesi var, söyleyin allahşına... O canım yemeklerin nesi yenmez deyiverin. Sanki orada kıtlık var; bayat teneke kutular arabalarının bir köşesine yığılır. İçleri yağlı pis kokulu domuz eti dolu biliyorum ben...

- Domuz dediniz de aklıma geldi. Geç oldu, kusura bakmayın. Önce kendimi tanıtayım... Efendim bendeniz mühendisim. Almanya'da okulu bitirdim.

- Memnun oldum Beyfendi.

- Neyse efendim, domuzda kalmıştık değil mi? Evet efendim, ben okuldayken çok ilginç bir Alman profesörümüz vardı. Alman olmasına rağmen şöyle derdi. «İnsan,

etini yediği hayvana benzer. Biz Almanlar da domuz etini çok yediğimizden, dış görünüşümüz domuzunkine dönmüştür.»

Kadın, kr bir makasla teneke kesiyormuş gibi bir kahkaha attı.

- Aman ne doğru bir lâf etmiş sizin profesör. Kalın enseleriyle, kırmızı dolgun yanaklı yüzün ortasında dönen iki boncuk mavisi gözle bazıları gerçekten şıp demiş domuzun burnundan damlamış.

- Eşiniz iğ köfte yer mi? Ben çok güzel yaparım da. vnmek gibi olmasın, bir tadan parmaklarım da yer. Kasap Bey'in benim için makinaya attığı koyun kıymasıyla bugün konuklarıma çiğ köfte hazırlayacağım.

- Nasıl yapıyorsunuz?

- Efendim iki kere çekilmiş, az yağlı ince koyun kıymasını yayvan bir tepsiye serersiniz...

Söyleşi uzuyor.

Alacağımı almış, bakkal kapısından çıkarken, ağzı, gözü, ses telleri tutmayan felçli Alman kocasını Almanya'da kendisine uydurmuş Türk hanımı, kahverengi takım elbiseli, parlak saçlı adama 'Patlıcan musakka' yemeğinin nasıl yapılacağını anlatıyordu.

- Patlıcanları boylamasına alacalı soyup keseceksiniz. Diğer tarafta koyun etini kuşbaşı doğrayıp...

O gün Berlin sokaklarında gözlerim, burun ve çene ne uzamış, oval yüzlü, mahzun bakışlı, siyah, iri gözlü koyun kafalı Türkler arıyor.

Koyun etini çok yeriz.

İnsan, etini yediği hayvana benzediğine göre... Acaba dedim...

NAİME ERKOVAN
OLAY BERLİN'DE GEÇİYOR
Sarı Kâğıttan El

S A R I K Â Ğ İ T T A N E L

*Uzak bir ÷lkede, muttu insanlar yaşıyor.
Bayramlarının mutluluğu bize ulaşmıyor.*

İki sokağın birleştii yerdeydi bu küçük dükkân. Kapısı, bağı bulunduğu sokaklardan birine açılmıyordu. Hayır, tam yolların çakıştığı yani köşe olması gereken yerde, bir dönemecin keskinliğini ortadan kaldırdığı noktadaydı. Tuhaf bir dükkândı yani.

Vitrininde birkaç oyuncak sergileniyordu ama onlar satılık değildi. Çocukları bu durum sinirlendirse de camın karşısına geçip eşyalara hayran hayran bakmaktan kendilerini alıkoyamazlardı. Özellikle bir tanesi hepsinin aklını çelmişti. Cama dönük şekilde dizilmiş bütün oyuncakların arasından bir tren yolu geçiyordu. Ama sadece bu kadar değil; siyah bir lokomotifti aslında hayran oldukları. Üstelik onu istedikleri zaman hareket ettirebiliyorlardı.

Satıcının cama yapıştırdığı sarı kâğıttan bir el vardı. Çocuklar ellerini onun üzerine koyduklarında lokomotif, dumanlarını savura savura ağaçlı yolları aşar, esrarengiz tünellerden geçer de yorulmak veya durmak bilmezdi. Onu durduran tek şey, bir çocuğun elini camdan çekmesiydi.

Kapıdan şimdiye kadar birisinin poşetle ya da bir oyuncak paketiyle çıktığını görmemişti kimse fakat buna rağmen açık kalmayı başarıyordu dükkân. Aslında dükkân bir şeyi daha başarıyordu: O civarda oturan bütün çocuklar bu muammanın etrafına yapıştıkça birbirlerine kenetleniyorlardı. Üstelik her geçen gün meraklıların sayısı artarak.

Kışın, cazibesini soğuktan ve okul ödevlerinden dolayı yitiren bu büyölü yer, yaz gelince şöhetini alevlendirirdi. Çünkü yaz demek, günlerin boy atması demektir. Uzun ve bir çocuk için devasa büyüklükteki bir gün, doldurulması zor olan bir zaman dilimiydi. O yüzden buldukları bir konuyu, gizemli bir vakaya çevirmekte mahirlerdi.

Öğlen vakti yine vitrinin önünde toplanmışlardı. Kondüktör olmak için sıraya girmişti herkes. İtiş kakışın arasından, birinci sıradaki elini cama yapıştırdı; bekledi; kaldırdı tekrar yaklaştırdı; bekleyenler çizgi hâlindeki sırayı bozup telaşla cama yığıldı; çalışmadı lokomotif; dahası ortaya bile çıkmadı. Tünellerden birindedir düşüncesiyle ellerini yüzlerine siper eden çocuklar, suratlarını vitrine yapıştırdılar. Eğildiler, yükseldiler, sağa sola yatırdılar başlarını ama yoktu, lokomotif orada değildi.

İlk defa oluyordu bu. Endişe sardı bütün çocukları. Eğer tren gelmezse ve uzun süre gelmezse hiç gelmeyebilirdi. İşte o zaman belki dükkân da kapanır ve sarı kâğıt eli camdan söküp sokağı terk edebilirdi. Kimse bu olasılığı dile getirmese de her birinin aklından geçen korku böyleydi işte.

Bir süre daha bekleyip üzgün bir şekilde evlerine döndü çocuklar; içeri girip neler olduğunu sormak hatta türlü efsanelerle büyüttükleri ve büyütürken de insani bir varlıktan uzaklaştırıp sıra dışı bir surete büründürdükleri satıcıyla konuşmayı bile düşündüler. Gerçekleşmesi zayıf bir ihtimal olsa da böyle bir şeyi düşünmüşlerdi ilk kez.

Her zamanki toplanma vakitlerinden erken gelmişti çocuklar; belli ki hiçbiri doğru düzgün uyuyamamıştı. Sabahın ışıkları henüz tazeydi; vitrinin içini doldurmuştu. Bu yüzden cama yapışmalarına rağmen parlak ışıktan başka bir şey göremiyorlardı.

Güneş yükseldikçe ışınlarını topluyor, çocukların gözleri rahatlıyordu. Oyuncakların arasından çekilince vitrindekiler görünür hâle gelmişti tekrar. Trene baktılar, ele dokundular ama gelmedi. Herkes treni arıyorken çocuklardan bir tanesi, "At gitmiş," diye bağırdı. "Şu bebeğin yanında'yı hep beyaz at." Tren o kadar önemliydi ki onlar için, kimse vitrinin kalan kısmında başka nelerin olduğunu tam olarak bilmiyordu ama bu çocuk, atları en az tren kadar sevdiğinden bazen gözü raylardan uzaklaşır ve beyaz atla göz göze gelirlerdi. O yüzden sözlerini hafife alamazlardı.

Dükkânın önünden ayrılmadan önce herkes diğer oyuncakların yerini aklında tutmaya çalıştı; ertesi gün başka bir tanesi daha kaybolacak olursa bunu fark edeceklerdi. İş bölümünü yaptıktan sonra evlerine dağıldılar yeniden.

Korktukları başlarına gelmişti. Ertesi gün daha vitrinin karşısına geçer geçmez "Bebek gitmiş", "Davul yok", "Topaç kaybolmuş" diye hep bir ağızdan konuştu herkes. Çocukların yaşça en büyükleri -ay hatta gün farkıyla en büyükleri- "Sakin olun!" diye bağırdı. Aslında kendisi de telaşlıydı ama büyüklüğünden dolayı çocuklara karşı kendini sorumlu hissettiği için onları teselli etmesi gerektiğine inanıyordu. Kimse sakinleşmeyince hatta sesler iyice birbirine karışınca tek çare olarak gördüğü şeyi söyledi: "Satıcıya soracağım." Cümle, bir bıçak gibi kesti gürültüyü.

Kalbi deli gibi çarpsa da kapıya doğru yürüdü; cesur görünmeye çalışarak yaptı bunu. İçeri girmeden son kez dönüp çocuklara baktı. Belli belirsiz bir tebessüm yayıldı yüzüne. Bu, çocukları teskin etmek içindi yoksa gülümsemek, o anda yapmak istediği son şeydi. Kapıyı yavaşça itti. Arasından geçebileceği kadar araladı sadece, sonra da aniden kayboldu.

Kapı kapanır kapanmaz hepsi yeniden vitrine koştu. Belki azalan oyuncakların arasından dükkânın içi görünür diye cama yapıştılar. Korkuyorlardı. Şimdiye kadar tren için ama şimdi arkadaşları için. Onun korkusu daha büyüktü; treni önemsiz kılacak kadar büyük.

İçeriye giren çocuk, loş bir dükkânla karşılaştı. Seslenmek yerine tezgâha doğru yürüdü fakat o yaklaştıkça her şey irileşiyor ve tezgâh, çocuğu küçülterek yüksek bir kürsüye dönüştüyordu. "Size nasıl yardımcı olabilirim?" dedi birisi. Çocuk, kalbinin yerinden kopup hızla aşağı düştüğünü hissetti; yere çarpıp un ufak olmadan sahibi harekete geçti. Arkasına döndü ve satıcıyla yüz yüze geldi. Küçük, neredeyse kendi boylarında bir kadını satıcı. Üstelik tezgâhın değil, çocuğun arkasında dikiliyormuş. Cevap alana kadar mavi farla boyadığı gözlerini kırıştırıyor, gülümseyerek başını sağa sola yatırırken bir geven topu gibi saçları, kafasıyla bütün olarak hareket ediyordu. Sevimli görünmeye çalıştıkça gitgide korkutucu oluyordu.

Çocuk kendisini toparlayıp "Oyuncaklar," diyebildi sadece.

"Ne olmuş onlara?" dedi kadın.

"Yoklar."

"Hımm, demek fark ettin."

"Neredeler?"

"Satıldılar diyelim."

"Ama onlar satılık değil," diye çocuk karşılık verince satıcı tiz bir kahkaha attı. Neşesinden gülerек kurtulduktan soma, "Doğru," dedi ciddileşerek. "Fakat bazı günler oyuncaklardan satıyorum," diye devam etti.

"Peki, ya tren?"

"O tamirde. Birkaç güne döner. Gelince onu da satacağım," dedi kadın.

"Fiyatı nedir?" diye sordu çocuk, dükkâna girdiğinden beri ilk kez cesaretini toplayarak ve omuzlarını dikleştirerek. Kadın cevap vermedi bir süre. Tarttı, ölçtü, biçti, ardından tezgâhın arkasında kayboldu. Küçük bir kâğıda yazdığı fiyatla geri dönüp çocuğa uzattı. Bol sıfırlı bir rakamın korkusuyla elleri titreyen çocuk kâğıdı alıp baktığında gözlerine inanamayarak, "Ama bu çok ucuz" deyiverdi.

"Evet, ucuz" dedi kadın "fakat onu almak kolay değil."

"Tabii ki öyle. Cebimde o kadarı var. Şimdi bile satın alabilirim/" diyen çocuk elini cebine attı heyecanla. Bir avuç bozukluğu uzattı kadına. Satıcı, "Olabilir. Bu rakam sana küçük hatta basit gelmiş olabilir ama paraların mutlu mu peki?"

Mutlu para lafıyla afallayan çocuk hâlâ bozuklukları havada tutuyordu. Mutlu paranın ne demek olduğunu sormadan kadın konuştu. "Sana bu paraları veren kişi benim için önemli. Sadece mutlu insanların parası karşılığında satabilirim oyuncaklarımı," dedi. "Tabii ki öyle. Babam verdi bunları," dedi çocuk aceleyle. "Bakalım o zaman," deyip bozukluklardan bir tanesiyle yine tezgâhın arkasına geçti. "Tam da düşündüğüm gibi," sözleriyle çocuğun yanına gelip parayı uzattı. Çocuk yaklaştı ve babasını inşaattaki

yüksek iskelede kan ter içinde gördü. Yüzünde acı vardı. Nutku tutulmuştu. Daha önceden böyle bir şey görmemişti çocuk. Dükkândan koşarak kaçmak istiyordu. "Bana mutlu para getirmeyi başarırısan tren senindir," diye ekledi kadın son olarak. Çocuk, bozukluklarını tekrar cebine doldururken satıcı kaybolmuştu.

Arkadaşlarının yanına döndüğünde aradan yıllar geçmiş gibiydi. Büyümüş, olgunlaşmış, hatta gerçekler yüzünden hayattan yılmış kadar çökmüştü bedeni. Başına üşüşen çocukları eve gönderip "Yarın sabah parkta" dedi. Park. Burası değil, park. Çocuklar şaşkındı. Aylardır buluşma noktaları burasıydı. Yine de bir şey sormadan evlerine dağıldılar büyük bir merakla.

Parkta toplanıp olanları konuştuktan bir hafta sonra bayramdı. Çocuklar, bayramın mutluluk demek olduğuna inanarak görevlerini yerine getirmek için bol bol el öptü, şeker topladı ama en önemlisi para biriktirdi. Cebe atılan her bozuklukla trenlerine kavuştuklarını hissediyor, uzaktan düdüğünü çalarak ve dumanlarını savurarak yaklaştığını duyuyorlardı.

Bayram bittikten sonra bir kez daha dükkânın önünde toplandılar. Herkes bozukluklarını önlerine uzatılan torbaya attı. Dolaşa dolaşa ağırlaşan torba, küçük bir çuvala dönüştüğünde dükkânın kapısından geçti. Herkes yine dışarıda bekliyordu.

"Merhaba," diye seslendi bu sefer çocuk. Rahattı, hiç değilse bir tane mutlu çıkardı bu kadar bozukluğun arasından. Etrafa bakındı. Satıcıyı bekledi ama nereye bakarsa bak-sın ortaya çıkmadı. Tezgâhın arkasından bir merhaba duyuldu sadece. Çocuk başını çevirdi. İşte oradaydı. Kısacık boyuna rağmen bir anda uzun boylu göründü. Çocuk, kendinden emin bir şekilde, "Treni almak için geldim," dedi. Kadın yine gülümseyerek, "Görelim," dedi ve ellerini paralara uzattı. Duraksamadan satıcıya teslim edildi bayram ganimetleri.

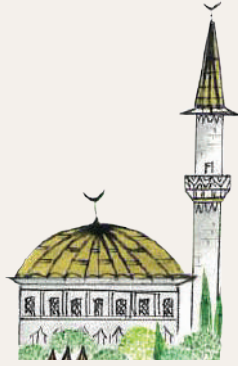
Sessiz ve dipsiz bir bekleyiş başladı. Paraları inceleme işlemi uzadıkça çocuk güvenini yitiriyor, trenin düdüğü neşesini kaybederek zayıflıyordu. Ara sıra bozuklukların sesi duyulmasa çıt çıkmayacaktı dükkânda. Dışarısı kalabalık olduğu hâlde içeriye herhangi bir gürültü kırıntısının ulaşmamasına şaşırdı ama bunu soramazdı. Tek derdi treni alabilmektir.

Saatler gibi süren dakikalardan soma satıcı tezgâhın arkasından çıkıp çocuğun yanına geldi. "Tam düşündüğüm gibi" dedi rahatlamış bir sesle. "Bunlar mutlu paralar değil" diyerek torbayı sahibine uzattı. "Nasıl olur" itirazını yapar yapmaz, "Kendin bak" dedi kadın. İşte o zaman torbanın ağzını aralayıp içine başını uzattı. Bozuklukların renkleri solmuş, üzerindeki resimler ortaya çıkmıştı. Mutsuz bir yüzle yemek yapan kadın, ıssız bir yolun başında gelen var mı diye araziye gözleyen ihtiyarlar, bacaları tütme tütme yaşamaktan vazgeçip yıkılmaya yüz tutan evler, bayram günü çalışmak zorunda kalan adamlar, en azından çocukları sevindirebilmek için onlara güzel kıyafetler dikmeye çalışan terzi, patronlar izin vermediği için ülkeyi terk edemeyen

insanlar... Yüzleri asık, mutsuz insanlar... "Yabancı ülkelerde yaşayanların parası hep mutsuz olur," dedi kadın bilmiş bir sesle.

Çocuklar bir daha dükkânın önünde buluşmadılar hatta oranın adını bile anmadılar. Yeniden parkta toplanmaya başladıklarında, trenin güç verdiği arkadaşlıkları yara almıştı. Amaçsız kalan çocuklar, kan kaybeden büyükleri gibi mutsuzluğu öğrendiler zamanla. Yine de bazı geceler, coşkulu bir trenin düdüğü, yaklaşmakta olduğunu hatırlatarak rüyalarında ağaçlı yolları aşıyor, esrarengiz tünellerden geçerek süratle ilerliyordu. Sarı kâğıttan eller sallanıyordu bütün vagonlarından.

FAKİR BAYKURT

DUİSBURG TRENİ

Duisburg Treni

DUISBURG TRENİ

Acaba son okuduğu romanlardan hangisindeydi? Çaf çuf, çaf çuf ederek Buchenwald'e giden tren, rayların üstünde sallanıyordu. İçindekileri de sallıyordu.

Elke Ostermann, "Şimdikiler ne sallıyor, ne yavaş!" diye düşündü.

Bir elinde kitap vardı. Bir eli, sekiz yaşındaki kızının başındaydı. Demiryolunun sağında silinip silinip kalan evlere bakıyordu. Çok işlek bir yoldu. Günde belki yüz tren geçiyordu. Eskiler gibi düdük öttürmüyorlardı. Ama gürültüleri daha çoktu.

"Almanya'mızda gürültüsüz yer kalmadı! Acaba nasıl uyunur bu evlerde?"

Güya kitabını okuyacaktı. Kendi kendine sorular sorup, yanıtlar vererek konuşmaya daldı.

"Artık uykular birer işkence oldu yurdumuzda..."

Cızt cızt cızt! Bitti evler. Koyu kara yeşillikler başladı. Takvime bakarsan bahar. Ama havalar kış.

"Bu yıl yaz gelmeyecek Elkeciğim! Gene de iyi fişkırp çıktı yeşillikler!"

Dortmund'tan Duisburg'a, Hamm'dan Krefel'e, uçsuz bucaksız bacalar ormanıdır Rur Havzası. Kömürden demire, deriden balığa, tekstilden kimyaya, her türlü fabrika, sürekli bulutlandırır gökyüzünü. Çimlere, yapraklara yaşamı kurutan tozlar çöker. Umarsız bir başkaldırıyla fişkırp yeşillikler. Eskinin zehir yeşilleri, daha da zehirdir şimdi. Badem mavileri, kazbokları, söğüt yaprakları yoktur artık.

Elke Ostermann, sol eli kızının başında, sağ eli kitabında, Duisburg treninin içinde gidiyordu. Şimdi de araya kömür tepeleri girdi. Çiftçilerin topraklarını para zoruyla satın alıp, köyleri, mahalleleri yasa zoruyla boşaltıp, 800-1000 metre derinlerden çıkarılan kömürleri yığmışlardı böyle, bir değil, beş değil, belki bin...

Koyu yeşillerle kara kömür, pencere camını aynalandırıyordu. Elke Ostermann bu aynada yüzünü gördü birden.

"Schönen guten Tag, Frau Ostermann!"

Güldü camdaki: "Tag, Elkeciğim..."

Sevindi: "Çok şükür, daha çözülmemiş sinirlerim! Gencim, dayanıklıyım daha! Çok şükür, bin şükür!"

Dortmund'tan Duisburg'a gidiyordu haftada üç gün. Üç yıldır işsiz öğretmenlendendi. "Yirmi bini aşılıyor sayımız Kuzey Ren Westfalya'da. Bir yıl işsizlik parası, sekiz ay işsizlik yardımı, sonra? Kızın okulu, üstü başı, mutfakın giderleri? Fiyatlar başını çoktan alıp gitmiş! Kilisenin dibindeki evin kirası da alabildiğine yüksek bana! Nasıl geçinir, ne yeyip içebilir insan? Bochum Üniversitesi'ndeki arkadaşlar bir araştırmanın sorulama işini verdiler. İş Kurumu'nun haberi yok. Kaçak iş sayılır. Sosyal Yardım Kurumu duysa yardımı keser..."

Evden istasyona tramvay 2

Duisburg'a tren 13

Bruckhausen'e tramvay 3

Toplam 18 Mark.

Gidiş dönüş 36 mark, benim için. Doris % 50 indirimli. 18 mark da ona. Hepsı 54 mark.

Tren bir saatten uzun sürüyor. İki ucunda tramvay, indisiyle hindisiyle gidiş üç, dönüş üç, altı saat yol..."

Yeniden aynalaşan cama bakıp, "İstemiyorsanız çalışmayın sayın bayan!" dedi kendi kendine.

"Yok, yok, çalışacağım! Altmış görüşme yapacağım tam. Sorup sorup dolduracağım. Kırktan fazla soru bir kâğıtta. Almanların yabancılarla, yabancıların Almanlarla ilişkileri nasıldır? İçişleri Bakanlığı'nın ısmarladığı bir araştırma. Hükümet, Yabancılar Yasası'nı sertleştirmek için yeni gerekçeler arıyor. Üniversitelerimiz uyumlu çalışır hükümetlerle..."

Zehirli yeşilliklerin, kömür tepelerinin arasından akıyor tren. Yüzü hâlâ camda. Güldü: "Sizinle de bir kâğıt dolduralım mı Frau Ostermann?"

"Hayhay Elkeciğim, istediğini sorabilirsin bana!"

"Önce tam tanışalım isterseniz..."

Şili'deki diktatörlüğü protesto, Nikaragua ile dayanışma, Türkiye'de tutuklu aileleri için yardım kampanyası... Çok kimseyle işbirliği yapmak gerekiyordu bu kampanyalar için. "Deutsche Kommunistische Partei üyeleri ile de çalıştım epey Kızımın babası Hans Ulrich'le ilişkimiz bu sırada başladı. Öğretmendim o zaman. Polis haber aldı, okul yönetimi pirelendi. Aldırış etmedim. İlişkilerimiz arttı. Nikâhımız yoktu. Gene de çocuk yaptık isteyerek. Dört yıl sürdü arkadaşlığımız. Hans Ulrich, Saarbrücken'e gitti yeni kız arkadaşının ardından. Durmadan eleştiriyordu beni. Yataкта, mutfakta,

konuklukta... Ben eleştiriye açığımdır, ama her kıpırtım eleştirilince bozulurum. 'Öyle olmayacak Elke! Kafasız mısın sen? Böyle olacak, anlamıyor musun?' Her gün böyle bir tatsız tartışma çıkıyordu. Çocuğı da yapmış bulunduk... Hans gitti yeni kız arkadaşıyla. Şimdi de onu eleştiriyordur mutlaka. Üç ay sonra ben de Bruno ile anlaştım. O da DKP'liydi. İl örgütünde görevliydi partinin. DKP'li oluşu yüzünden kendimi geri çekmek istemedim. Anayasaya göre demokratik bir ülkeyiz biz. Ama okul yönetimi ve polis baskıyı arttırdılar. Bizim demokratik ülkemizde çok baskı vardır. Bir yıl sonra, biten sözleşmemi uzatmadılar. İşsizlik herkesin başında keskin kılıç. İşsiz öğretmenler listesine ben de eklendim. Dört yıldır kızımın babasından, öğrencilerimden uzak, haftada bir Bruno ile buluşarak götürüyorum yaşamı. Bruno evlidir. Karısı yakasını bırakmaz. Bir gün izin verir, iki gün vermez haftada..."

Camdaki yüzüne dilini çıkardı:

"Özel yaşamım üstüne bu kadar bilgi yetmez mi sayın bayan?"

Camdaki de kendine çıkardı dilini. Nerdeyse bir aynadaki kadar berraktı görüntüsü. Yeşillere ve karaya gelince daha da berraklaşıyordu:

"Hayır yetmez, biraz daha anlatın lütfen..."

"O zaman kâğıdımızı dolduralım en iyisi..."

"Yaşınız?"

"37..."

"İşiniz?"

"İşsiz..."

"Öğreniminiz?"

"Münster Üniversitesi..."

"Aile durumunuz?"

"Evlilik dışı bir çocuk. Adı Doris. İlkokul 2'nci sınıfa gidiyor. Cumartesileri okulu yok. Yanımda götürüyorum. Duisburg'ta sorulama yapıyorum. Bir gidişte ancak üç kâğıt doldurabiliyorum. El (işerden 150 mark tutar. Ama 54'ü yola gider. Dört doldurayım dersem, dönüşüm gece yarısını geçer. Doris uyur trende..."

"Biraz da ana babanızdan anlatın..."

"Babam emekli. Annem titiz bir ev kadını..."

"Kaç kardeşsiniz?"

"Bir evin bir kızıydım ben..."

"Ana babanız yaşıyor değil mi?"

"Evet..."

"Nerdeler şimdi?"

"Mülheim'de... Babamın emekli aylığı var. Evleri iki katlı. Bir katı kirada. Savaşta yıkılanın yerine yapturdılar. Salon, mutfak, iki yatak odası. Çok geniş, 120 metrekare. Gene de dar onlara, mobilya çokluğundan..."

"Sık sık soru sordurmadan anlatın biraz..."

"Ne anlatayım? On yedi yıldır görüşmüyoruz..."

"On yedi yıldır mı?"

"Evet... 1948'liyim ben. '68 Gençlik Eylemlerinde 20 yaşındaydım. Tam bir başkaldırıydım o zaman. Her hafta sonu tartışıyorduk babamla. Bana Nazi olduğunu açıklamakla yetinmedi, bir de övündü. Hitler'in gözde gençlik eğitimcilerinden olduğunu, partide aktif çalıştığını söyledi. Yüz binlerce gencin Nazileştirilmesinde başarılı çalışmalar yapmış Eifel'de. Hâlâ haklı yolda olduklarını söylüyor bana! Savaşın sona ermek için Nürnberg'e götürülmemiş. 'Çünkü o zaman öyleydi! Çoğunluk göze girmek ve yükselmek için yukardan her buyrulanı yapıyordu. Ben inanarak yaptım. Maaşlarımı, yolluklarımı, ikramiyelerimi aldım. Balolar veriliyordu. Çoğuna karımı alıp gittim. Adolf Hitler'le, Hermann Göring'le tanıştım. Ama savaş bitti, bu ilişkiler de bitti. Başka bir dönem açıldı. Konrad Adenhover yönetimi de iş ve değer verdi bana. Altmış beş yaşına kadar yıkılan Almanya'nın onarımı için çalıştım. Herkes Nürnberg'e gidip yargılansa; herkes cezalandırılrsa, bu işleri kim yapacaktı? Devlet memurları böyledir. Buyrulanı yaparlar. O zaman onu buyurdular, sonra bunu buyurdular. Ben de sadece buyrulanları yaptım! 'Senin aklın, vicdanın yok muydu baba?' diye soruyorsun şimdi bana. Kimse benden vicdan istemedi. Sadece iş istediler. Ben de iş yaptım. 'Şimdi vicdanın rahat mı?' diye soruyorsun bana. Niçin rahat olmasın? Bir ülkede her zaman bir devlet, bir hükümet olur. Bir tane de baş. O zamanki devlet, o zamanki baş böyle istiyordu.' Bunları dinlerken yirmi iki yaşındaydım. Öfkeden titredim önünde: 'Sizden tiksiniyorum!' diye haykırdım. O gün koptuk birbirimizden. Hafta sonu bitmeden Münster'e döndüm. Bir daha ana babama dönmedim. Sekiz yıl önce annem torununu görmeye geldi. Ses çıkarmadım..."

"Babanız gelmedi mi?"

"Gelmedi..."

"Daha görmedi mi Doris'i?"

"İki kez annem alıp götürdü, gördü. Sadece birer hafta kalmasına izin verdim. Kızıma 300 mark veriyorlar ayda. Biliyorsunuz 8 Mayıs, savaşın bitiminin 40'ıncı yıldönümüydü. Televizyonda Nazilerin bütün rezilliklerini yeniden gösterdiler. Görgü tanık-

ları konuştular. Kızım daha sekizinde olduğu halde her şeyi anlıyor: 'Anne, ben artık büyükbabamgilden para istemiyorum! Onlar yaptı bunları. İstemiyorum' dedi. Onun henüz olgunlaşmamış başını göğsüme çektim: 'Peki yavrum!' dedim. Kendilerine yazdık, göndermiyorlar..."

"Doğduğunuz eve 17 yıldır gitmediniz mi hiç?"

"Gitmedim! Gitmeyeceğim: İkisi de ölünceye kadar..."

"Peki annenizden ne istiyorsunuz Elke hanım?"

"Bir canavarın karısı olmayı reddetmediği, hâlâ ona açık seçik karşı çıkmadığı için suçluyorum onu. Sadece aklım değil, duygularım da beni onlardan uzak kalmaya zorluyor. Bütün Almanya'da ve dünyada 50 milyona yakın insanın ölümüne neden oldular. Yaktılar yıktılar yurtları. Sonunda Almanya'yı da ikiye böldüler. Hele o toplama kamplarında olup bitenler? Kurbanların posta posta alınıp götürülüşü hâlâ düşlerime giriyor. Hâlâ geceleri uyanıp uyanıp ağlıyorum. Bu bölgeden ve bütün Almanya'dan, bütün Avrupa'dan toplanıp bu raylardan taşındılar. Benim yaşımda kadınlar, kızım yaşımda çocuklar idiler. Kamplara götürüldüler. Yarı ölü, yarı diri derelere, çukurlara gömüldüler. Uyanıp yatağında uzun uzun ağlıyorum elimde olmadan. Yaşamda güvenceli bir işim, anlaşık bir eşim, kendilerini utanmadan özleyebileceğim bir ana babam olmasını çok istedim. Ne yazık hepsinden yoksunum..."

Elke Ostermann parmağını camdaki görüntüye uzattı: "Ama sen varsın!" dedi, selamladı kendini. Sol elini kızının başına koydu, başından, boynuna, beline indirdi: "Sen de varsın! Çok şükürsen benden tiksineceksin! Bunun için her yüke, yoksunluğa katlanacağım..."

Ren ile Rur'un birleştiği yerde kurulmuş olan Duisburg'un merkez istasyonunda durdu tren. Raylar yan yana, uçsuz bucaksız uzatılmıştı. Buraya dünyanın her yerinden yük gelir, buradan dünyanın her yerine yük giderdi. Sadece yolcular insin binsin diye 13 peron vardı. Beşi gidip altısı gelirdi trenlerin. Arı kovanlarına girip çıkar gibi savrula savrula, iki büyük ağızdan, durmadan girer çıkardı insanlar. İnsanların gecesi gündüzü belirsizdi. İnsanlarla birlikte dünyanın her yerinden acılar gelir, dünyanın her yerine acılar giderdi. Çıv çıv esen soğuk yellerin önünde, karda buzda, bin güçlkle yeşermiş sevinçler, üç gün sonra kırılacak umutlar, durmadan gider gelirdi Duisburg'un büyük istasyonuna. El ele tutuşup, Elke Ostermann ile kızı Doris de geldiler.

"Kendimiz dert yüküyüz, dert sorar gibi, kırk dereden, kırktan fazla soru soracağız. Aldığımız yanıtları yaprak yaprak dolduracağız. Çıktık istasyonun ön ağzından dışarı. Bruckhausen'e giden 901 Numaralı tramvaya yetişmek için koştuk..."

Koştı ana kız. Çan çan etmeden, bayan sürücülerin yönetiminde, birbirleriyle karşılaştıkça, yirmi santim kadar arayla, ama asla çarpışmadan, selâmlaşarak, gidip gelen tramvaylarla, eskiden sığır eğreği olan, bir ara kuğuların dolaştığı çay yatağı, şimdi

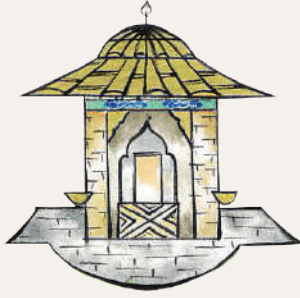
dünyanın en büyük üç limanını oluşturan bir sürü kanallardan birkaçının üstünden geçerek, 1000 Pencereci Ev'den aşağı akıp gittiler.

İç limanın ağzı oralardaydı. Koca Ren orada Rur'u koluna takarak, yaşam gibi bin bir dereden toplanıp gelen sularla, süprüntülerle, acıyla, gittikçe koyulaşan bulutlar içinde yiten umutlarla, sevinçlerle, denizlere, okyanuslara doğru akıp gidiyordu. Çok yerden gemi, çok yerden yük, çok yerden insan, onmadık, gülmedik başlarıyla, en ağır işlere, acılara omuz vermek için, en kıyımcı yönetimlere, en pahalı sefalara destek olmak için, uyanmamış bilinçlerle, ısımamış gözlerle geliyorlardı.

İkinci Dünya Savaşı biterken göklerden yağdırılan bombalarla, silmece yıkılan Ruh-
rort'tan geçip tam hız gittiler gittiler...

Kamış tarlasını andırır sıklıktaki fabrika bacaları yanı yöreyi sarmıştı. Gökler bunlardan çıkan bulutlarla tıka basa doluydu. Savaşın izleri silindikçe yeniden güzel bir şehir oluyordu Duisburg. Ama gökleri öylesine dumanlıydı ki fabrikalardan, "Bunların altında nasıl yaşanır?" diye düşünmekten kendini alamıyordu Elke Ostermann.

SAİT FAİK

SEMAVER

Louvre'dan Çaldığım Heykel

LOUVRE'DAN ÇALDIĞIM HEYKEL

Napoli'de; içinde kırlangıç, iskorpit, zargana ve mercanların yüzdüğü kırmızı bar-kır çemberli meşeden mamul lengerlere; yer yer güneşli ellerini sokan, mavi ketenden pantolonlarını dizkapaklarına sıvamış, buğulu yemiş gözlü küçük satıcıları görmüştüm. Fakat "Napolili balıkçı"ya vatanında rastlamadım.

Berrak ve sanki berrak olduğu için soğuk bir kış günü idi. Arkadaşım oteldeki odama erkenden uğramış; perdeleri çekilmiş loş odamın evvela perdelerini, sonra da camla-rını ardına kadar açivermişti.

— Havaya bak, havaya, demişti, daha yatıyor musun?

Metronun ılık ve ozon kokulu havasından Chatelet'de kurtulduk. Evet Paris'teyiz. Nehrin üzerinden bulutlar akıyor. Rıhtımların kıyısında Verlaine'e benzer insanlar var. Paris sabahlarının serseri havası bilhassa bu saatlerde serseridir; akşamlarında, bütün elektrik parlıtlarına rağmen muzlim bir Baudelaire atmosferini her yerde bulabilirsiniz.

Louvre'u Galatasaray resim sergisini gezer gibi gezdim. "Joconde"un önünde bir şey-ler görmeye çalışarak iki dakika durduk. Tarih kitaplarının içindeki resmine bakarken saatlerce düşündüğüm halde ne tebessümündeki sırrı, ne de yüzündeki ilahlılığı an-layabildiğim bu kadının önünde beynimde bir şimşek çaktı ve kapandı. Hah, dedim, buldum, sırrı keşfettim. Fakat Joconde müstehzi tebessümünü bir müddet terk ile bana hain hain baktı. Yürüdüm. "Joconde"u sevmiştim. Onu "zekâ" denilen şeyi sever gibi sevmiştim.

"Pecher Napolitaine"e alt salonlarda rastladık. Önünden beni zorla ayırmaya çalışan arkadaşına hitaben şöylece söylenmiştim:

— Şu balık ağını görüyor musun? Baldırların bir kısmını ve çıplak ayağının bir tane-sini yarı kapayan balık ağımı? Küçük gümüş balıklarının çırpıntısıyla hâlâ yaşar gibi duran bu ağ çoktan eskimiş, yırtılmıştır. Kırmızı bakır rengi çoktan solmuştur. Şu diz-lerindeki ağa gülen çocuğu görüyor musun? Çoktan ölmüştür. Ölmeden evvel ihtiyar-lamıştır. Bu burun aksırmış, sümkükmüştür. Bu taranmadan rüzgârda güzel saçlar, bir gün tarandıktan sonra bile çirkinleşmiştir. Bir Napolili balıkçının baharını yakalayan artisti kiskanıyorum, ismine bakmayacağım. Yürü geçelim.

Gölerek geçtik. Fakat ben omzuma, pankartından sıyrarak, Napolili balıkçıyı yüklemiştim. Louvre'un bekçileri, bu sırtımda götürdüğüm koca heykeli göremediler. Bu ağır yükün altında terliyordum; omuzlanın ağrıyordu. Etrafıma hayretle bakıyordum. Acaba omuzlarımdaki heykeli kimse görmüyor muydu? Fransa hükümeti yoksa Louvre'u seyircilerin zevk ve hevesine mi terk etmişti?

Kendimi dışarıya zor attım. Haricin soğuk havası, yükümü ağırlaştırmış gibiydi. Arkadaşıma mermer ağların kenarından bir parça tutması için rica etmek istedimse de delirdiğime zahip olacağından korktuğum için bu tekliften vazgeçtim.

— Allahısmarladık, Georges, dedim. Ben eve dönüyorum. Çok yoruldum.

— Hani "Montmartre" a gidecektik.

— Başka bir akşam, dedim.

Metroya bindiğim zaman yanımdaki boş yere heykeli bırakmadım. Hâlâ omuzlarımdaydı. Oradan ağır ağır vücuduma, içime süzildiğini ve bir zehir gibi kanıma karıştığını hissettim. Kalbim vuruşunu artırmıştı. Eve bir sıtma nöbeti içinde vardım, bir kartpostal büyüklüğünde kalmış, erimiş heykeli sırtımdan adeta kopararak masamın üzerine bıraktım ve yatağımın üstüne boylu boyunca uzanıp, bir sıtmalu gibi titreye titreye saatlerce kaldım.

Londra, Haringey

AYSEL ÖZAKIN

KANAL BOYU

Annem İşini Kaybetti

A N N E M İ Ş İ N İ K A Y B E T T İ

Sevim yandaki odada kalan Gudrun'a yazdırdı izin kâğıdını. Hasta olduğu için bu hafta sonu kızı Canan'ı Heim'dan alamıyacağını ve onu benim alıp gezdirebileceğimi belirtiyordu bu kâğıtta. Altına imzasını attı. Yazmayı yeni öğrenen bir çocuğun imzasını andırıyordu bu: SEVİM ÖZKÖK. Elimdeki bu kâğıtla Canan'ı Heim'dan alıp saat altıya kadar gezdirebilirdim.

«Moralim çok bozuk, dedi Sevim, Canan beni böyle görsün istemiyorum.»

Yeniden ağlamaya başladı. Divanda uyuyan küçük kızım uyandırmamak için fısıltıyla konuşuyordu. Sevim'e artık çalışma izni verilmiyordu. İki yıl boyunca rapor aldığı için çalışma izni iptal edilmişti. Sevim onyediyıldır burada, Berlin'de yaşıyordu. Birçok işte çalışmıştı, temizlikte, fabrikalarda... İki kalın siyah saç örgüsü ve çiçekli pazen elbisesiyle onaltı yaşında bir genç kızken gelmişti buraya. Aynı fabrikada çalışan bir Türk'le evlenmişti. İki kızı da burada doğmuştu. İki yıldır çocuk Heim'ında yaşayan Canan ve şu anda divanda ağzında emziğiyle uyuyan dört yaşında Zeliş... Kocasını onu dövüyordu ve bazı geceler eve gelmiyordu. Elli yaşlarında bir Alman kadınıyla da ilişkisi olduğunu öğrenmişti Sevim. Kocasından ayrılınca ise kendisini o kadar güçsüz duymuştu ki intihara kalkışmıştı. O zamandan bu yana da sık sık hastaneye yatmıştı. Sevim şimdi Türkiye'ye nasıl dönerdi? Parasız, iki çocuklu ve bunalımlar içinde... Kocasından ayrılmış kadınların yoksul olunca Türkiye'de dedikodularla nasıl yıpratıldığını da biliyordu. Türkiye'de burada bulabildiği koşulları da bulamazdı; İşsizlik parası, sağlık sigortası, çocuk Heim'ı ve ona yardımcı olmaya çalışan Gudrun'la Gisela...

«Ama önce Heim'a telefon etmelisin, dedi Sevim. Belki de Gisela almıştır onu.» Gisela ev işgalcisi bir genç kızdı.

Sevim'i yaşlarla ıslanmış esmer yanaklarından öptüm.

«Üzülme dedim. Bir çare bulunur herhalde.»

Küf kokulu, loş, taş basamakları inerken düşünüyordum: Nasıl bir çare? Sevim'in kızlarıyla birlikte biraz daha mutlu olabilmesi için, Canan'ın bir türlü sevedemediği Heim'dan ayrılıp annesinin yanına dönebilmesi için nasıl bir çare? Canan'a Heim'da niçin kalmak istemediğini sormuştum.

«Çünkü evde anneme yardım etmek istiyorum, demişti. Kardeşime bakmak istiyorum.»

Gerçekten de Canan hafta sonları evde olunca aşağıdan kovayla kömür taşıyor, kardeşinin altını değiştiriyor, onu kucağına alıyor, eline bisküit veriyordu. Hatta yıkanmış çamaşırları katlayıp dolaba yerleştiriyordu. Henüz on yaşına basmamıştı Canan. Türkçeyi konuşurken yabancı bir dili konuşur gibi zorluk çekiyordu. Annesiyle de Almanca konuşuyordu.

Sokağa çıktım. Atkımı boynuma doladım. Soğuk gözlerimi yaşırtıyordu. Canan'la birlikte kanal boyuna gidebilir, kuğulara, martılara, ördeklere yem atabilirdik. Sonra da bir pastaneye gidebilirdik. Canan'a istediği pastayı alabilirdim. Ne kadar kısa mutluluk anları! Canan'ı Heim'a dönmekten, yalnızlık duymaktan kurtarmayan küçük tadlar...

Canan yolda yürürken annesinin ya da annesinin bir arkadaşının elini tutmaktan çok hoşlanıyordu. Heim'da yaşadığı olaylardan birini ya da çıktıkları bir geziyi heyecanla anlatmaya koyuluyordu.

Telefon kulübesine girdim. Birden nedense garipsedim bir çocuk Heim'ına telefon etmeyi. Hayatımda ilk olarak bir çocuk Heim'ına telefon ediyordum. Evcı çıkamayan çocuklar kendilerine telefon edilmesinden hoşlanırlardı herhalde. Bu bir oyun gibi onları neşelendirebilirdi. Arkadaşlarının yanında da bununla övünebilirlerdi. Telefonla aranmak... Ciddiye alınmak, önemsenmek gibi bir şey olmalıydı bu. Unutulmamak gibi bir şey...

«Lütfen, dedim Canan'la görüşmek istiyorum.»

Telefondaki genç kız sesinin çevresinde çocuk sesleri duyuluyordu. Genç kız kim olduğumu sordu. Almanya'da telefonlarda titizlikle gözetilen bir kuraldı bu: önce kim olduğunu söylemen gerekiyordu. Bu kuralın çocuk Heim'ında da gözetilmesi bana hoş göründü. Ayrım gözetmemek gibi bir şey... Çocuklara «Seni falanca arıyor» demek gerekiyordu. Canan telâş, heyecan ve coşkuyla karşıladı sesimi.

«Seni gelip almak istiyorum» dedim. Sözlerimi anlamakta güçlük çekti. Almanca:

«Lütfen tekrarlar mısın?» dedi.

«Bugün seni gezmeye götürmek istiyorum.

Nereye istersen...»

«Bak, bugün olmaz. Ich gebe mit Gisela.»¹ Canan Türkçe başladığı bir cümleinin sonunu Türkçe getiremiyordu.

«Peki dedim Almanca söyle.»

---

1 Gisela'yla gidiyorum

Bundan sonrasını yalnız almanca konuştuk.

«Bugün Gisela da bana telefon etti. Şimdi gelecek. Belki kaymaya gideceğiz. İstersen sen de bizimle gelebilirsin.»

«Öyleyse sen bugün Gisela’yla çık, benimle de gelecek hafta çıkarsın,» dedim.

«Yapmayın!» diye azarladı Canan yakınındaki çocukları.

«Rahat bırakmıyorlar beni» diye bana açıkladı sonra. Arkasında çocuk gülüşmeleri duyuluyordu.

«Sen ama başka gün de buraya gelebilirsin. Beni ziyaret etmeye gelebilirsin.»

«Tabii, dedim, gelebilirim.»

«Bugün ama Gisela’yla gidiyoruz. Ben Gisela’yla çıkınca anneme de uğramak istiyorum.»

«Annen biraz hasta. Bugün uğrama istersen. Gisela ile gez daha iyi.»

«Hayır, dedi, hasta değil. Biliyor musun annem işini kaybetti.»

Canan bu iki sözcük arasında ağladı birden. Kısacık ve telâş içinde ağlayıverdi.

ERCÜMENT AYTAÇ

SAHTEKÂR ŞIRILTI
Kaybolan Madeni Para

KAYBOLAN MADENİ PARA

Kendisini saklamak mı istiyor? Bütün güncel olayları diliyle dolaşıyor, bütün ruhsuzluklardan kaçış yolunu inşa edeceğini umut ediyor. Dün, diyor bile bile, olur mu canım, Cuma günü tabii, diyor, dün Pazar'dı, bütün dükkanlar kapalıydı. Meraklı yüzlerde birden kaçış yolu beliriyor. Aptallar, diye düşünüyor, onlarla kendisi arasında bir kıyaslama her derde deva. McDonald's'ın büyük kültür devriminden beri yiyeceklerin dev gibi resimleri iştah açıcı turuncu filtrelerle çekilip, yoldan geçenlere, dükkanın önünde iki ayakları üzerinde bir o yana bir bu yana yürüyen banknotlara gösterilmektedir. Mr. Weekend'in bir fırının önünden geçerken, daha çok yuvarlanırken, zihninde ertesi sabah harikulade bir kahvaltıyı yapma hayalinin çiçek gibi açmasının bundan başka bir sebebi olamaz. Mr. Weekend kafası çalışan, açık göz bir tüketicidir ama yine de fırın konusunda kazıklanmayı seve seve göze alır, tabii, neden olmasın, hafta sonu gelmiştir işte, kendisi bütün hafta eşek çalışmış, krallara layık bir Pazar kahvaltısını hak etmiştir. Evet ya, söyleşinin konusu yine hafta sonu, vaftizde kendisine takılan ismi bileğinin hakkıyla kazanıyor. Haydi gir dükkana, diyor kendine, mis gibi bir koku kendisini pis kokulu şehrin ortasında bir adacığa getirmektedir. Ciğerlerini dükkanın içinde bedavadan uçan kokuyla doldururken yakalıyor kendini: Bu koku sanki muhteşem bir ziyafetin nefis bir ordövrüdür ve bunun için cebinden beş groşen çıkmayacaktır.

Dükkanın içindeki enfes kokularla uyum sağlasın diye: Hafif yukarı kalkmış kaşlarla sıcak bir karşılama. “Buyrunuz?” Bayan tezgahıta elli yaşlarındaki olsa gerek. Açık mavi gözler hiç de yabancı değil, sanki aralarında uzun yıllar süren bir tanışıklığın samimiyeti var; acaba bu dükkana daha önceden gelmiş miydi, yoksa piyasanın babaları müşterilerde güven duygusu yaratabilmek için hep aynı yüzlü kadın satıcılar mı kullanmaktadırlar? “Buyrunuz?” Bekleme yapma, hadi ne istiyorsan söyle, anlamında. Bir melez ekmek, iki çavdarlı baget ve ... bir de tarçınlı burma istiyor, hani şu girişte asılı duran resimdeki gibi, büyük, turuncu ve iğrenç. İri harflerle ‘Bugün ucuzlatılmıştır!’ yazıyor resmin altında, ertesi gün gelip parasını söke söke geri alsın diye. “Başka bir arzunuz?” Başka bir arzusu da var, evet: Mr. Weekend içindeki alışveriş hırslının, kadının melodik sesiyle sinsice körüklenmesine asla izin vermeyecektir, işte budur arzusu. Zamanı geldiği an sınırı bilip kocaman bir “BAŞKA İSTEMEZ”i oturatabilmek oraya, en önemli becerilerinden biri sayılır. Bakınız: Derince bir nefes alıyor

ve söyleyiveriyor o kudretli cümleyi kadının beklenti dolu yüzüne. HEPSİ BU! Söylerken sesindeki muhteşem otoriteyi kendi de fark ediyor, kararlılığından fevkalade hoşnut kalıyor. Aslında daha da sert olabilirdi ama. “44 şilin 90 groşen, lütfen.” Kadını dudaklarından melodik bir para talebi, sahtekar satıcıların dünyasından kulaklara sanki bir Arjantin tangosu. Elinde, tıpkı lunaparktaki sihirbazın yaptığı gibi ansızın 45 şilin peydah oluyor, doğru mu? Sakın 5’lik yerine 10’luk demir para veriyor olmasın? Mr. Weekend parayı sokaktan toplamıyor. Tam 45 şilini kadının eline koyuyor işte. Tezgahtar kadın ona 10 groşen geri verecek, paranın üstü kadına mı kalsın, bu çok komik! Bir an kadının açık mavi gözlerini görüyor, madeni parayı göremiyor, düşerken çıkardığı teneke sesini duyuyor.

Para nereye düştü şimdi?

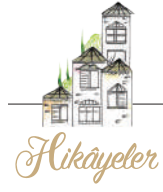
***

Hayret bir şey!

Gitse daha mı iyi olur? Çok aptalca bir durum. Açık mavi gözler onu kaçış yolundan alıkoyuyor. Etrafa bakınca: İki camekan arasında genişçe ve karanlık bir boşluk var, para olsa olsa oraya yuvarlanmıştı, bu rezalet duruma son vermek için bir umut. Kolunu cesurca boşluğa sokuyor, yerdeki kör arayışa, ve aslında yalnızca tozlu boşluğa. Kafayı da boşluğa sokmak çok mantıklı, madeni paranın gözde de kaçacağı yok ki. Bütünüyle karanlık! Bir adım atmaya yelteniyor iki camekanın arasından karanlığa doğru, dikkat, bir adım daha, karanlıkta ilerliyor. Belki gözlerinin biraz karanlığa alışması gerekecek, biraz daha dikkatli baktığında bir şeyler görebilecek. Sanki biraz ileriden ince bir ışık geliyor gibi. Dikkatlice ışığın geldiği tarafa bakınca duvarda veya duvar olduğunu sandığı yerde tuhaf bir cisim belirginleşiyor: Bu bir fotoğraf, çerçeveye konulmuş bir fotoğraf. Gözlerini iyice ayırarak fotoğraftakileri seçmeye çalışıyor. İki kişi var fotoğrafta, biri az önceki tezgahtar kadın, diğeri ise kendisi. İki oturmuş bir albüme bakıyorlar; hep daha fazla mal satmak için böyle sinsice oyunlar, banal hokkabazlıklar. Kadın ve kendisi albümün sayfalarını çeviriyorlar. Sayfalardan birinde durup uzun uzun bakıyorlar. Kadın parmağıyla bir fotoğrafı gösteriyor, anımsadın mı, diye soruyor. Kadının sesindeki melodi yok artık. Bakışlarını kadının açık mavi gözlerinden saklayabilseydi ... Kadının geçmişte bir an’a işaret eden parmağını görüyor, hayır, o günün anımsatılmasını istemiyor, buradan gitmek istiyor. “Nasıl da gülünç eğiliyorsun yere.” Bu fotoğraf kendisi küçücük bir madeni para peşindeyken çekilmiş, kadın biliyor bunu. Biliyor, bütün evreni boydan boya dolaşan madeni para, darphanede kalplerden dökülmüş küçücük bir cisim, Mr. Weekend’i çılgınca aşık etmiş kendine. Paranın soğukluğu avucuna o kadar yakinken birden kaçırıyor. Kaçıyor ve büyük bir ihtimalle iki camekanın arasındaki karanlık boşluğa giriveriyor. Mr. Weekend eliyle yeri yoklamak için kolunu aralıktan içeri uzatıyor. Kör arayış sonuç getirmiyor, ufak madeni para sanki yer yarılmış yerin içine girmiş. Bir iki adım atarak

boşluğa giriyor. Karanlığın içinden gelen ince bir ışığı fark ediyor. Işığın geldiği yere doğru dikkatlice baktığında duvarda asılı bir fotoğraf görüyor, genç bir kadın ve bir erkek çocuğu var fotoğrafta, beraberce bir albümün sayfalarını çevirmekteler. Sayfaların birinde durup uzun uzun bir fotoğrafa bakıyorlar. “Bu resmi görüyor musun?” diyor kadın çocuğa. Burada kadın çocuğa bir 10 groşen vermek istiyor, ama para elinden düşüp kayboluyor. Sonra parayı araması gerektiğini söylüyor çocuğa, bu ufalcık madeni paranın yoğun bir çabanın meyvası olduğunu, zamanında darphanede bu paranın kalıbına döktüklerinin, onu sonradan kazanacak kişilerin alın teri olduğunu anlatıyor. Çocuk yere bakıyor, yine boş görüneceğine yemin ettiği yere. İki camekanın arasındaki boşluk iliyor gözüne, paranın oraya yuvarlanmış olabileceğini umut ediyor. Kolunu boşluktan içeri sokup eliyle yeri yokluyor. Karanlık boşluk insanı içine çekiyor, bin kez yaşamadı mı bunu? Kimseye görünmeden ortadan kaybolmalı, sanki hep burada dururmuşçasına, kimse arkasından onun korkaklığını anımsamadan. Bir köşede, biraz aydınlık, fotoğraf hala asılı, o enstantane, kafasındakileri tahrip edercesine: Huzur evinde çekilmişti bu resim, kadının cenazesıyla ilgili iğrenç ayrıntılar Mr. Weekend’in omuzuna yığılmadan az zaman önce. Bütün enerjisini kadının yatalak hastalığı için tüketmişti o sıralar: Haftada bir hatta bazen iki defa giriyordu bu kahrolası binanın kapısından. İşte bu fotoğraf gösterdiği alakanın bir delili: Yatağın üstünde beraberce bir albümün sayfalarını çeviriyorlar ve pencerede kendisinin getirmiş olduğu çiçekler, her zamanki gibi. Durmasın, çevirsin sayfaları, bununla eğlensin böyle, ama duruyor işte o fotoğrafı görünce. “Unuttun mu yoksa?” Biliyor, kadını hastalık dolu sesi ne bayağı. “O gün paramı kaybetmiştin. Bak nasıl da eğilmişsin hazineni bulmak için. Deliler gibi paranın peşinde koşuyordun, seni bu zaafatın alıkoyabilecek hiçbir şey yoktu dünyada.” Buruşuk parmağı resmin üzerinde iltihap izleri bırakıyor. “İşte böyle aradın paramı sen, tıpkı maymunlar gibi.” Sonra kahkahalarla gülüyor, bakışlarıyla adamın bedenini deliyor, üzerine kusuyor; yaşlı kadının kusmuşu adamın derisine yapıyor, saçından, kulağından, ağzından içeri giriyor.

“Buldum,” diye bağıyor tezgahtar kadın ve kusmuşu bulanmış parayı, kaçış anahtarını Mr. Weekend’in avucuna bırakıyor. Çoktandır bunu arıyordu, hiç yoktan suçu kendi üzerine almıştı böylelikle. Şimdi parası elinde artık. Şimdi gidebilir artık. Kimin suçu bu? Kendisini günbegün çökerten nedir? “Acele et, defol ve bir daha da gelme.” Yolu düşmeyecek bir daha buraya, şimdiye dek kendisinden başka gelen olmasa da. Kimin suçu bu? “Çiçeklerini de al pencereden.” Sanki karnı acıkmış gibi ayakları onu bu dükkana getirmişti, sanki durup dururken rahatsız edilmek istiyordu. Bir şeyler diyor şimdi. Her şey gündelik, banal, her şey kötü kokuyor burada, ve pek çok şey sinsice gün ışığına çıkacağı anı bekliyor. Bütün bu olanlardan sorumlu tutulamayacağını söylemek istiyor. Konuşuyor, yoksa yalnızca dinliyor mu? Her şey zaman yetersizliğinden dolayı. Mr. Weekend’in acele etmesi gerekiyor, hafta ortasında ağır mesleğinin ondan çaldığı bütün diğer işler hafta sonuna yığılmış duruyor, işi ağır, biraz zamanı olsaydı keşke.

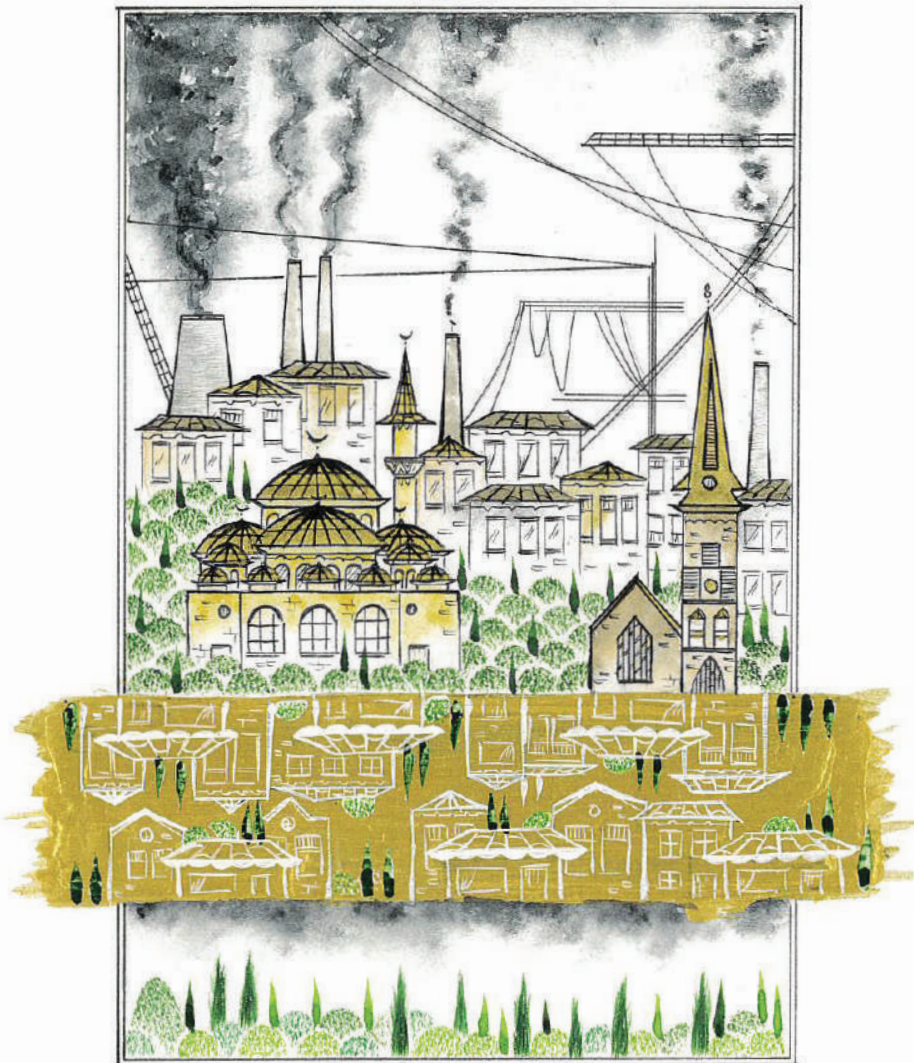
“Yakında yine gelirim, inan bak. Seni burada yalnız bırakmam, biliyorsun bunu.”

Yaşlı kadının buruşuk dudakları, her kapı çarpmasından önce olduğu gibi kilitli. İğreniyor yaşlı kadının buruşuk dudaklarından. Hep böyle miydi? Küçükken? Annesi, bayat ekmekleri kızartır, üstlerine kendi yaptığı reçelden sürerek önüne koyardı. Bir de ılık süt. Her sabah. O zamanlar her şey basitti ve kahvaltılar bir şölen gibiydi. Kendi başlarındaydılar, o domuz gideli çok olmuştu, annesi yine de kahkaha atardı, çocuğa sarılır, başını öperdi.

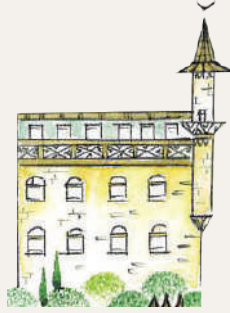
“İnanmıyor musun geleceğime, anne? Hep gelmedim mi?” Yaşlı kadının açık mavi gözleri pencerenin pervazına saplanmış gibi. Kahkaha yok, hastalık, sessizlik. Şimdi yerinden kalkacak ve çiçekleri kapıya fırlatacak. Başımı öpsen.

Mr. Weekend, bürodaki şarlatanlar bu ismi takmışlardır, bir daha onun hiçbir isteğini yerine getirmeyecektir, anlasınlar veya anlamasınlar. Her şeyi kötü, kanlı, irinli, pis kokuyor, yasak değil ya söylemek. Mr. Weekend, onu bu isimle mezara götürecekler, kapıya doğru yöneliyor, çıkıp gidiyor. Mr. Weekend’in ağır bir işi var, sabahtan akşama kadar eşek gibi çalışıyor, onu rahat bırakmaları gerekir. Yarın sabah uyandı-ğında hayalinde kokusuyla bir şehrin tüm keşmekeşini unutturan taze ekmek olacak, ama zihninin derinliklerinde kaybettiklerinin izini sürdüğünü hep bilecek, döne döne bilecek döne döne arayacak. Kimse ölünceye kadar suçlu kalamaz ama. Cebindeki son madeni parayla bile, kendini ayakta tutacak küçük zaferler kazanmayı başaran da kendisi değil mi? Bunu bilsinler işte. Hoşçakalın diyor, satıcı kadın arkadan. Mr. Weekend kahrolası madeni parayı kaldırırda gelen geçen herkesin suratının ortasına atıyor. Yarın bir kahvaltı hazırlayacak kendisine, Pazar gününe uygun bir kutlama havasında, biraz reçelle, leziz, keyifli, annesinin kahkahasını duyacak. Sonra da ağ-layacak.

Hoşçakalın.

Duisburg, Marxloh

NAİME ERKOVAN
OLAY BERLİN'DE GEÇİYOR
Perondaki Duvar

PERONDAKİ DUVAR

*Uzak bir ülkede sonbahar, yaprakları dallarından indiriyor.
Henüz hışırtılarını duymuyorum.*

Bir dahakine, deyip alınına ve ellerimi siper olarak yapıştırdığım camdan çektim. Zayıf bir ışığı arkamda bırakarak perondan uzaklaştırdı tren beni. Berlin Duvarı, gölgesini düşürdüğünden hiçbir tren cesaret edemezdi burada durmaya. Uğursuz topraklardan geçiyorduk yine de. Tren gitgide hızlansa da o istasyonu zihnimden koparıp savuramıyordu bir türlü. Onun yavaşlığı yüzünden bütün hafta aklımda taşıyacaktım bir an görünüp kaybolan o manzarayı.

Ertesi sabah gözlerimi açtığımda istasyonun ilk ayrıntısı belirdi: Yanıp sönmek arasında kararsızca dolaşan ışık. Sadece sabah hatırlatsa kendini iyiydi ama bütün gün peşimi bırakmayacaktı.

Işığın düşmesine bastığım her yerde o vardı. Apartmanınki istikrarlı ve aydınlık ya-narken ben daha ikinci kata varamadan cızırdamaya başladı. İşticeğim azara rağmen elimi zilden ve yüzümü kapıdan ayırmaksızın bekledim. Süre uzadıkça tepemdeki ampulün kollar büyüteceğini, onları usulca aşağı sarkıtacağını ve annemden önce bana ulaşacağını hissediyordum. Annem çatık kaşlarla karşımda belirdi. Sarılmamak için kendimi zor tuttum çünkü bunu yaparsam asık suratından hoşlandığımı sanıp her gün beni böyle karşılayacağından korktum. Tek kelime etmeden kapıyı alelacele kapatıp cesaretimi topladıktan soma arkamı döndüm. Benimle birlikte kolların içeriye girmediğinden emin olmalıydım.

Tedirginliğim bütün gün devam etti. Akşam yemekte tabağımı sıkı sıkı tuttum. Masanın üzerinde asılı duran avizedeydi kulağım. Cızırdar ya da ışığı tökezlerse yerimden fırlayıp yorganımın altına sığınacaktım. Kolların sarktığını görürüm korkusuyla yukarı bakamıyor, sadece dinliyordum.

Ertesi sabah uyandığımda ikinci görüntü belirdi: Askerlerin miğferleri yusuvarlak ve masumca parlıyordu. Bütün gün peşimden gelecekti bu kaygan yuvarlaklık.

Kahvaltı masasındaki yumurtalar, tıpkı askerler gibi karşıma dizilmişti. Durdukça sevgi uyandırmıyorlardı; kabukları sertleştikçe sertleşiyor, her an kırılıp o lanetli kolları serbest bırakacaklarından korkuyordum. Bugün kahvaltı yapmasam ölmezdim. İştahımı da yanıma alıp evden çıktım. Ne yazık ki yol boyu kendini hatırlatıp durdu.

O gün her şey yuvarlaktı; askerce yuvarlak. Çatılar miğfer, tosbağa arabalar miğfer, pamuk şekerler miğfer. Okulda zihnimi dağıtmak için sadece köşeli şekiller çizdim; yuvarlağa asla evrilemeyecek kadar katı üçgenler, kareler, dikdörtgenler...

Ertesi sabah gözlerimi açtığımda döngüyü tamamlayacak son görüntü belirdi: Asker kaputlarına sarılmış üç sessiz beden. Ayakta durmaları ölü olmadıklarına, gözleriyle treni takip etmeleri yaşadıklarına yorulamayacak bedenlerdi bunlar. Ellerine tutuşturulmuş eski silahlarla zamanı dondurmaya çalışmaktan başka bir işleri yoktu.

O gün çivilerde sallanan bütün haritalar kaputtu; önlüğüyle mutfakta yemek yapan an-nem kaputtu; okulun koridorlarında boydan boya asılı duran bütün kıyafetler kaputtu; tebeşirle tahtanın önünde duran öğretmen kaputtu. Günün bitmesini iple çekiyordum.

Son görüntüyü savmanın rahatlığıyla birkaç gün zihnim dinlenecekti. Artık yeni bir resim, unutulmuş bir ayrıntı sürülmeyecekti göz kapaklarımda altına. Yeniden mutlu olabiliyordum. En azından hafta tamamlanıp trene yeniden binene kadar.

O garip istasyonu düşünememek için haftanın yarısına sahiptim. Koşup oynayabilir, sınıfta öğretmenin bütün sorularına parmak kaldırabiliyordum. Apartmanda ışık sönünce korkmadan karanlığın beni sarmasına izin verebiliyordum. Kollar yok, namlular yok; hayat kesintisiz ve cızırtısız yekpare bir ışık demeti.

Güzel şeylerin uzun sürmeyeceğini gurbetten daha iyi kim öğretebilirdi. Meşum gün, bir sabah gözlerimi açtığımda beni bekliyordu. Sesimi çıkarmadan ve karnımı doğru düzgün doyurmadan peşine takıldım. Trene varmak üzere yola çıktım.

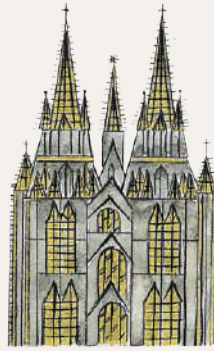
İstasyonları büyük bir azamete geçiyordu tren. Durması gerektiğinde keskin bir frenle duruyor, vakit geldiğinde ihtişamla peronu arkasında bırakıyordu. İşte geliyordu yasaklı istasyon. Kendime engel otamadan alnımı cama yapıştırdım yine. Bölük pörçük görüntüleri yakalayayım diye yavaşladı her zamanki gibi tren. Yükümü tutmuş mevsimlik işçi gibi ayrıldım istasyondan. Bir dahakine, deyip koltuğuma yaslandım.

Sonraki haftalar, önceki haftalar gibi sıkılmadan kendini tekrar etti. Trene biniyor, iniyor ve aynı görüntülerle eve dönüyordum. Bundan hem sıkılıyor hem de merakıma karşı koyamıyordum. Bir dahakine olmasa da bir gün tren duracak diye bekliyordum.

Ve bir gün durdu; sessizce, istasyonla barışmış, askerleri hiçe saymış gibi durdu. Alnımı çekemiyordum camdan. Gördüklerimin gerçek olup olmadığından emin değildim. Vagona bir cızırtı doldu. İşte o an durduğumuza inandım. İstasyonun hastalıklı ışığı bizi ele geçiriyordu. Şimdi, deyip yerimden kalktım. Kapının kollarına asıldım. Çektim. Açıldı; öylece açıldı. Yasaklı istasyonun eskimiş havasını soludum. Ayağımı trenden attım. Perona bastım. Bastım. Zemin taşı beni reddetmedi. Trenle tek bağım kapıya tutunan elimdi. Bıraktım onu. Artık tamamen perona aittim. Ne olduğunu anlayamadan tren hareket düdüğünü çaldı. Kapılarını hissimle kapattı. Askerlere bakan yüzüm bembeyaz kesildi. Trenin beni bırakıp gitmeyeceğini düşünmüştüm. Arkamı

döndüm. Tren uzaklaştı. Tünele dalıp ışığını karanlıkta boğdu. Askerlerin önünde duruyordum. Henüz çocuktum. Büyüyünce yuvarlak bir miğfere ve kimsesiz bir kaputa dönüşecektim ama henüz değil. Gelip geçen fakat durmayan trenler büyütecekti beni.

GÜLSEN GÜLBAYAZ

KÖLN RADYOSU SUSTU

Köln Radyosu Sustu

KÖLN RADYOSU SUSTU

Tamirci, birazdan gelirdi. Zeliş yataktan zor kalktı. Salondan yatak odasına yayılan ayazla titliyordu. Aylardır yaşananların üstüne üç gündür evin en büyük kaloriferi de iptaldi.

Ev, içindeki her şeyle donuyordu sanki. Kalın pijamalarının üstüne lacivert havlu sabahlığını giydi, boynuna bordo yün şalını doladı. Biraz gün ışığı görmek için perdeyi araladı. Günlerdir çatıların üstüne kar tozu serpiliyor, döküntüsü eteklerinden aşağı uçuşuyordu. Donan toprağa basınca sanki camlar kırılıyor ama kar bir türlü yağmıyordu.

“Hani kar yağacaktı, nerede kaldı?” diye söylendi.

Pencerede durup ana caddeden vızır vızır geçen arabaları, kırmızı ışıktan geçen insan kalabalığını seyretti. İçindeki bunaltıcı sıkıntıyla güne yine karsız başlamanın hayal kırıklığı çabuk geçmişti, aklında yine Xalo vardı.

“Günlerdir beklediğim kar bugün yağmalı, içime ferahlık dolar belki.” diye mırıldandı.

Xalo, insanların doğdukları güne benzer bir günde öleceklerine inanıyordu. Altmış küsur yaşına hiç aldırmadan çocuk gibi surat asar, “Zemheri bir günde; karda, kışta, ayazda doğmuşum. Olacak iş mi bu, soğuğu da hiç mi hiç sevmem.” diyerek kaderine hayıflanırdı.

Zeliş, onun hakkındaki her şeyi, beş aydır yanına her hafta, son aylarda ise haftada üç beş kere gide gele kendisinden dinleyerek öğrenmişti. Bugün de gidecekti. Sadece çok üşüyen bedeni değil, düşünceleri de ayazda kalmış gibi hüznü, biraz da melankolikti.

Bu hâlde sokağa nasıl çıkacağını, Xalo’ya nasıl gideceğini düşünüyordu. Lacivert sabahlığın üstüne geniş kırmızı yün hırkasını da giydi. Sıcak evini özliyordu. Tamirci geciktikçe kaloriferin bugün tamir olacağına, evin tekrar ısınacağına dair umutları da kırılıyordu.

Üç gün önceydi, kız kardeşi Zişan Berlin’den gelmişti. Ablası Zeliş’in tavanı yüksek antikacı gibi eski eşya dolu büyük evini kış ziyaretlerinde, soğuk bulsa da “Eviniz

soğuk ama ben içinde yaşayanların sevgisiyle ısınıyorum. Canlarım benim!” diyordu. O, bunu derken hamam taşı gibi büyük kalorifer daha bozulmamış, salonu ısıtıyordu. Bir de şimdi gelse, herhalde içinde yaşayanların sevgisi soğuğa yenik düşerdi.

Zişan ile yeğeni Sima, aralarındaki on yaş farka rağmen kız kardeş gibiydiler. Birçok konuda fikir ve zevkleri de uyuşurdu. Beraber zaman geçirmek için can atarlardı, en vazgeçilmezleri de birlikte film seyretmekti. O akşam Zeliş ve Doğuhan da film seyretme fikrine katılınca, Sima’nın karşı koymalarına rağmen birkaç aydır yayınlanan, gurbette de lafı çok edilen Türkiye’de askeri cuntayla insanların başlarına gelenleri anlatan bir dizi filmi seyretme kararını alırlar. Zeliş’lerde televizyon olmadığı için sehpanın üstünde duran bilgisayardan izleyeceklerdi filmi.

Ailede televizyonun rakipsiz fanatiği anneleriydi. Zeliş’in annesi Safiye Hanım’ın evine kim gelirse gelsin, mecburen televizyonun karşısında koltuklara yayılır ya da yanı başındaki yemek masasına oturulurdu. Ekran her zaman açıktı. Dili Türkçe olan her program seyredilirdi, gözler hep televizyona dikili konuşulurdu. Nasıl olmasın ki, dilini zar zor anladığı gâvur ellerinde Safiye Hanım’a saat başı hem Türkiye’den hem de dünyadan haberler iletliyordu. Kanal, ancak onun “Gâvur Gelin” dediği Alman gelini geldiğinde değişiyor, o daha kapıdan çıkmadan da tekrar Türkçe kanallara geçiş yapılıyordu.

Gâvur ellerine ilk geldikleri zamanlar hem dilsiz hem de kimsesizlerdi. Çalışmak için geldikleri ülkenin dilini bilmiyorlardı. Gece gündüz çalışmaktan da öğrenmeye fırsatları olmamıştı. Köyden, memleketten haberleri tanıdıklardan, ahabaplardan aylar sonra duyar ya da postacının yollarda dolanarak getirdiği, gecikmek hep kaderinde olan, el yazması mektuplardan alırlardı.

Zeliş’le kardeşi Ziya, anne babalarının düğününden iki yıl sonra bir yaş arayla doğdular. Onlar çok küçükken gurbete giden ana babalarını özleyerek, yollarını gözleyerek büyüyen çocuklardan. Safiye Hanım’ın yavrularına özlemi canına tak etmiş, birkaç yılda geri dönmeyeceklerini anlayınca çocuklarını yanına almak istemişti. Gurbette akşam işten eve dönünce en azından çocukları onu bekleyeceklerdi. Öyle de oldu. İki kardeş dede evini bırakıp Almanya’ya geldiler. Safiye Hanım’la Hüsnü Bey’in geç yaşlarında Almanya’da üçüncü çocukları Zişan doğdu sonra.

Çalışarak geçen suskunluk yıllarının ardından gurbetteki işçilerin yardımına hafta içi sabah ve akşam bir saat kendi dillerinde program yapan Köln Radyosu yetişiyordu. 1960 yılında ilk gelen İtalyan işçiler için kurulan radyo istasyonu 2 Kasım 1964’de Türkçe yayına başladığı andan itibaren sanki memleketten seslenen bir efsane, bir tarih olmuştu. Gurbettekilere memleket özlemi, insan sevgisi, dost sesi, bilgi kaynağı, yaşadıklarını hissettiren bir sestir o, sanki gurbette yaşayanların her şeyi, belki de kendi içlerindeki sestir.

Safiye Hanım ve eşi Hüsnü Bey gibi ilk kuşaktan birçok işçi, radyo sayesinde artık memleketle iletişimdeydi. Almanya’daki sosyal haklar konusunda başka hiçbir yerden alamayacakları bilgiler yanında, Türkiye’den, dünyadan haberleri de radyodan alıyorlardı. Radyo aracılığıyla Almanya’nın her tarafına dağılmış akrabalar birbirlerine ulaşıyor, program sırasında karşılıklı selamlar, şarkılar, türküler gönderiliyordu.

Safiye Hanım akşam işten çıkıp eve döndüğünde artık onu evde bekleyen çocukları, ayrıca gönülden bağlandığı radyosu vardı. O zamanlar her evde olduğu gibi, Zeliş’lerde de çocuklar yayını birlikte dinlemek zorundaydı. Yayın başladığı anda Hüsnü Bey’in yüksek perdeden “Köln Radyosu başladı! Susun!” ikazıyla, Zeliş, Ziya, Zişan, Safiye Hanım, misafirler, komşu; evde kim varsa susmak zorundaydı. Radyodan gelen seslerle hep birlikte bir çeşit hipnotize olma durumu yaşanırdı. Yayın sonuna kadar da kimse konuşamazdı. O zamanlar çok yönlü, olmazsa olmaz bir işlevi ve yeri olan Köln Radyosu’na, tüm dinleyiciler güçlü gönül bağlarıyla bağlanmıştı. Uzun yıllar, yayınlanan her saati bütün aile bireyleri; çoluk, çocuk hep beraber dinliyordu. Öyle ki yayın saatini kaçıran işçiler daha sonra dinlemek için kasete kayıt ettiriyordu.

Hüsnü Bey, Allah’ın rahmetine kavuştu kavuşalı, ne olmuşsa Safiye Hanım’ın önünde artık sayısı yüzleri geçen Türk televizyon kanalları her saniye yayın yapıyordu. Yirmi yıldır bağımlısı olduğu dizi filmleri, düzenli olarak kullandığı tansiyon, unutkanlık, kan inceltici, antidepresanlar ve uyku haplarını alır gibi düzenli seyreliyordu. Onun için en zor mesele her kanalda aynı saatlerde başka bir dizisinin olmasıydı. Kendine bir tas yemek pişirmenin dışında dizi filmlerini, bas bas bağırarak haber, magazin programlarını seyretmek en önemli işiydi. Sanki televizyon durmadan ve sadece Safiye Hanım’a hizmet ediyordu. Elinde kumanda o dizi senin bu dizi benim dolaşırken günleri de televizyonla tükenmekteydi. Ömrü boyunca ona Köln Radyosu’ndan sonra en iyi arkadaş bu camdan aletti. Önünden kalkamadığı ekranda seyrettikleri o kadar kanlı bıçaklı, polisli, mahkemeli, eylemli, vurdulu, kırdılı, kaçtıydı ki sayısız antidepresan ilaç olarak ancak uykuya dalabiliyordu.

Televizyonsuz ama bilgisayarlı evin büyümeyen kızı Sima, evde antik eşyaların arasında bir hafta sonu boyunca seksenli yıllarda, siyasi olan veya olmayan bir sürü gencin başına gelen olaylar zincirini anlatan bir dizi filmde kendilerini kaybeden aile ahalisinin halleri karşısında şaşkıncı. Rasyonel diye bildiği teyzesi bile anne babasının hüznü, düşünceli hallerine katılmıştı. Zeliş’le Doğuhan’ın her zaman tek ve küçük kalacak kızları Sima, teyzesi Zişan’ın da dâhil olduğu bu hüznü ne anlayabiliyor ne de onlara eşlik edebiliyordu.

Dizi filmin on yedi bölümünü iki gün ardı ardına geçmişle transa geçmiş gibi seyrederken evin en küçüğü, sıkıntıdan somurtuyordu. Sima’nın bütün itirazlarına rağmen haftanın son günü, akşamın geç saatlerinde on yedinci bölümün sonuna doğru olan oluyor, bu dizi filmin trajedisine evin kızı gibi elektrikli kaloriferi de dayanamayıp ateşler çıkarp gürültülü bir iç patlamayla ruhunu teslim ediyordu.

Kaloriferden gelen sesler, havaya yükselen kıvılcımlarla ev halkı da filmin etkisinden kurtulabilmiş, gerçek hayata dönüyordu. Gece yarısıydı, yapacak tek şey yangın tehlikesine karşı sigortaları indirip bir tamirci bulmaktı. O da hemen bulunabilirse. Hafta soğuk günlere gebe görünüyordu. Yavaş yavaş soğuyan salonda dizinin on yedinci bölümünün sonunu vücutlarına korkuyla yayılan adrenalini getirdiler. Devamını bir dahaki buluşmaya seyredecekleri bölümün akıbetini anlamak için internet üzerinden araştırınca seyircisi az, oyuncularını parasız ve aç kalıp işi bırakmış gibi haberlerle karşılaşırlar. Böylece geç de olsa yayından kaldırılan, devamı olmayan bir diziyi seyrettiklerini anladılar.

Sonuç olarak, hafta başlamış, Zışan evine, işine dönmüştü. Seyredilen filmin devamı yoktu, içi tuğlalarla kaplı üzerine yetişkin bir insanın uzanabileceği ebatlardaki kalorifer de hâlâ ısıtmıyordu. Salon tarafından esen, kuzey kutbunu aratmayan soğuk kış rüzgârları evin her tarafını ele geçirmişti. Zeliş salonun kapısında durmuş, ısıtmayan kalorifere bakıyordu. Patlamanın ardından adrenalini düşürsün diye masanın üstündeki, içinde kırmızı güller olan vazoyu kaloriferin üstüne koymuştu. Onlar da üşümekten boyunlarını bükmüşlerdi. Zaten gideceği randevudan dolayı içi dışı griydi, artık iyice kararmıştı.

Babasının ani ölümünü, evin en büyüğü olarak derinden hissederek yaşamıştı. Ama gelecek ölümün günbegün korkusunu yaşayan bir insana; arkadaşına hiç eşlik etmemişti. Öleceğini bilerek yaşamak herkes için zor bir sınavdır. Kimi bu sınavı zamanlı kimisi de zamansız yaşar. Xalo da bu sınavı zamansız veriyordu. Ölüm aniden karşısına çıkmış ve yavaş yavaş onu bu dünyadan alıp götürmeye hazırlanıyordu. Zeliş, ürpermesine neden olan düşüncelere öfkelenmişti. Kendi etrafında dönerek yapacak bir şeyler aradı, sonunda sanki ısıtması mümkünmüş gibi çalışmayan kaloriferin yanına gitti.

Bugün tamir edilse bile gece ısı yükleyip gündüz dağıttığı için ısıtması iki gün sürecekti. Saat onu geçiyordu. Saat on ile iki arası gelecek olan elektrikçiyi düşünürken beklediği kişinin geldiğini haber eden kapının zili çalıyordu. Tamirci hızlı hızlı merdiven basamaklarını çıkarken nefesi üst katlardan duyuluyordu. Genç adam daha içeriye girmeden evin girişini ter kokusu kapladı. Zeliş'in midesi bulandı.

Sabahtan beri hiç ortalıkta görünmeyen Sima da tamirciyi çok beklemiş gibi zil sesiyle battaniyenin altından kalıp, odasının kapı aralığından kafasını uzattı, burnunu çekiştirerek,

“Burası fena kokuyor.” dedikten sonra tamirciye, “Acaba odamdaki kalorifer de patlar mı?” diye sordu. Adam isteksiz, duygusuz konuşuyordu:

“Kalorifer patlamaz, sadece kısa kontak yapar ve kablolar yanar. Eğer etrafında yanan bir şey bulunmazsa sadece kötü koku yayılır. Sonuç itibarıyla kalorifer çalışmaz, o kadar. Bir yangın, bir patlama hiç mi hiç söz konusu değil.” dedi.

Sima, yaşananın bir patlama olduğuna emindi. “Ama kaloriferin patladığını kendi gözlerimle gördüm.” diyerek itiraz etmekten geri kalmadı. Israrlı hâli tamircinin hoşuna gitmemişti, biraz öfkeyle karışık,

“O patlama değildir. Kısa kontağın yaydığı ışıkla sestir. Bak kalorifer halen orada duruyor. Patlasaydı başka görünmeliydi, değil mi?” dedi.

Tamircinin cevapları Sima’yı hem küçük düşürmüş hem de tatmin etmemiş gibiydi. Kapısını tamircinin suratına seslice kapattı.

Genç adam alet edevat çantasını salonun ortasında açarken, çıkardığı seslerden hiç gününde olmadığı belliydi. Zeliş adamın ne eve yayılan nefesine ne ter kokusuna ne de homurtularına dayanacak güçteydi. Soğuk salonun ortasında durup adamla kaloriferi seyretmek yerine sıcak bir şeyler içmek için söylenerek mutfığa geçti.

“Adam emek veriyor, terinden rahatsız oluyorum ya, pes bana! Yuh bana yani!”

Genç, iri yapılı tamirci kaloriferin sağ yanındaki kapağı açmış, içindeki elektrik kablolarıyla soğuk salonda alnından ter akıtarak boğuşurken Zeliş, elinde bir bardak çayla mutfak penceresinin önündeydi. Üşüyordu ama yaşama umudu hiç kalmayan Xalo’nun yaşadıklarını düşününce hüznü onu daha da üşütüyordu.

Yine, “Kar yağacak.” diye geçti aklından.

Hüzünlü düşüncelerle çayını yudumlarken cep telefonunun sesi derinden geliyordu. Nereye koyduğunu hatırlamak istercesine kendi etrafında döndü. “Ya hastaneden arıyorlarsa?” diyerek şaşkın hâlde telefonu arandı.

Dün akşam Xalo’nun evine çiçekleri sulamaya gidip geldikten sonra mantosunun cebinde kalmıştı. Koridordaki askıda asılı mantonun cebinde uzun uzun çalan telefonu eline alır almaz, kimin aradığına bakmadan açtı. Arayan neyse ki Zişan’dı. Onun keyifli sesini duyunca sevindi.

“Zelişciğim, bizim buralar bembeyaz. Bugün işe gitmedim. Pencere önünde çay içip gözlerimin önünde huzurla süzülen karları seyrediyorum. Onuncu kattan muhteşem görünüyor.”

Sesi öylesine huzurluydu ki sanki lapa lapa yağan karı seyrederken dünya durmuş, o da kendinden geçmişti.

“Soğukla mutsuzum ama bu kadar soğuğun derdini de ancak kar örter. Eh, oraya yağdıysa birkaç saat sonra elbette buraya da düşer. Kaç gündür bekliyoruz.” deyip geçiştirdi Zeliş.

Tek eksiği, yaşadığı yere değil de başka bir kente kar yağmasını kıskanmak mıydı? Onu da bugün yaşıyordu. Zişan’a espiyle, “O kar bugün buraya da yağacak!” deyince karşılıklı güldüştüler. Hal, hatır sorup daha sonra haberleşmek üzere telefonu kapattılar.

Zeliş bir an önce tamir işinin bitmesini, adamın da gitmesini istiyordu. Salona geri döndüğünde tamirci malzeme valizini kapatıyordu. Bu sefer de tamiratın ne kadar hızlı bittiğini düşündü. Gayri ihtiyari tamirciye, “Sorun halloldu mu, ısıtıyor mu?” diye sordu.

“Henüz değil. Kaloriferin içinde kısa kontak olmuş, bir kabloyu değiştirdim. Ayrıca sigorta da atmıştı. Onu da yeniledim.”

Genç adam, tamiri on beş dakikada bitirmişti ama koca salon ter kokusuyla dolmuştu. Alet edevat çantası elinde çıkış kapısında giderayak açıklamalarda bulunuyordu:

“Ölçümler her şeyin yolunda olduğunu gösteriyor ama ısıtması iki gün sürecek. İki gün sonra ısıtmazsa ev sahibinizi tekrar arayın. O, işi bize devreder. Ama bir sorun çıkacağını sanmıyorum. Size iyi günler.”

Tamirci evden çıkar çıkmaz salonun penceresini ardına kadar açtı. Kuru ayaz yüzüne çarptı. Taze havayı içeri buyur ederken, pencerenin önünde tüneyen, her fırsatta onu sarıp sarmalayan hüznün de soğukla beraber içeriye tekrar girmiş gibiydi. Kırmızı yün hırkasının cebindeki telefon yine çalıyordu. Bu sefer açmadan kimin aradığına baktı. Xalo idi. Ona belli etmiyordu ama hüznü sanki bin beş yüze katlanmıştı. Daha fazla bekletmeden üçüncü çalışında açtı:

“Efendim?” dedi.

“Zeliş merhaba. Nasılsın?”

“İyiyim. Ya sen?”

“İç güveyinden halliceyim.” derken hınzırca gülüyordu. Sonra tekrar ciddileşti: “Doktor odadan yeni çıktı. Acele etmene gerek yok. Refakatçim, tercümanım saat ikide gelecek dedim ona. Bizimle kardiyoloji kontrolünden sonra tekrar görüşecek. Sana şimdiden haber vereyim de kendini ona göre ayarla istedim.” dedi ve bir sessizlik oldu. Ardından ne söyleyeceğini hatırlamış gibi, “Ha bir de, doktor, belki bugün eve gidebilirsin dedi. Kısacası eve çıkıyorum.” diye ekledi.

Zeliş şaşkındı:

“Ne dedin? Bu hâlde eve mi çıkacaksın?” der demez içinden, “Yuh bana, bu hâlde evinde olmayacak da nerede olacak?” diye geçirdi. Şaşkınlığını bertaraf etmeye çabalıyordu: “Arabam bugün tamirhanede, otobüsle hastaneye geleceğim. Gerekirse Doğuhan’ı ararız.” demesiyle Xalo, “Araba sorun değil, sen hele bir gel.” dedi.

Beş aydır onun neler yaşadığını görüyordu Zeliş, ama yaşadıklarını yaşamıyordu. Söyleyeceği her şeyin anlamsız olduğunu biliyordu. En sakın, sevecen sesiyle, “Tamam, ben saat bir gibi orada olurum. Doktor gelmeden önce baş başa biraz sohbet ederiz.” dedi. Telefonu kapattı.

Şaşkınlıkla sanki ruhuna canlılık gelmişti.

“Çıkar artık şu üstündeki sabahlığı. İyice dunsun diye koy hüznünü pencerenin önüne, kar öncesi soğuk havalara. Sokağa çıkmalıyım, bekleyen var, bekletmemeliyim. Ah Xalo ah!” diye söylenerek pencereyi kapattı.

Uzun kollu beyaz bluzunu, yeşil-siyah kareli uzun tuniğini ve siyah örgü pantolonunu giydi. Omuzlarının altına kadar uzun, iri dalgalı saçlarını küçük tokalarla ensesinde topladı. Boynuna çağla yeşili ince dokunmuş pamuklu şalını sardı. Dudaklarına kırmızı ruj sürmek, kahverengi gözlerinin etrafına da sürme çekmek istedi. Ama yapamadı. Aynada kendine bakıp, “Düğüne değil kliniğe gidiyorsun kızım! Hem de hiç söz geçiremediğin bir Kürdün, dünyanın en huysuz şairinin yanına gidiyorsun.” diye ağlamaklı söylendi.

Aklına tüneyen bir yığın anıyla boğuşuyordu. Unutmayacağı anıların arasında altı seanslık kemoterapinin son seansı da vardı: Üç saat boyunca sedyeye uzanmak yerine ısrarla koltukta oturmak istedi Xalo. Hastalıktan zayıflamış, küçülmüş, güçsüz bedeniyle onun için o üç saat oflaya, puflaya sanki üç asır gibi geçti.

Odada bulunan diğer hasta, ondan epey yaşlı bir Almandı. Terapiyi sedyede yatarak almayı tercih etmişti. Yabancı dilde konuşan oda arkadaşlarını yattığı yerden tebesümle seyreliyordu. Birdenbire kısık bir sesle sağında, kendi sedyesi ile Xalo’nun inatla oturduğu büyük deri koltuğun arasında oturan Zeliş’e hastalığıyla ilgili hikâyeler anlatmaya başladı.

“On yıl önce kanseri teşhisi koyduklarında ticaretle uğraşan orta hâlli, dinsiz, imansız bir insandım. Hastalığın en kötü aşamasında iken, karımın desteğiyle çıktığım kutsal ‘Jakop / Yakup’un Yolu’nda yaşadığım ruhsal deneyimin sonunda kendimi Tanrıya adadım.”

Zeliş pürdikkat yaşlı adamı dinliyor, aralara meraklı sorularını serpiştiriyordu. O, yaşlı adamla samimi bir sohbet içindeyken Xalo her şeyi anlamasa da adamın ne anlattığından haberdardı. Lakin bu kutsal yolu daha önce hiç duymamıştı. Yaşlı adamın on yıldır bu hastalıktan ölmemesini Tanrıya olan inancının sebep olduğuna inanmıyor, “Yakup da ne Yakup’muş?” diye dalga geçerek Zeliş’i kızdırıyordu.

Zeliş ise Xalo’nun yaşlı adama bakışından, sohbetten rahatsız olduğunu anlıyor, bunu ulu orta belli etmesine kızıyordu: “Eminim, beyefendinin hastalığı ile ilgili anlattığı deneyimler başka insanlar için de çok önemlidir. Peki, sen neden bu kadar öfkelenedin?” diye sordu.

Onkoloji kliniğinde bedenine damardan damla damla akan bin bir kimyevi ilaca rağmen sandalyesinde onurlu, dimdik oturan Xalo’nun bakışları, “Adam ne anlatırsa anlatsın, hepsi hava ile cıva.” der gibiydi. Zeliş’in gözlerinin içine hınzırca bakarak:

“Anladığım kadarıyla beyefendinin sohbetine çarpılmış durumdasın. İstersen onun refakatçisi ol.” demekten geri kalmadı. Bir de üstüne, “Bu zırvaların nesini dinleyeyim? Ne yani, bir iflah olmaz hastalık yüzünden benim gibi dinsiz, imansız bir adam hemen imana mı gelecek? Yok, öyle kaypaklık. Benim için ayıp ile aile, yasak ile devlet, günah ile din insan üzerinde dolaşıp güneşine engel olan kara bulutların yan yana durması gibidir.” diyordu.

Zeliş’i Xalo’lu anı girdabından, gördüğü rüyaları anlatırken sanki yeniden yaşayan Sima’nın heyecanlı halleri çekip çıkardı. Onunla sabah sohbet etmek bir rüyanın, bir maceranın peşinden onunla beraber heyecanla koşmak gibiydi. Can kulağı ile dinlediği rüyaları her zaman bir hayra yorardı. Bugünkü rüyası ona ölümü hatırlattı. Ama bunu Sima’ya söyleyemedi. Gülümsedi.

“Gitmeden seni, gün ışığına çıkardığın rüyalarını, sımsıkı kucaklayıp öpebilir miyim? Belki bana kuvvet verirsiniz.” dedi.

Sima onu taklit ederek ondan sıkça duyduğu lafları peş peşe sıralıyor: “Tabii ki veririm ama verdiğim kuvveti tasarruflu kullan, olur mu?” dedi.

Aynanın karşısında Sima’nın söylediklerini düşünerek saçlarını topladı. Evden çıkmadan “Küçük kızım...” diyerek ona sarıldı. Tamircinin üstüne annesi de onu çocuk yerine koymuştu.

“Anneciğim artık beni kafanda da büyüt lütfen. Herkesin yanında “küçük kızım” deme, artık genç bir kızım, bozuluyorum ama.” diye söylendi. Zeliş onu alnından öpüp, “Anlaşıldı, büyük kızım. Ben birazdan kliniğe gidiyorum.” der demez Sima’nın suratı bir çocuk gibi asıldı, ısıltılı gözleri hemen nemlendi.

“Selam söyle. Ona söz verdiğim pastayı bir türlü pişiremedim. Zaten kan şekeri de yüksekmiş, bu ara pasta filan yememesi lazım. Sarkık yanaklarından benim için öp ve ilk fırsatta pastasını yapacağımı söyle. Hem pastayı evine dönünce beraber yeriz.” deyip nemli gözlerle daha fazla duygusala bağlamadan odasına kaçtı.

Sima’nın, bir kafede tanışıkları, Kürt arkadaşları siyasi sürgün Xalo ile ilgili her şeyi can kulağı ile dinlemiş olduğunu anlıyordu. Son klinik dönüşünde Xalo’nun kan şekerinin yüksek çıktığını anlatmıştı. Zeliş, deri eldivenlerini giyerken kızının her şeyi hatırlamasına şaşkınlıkla gülümsedi.

Onu tanıyalı on sene olmuştu ama hakkında her şeyi, yakalandığı amansız hastalıkla savaştığı son beş ayda öğrenmişti. Birkaç yakın arkadaşı gibi Zeliş de Doğuhan da ellerinden geldiğince yanındaydılar. Ama illet hastalık her şeyden baskındı, yaşadıklarına şahit olmaktan başka bir şey gelmiyordu ellerinden. Yapılacak hiçbir şey kalmamıştı, artık tüm umutlar onu seven, bir mucize bekleyen dostlarının dualarıyla, dilekleriyle yeşeriyordu.

Zor zamanlarda sanki tüm aksilikler de ardı ardına boy gösterirler. Zeliş'in arabası bakımdaydı, trafiğe çıkma izninin yinelenmesi için kışlık tekerleri değişecek, ardından kontrollere girecekti. Aylardan sonra ilk defa arabasız yola çıkıyordu, otobüs durağında beklediği birkaç dakika içinde hissettiği soğuğun sanki birkaç asırdır esiriydi.

Şansına, ilk gelen otobüs kliniğin önüne kadar giden otobüstü. Eldivene rağmen donan parmakları titreyerek cüzdanından bozuk para çıkarırken bilet fiyatlarından bihaber olduğunu düşündü. Yaşlandıkça az gören gözleriyle cüzdandan sayamadan, yeteceğini umarak çıkardığı bozuk paraları bilet kutusunun üstüne koydu: "Onkoloji Kliniği" dedi.

Otobüs şoförü bozuk paraları saydı, samimiyetle gülümseyerek, "Kliniğe kadar ücret 2,20 Avro. Burada 1,65 var, ancak istasyona kadar gidebilirsiniz." dedi.

Cüzdanından telaşla kâğıt para çıkarmaya çalışan Zeliş'e merakla, "Faslı ya da Tunuslu musunuz?" diye sordu şoför.

"Hayır, hiçbiri değilim." demek istedi. Ama o daha cevap vermeden şoför: "Yoksa Kürt müsünüz?" deyip coğrafyayı genişletince, Zeliş bu oyuna bir son vermek istercesine ağız dolusu, "Evet Kürdüm!" dedi.

Bu kabulün üstüne Alman şoför para üstü verirken ona Kürtçe, "Şev baş", "İyi geceler" deyince o da "Şev baş" diyerek karşılık verdi.

"İyi geceler..."

Ne bir Kürt'tü ne de Kürtçe bilirdi. Öğlen vakti Kürtçe sadece 'İyi geceler' diyebilecek kadar Kürtçe bilen bir Alman şoföre denk geldiği için şaşkındı. Xalo'dan duyduğu, öğrendiği daye (ana), heval (arkadaş) ve şev baş (iyi geceler) gibi birkaç kelimeyi aklında ancak tutuyordu. Otobüste gözlerini yumup kendi içine kapandı, büyük yalanını düşünüyordu.

Klinik, kupkuru yedi katlı binasıyla sıradandı. İneceği durak, kliniğe ait ufak marketin önündeydi. Aceleyle içeri girip ona limon ya da tütün kolonyası almak istedi ama bulabildiği şey, limon kolonyasına benzeyen Köln Suyu idi.

Xalo, son haftalarda artık ne okuyabiliyor ne de okunanı dinleyebiliyordu. Yığınla yanlış haber dolu birkaç Türkçe gazeteyi yeniden okuyabilmesi umuduyla satın alıp, sanki yedilerin birbirini doğurduğu 7. kat, 7. kısım, 7 numaralı odaya çıktı.

Odasına girdiğinde uyuyordu. Uykudaki haliyle yaşlı ve küçük bir çocuk gibi görünüyordu. Kan dolaşımını desteklemek için giyilen, seksi dediği çoraplardan nefret ediyordu. Yorganın altından görünen incecik bacaklarına, özel ten rengi kalın çorapları yine giydirmişlerdi. Elleri, kolları hangi günden kaldığı belli olmayan iğne morluklarıyla kaplıydı. Kimi morluklar mosmor, kimi lacivert, kiminin etrafı sararmış, kapalı gözlerinin etrafı daha da koyulaşmıştı.

Aylarca süren terapiler sonrası yaşananlar hep aynıydı. Sabırla beklemek ve her şeye rağmen yaşamaktı. Alışverişini, yemeğini, temizliğini, ilaçlarını, iğnesini her şeyini düzenleyen bakım servisinin bakıcılarıyla gurbeti, sürgünü paylaştığı dostları, hastanın hayatının özetiydi son aylarda.

Zeliş, onu uykuda seyrederken odanın kapısı aralandı. Gelen Xalo'nun çocukluk ve cezaevi arkadaşı Tahsin'di. Zeliş'i aradıktan sonra, daha yeni torunu doğan Tahsin'i de arayıp, onları saat ikiden sonra arabayla almaya gelmesini söylemişti. Son yıllarda yardımına hep Tahsin ve çocukları koşuyordu.

Tahsin, Xalo'nun uyuduğunu fark etmeden çocuksu bir neşeyle, yüksek sesle:

“İkinize de selamlar! Dışarıda kar yağıyor. Her yer çok güzel görünüyor. Ama çok soğuk, hem de felaket bir soğuk. Bizim torun da karda, kışta doğmayı beklemiş.” diyerek odaya girdi.

Onun sesini duyan Xalo, hemen gözlerini açtı. Önce Zeliş'e, sonra da arkasında onu uyandırdığına bin pişman kader arkadaşı, sadık dostu Tahsin'e yorgun gözlerle selam verdi. Kendinden çok emin bir sesle, “Hemen çıkarın beni buradan.” dedi.

Doktor kalp kontrolü sonuçları iyi çıkarsa eve gitmesine izin verecekti. Tekerlekli sandalyede gittiği kardiyoloji kontrolü bitince evrakları imzalayan Doktor, “Kalbinizde klinikten çıkışınızı engelleyecek bir durum göremedim.” dedi.

Xalo, doktorun gözlerinin içine tiksintiyle karışık kinle bakıyor, bir yandan da Zeliş'e öfkeyle Türkçe, “Bu gundi, küçük hesaplar peşinde koşan, köylü kurnazı doktor ne saçmalamakta? Ben ölürken kalbimde neye engel görememiş?” diye dikleniyordu.

Doktor onun ne dediğinden habersizdi ama öfkeli sesinden ürkmüş görünüyordu. Zeliş, Xalo'ya üstünü giymesine yardım ederken doktor, iyi günler dileyip kaçarcasına odadan çıktı. Yarım saat sonra, üçüncü kattan tekrar yedinci kata, yedi numaralı odaya çıktılar. Tahsin, Xalo'nun klinikten çıkacağından emin, onlar dönene kadar eşyalarını çantasına koymuş, paltosu elinde bekliyordu.

Klinikten kapalı park yerine giderlerken Xalo'nun tekerlekli sandalyesini Tahsin sürüyordu. Zeliş anlamasın diye Kürtçe konuşuyor, onu kendi evine götürmek için ikna etmeye çalışıyordu.

“Bak Xalo, sen benden birkaç yaş büyüksün. Senin sözüne, kararına saygım var. Madem klinikten çıkmak istiyorsun, o zaman gel seni bizim eve götüreyim. Hane Hanım, seni kardeşi gibi başının üstüne koyar hem de bizim yeni doğan torunun odasında mis gibi ağırılar. Benim güzel ağabeyim, gel Zeliş Hanım'ı evine bırakalım, sonra da bize gidelim. Hadi, ne dersin?”

Xalo'da insanı ürküten bir hal vardı. Zorunlu olarak damardan verilen astronot içeceğini bile kusuyordu. Konuşmadan, aldığı nefesi de kusacakmış gibi bakıyor, sanki

kendi içindeki bir karabasanda yüzüyordu. Midesi bulanıyordu, başını önüne eğmiş, durumunu kimseye çaktırmamaya çalışıyordu. Yol boyu kendisine yalvaran Tahsin'e ancak başını hafifçe sağa sola sallayarak hayır diyebildi. Tahsin yüzünde acı bir ifadeyle, "Sen bu halinle, bu karda, kıyamette evde yalnız ne yapacaksın Xalo!" deyip arabaya kadar sustu. Arabaya binmesine yardım etmeden önce önünde durdu:

"Tamam, sen nasıl istersen öyle olsun. Ben şimdi bizim yeni babaya; oğlana haber edeyim, biraz alışverişi yapıp gelsin. O bilir amcasının neyi sevdiğini. Hem senin evde dolap bir aydır boş. Ben de seninle kalırım, evde yiyecek, içecek olsun." dedi.

Hiçbir şey yiyemediğini, kustuğunu bilmesine rağmen yemesini dileyen Tahsin'in külüstür arabasında öne oturmak istemedi Xalo. Eliyle arka koltuğu işaret edince Tahsin biraz bozuldu. Zeliş ile birlikte gücü tükenmiş haldeki arkadaşını koltuk altından kavrayıp arabanın arka koltuğuna oturttu. Zeliş, arabanın arkasından dolanıp diğer kapıdan onun yanına oturmadan önce Tahsin:

"Nerede olursan ol, her zaman başımın üstünde yerin var. Ben her an yanı başındayım, bilesin." dedi.

Beslenebilmesi için damardan süt gibi beyaz 'Astronot İçeceği' verilmeye devam edilmeliydi. Kliniğin verdiği, içerisinde özel içecek torbalarının olduğu ışığa karşı korunaklı kapalı kutuyu ön koltuğa yerleştirdi.

Xalo, nihayet eve dönüş yolundaydı. Kar tipi halinde yağıyordu. Kısa zamanda her yer karla kaplanmış, göz gözü görmüyordu, trafik de tıkanmıştı. Trafikte beklerken Xalo başını arkaya yaslamış, gökten aşağı süzülen iri kar tanelerini izliyordu. Klinikten çıktıklarından beri hiç konuşmadan onu izleyen Zeliş'in eline uzandı eli, sıkıca kavradı Zeliş'in elini. Ona hiç bakmadan, "Her şey için sağ ol." dedi.

Zeliş, artık onu izlemiyor, kendi penceresinden dışarıya bakarak ağlıyordu. Kendini onu ölüme götüren bir cellat gibi hissediyordu. Burnundan derin nefes alıp ağzından vererek ağlamasına engel olmaya çabaladı. Ama nafile, gözyaşlarına söz geçiremedi.

Yol, kar yağdığı için geç açılmış, klinikten eve ancak bir saatte varmışlardı. Eve vardıklarında ne merdivenleri çıkabiliyor ne de mide bulantısına engel olabiliyordu Xalo. İrice olan Tahsin onu kucaklayıp eve çıkarmak için yeltendi ama Xalo ona öyle kızgın baktı ki o bakışları görür görmez, "Tamam abi, sen nasıl istersen." dedi ve geriye çekildi. Koltuk altından destekleyerek, büyük bir çabayla üçüncü kata çıktıklarında kapıda bekleyen genç bir çift onları karşıladı. Xalo'nun arkadaşlarından birinin kızı ve damadıydı. Kliniğe telefon etmiş, eve çıktığını öğrenince hemen gelmişlerdi. Ama hasta haliyle gözlerinin etrafı mosmor, bedeni ufalmış Xalo'yu ilk defa görmüşler gibi dilleri, damakları tutulmuştu.

"Amca, inşallah geçecek. Kemoterapilerde başta hep böyle oluyor ama sonra vücut kendini topluyormuş." dedi genç adam. Nefes bile alsa midesi bulanık Xalo'nun ka-

pısının önünde karşılaştığı, yeğenleri gibi sevdiği ziyaretçilerine bakacak hali yoktu. Tüm gücünü toplayarak bir nefeste Tahsin'e, "Beni tuvalete götür." dedi, bir nefes daha alıp Zeliş'e de "Sende lütfen sonra yatağıma götür." dedi.

Gençler ayakaltından kenara çekilmiş, onları izliyordu. Tahsin banyoya götürdü Xalo'yu. Kapı önünde, kapı aralığından bakınarak işini bitirmesini bekledi. Genç kadın, mutfaktan bir bardak su almaya giderken önünden geçen, ilk defa tanıştığı genç kadın dalgın gözleri nemli Zeliş'e acıyan bir yüz ifadesiyle: "Abla, Xalo amcanın kliniğe geri gitmesi lazım." dedi.

Zeliş buz gibi bir sesle "İstemiyor." dedi. Elinde bir bardak suyla yatak odasına gitti. Suyu komodininin üstüne koyup banyonun kapısında beliren ve ayakta duramayan Xalo'ya yardıma yetişti. Tahsin de onun ardından... İki birlikte destek olmalarına rağmen yatağına kadar zor yürüttüler. Tahsin, şaşkınlı, yatak odasında onları yalnız bırakıp tuvaleti temizlemeye gitti.

Xalo, kendi evinde yatağına uzanmanın rahatlığı ile Zeliş'in gözlerine bakıp,

"Hayat çok güzel, yaşamak her şeye; faşistlere, gericilere rağmen harika bir şey. Lakin bu hâlleri yaşamak hiç hoş değil. Ama elden bir şey gelmiyor. Keşke hayatın birden elliye kadar bir ölçeği olsa insan istediği an düğmeye bassa ve hayatını bitirebilse. İşte tamamdır, ben bu kadar yaşamak istiyorum, mesela ellide bitti, deyip düğmeye basıp sonlandırabilse. Ama yok işte! Olmuyor, olmuyor böyle. Zeliş'im ben iyi değilim."

Lafını bitirir bitirmez ağlayan Zeliş'e bakmak istemezcesine gözlerini kapattı. Acıyla ama yine de hınzırca, "Ben artık evime, kendi yatağıma geri döndüm. Tahsin'i kovsam da bütün ailesiyle birazdan etrafıma doluşacak. Bu demektir ki yalnız kalma şansım hiç yok." dedi gülümsemeye çalışarak.

Bir müddet sustu, ardından:

"Hem bu gece Danimarka'dan eski sevgilim de gelecek. Onun koynunda uyuyacağım." dedi. Hınzırca yine gülümsemeye çabaladı fakat gülemiyordu. Gözlerini açtı, Zeliş'e: "Sizi tanıdığım kafede, yer kalmadığı için yanıma oturduğunda seni gördüm ya, içimden "Kesin Mezopotamyalı bir Kürt kadınıdır." dedim. Doğuhan'la, kızınız Sima'yı beklerken sen buzlu kahve içip Türkçe gazete okurken, ben biramı içip Kürtçe bir dergi okuyordum. Sonra seninkiler geldi. Doğuhan, ikimizin tanıştığını sanarak önce bana selam vermiş, elimi sıkmış, kendini tanıtmıştı. O gün yalnız oturduğum masaya ailenle renk katmış, beni sohbetinizle onurlandırmıştınız. Hâlâ da onurlandırılıyorsunuz."

Bu sefer gözlerinin içine bir baba şefkatiyle bakarak, "Artık evine dön." dedi. Sesinde sanki sevgi dolu bir veda vardı. Sessizce ağlamaktan Zeliş'in gözleri artık kan çanağı olmuştu, onun ellerini tuttu:

“Sen önce bir uyu. Ben biraz etrafı temizleyip öyle giderim.” dedi. Xalo onu eğlen-dirmek istercesine, “Git, yoksa Doğuhan, ‘Ne iş abi? Sen benim Zeliş’ime göz mü koydun?’ der.” deyip tüm ciddiyetiyle odadan çıkmasını işaret etti.

“Hadi, beni bırak. Evine git. Seninkilere, onları çok sevdiğimi söyle.”

Banyoyu, mutfağı silip dezenfekte ettikten sonra, astronot içeceğini Xalo’nun koluna takacak sağıkçıyı ve yiyecek getirecek oğlunu kara kara düşünerek bekleyen Tah-sin’e, “Ben eve gidiyorum, Xalo öyle istiyor. Acil bir durumda lütfen beni arayın. He-men gelirim.” dedi. Tahsin daldığı düşüncelerden onun dedikleriyle sıyrılmıştı, şaşkın ve korkak gözlerle,

“Zeliş Hanım, her şey için Allah sizden razı olsun. Bir bacısı gibi onu hiç yalnız bırak-madınız. Ama Xalo doğru demiş, siz evinize gidin. Aklınız burada kalmasın, birazdan benim hanım Hane de oğlanla burada olur. Bir çorba pişirir, belki evinde canı çeker.” dedi.

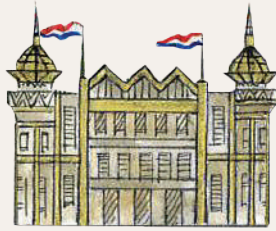
O akşam, ne düşüneceğini bilmez halde eve döndüğünde salon halen soğuk, ev de sanki terk edilmiş gibiydi. Ev ahalisini yataklarında yorganın altında buldu. Isınmak için önce kendini kaynar suların altına atıp duş aldı, sonra o da kendini hüzün dolu düşüncelerle yatağa hapsetti.

O gece durmaksızın kar yağdı. Yollar kardan kapandığı için, Xalo’nun eski sevgilisi de yolda mahsur kalmış, bir türlü gelememişti. Bir gün sonraydı, kalorifer salonu yeniden ısıtmaya başlamıştı. Zeliş uyandığında evin yeniden ısındığını fark etmedi bile. Kalkar kalkmaz arabasını tamirhaneden almaya gitti. Eve uğrayıp marketten al-dıklarını eve bırakmış, Xalo’ya gitmek için hazırlanıyordu. Bu kadar hızlı olacağını beklememiş, haberi telefonda aldı. Tahsin aradığında saat 15.56’ydı. Sesinde hem ça-resizlik, hem de bir rahatlama vardı.

“Selam Zeliş Hanım. Beş dakika önce Xalo Hakk’a yürüdü. Işıklar içinde ruhu şad olsun. Hepimizin başı sağ olsun.”

Zeliş’in elinden tarak düştü. Toplamaya çalıştığı saçları omuzlarına dağıldı. Aynada kendine bakarken, küçük bir kız çocuğı gibi hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. “Şimdi bu ölümü kime haber vermek lazım?” dedi kendi kendine. Xalo öldü, yok artık, o sevgi dolu yürek atmıyor. Gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Yine de gülümsedi ağlarken, “Geçmişte olsa, Köln Radyosu geçerdi Xalo’nun ölüm haberini. Ardından istenen içli türküyü yattığı yerden küfür ederdi sevgili dostum. Ah Xalo ah...”

Yüreğı boğuluyordu, pencereyi açtı, ıslak gözlerini ayaz yaktı. Xalo’nun arabada eve gelirken son kez yaptığı gibi gökyüzüne baktı. Kar yağıyordu, hem de lapa lapa. Tüm acıların ve mezarların üstüne... Islak gözlerini elleriyle silerken, “Köln Radyosu sus-tu...” dedi. Susun artık hepiniz de...

YÜKSEL PAZARKAYA

OTURMA İZNİ

Oturma İzni

OTURMA İZNİ

Oturma iznin mi yok, çalışma iznin mi yok, insan değilsin bu yabanda. Kolay değil yabancılık. Ama beterin beteri var Yabancı bile olamamak var yabanda. Hiç olmak. Bir hiçsin, yoksun yaşamıyorsun elinde oturma iznin, çalışma iznin yoksa. Varsa iznin, en büyük karabasanın, gece düş boyu peşini kovalayan korku! Oturma iznini, çalışma iznini alırlarsa elimden, uzatmazlarsa, bilmeden etmeden bir suç, suça benzer bir şey işleyiverirsem?

Bu yüzden Alman polisine bin dua, bin desturla atıyoruz adımımızı eşikten. Yürek korparca burkudur, us duygu uçar gider, bir ürkeklik, her an korkulara dönüşmeye hazır bir ürperti doldurur koca kalıbı. İnsan kalıbı değil, korku küpü olur çıkarsın polis eşikinden atarken adımını.

Kapı itilir, camlı kapı, daha önce hiç kapı görmemişçe. Salonun bir sağı vardır, bir solu. Karanlık mı karanlık, korkunç mu korkunç bir şato dehlizinde sanır insan kendini. Nereye gitse, taş duvar, yosunlanmış. Adımlar dolandır birbirine. Sonra bir merdiven. Sanki hiç merdiven görmemiş yaşamı boyunca, hiç merdiven çıkmamış. Başlar bir tökezleme. Her adım ağır, her adım çelikten top.

Birinci kata varılır. Aynı şaşkınlık, aynı kendinden uzaklık. Bir yumak ürkeklik. Kapılar var. Sanki bambaşka. Hiç görülmemiş. Göğe ya da yerin yedi kat dibine açılan kapılar. Dev gibi gelir göz ucuyla süzülünce. Açmak istese, boyu yetismeyecek sanki kapı tokmağına. Oysa kapı işte, her yerde aynı. Kapı önlerinde bekleyenler. Anlasa, o bekleyenler de kendi gibi, ürkekliği, ürpertisi. Ama hangi göz görececek bekleyenleri? İnsanlar, kanlı canlı, diri insanlar değil sanki bekleyenler. Gölge lekeleri. Algılanır algılanmaz gölgeye benzer uçuk lekeler.

Elindeki kâğıt parçasında bir numara yazılı. Her şeydir bu numara. Oda numarası. Birinci katta yok. Gene merdivenler. Gene korku kalaslarında tökezlemeler. Gene o düşünce almayan boşluk. Koca kalıp boş mu, ağır mı ağır. Kapılarda numara arayan bir insan değil, ufaldıkça ufalmış, camlaşmış bir çift göz. Kendi kendine ve bilisiz. Ve ayakları götüren yalnız gözler.

Numarayı görür gözler en sonunda bir kapıda. Başlar koca kalıp bir ses vermeye içerden dışarı güm güm. Bir telaş, bir çırpınış, bir çarpıntı. Bu, kalıbın korku sesidir. Heyecan kamçısıyla dövülmüş korku sesi.

Kapının önünde bekleyenler. Yaklaştıkça koygunlaşan, uçkun gölgeler. Tanrısal sınav kapısı önü burası. Girmek var, çıkmak yok. Sanki bir sonsuza, bir bilinmeyene açılıyor. Ardı ne biliniyor, ne görülüyor. Şairin deyişine uygun bir kapı önü.

Benim tek düşüncem büzüldüğüm köşede

Nasıl çekip gideceğim kalk git dediklerinde

Büzülüp ilişmiş bir ucundan tahta kanepeye beklerken, gizem kapısı bir açılır bir kapanır; bütün dehşeti, bütün yüceliğiyle. Biri çıkar, biri girer gölgelerin. Sonunda sıra gelir bekleyene. İşte o an artık ne yürek tüpürtüsü, ne ürkmek, ne korkmak. Canı sökülüp alınmış bir yumakçasına dolanıp girer ayaklar kapıdan kendi kendine.

Gerçi sertlik, haşinlik ve şiddet vardır masa başına yayılmış memurun suratında. Ama gene de oturmanı buyurur girince. İlişirsin tahta sandalyeye bir ucunla. Uzatırsın pasaportunu. Dosyan çıkar, başlar işlem. Hani korkular doğurtan, ayaklar dolandıran işlem. Bütün korkular boşunaymış, bütün hepsi 20 markaymış gibi bitiverir bir anda. Korkunun yer ettiği içindeki boşluğa yaşam akmaya başlar yavaşça. Anlarsın ki yapıyorsun, anlarsın ki bakan gözün görüyor, açılan elin tutuyor, havalanan ayağın gidiyor, kulağın işitiyor, ağzın söz ediyor. Düşünüyorsun işini, köyünü, karını, kardaşını. Seke seke yaşamdan noktalar düşüyor usuna.

Şu numaralı odadaki kasaya git, yirmi mark öde, demiştir masadaki memur. Kasanın bulunduğu odanın önünde bekleyenler yok. Kapıyı açan girebilir içeri. İçerisi de öyle kalabalık değil. Bütün dairelerin ödeme işlemi yalnız bu kasada yapılıyor. Gene de bekleme yok burada. Her yerde aslında para yatırırken en az beklenir. Poliste bile.

Kasadar on mark dedi önce İtalyanca. Sıranın en başındaki İtalyan'ın yüzü güldü. Sonra yirmi mark, dedi Sırpça. Sırası gelen Sırp işçi sırttı. Sırpça bir şeyler söyledi. Kasadarın anlamadığı belliydi. Ya, ya, dedi, bunu götür gene geldiğin odaya ver. Para makbuzunu uzattı. Sırası gelen bir Fransız'dı şimdi. Ona da Fransızca söyledi, kaç mark vereceğini. Fransız yirmi markı uzatırken gülümsedi. Almanca konuştu:

"Bir dil allamesisiniz."

"Yüze kadar sayıları hemen her dilde bilirim."

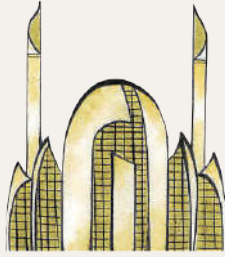
Sıra gelir sana. Kasadar, Türkçe olarak "yirmi mark" deyince, bir dost evinde sanıverirsin kendini. Buyurun, dersin Türkçe ve sevinçle uzatırsın yirmi markı. Yüz, deseydi, çıkarıp yüz verecektin. Damgalayıp uzattı kasadar makbuzu. Bir söz daha

söylen Türkçe: "Tamam" dedi. Kendinden biri gözüyle bakıyorsun artık Alman kasadara. Makbuzu parmakların kavrayınca, içten bir "Allaha ısmarladık" çekiyorsun ve çıkıyorsun mutlulanmış. Bildiğin "aafidersin¹"i değil, "Allahaismarladık"ı söyleyerek zevkini çıkara çıkara.

---

1 AufWiedersehen

BAHAEDDİN ÖZKİŞİ

GÖÇ ZAMANI
Soytarı Olmak

SOYTARI OLMAK

Aynı ses tonlu “Herein” çağrısı aralarını, deli panayır kahkahaları dolduruyordu. Ter, kızarmış domuz sucuğu ve isimsiz insan kokularıyla hava yoğundu. Çıldır-mıştı şekiller. Madenî gıcırtilarla yere paralel ya da dik dönüyorlar ve görebildiğim yarım kavislerde, gülmeleri donmuş yüzler, hızla geçiyorlardı. Hiçbir şey yerinde dur-muyordu. Panayır kendini var eden insan elini itmiş, canlanmış, bağımsız tepiniyordu.

Çadıra yaklaştığımızda, kendini gürültüde kaybetmiş hissim belli belirsiz titredi. Kay-gıyla çevreme bakındım. Her şey olması gerektiği gibiydi; evham dedim. Sonra tekrar sürüklendik, nasıl oldu bilmiyorum, kendimi duvara eşit aralıklarla asılmış kıyafetle-rin karşısında buldum. Bir Bayern avcı kostümü, geniş kareli, sivri külahlı bir soytarı, Hollanda tesirinde kalmış Alman köylüsü, bir cellat ve giyotine başını uzatmış bir on sekizinci asır Fransız hürriyet severinin klasik elbiseleriydi bunlar.

Sudan sebeplerle kahkahalar atıyordu insanlar. Kızlı erkekli bir grup, bir ritimle kol kola, sağa sola yalpalıyorlar, eski bir şarkı söylüyorlardı.

Beni; “Sen de, sen de” diye elbiselere itiyordu arkadaşım. Yapmam gereken; kıyafet-lerin asılı olduğu paravananın arkasına geçmek, ellerimi kollara sokmak ve yüzümü boş bırakılmış delikten göstermekti.

Resmi çeken adam, yüzünde kullanılmaktan partallaşmış bir tebessümle boy aynasını tutuyor ve size, aldığınız yeni şekli gösteriyordu.

Avcı kıyafeti, doğunun bütün belirtilerine sahip yüzümle, bir anlaşmaya varmış gö-rünüyordu. Pek dikkat edilmezse, kumaşın etle temas etmeyen ölü kıvrımları göze batmıyor, yadırgamıyordu insan.

İnsan gülüşü, en gürültülü şekilde arkadaşımda dile gelmiş gibiydi. Topluluk, elbi-seyle aramdaki uyumu gerektiği kadar gülünç bulmamış olacak ki, “Ötekine, ötekine” diye bağırıyordu.

İkinci delikten başımı uzatır uzatmaz evham zannettiğim tehlike hissi alevlendi bir-den. Aynada bir soytarı görüyordum. Tanıyamıyordum yüz çizgilerimi. Gördüğüm insan, gözlerimde büyüyor, canlanıyor, var oluyordu. Ben ise, ah ben ise yoktum artık. Ayna vardı. Aynada görülen, içimde yıllarca bir asalak olarak beslenmiş, büyümüş

gelişmiş soytarı vardı. Tuhaf elbisesi içinde bana dil çıkarıyor, göz kırıyor, türlü yüz hareketleriyle alay ediyordu. Ağır anlamlarla yüklüydü kahkahalar, içimde bir noktayı acıtıyorlardı. Kızlı erkekli grup, histeriyle katılmış bir ağız ve gülmeden yaşarmış bir çift mavi göz olmuş, bana dikmişlerdi bakışlarını.

Ben Mehmet. Ben, bir Alman gözünde, bizzat kendi gözümde bir Avrupalı kıyafetine bürünmüş soytarı ben, nefes alamıyordum, havanın ciğerlerime girmek istemediği son tahammül noktasındaydım.

Sonra, kanım derinden bir kıpırdadı, gürültüyle tâ kılcal damarlara yürüdü. İçimin en gizli yerlerinden kopmuş uluyordu kanım.

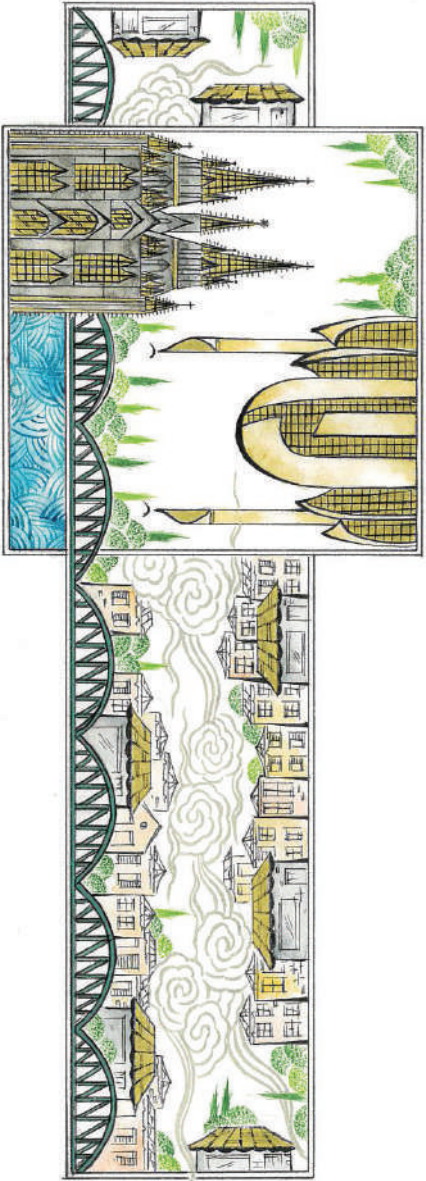
Başımı, sağa sola çarparak süratle geri çektim. Ne yaptığımı bilmiyordum. İnsan gözünden uzak, paravana arkasında yapayalnızdım. Ölmek istiyordum. “Hak ile yek-san” olmak, hiç var olmamışçasına yok olmak istiyordum.

Eğer kanım olmamış olsaydı, eğer kanım vücudumdan çıkmak, beni bomboş bırakmak isteğini yüzüme haykırmamış olsaydı, belki hâlâ insanları güldürmekte devam edecektim diye düşündüm.

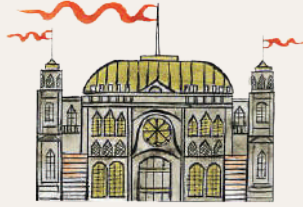
Derin bir halsizlik ağırca vücudumu sarıyordu. Kanım küsmüştü ve içimin bilinmeyen noktalarına çekilmişti. Yarı kapalıydı göz kapaklarım. Panayır çığlıklarının her an biraz daha yaklaştığını zannediyordum. Çadırın kapısındaki adam “Herein, herein, sehen sie mal meine Damen und Herren.¹” diye bağırıyordu.

---

1 “Buyrun, buyrun hanımefendiler ve beyefendiler, her şey içeride”

Köln

GÖNÜL ÖZGÜL
GEMİNİN EN ALTINDAKİ
Biri Vardı Mutlaka...

BİRİ VARDI MUTLAKA...

Artık modası geçmiş insan tipi onlar. Hani karşılıksız yardıma hazır olanlar... İşte onlardan biriydi adını bilmediğim o adam. Almanya'nın ne bu kentinde, ne de bir başka yerinde nerede karşıma çıkarsa çıksın, bir daha hiç tanıyamayacağım biri. Yüzü, bir çift yeşil gözle belirliyor aklımda... Temiz, ince yüzünün hiç de ürkütmeyen çizgilerine karşın, ondan da korkuyor oluşum belleğimde kalan.

Frankfurt havaalanına yalnız ilk inişimdi o pazar. Daha (ince Almanya'ya gelen bir uçak dolusu yeniler kfilesinde başkalarıyla)ydım. Bu ülkeye ilk gidişimin ilk dönüşündeyse, artık yol gösterenim yoktu.

Solgun bir Avrupa kentinin sisli alanına inerken uçak, yeryüzüne atılmış bir balondum yalnızca. İçi havasız, bomboş bir balon gibiydim. Tanımadığım bir kente; dilini, yolunu izini hiç bilmezken inecektim. Damarlarında insan kanı dolaşan, duyarsız, eti kemiği olan bir hayvan türüydüm belki.

Kış günü, kadınlar yurdunun boğuculuğundan kaçıp ¹ Türkiye'ye ilk gidişimin dönüş burukluğunu yaşıyordum. Sinemaların, tiyatroların tadından. Galata Köprüsünün ayaklarımın altında sallanışına, yemeklerinden sıcacık evlere dek çeşitli resimlerin gözlerimde dolaştığı an, iniş anonsunu yaptı hostes.

Aldırışsız, gelişigüzel giyindiğim bir manto ve yüzümün gencecik çizgilerini yok eden hüznle, ürkek bir tabloyu tamamlıyordum uçaktan inerken.

Havaalanından çıktığımda Sirkeci'de olduğumu sandım. Türkler bekliyorlardı. Son moda arabalarıyla dolmuş yapar gibi. Almanya'da taksi şoförlerinin bağırduğu hiç duyulmamıştır. Bunlar özel arabalarıyla bizimkilerdi.

«Götürüyoruz! Götürüyoruz! Mainz, Wiesbaden, Binsén, Köln, Frankfurt!»

Bingen'e de götürüyorlarmış. Benim gideceğim yere

Kimin beklenmediğini, kimin yardıma gereksinimi olduğunu, ürkeni, korkanı hemen anlayacak denli Türkiyeliydiler. İşlerini biliyorlardı.

«Götürelim» diyen beş altı sesi birden duydum.

«Hayır! Hayır!» diyerek hepsini yanıtladım. Sağım solum bu bomboş kentin sislerine karışmış araba renkleriyle, siyah saçlı yurttaşlarıyla kapanmıştı. Acemiliğimi belli mi etmiştim yoksa? Trenle gidecektim. Sanırım tren istasyonu vardı havaalanında.

«Götürelim kardeş, gel...»

Nereye gittiğimi sormayarak, «Gel,» dedi biri. Bavullarımı elimden aldı.

«Ay hayır, şeyyy, ben trenle gideceğim.»

«Gel gel, götürürüz biz.»

Biz diyordu... Götürülmek! Kimler? Kim beni nereye götürecektir? Biliyorlar mı nereye gideceğimi?

Altı aylık ilk Almanya serüvenimi, hangi köyün hangi fabrikasına bitleştirilmiş kadınlar yurdunun buz gibi odasında can çektiğimi biliyorlar mı?

Götürmeseler keşke... Bıraksalar... Kaybolup aitssem...

Onlar götürmek için üsteliyorlardı. Üstelik oraya gitmem gerek. Gitmek zorundayım. Artık bütünüyle bağlantımı koparmışım doğup, yirmi dört yıl yaşadığım yerden.

Ürktüğümü anladılar işte.

«Korkma kardeş.»

Korkmuyormuşum gibi, daha öncelerden alışık ve tanış bir kentteymişim gibi konuşuyorum. Rahat olmaya çalışıyorum.

«Trenle gideceğim.»

«Tren istasyonu aşağıda abla» diyor biri.

Bu kez alay ediyor sanki biri, abla oluverdim. Saçı, sakalı aklaşmış bir adam abla diyor, gizemli bir davet mi var sözlerinde... Arabalarına binmeyeceğim.

Şişman bir adam bavullarımı yükledi. Araba ilerde diyerek gidiyor. Ben de ardından. Daha vakit var. «Binmem arabasına» diyorum içimden. Ama ardından yürüyorum gene de.

İşte mavi bir arabanın bagajını açtı. Bavullarımın ikisini bagaja taşıdı. Elimdeki çantayı almak için uzandı.

«Hayır... Ben trenle gideceğim. Lütfen bavullarımı verin.» Yalvarıyor gibiyim. Karşı koymadı adam. Bavullarımı çıkardı. Konuşuyordu hâlâ.

«Biz götürürdük sizi. Gel yahu. Tren bulamazsınız şimdi.»

«Bulurum herhalde.»

«Arabayla çabuk gidersin.»

Nereye gideceğimi sormuyor ki. Götürmeleri koşulmuş gibi, bavullarımı bagaja koydu yeniden.

Yanında genç bir adam daha vardı. Konuşmanın gidişine göre bavullarımı bagaja koyup çıkarırken yardım ediyordu ona.

Şişman adam konuşuyor, o hep suskun, bavulları indirip kaldırıyordu. Gözlerinde korkutmayan bir gülümseyişle...

Şişman olanı, alanın önünde birikmiş araba, insan kalabalığına katıldı. Benimle uğraşmayı bıraktı diye sevindim. Bavullarımı bir kez daha, bir arada yerde gördüm.

«Peki,» dedi yeşil gözlü. «Size trene dek yardım edeyim. Bavullarınız ağır.»

Bavullarımı yüklenmişti. Döner merdivene doğru yürüyorduk.

«Arabayla götürürdüm sizi.»

Korkuyorum demedim.

«Bilmem ki ne kadar tutar?»

«Sonra verirsiniz.»

«Nasıl sonra vereyim? Ben sizi tanımıyorum.»

«Frankfurt'a adresime gönderirsiniz.»

«Bahnhof'a yakın mı?»

«Evet. Schwanheim'da oturuyorum, istasyonun önünden tramvay gidiyor evime.»

Evinin yerini de söyleyince, güvence verdiğini sanıp bavullarımı arabaya götürmeye başladı. Artık dönülemezdi, elinden çekip alamazdım. Ön kapıyı açtı. Giremiyordum. Güldü.

«İlk kez bugün bu işi yapacağım. O arkadaş hep yapar. Arabalara yolcu bulur. Bana da söyledi. İlk sizi götüreceğim. Çekiniyordum hep.»

Korkulacak gibi değildi. Hastalıktan yeni kurtulmuş gibi soluk yüzü, gözleri inandırıcıydı. Korkuyordum ben. Masum yüzlü canavarlar vardı. Türkiye'deki günlük gazetelerin birinci sayfaları sık sık o tiplerle dolar. Çok özlediğim gazeteleri, oburca okumuştum evde.

«Bu pazar vaktim vardı. Geldim ben de. Arkadaş ısrar edince...»

Düzgün konuşuyordu.

«Geldiniz, ama şansınıza da parasız bir yolcu çıktı »

«Fark etmez. Sonra göndereceksiniz nasılsa »

Parayı umurlamayan bir pazar günü şoförü, kuşklarımı artırıyordu. Ödemeden bine-meyeceğimi söylüyor, korkumu hafifletmeye çalışıyordum.

«Yanımda olan parayı veririm. Üstünü adresinize postalarım,» dedim.

Ön tarafa yanına oturdum. Herhangi bir durumda kapıyı açar, atlarım diye düşündüm.

«Nerede kalıyorsunuz?»

«Langenlonsheim köyünde. Firmanın kadınlar yurdunda.»

«İlk geldiğim yıl ben de yurttta kaldım.»

«Şimdi?»

«Ev tuttum. Daha rahat.»

«Yurdun mutfağında kadınlar kavga yapıyorlar hep. Katılmıyorum aralarına.»

«Yemek yapmıyor musunuz?»

«Kadınların arasına girmek istemiyorum. Çekişmeleri bitmiyor. Yemek yapmayı zaten beceremem.»

«Öğrenin yemek yapmayı. Benim gibi midesine düşkün birine düşerseniz...»

Yanıtlamadım. Kimseye «düşeceğimi» sanmıyorum. İçimde beliren tuhaf duyguların ne olduğunu ayımsayamadım bu sözleri duyunca. Bir saat sonra bu araba yolculuğu bitecek, kadınlar yurdunun dört yataklı odasına tutsak olacağım. Pazartesi sabahına dek...

Pazartesi saat tam yedide çalan zil sesiyle makinenin düşmesine basacağım. Fabrika, o tutsaklığın en büyük bölümü. Nefes alışlar bile zillerle ayarlanıyordu.

«Neden geldiniz buraya?» dedi. Elleri yüzüksüz, tırnakları temizdi. Direksiyonu çok rahat kullanıyordu.

«Ev alacaktım, çalışıp...»

«Eğer paranızı idareli kullanırsanız alırsınız.»

«Hep idare... Para diye bir şey geçmiyor elimize henüz.»

«Ben alışverişlerimi Türkiye’de yapıyorum. Bir çift çorabın burdaki fiyatıyla, orda-kini hesaplıyorum. Orada daha ucuz.»

Otoban bomboştı. Ağaçlı yollar, geniş caddeler gende kalıyordu. Türkiye’dekilere benzemeyen evlerin damları görünüyordu. Geçtiğimiz köyler, kiliseler ve insansız sokaklarıyla nerede olduğumu söylüyordu. Suskunluklarıyla.

Neyse ki genç adam konuşkandı. Bana anlatılan Almanyalı erkeklere benzemiyordu. Beni korkutmak için, vazgeçirmek için söylenenler...

İnanmamıştım. Ama kuşkuluydum. Olabilirdi. Yapanlar vardı mutlaka. Tophane’de İşçi Bulma Kurumunun önünde beklerken, ürkütücü tipler görmemiş miydım? Kocaman ceketleri omuzlarından aşağıya sarkan adamlar, arkalarına bastıkları pabuçlarıyla mesai yapıyorlardı ya orda...

«Bir şey lazım mı abla? İçerde isterler. Zarf, pul.. «Hayır. Ben yeniyim, daha önce konuşacağım içerde. «İstersen seni çabuk tarafından göndereyim Almanya’ya.»

Korkmuştum. Komşuların anlattığına benzer adamlar, geldiğim yerde de vardı. Almanya’dan, Almanyalıymış, gibi söz ediyorlardı.

«İstediğin şehre göndeririz seni. Berlin, Münih, Hannover... Nereyi istersen!..»

Saydığı kent adları yabancı değildi kulağıma, gidip gelenlerden duyardım hep. Hannover?.. Neresi, nasıl?

«Berlin’e, Hannover e gitmeyeceğim, ben» dedim.

«Hayat oralarda abla. Ne işin var başka yerde?»

Sustum, içerde istediğim kent sorulursa, nereyi söyleyecektim? Önümde upuzun bir kuyruk vardı. Düşünüyordum. Almanya’yı, usumda biçimlendirmeye çalıştığım kentlerini, İstanbul’a benzetmeye çalışıyordum.

Hafif çiseleyen yağmura aldırış etmiyordu önümde kısalan, arkamda uzayan kuyruk... Ben İstanbul’u, parasızlığımı, çocukluğumu, gençliğimi, yaşadığım kenti nasıl bırakacaktım? İşte üç beş insan daha gitti, azaldı kuyruk Az sonra ben de içeri gireceğim. Sorulduğunda, adını yazdıracağım kenti henüz bulamadım.

Birdenbire okuduğum bir gezi öyküsünü anımsadım «Frankfurt Seyahatnamesi.» Kimdi, kimdi yazan? Ders kitabımda mı okumuştum? Geometrik şekillere benzetilen ekilmiş yeşil topraklar... Evet, okumuştum, o kent Frankfurt’tu. Frankfurt’a gidecektim. Olmazsa yakınlarına. Daha sonra oraya geçmek kolay olurdu.

Bitmeyeceğini sandığım kuyruk, tükenmişti. Sıra bana geldi, bir kuyruk sonrası başlayacak bir koca serüven. Belki bir yaşam... Belki ölüm... Belki Frankfurt... Hani o yazarın «Seyahatnamesinde» yazdığı kent.

***

İçinde oturduğum araba geometrik kesitli tertemiz, dümdüz ve yemyeşil görünen tarlaları, ormanları geçiyor. Tarlalar birbirine benziyor. Köy, kasaba adları değişiyor, geride kalıyor bir bir. Geçtiğimiz yerleri ve adlan bilir gibiyim. Geri geri gitseydi bu araba. Geriye uçsaydım. Evime, İstanbul’a dönseydim. Ama daha çok görülecek, çekilecek yanları vardı önümde uzanan bilinmeyenin...

O bilinmeyenin rengi griydi. Sivri damlı evleri kiliseye benzeyen Alman köyleriydi. İşte uzaktan görünen bacasıyla çalışacağım fabrikaydı. Yabancı kadınların birbirine

inat çok ve hızla çalışmalarıydı... Saçları ıslak gelen bir Türk kadınının kocasıyla yattığını bağırarak anlatmasıydı... Makinenin kenarlarında dirseklerini hep aynı açıda tutma zorunda olmaktı... Ben? Ben nasıl çalışacak, nasıl para kazanacaktım. Nasıl, nasıl? İstedğim evi nasıl alacaktım? Kaç yılımı yiyecekti çelik, demir kokan fabrika? En çok yabancıyı toplayan ve birbirlerini sevmeyenlerin en çok olduğu bu yer, benim kaç yılıma göz koymuştu?

Hiç bilmiyordum.

Kiliseye benzer damları sivri sivri evler geride kalıyordu. Soluk evler... Cansız evler... Kırıyalarında çeşmeleri akan tozlu yollar yok. Kovalarla su taşıyan çıplak ayaklı çocuklar yok. Yeşil sümükleri ağızlarına sünen çocuklar yoktu bu köylerde. Buranın çocukları gibi rahat bürünmüş, ayaklarında kalın, sıcak botları olan, okula giden çocuklar olabilirdi buralarda.

Bu ülkenin her yanında rastlanan pazar günlerinin gri sessizliği bir köyü daha ege-menliğine almıştı.

Araba, kadınlar yurdunun önünde yavaşça durdu. Yeşil gözleri gülümseyen adamın adresini aldım. Parasının geri kalanını gönderecektim. Birkaç hafta sonra gönderebil-dim. Ummadığım bir şey daha oldu. Para, geri geldi.

Sonraları fabrikadan çıkışımı alıp, o küçük köyü terk ettim. Frankfurt'a taşındım. Bu kentte oturuyorum yıllardır.

Yeşil gözlü adamla hiç karşılaşmadım.

Ama böyle biri vardı mutlaka Frankfurt'ta. Biliyordum.

YUSUF ZİYA BAHADINLI
GEÇENEĞİN KARANLIĞINDA
Çilli de Çilli

Ç İ L L İ D E Ç İ L L İ

Birbirine kenetli ellerini ileri geri sallaya sallaya yürüyor, duyulur duyulmaz bir sesle şarkı söylüyorlardı.

Merdivenlerden tıkr tıkr indiler. Yerlere atılmış kola kutularına şut çekerek U-Bahn'ın az ışıklı geçeneğine yöneldiler.

Yaşları on iki, on üç olmalıydı. Giyimleri bir örnekti. Havada, Berlin'de belki de hiç görülmemiş bir sıcaklık vardı. Ama onların sıkı sıkıya bağladıkları başörtüleri, birer ayaklarını önden havaya kaldırdıklarında gerilere dökülen ve yerdeki kâğıt parçalarını bir süpürgeден belki de daha iyi süpüren pardösülerinin içinde soğutulmuş bir odada gibiydiler.

Kreuzberg, Berlin'e gelen Doğulu, Batılı herkesin uğrağıydı. Bir bakıma Sirkeci'ydi, belki de Kasımpaşa. Kotbusser Tor U-Bahn Durağı da günün her anı dolup taşan bu yerin bir gümrük kapısı, istediğin zaman, Arap maşlahtı Türklerle, çarşafli kadınlarla, özensiz giysili Alman ilericileriyle, omuzlarında kamera çantası sinemacılarla, saçları horoz ibiğı Punk'larla, Haus Bezetzer'lerle ve işe giden, işten dönen elleri torbalı yabancı işçilerle karşılaşabilirdin.

Kızlar, bu curcunadan habersiz, bakışlara aldırıyor, şarkıya kendilerini vermiş seke seke yürüyordular. Omuzlarındaki kanaviçe işlemeli kumaş çantalar, şarkıya eşlik edercesine bir ileri bir geri gidip geliyordu.

Merdivenlerin toplandığı yere vardıklarında, kendi yaşlarında iki kızla karşılaştılar. Biraz önce kursta birlikteydiler. Onların da omuzlarında kumaş çantalar vardı. Durdular birden:

«Bir de Kuran kursundan geliyorsunuz, ayıp! ayıp!» diye bağırđı biri.

Bir şey demediler kızlar, yana kaydılar. Ama daha, çok zıplayarak değişik ezgili, değişik sözlü bir türküyü söylemeye başladılar:

Çilli, Çilli de Çilli...

İki kız, şaşkın ve nefret dolu bakışlarla hemen uzaklaştı oradan.

Kızlar, kendilerini bir kargaşanın içinde buldular birden. Ruhleben yönünden gelenler, Schlesisches Tor'dan gelenler, alt U-Bahn'dan Osloer Strasse'den ve Leinestrasse'den gelenler bu dar yerde tosluyorlardı. Herkes koşuyordu. Bir an önce varmak,

bir an önce ulaşmak isteği kimi kuralların çiğnenmesine neden oluyordu. Ayağa basmalar, çarpma sonucu eldeki bir eşyama dökülüp saçılması, itip kakmalar görülüyor, bağırıp çağırımlar ve değişik dillerde, değişik düzeyde kızgınlıklar, sövgüler duyuluyordu. Bir Türk «kör müsün?» diye çıkışıyordu birisine. Bir Alman bir yabancıya «Knoblauchfresser» diyordu.

«Bırakmayalım ellerimizi» dedi Ayşe. Fatma da «he ya bırakmayalım» dedi. Ama Zeynep'in ayağı yerdeki muz kabuğuna öyle bir oturdu ki, bir kayakçı hızıyla kendini yerde buldu. Omuzundaki çanta üç adım öteye fırladı. Ayşe, Zeynep'in kalkmasına yardım ederken Fatma koştu, çantayı kaptı yerden, üç kez öptü, başına koydu. Getirdi, utançtan, acıdan ağlamaklı, yerden doğrulmakta olan Zeynep'in boynuna taktı. Kahkahayla gülmeye başladılar. Ayşe, Zeynep'in yanağını okşadı, «Çilli!» dedi ve üçü birden söylemeye başladı:

Ben sana yandım Çilli...

Yürüyen merdivene bindiler. Merdivenin olağan hızını beklemeden bir an önce yukarı çıkmak isteyenlere soldan yol verdiler, arka arkaya dizildiler. Birer elleri merdivenin yürüyen tutamağındaydı. Yandaki merdivenden de inenler vardı. U-Bahn yeni gelmiş olacaktı. Merdiven tıkiş tıkişti. Altı yedi yaşlarında iki çocuk (yabancıydılar) tutamağa oturmuş, kayarak iniyordu, önde ve yukarda olan Ayşe:

«Biz de kayalım» dedi, geri dönerek, ötekiler yanıtlamadılar önce.

Ayşe ile Fatma Kayseriliydiler, Bünyan köylüğünden. Zeynep'se Yozgatlı, Sarıkaya'nın bir köyünden. Yıllardır Berlin'deydiler.

Fatma, önündeki Ayşe'nin çantasından çekti:

«Ayşe kuz!» dedi, «hani biz de böyle kayardık, kızakla, aynen, böyle.»

«Ben çok düştüm» dedi Ayşe, geri dönerek. «Babam, kardeşim için yapmıştı, Recep için. 'Kızlar kaymaz' diye vermek istemezlerdi. Ama ben ne eder alır, binerdim. Her seferinde de düşerdim. Ya ayağım burkulur ya başım yarılırdı. Hep saklardım, bir de babamdan dayak yemek vardı.»

Fatma ile Zeynep, Ayşe'yi duymuyordular, ses aşağılara inmiyordu. Ayşe'ye onların duyup duymadığına aldırmıyordu. Ama sonuncusunu duysunlar istedi:

«Bebek oynamak bile!» diye bağırıldı.

Bir gün arkadaşıyla bir çöpe renkli kumaş parçaları sarmış, bir kaş, bir de göz yapmışlardı. «Haydi, gelin oyunu oynayalım» demişti Ayşe arkadaşına. Anası gelmişti onlar oynarken, «ne yapıyorsunuz böyle?» demişti. Oynadıkları oyuna bir ad bulamamışlardı o an. Biri «bebek oynuyoruz» demişti, biri de «gelin oyunu.» «Şunlara bak!» diye bağırıyordu anası, «daha şimdiden gelin olup bebek doğurmak istiyorlar! Sizi orospular sizi!» Ayşe'yi tekmelemiş, arkadaşını da evden kovmuştu. Elini beline götürdü Ayşe, zaman zaman sızlıyordu.

Merdivenin sonuna gelmişlerdi. «Beni de kızığa bindirmezlerdi» dedi Zeynep. Ayşe ile Fatma'nın ellerinden tuttu, inip binilen alan biraz boşalmıştı. Sehlesisches Tor yönünde bir kıyıda durdular. Görlitzer Bahnhof'a gideceklerdi.

«Bizim oralarda kış fazla olur» diyerek sözünü sürdürdü Zeynep. Bizim köyün bir yamacı var, engin mi engin. Erkekler kayar orada. Kentten de gelenler olur. Ayaklarına taktıkları uzun şeylerle, kayaklarla, ellerinde birer değnek, vızır vızır gider gelirler.»

U-Bahn, geldi, inenler, binenler koşuştular. Sözünü bitiremediğine Zeynep'in canı sıkılmıştı. «Neyse» dedi, «gerisini yolda söylerim.» Yürüdü. Ayşe elinden çekti, «bir sonrasına binelim» dedi. Zeynep sevindi.

U-Bahn kalktı Ayşe onları merdivene doğru götürdü, «az dolaşalım» dedi. Fatma, ikisinin de yüzüne ayrı ayrı bakarak:

«Sözgelimi söyledim» dedi. Ayşe:

«Sen ne söyledin ki?» dedi şaşırarak.

«Hani oğlanlar merdivenden kayıyordu da ben de demiştim ki...»

«Ha anladım.»

«Hayır, anlamadın, 'biz de böyle kayardık' dedim. Seni bilmem ama ben hiç kaymadım. Küçük kardeşimi bilirsin sen Ayşe. Zeynep görmedi, şimdi köyde.»

«Osman mı?» dedi Ayşe.

«Evet Osman. O varken ben nasıl oynardım? Anam babam büyütmedi ki Osman'ı, ben baktım, ben büyüttüm. Bir yataarken inerdi sırtımdan. Beş dakika olsun ayrılmazdım yanından, kıyametleri koparırdı. Yine de yaranamazdım, döve döve öldürürlerdi beni, oğlana bakmıyorsun, diye.»

İki U-Bahn iki yanda durdu. Merdivene doğru koşanlara bakan Ayşe:

«Haydi, biz de inelim» dedi.

«Neden?» dedi Zeynep, «gitmiyor muyuz?»

«Gelin» diyerek ellerinden çekti Ayşe.

Merdivene bindiler. Onları arkadan itenler oldu, yol tıkanmıştı. Fatma, Ayşe ile Zeynep'in arasına girerken çantası bir yere takıldı, yere düştü, içinden yeşil kaplı bir kitap sıyrıldı, bir basamak aşağıya, öndeki adamın ayaklarının arasına kaydı. Üçü birden hızla eğildiler, kitabı alıp öptüler, başlarına koydular. Herkes onlara bakıyor, neden böyle yaptıklarını anlamaya çalışıyordu.

Merdivenin sonuna gelmişlerdi.

«Neden indik ki?» dedi Fatma, «bir de Kuran'ı düşürdük yere.» Ayşe:

«öptükten sonra bir şey olmaz» dedi, «gelin şimdi de geri çıkıyoruz.» Yandaki merdivene geçti ve kayan tutamağın üstüne oturdu ve eğilerek iki eliyle sıkıca tuttu tutamağı.

Fatma bağırdı:

«Ne yapıyorsun kuz? Görürler de öldürürler bizi.»

«Gelin, gelin!» diye bağırdı Ayşe.

Sonunda onlar da bindiler, dayanamadılar, tutamağa oturdular. Şimdi yavaş yavaş kayıyorlardı, hem de yukarı doğru. İçleri gıdıklanıyordu, yabansı bir zevk duyuyorlardı.

Merdivenden, başka çıkan yoktu. Gülmeye, yüksek sesle konuşmaya başladılar. Zeynep, korkulu gözlerle çevresine bakındı:

«Kuran'ın yere düştüğünü Bekir Hoca bir görmeliydi!» dedi. «Buraya gelirken karşılaştığımız iki kız var ya, işte onlardan korkuyorum, yarın gider de kursta Bekir Hoca'ya söyler, diye.» Fatma:

«öldürür bizi Hoca vallahi!» dedi. Ayşe «boş ver» anlamında omuz silkti. Gülüştüler.

Yandaki merdivenden iki yaşlı kadın inmeye başladı. Kızları süzüyor, biri söylenip duruyordu:

«Burası çocuk bahçesi mi? Gidin evinizde oynayın!»

Ayşe kadını Türkçe yanıtladı:

«Herkesin evini kendi evi sanıyor karı.»

Fatma ekledi:

«Oynatıyorlar da! Oyunağımız varmış gibi!..»

Zeynep:

«Boş verin» dedi. Aklına kayak olayı gelmişti:

«Köye kaymaya gelenler, böyle bizim gibi ayaklarını sallaya sallaya yıkamıyorlardı. Beş dakika kaymak için iki saat yol yürüyorlardı» dedi.

Merdivenin sonuna geldiler. Sonra öbür merdivene yürüdüler ve kayan tutamaklara bindiler. Sonsuz bir sevinç içindeydiler.

«Ee Zeynep, sonra ne olmuştu?» dedi Ayşe. Zeynep, Ayşe'nin öğrenme isteğine sevin-di:

«Ona benzer bir şey oldu mu hep aklıma gelir, hiç unutamıyorum nedense? Kentten ağabiler, amcalar gelirdi köye, kayak kaymaya. Biz çocuklara seyir çıkardı. Duvar diplerine toplaşır, onlara bakardık. Düşenlere el çırpı çırpı güler, bağırdık. Bu ağa-

bilerden biri bir gün, benim yaşımda iki kızı da alarak ‘haydi sizi kayağa bindireyim’ diye götürdü. Sıra ile boynuna aldı bizi, kayakla biraz gezdirdi. Hem korkuyor bağıırıyor, hem de daha gezdiresin istiyorduk.»

«Kaç yaşı odaydın o zaman?» diye sordu Fatma.

«Beş yaşlarında filan vardık. Ne diyordum, evet o akşam o ağabinin boynuna neden bindin diye babam beni aldı ayaklarının altına, tepele babam tepele. Anam elinden zor aldı. Ağzımdan kan geldi. Günlerce yemeden, konuşmadan yatmışım.»

İndiler. «Yeniden yukarı!» diye bağırdı Ayşe.

Pardösülerinin düğmelerini çözdüler, kayan tutamağa yanlamasına oturdular. El ele tutuştular, ağır ağır çıkmaya başladılar.

Yandan inenler vardı, Türkçe konuşuyordular. Kızlara hayretle baktılar, içlerinden biri, sakallı, bereli olanı bağırdı:

«Utanmıyor musunuz, bir de kurs talebesi olacaksınız, böyle şen şakrak gülüp oynamaya? Günah! günah!»

O yana bakmadılar, duymamış göründüler. Utanmışlardı. Bir süre konuşmadılar. Yukarı çıktıklarında durakladılar, bir an ne yapacaklarını bilemediler. Fatma:

«Sakallının dediği gibi günah işliyoruz» dedi zayıf bir sesle.

«Geliin!» dedi Zeynep, «sakallının sözüyle mi?» Pardösüsünü çıkardı, eline aldı. Çantasını omuzuna astı ve iniş merdivenine yöneldi.

U-Bahnlardan biri geldi, inenler merdivene yürüdüler. Yukarı çıkanlar da vardı. Zeynep dönüp baktı. Ayşe de pardösüsünü eline almış, Fatma’yı aynı şeyi yapmaya isteklendiriyordu.

Merdivenler boşalmış, ikisi de durmuştu.

«Haydi!» dedi Zeynep, ayağını basmasıyla merdiven çalıştı ve tutamağa oturdu. Ayşe ile Fatma da onu izledi. Merdiven tıkr tıkr çıkıyordu. Görünürde üçünden başka kimse yoktu. Zeynep, «terledim» dedi, çengelli iğneyle tutturulmuş başörtüsünü gevşetti, uçlarını arkadan bağladı. «Siz de yapın!» dedi, «insanın içi açılıyor.»

Ayşe ile Fatma biraz duraksadılar, sonunda onlar da çözdüler başörtülerini, başlarının üstünden düğümlediler.

Gözleri kimseyi görmüyordu artık. Atılan sözlere, uyarmalara, kınamalara aldırımıyorlardı, iniyor, çıkıyor, kahaahalarla gülüyor, bağıırıyorlardı. Kimi kez yürüyerek çıkıyor, yürüyerek iniyor, arada bir basamaklara oturuyor, sonra yine kayıyorlardı. Terden sırsıklam olmuşlardı.

Merdiven onları yukarı çıkarmıştı, öteki merdiven devinimsizdi. Gelip giden yoktu. Koşup bindiler, tutamağa oturdular. Ayşe sırtüstü uzandı. «Siz de uzanın» dedi. Onlar da uzandılar. Ellerini arkaya uzatarak basamağı sıkıca kavradılar. Ayşe ile Zeynep'in çantalarından kayan Kuranlar patır patır merdivene düştü, yuvarlana kaya son basamağa indi ve geçeneğe fırladı.

Oralarda gezinirken olayı gören biri, Türk'tü, koştu, Kuranları düştüğü yerden kaldırdı. Biri kabından çıkmıştı. Kabına koydu, ötekinin tozunu aldı kolunun dirseğiyle ve büyük bir öfkeyle kızlara bağırdı:

«Utanmıyor musunuz bu mübarekleri yerlere fırlatıyorsunuz, koca koca kızlarsınız! Çarpılırsınız, çarpılır!»

Durumu geç kavrayan kızlar, Kuranları adamın elinden aldılar, çantalarına koydular ve yürüyen merdivene atladılar.

Adamın bağırmasıyla kadın erkek bir sürü insan toplanmış, kızlara bakıyor, homurdamıyor, Türkçe ağır sözler söylüyordu.

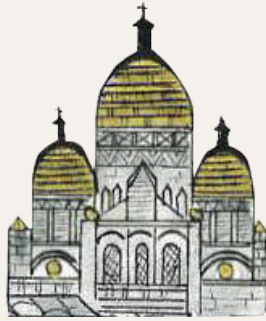
«Duyuyor musunuz?» dedi bir kadın, başörtüsünü yüzüne daha da çekerek, «yaptıklarını yetmiyormuş gibi bir de türkü söylüyorlar, kudurmuşlar, kuduracaklar!»

Merdivenler tıkır tıkır yürüyor, her yanda bir koşuşmadır gidiyordu. Kızların sesi, U-Bahnlardan inen, U-Bahnlara binen, ortalarda dolaşan, gelen geçen Arap maşlahlı Türk erkeklerin, çarşafli kadınların, özensiz giysili Alman ilericilerinin, omuzlarında kamera çantalı sinemacıların, saçları horoz ibiği Punk'ların, Haus Bezetzer'lerin ve işe giden işten dönen elleri torbalı yabancı işçilerin kulaklarında çın çın ötüyordu:

Çilli, Çilli de Çilli...

Berlin, Kreuzberg

YÜKSEL PAZARKAYA

GÜZ RENGİ

Yargı

Y A R G I

Her söz, her çıt, bir taş gibi uçuyordu loş odada. Gün, eteklerini sürükleyerek çekiliyor, akşam bir durgunluk ve duruluk olarak çöküyordu. Ağaçları, balkonlardaki saksıları seçmekle seçmemek arasında göz. Siyah iplikle beyaz ipliğin ayırt edilemeyeceği, gündüzle gecenin, aydınlıkla karanlığın buluştuğu, yokçizginin bir anlık hükmü yeryüzüne iniyordu. Ren'in suları, karanlığın inine çekiliyordu.

İçerisi basık ve bungundu. Kargışla arınmanın yokçizgisi, odanın içinde sıra sıra bağdaş ya da dizüstü oturanların boyunlarına dolanıyor, onları bir yokzincir gibi birbirine bağlıyordu. Kaçış ve kurtuluş yoktu.

Olmayan kimler, hangi olmayan bir geçmiş zamanda, hangi gerekçelerle bu yokyasaları yazdılar ya da yazmadılar? Odanın içindekilerin benlikleri silinip, yokyasalar yazılmıştı benliklerin yerine. Ölü gözü kirli sarı ışıktaki hortlak gölgeler gibi yan yana çömelmişlerdi. Onlar bedenlerini ve kalıplarını, zihinlerini ve zekâlarını, bilinçlerini ve belleklerini, duyularını ve duygularını, kısacası yüreklerini ve kafalarını, o hortlaklara, o yokyasalara kiralamışlardı. Kimisi ödünç vermiş, kimisi satmıştı, zaten kalıplarını hep o kargışlı, hortlak yokyasalar olarak yeryüzünde dolaştırıyorlardı.

Odanın havası da gerçekdışı bir alaşım, bir yokhavaydı. Ter, giysiye ve bedene sinmiş tütün, ağırdan da ağır yoksoluklardan, hortlakların soluklarından ağırlaşmış, kör, sarı ışıktaki gözle görülebilen, vücut bulmuş bir mikrop bulutu gibi, öylecene asılı duruyordu.

Gölgebedenlerin, yokbedenlerin sanki gözleri de yoktu. Kimse kimseye bakmıyordu. Baksa, bakışının sesi işitilecekti. Çıt yoktu. Çıksa, bir mitralyöz olacaktı. Hortlayıp, beden bulmuş, kargıştan yokyasaların çıtı, bilinmeyen bir gök gürültüsü, bilinmeyen bir uzay taşıtının uçuş patlaması, karadan karaya, denizden denize henüz geliştirilmemiş bambaşka bir füzenin kulak delen, bina sarsan, cam kıran gürültü ötesi sesi olurdu.

Sopun Almanya'daki en yaşlısı, Hüseyin, kalın çalı kaşlarının altından bakışlarını, diğerlerinin üzerine sermişti, sanki bakışlarını onların üzerine sermemiş de, ölü toprağı serpmişti. Uzamış, sert sakalları, odadaki ölü ışıktaki asılı duran dumandan ağır havaya diken diken batıyor, dumana karışıp yitiyordu. Odayı oluşturan yokevrenin egemeni oydu. O, bir yokhükümdardı, kargışın hükümdarı. Oda, kargışevrendi.

"Getirin," diye fısıldadı. Kargışevren ölçsüz bir depremle sarsıldı. Fısıltısı, sestem, tınıdan değildi. Gürlleme, gümbürtü değildi. Bir kunt nesneydi, yoknesne. Sarsarak uçtu, kapının kenarında çömelmiş Hasan'ın kulağına çarptı. Hasan, gölgelerin en geniciydi, on altısında vardı yoktu. Sesten, ışıktan hızlıydı Hüseyin'in ağzından fırlayan fısıltı.

Hasan, kalıplı, bedenli bir hortlak gibi, ağırlıksız, kapıdan sıvıştı. Sıvışmasıyla kapıdan yine içeriye ağması bir oldu. Önünden Abuzer'i içeriye ağdırarak. Hasan, kapının dibindeki yerine sessiz çömdü. Abuzer, ellilerin ortalarında bir kalıpgölge. Koca bir yumak, loşlukta, orta yerde durdu. Odada asılı duman, bir kargış halesi gibi, kafasını sardı. Bu kalıp, hiçbir ayrıntısını ele vermiyordu. Ayrıntısı yoktu.

Yok yıllar önce, yok köyde, yokkarısının ölümünden sonra, Almanya'da çalışan büyük oğlunun yanına gelmişti Abuzer. O yıllar, bir yolunu bulup, işçi olmuş, çalışmaya başlamıştı. Şimdi dineldiği oda, Almanya değildi, bir Yokalmanya bile değildi. Pencere, içeriyle dışarıyı ayıran bir saydamlık değildi artık. Karanlıkta erimişti. Karanlığın içinde, Hüseyin gibi, Abuzer gibi ve kıpırtısız çökmüş diğer gölgeler gibi, Anadolu'nun yoktarisinin derinlerinden, bir yerlerden, yokköylerden gelen bütün öbür kişiler de, Ren kıyısındaki bu kentte yabancı işçi izbelerinde kalıyorlardı. Bütün o izbeler gibi, bu oda da, bu evren de iğreti, yok duruyordu. Dışarda bir başka dünya varsa, ondan salt yalınmıştı. Karanlıkla birlikte Almanya'dan, Ren kıyılarından sessizce Anadolu'nun yok derinliklerine kaymış, Hüseyin'in, Abuzer'in yok- köyündeki yerini almıştı.

Zaten Almanya'da olmamıştı hiç bu oda. İçindeki insanlar, yokinsanlar, yaşamlarında bir kez bile köylerinden ayrılmamışlar, sanki hiç o yokyaşamdan, o yoktörelerden konmamışlardı.

"Söylenenleri işittin," dedi Hüseyin. Korkunç bir sarsıntı allak bullak etti odayı, karmakarışık etti. Müthiş bir kargaşa oldu, yokevrenin oluşum öncesinde olduğu varsayılan kargaşa gibi.

"Söylenenleri işittin. Ne diyeceksin?"

Hüseyin konuşuyordu yalnızca. Ötekiler yoktu, yer şilteleriydiler, yokşiltelerdiler, yokşiltelerin yokgölgesiydiler.

Abuzer de, uzunca bir süre, duman halesinin sardığı başı, böğrüne düşmüş, öyle durdu. Yokdurdu.

Ve birden hiç işitilmeyen, ama insanın en derinlerinde bir ürperti gibi duyulan yaratıcı ses, ol, dedi. Her şey oluverdi, evren, yeryüzü, insanlar, dağ taş...

Köy oldu, oda oldu, Abuzer oldu. Hüseyin oldu, onun iki yanında çömelmiş oturanlar oldu, kapının dibindeki Hasan oldu.

Abuzer'in yakaran sesi oldu:

Y A R G I

"Yalandır, Hüseyin, yalan!" dedi Abuzer. "Bir kuyruklu yalan. Hem de kocaman, a gulu bir yalan. Koynumuza girmiş, kocaman, ağulu bir yılan. Bizi bozmak, darma- dağın etmek, bize ağıu salmak, bizi öldürmek isteyen bir koca yılan, bir engerek..."

Abuzer'in ağzından çıktı ama bu sözler, sanki Abuzer konuşmadı, o söylemedi. Abu- zer bir yitilikteydi, odanın içini saran dumanda yutuktı.

Bu yakarı dalgalarını algıladı Hüseyin, ama işiten kendisi değildi sanki. Hüseyin'in kulaklarından girmede sanki Abuzer in sözleri. Hüseyin bir yitilikteydi, dumanlı kör sarı bir yutukluktavdı Sanki bütün odadakiler bir yitilikteydi, hepsi yatıktı.

Gece gece değildi, oda oda değildi, Almanya Almanya değildi, Anadolu Anadolu de- ğildi. Gerçek, gerçek değildi.

Hüseyin susuyordu. Sağırdı, dilsizdi. Abuzer'in, duman halesinin içindeki ne kıpranı- şı, ne de kendi görünen ağzından ağan son sözden sonra bir sonsuzluk geçmişti.

Bu oda olduğu gibi, Hüseyin, Abuzer, Hasan, yere, şiltelere çökmüş taş kesilenler, du- varlar, dolaplar, duman, pencere, pencereden dolan gece, evren, sonsuzluk ve hiçlik, zamansızlığa yuvarlanmıştı.

Bu betimin gerçekliğini yine Hüseyin bir buyrukla bozdu sonunda:

"Getirin ekmeği!"

Odayı ve geceyi doldurdu buyruk. Hasan, kapıdan savuldu ve aynı anda elinde bütün bir somunla içeriye ağıdı. Ekmeği, orta yerde dinelen Abuzer'in ayaklarının dibine bıraktı.

Hüseyin yine konuştu. Sesi telaşsızdı:

"Kuran-ı Kerim'i ver!"

Hasan, duvarda tığ işi kılıfında asılı Kuran'ı aldı, Abuzer'e uzattı. Abuzer, göğöl bir buyruğa uyarca, kutsal kitabı iki eliyle tuttu.

"Çık ekmeğin üstüne, Abuzer, bas ayaklarınla ekmeğe... Sür Kuran-ı Kerim'i yüzüne ve konuş. Konuş Abuzer:

Allah'ım ve mübarek peygamberimiz Hazreti Muhammed'in (S.A.S.), Allah'ın mü- barek nimeti ekmeğin ve mübarek kitabımız Kuran-ı Kerim'in üzerine yemin ederim ki, Aliye ile aramda en ufak bir şey geçmemiştir, hiçbir şey geçmemiştir, bir kötü bakış bile olmamıştır. Çıkarılan söylentiler hepten düşman yalanıdır, ağulu bir yılan yalanıdır."

Abuzer, zaten kıt usunu hepten yitirmiş, bilinçsiz bir kendiliğindelle buyurulanları teker teker yaptı, söylenenleri söz söz yineledi. Sustu. Hüseyin de susuyordu. Bir sonsuzluk bir zamansızlık oldu.

"Otur!" diye buyurdu sonra Hüseyin.

Abuzer, yere çökenlerin açtıkları araya ilişti. Aralarına sıkışıp, onlara karıştı. Hasan'ın şahin bakışı havaya saplandı, dumanı delip, Hüseyin'in gözlerine değdi.

Hüseyin, başım hafifçe kaldırıp, işaret verdi. Hasan, yine kapıdan sıvıştı. Bu kez Aliye ile geldi.

Aliye, örtüye sarılı bir top ürkü ve korku. Orta yere varıp dineldi. Tam ortaya kadar yürümedi, kapıya yakın bir yerde durdu. Yüreği durmuş gibiydi. Töreden ona hiç söz eden olmamıştı, ama damarlarının çeperinde seziniyordu kargış törelerini, yüzyıllar ötesinden.

Hüseyin, Abuzer'e söylediklerini, Aliye'ye de buyurdu. Aliye de, ekmeğe basıp, Kur'an-ı Kerim'e yüz sürme ve yemin töresini yineledi. Sesi bir kuş yavrusunun en cılız teleğince egnikti. Oda içinde uçarken, havadaki dumana takılıp, yerde oturanların kulağına ha varıyordu, ha varmıyordu. Ancak yemin töresinin, sinek kanadını gürültüye döndüren sessizliğinde son sözleri kulakları cınlattı:

"Abuzer ağam, bana elini sürmemiştir. Abuzer ağam, bana bir söz söylememiştir. Yan gözle bakmamıştır..."

Devri gün on altısında Hasan, on dokuz santimlik et bıçağını alıp çıktı. Rheinhausen kasabasına vardı. Pusuya yattı. Söylentiği çıkaran Sadık'ı bekledi.

Sadık'ın, Aliye'de gözü vardı. Çok peşine takıldı, söz attı. Pek bir ağızlar yaptı, cennetler vaat etti. Aliye, hiç mi hiç aldırmadı. Ne yanıt, ne dönüp bir bakış, ne öfke, ne azar.

Sadık'ı çileden çıkardı bu ilgisizlik. Sonunda Aliye'nin akrabası, ağası Abuzer'i, bir gün Aliye'nin arkasından yürür gördü. Kafasında bir şimşek çaktı. Abuzer'in karısı ölmüş, bunun üzerine kalkıp oğlunun yanına Almanya'ya gelmişti. Abuzer bekardı...

Oysa Abuzer, yirmi, otuz metre önünde yürüyen Aliye'nin ayırında bile olmadı. Ama Sadık, kafasında kurduğunu, çevreye yaydı. Aliye'ye çamur attı, Abuzer'i pisletti, Hüseyin'in sopunu bütün kente rezil etti. Namus lekesi sürdü.

Namus lekesini kan temizlerdi. Ortada bir gerçek vardı, bir yalan. Töre, bunu ortaya koyardı. Sadık, bir yalandı, koca bir yalandı, ağulu engerek. Hüseyin, sopun lekesini Sadık'ın kanyla temizleyecekti. Başka oluru da yoktu. Bu ödev, çocuk olmayan, bu luğa ermiş, sopun en genç erkeğine düşerdi. Bu işi Hasan hallederdi.

Hüseyin'in, bunu Hasan'a söylemesi bile gereksizdi. Söylemedi de. Töre, her işin kuralını koymuştu. Hasan, ne yapacağını biliyordu. Töresel yargıdan çok önce Sadık'ın yollarını gözetlemiş, belleğine çizmişti. En uygun yeri, yargıdan önce kestirmişti.

Pusuya yattı. Sadık önünden geçerken fırladı. Et bıçağını on üç kez Sadık'ın sırtına sapladı. Sadık yığıldı. Hasan sıvıştı. Bıçak, kana bulanmış Sadık'ın yanı başına düştü.

Y A R G I

Alman yargıç, ne edeceğini şaşırды, ne diyeceğini bilemedi. Zamanda ortaçağa yolculuğa çıkmış sanıyordu kendisini. Bu ne biçim bir ilkelikti. Hasan, bir söylenti yüzünden, köylüsü Sadık'ın canını bıçak darbeleriyle almıştı.

Bilirkişi raporuna göre, Hasan, durup dururken kolayca parlayan bir yapıya sahipti. Düşlem gücü sınırsızdı, öyle sınırsız ki, ruh hastası bile denebilirdi.

Gençlik mahkemesinin yargıcı, Hasan'a beş yıl hapis cezası verdi. Karar günü, daha önceki bütün duruşma günlerinde olduğu gibi, Hüseyin, sopunun bütün erkekleriyle mahkeme salonunda yerini aldı. Hiçbir ifadede, hiçbir an hiçbirinin yüzünde bir duygu, bir kıpırtı olmadı. Hasan'ın beş yıl alması da, yüz ifadelerinde en ufak bir ize yol açmadı.

Hasan da, bütün sopun bir özelliği olan, en ufak duygusunu bile içinde gizleme, içinin derinine gömme yeteneğine sahipti. Ama Almanya'daki uygulamayı önceden öğrenmişti. Kafası, kendiliğinden hesap yapmaya başladı. İyi halde en çok üçte ikisini cezanın yatacağı. Altının üçte ikisi dört, beşin üçte ikisi üç küsurdu.

O hoşnuttu, on üç küsur da olsa vız gelirdi. Hoşnutluğu üç kusurdan değil, töresini eksiksiz uygulamasından geliyordu. Hüseyin'in sopunda en yüce yiğit oydu.

Duruşmalarda Sadık'ın turist olarak Almanya'ya geldiği, işçilik izni olan Aliye ile evlenmek ve işçi olmak istediği, Hüseyin'in, kapısına gelen Sadık'ı elinin tersiyle kapı dışarı ettiği, daha sonra Sadık'ın sığınma yoluna başvurduğu hiç anılmadı.

Başka bir şey daha anılmadı. Ama bunu zaten Aliye'den başkası bilmiyordu. Aliye'nin Abuzer'le, Abuzer'in Aliye ile gerçekten aralarında bir bakış bile olmamıştı. Ama Aliye'nin aklı, töreye göre, pek daha berbat bir duyguya kapılmıştı. Aşağı sokakta ara sıra rastladığı, son zamanlarda rastlamak için gözünü açtığı bir Alman delikanlıya uzaktan gönül kaptırmıştı Aliye. Hiç ilgilenmiyor, hiç sormuyor gibi yapıp, oralarda oturan kızlardan adını bile öğrendi Almanın. Bu adı Bernd diye aklına bir güzel kazıdı. Düşlerinde onunla çok mu çok beraber bile oldu. Allah ne büyük ki, ne ağa, ne baba Aliye'nin düşüne girebilirdi.

Bernd, ama hep bir düş olarak kalmaya yargılıydı Aliye'nin içinde. Hüseyin, Hasan'ın çıkması yaklaşınca, kızı Aliye'yi, köyden turist olarak gelen kardeşinin oğlu Ali'ye verdi. Hem her şey kendi sopunun içinde kaldı, hem de yeğeni Ali'yi işçi ailesi yaparak, oturma ve çalışma izni almasını sağladı.

Sopun erkekleri, Hasan'ın cezaevinden salınışını da kutladılar düğünde. Sopun kadınları ne yaptı, izlenemedi. Aliye, düşündeki Bernd'i nereye koydu, bunu bir Allah, bir de kendisi biliyordu.

KAMURAN ŞİPAL
GECE LAMBALARININ IŞIĞINDA
Rebeka

R E B E K A

İnsan, uzun bir ayrılıktan sonra doğup büyüdüğü kente ayak basınca pek çok şeyi değişmiş buluyor. Çocukluğumuzun geçtiği yerlere ilişkin o âna değin içimizde yaşattığımız anıların gerçekte bağdaşmadığını görüyor, düş kırıklığına uğruyoruz. Yüreğimde yıllar yılı birikmiş özlem duygularına, yaşlılığı dolayısıyla bana kadar gelmesi olanaksız annemin ısrarlarına ve nihayet, hayli geniş hısımlık akrabanın bu yoldaki isteklerine karşın, doğup büyüdüğüm kenti şöyle bir kez gidip görmeyi şimdiye kadar hep bugünden yarma ertelemiş olmamda, belki biraz da bunun payı vardır.

Ama derken bir gün, kardeşimden annemin bir trafik kazası geçirdiğini bildiren telgrafı alınca, bunun bir oyun da olabileceğini aklımdan geçirmekle beraber, kalkıp ister istemez yola düştüm. Kente geldiğim ikinci günü, annemin kazayı ilk anda sanıldığının tersine hafif atlattığını görünce, çocukluğumun geçtiği yerlerde tek başıma bir geziye çıkmak istedim. Sabahleyin erken düştüm yola. İlk kentin büyük, kalabalık caddelerinde dolaştım. Sonra mahalle aralarına, sokak içlerine vurdum. Yeni evler, yeni dükkânlar, yeni yeni yollar ve yeni yüzler... Bir gariplik çöktü üzerime. Varlığımın bir köşesinde saklı duran ve yıllandıkça değeri artan çocukluğumla aramdaki bağların kopar gibi olduğunu duydum. Hele ilkökul hayatımın geçtiği, çocukluğuma ilişkin en tatlı anılarımı borçlu olduğum eski ahşap yapının önüne gelince, bu kopuş belirgin olarak hissettirdi kendini ve bende, bir an önce geldiğim yere dönme isteğini uyandırdı. Üzerinde eskiden okulumuzun ismi yazılı kapı önünde durup aralıktan bir göz attım içeri. Bir zamanlar paydoslarda dört yüz-beş yüz çocuk ordan oraya koşuşturduğumuz bahçede şimdi in cin top oynuyordu. Tam karşıya gelen sınıflar yıkılmış, yerlerine iki katlı bir ev yapılmıştı. Derken dikkatle bakınca, kapının hemen sağında bir tabela çarptı gözüme. Üzerinde "pansiyon" yazıyordu. O an arkamda ayak sesleri duyup başımı çevirdim. Bir zamanki öğretmenlerimden hiçbirine benzetemediğim orta yaşlı bir bay yanımdan geçti, tam kapıdan gireceği sırada durdu, bana dönüp, "Birini mi arıyorsunuz?" diye sordu. "Hayır" dedim, "Kimseyi aramıyorum." Ama adam dikkatle beni süzünce, "Burası ilkökul değil mi?" diye sordum. "Yoo" dedi adam, "Burası pansiyon." "Affedersiniz..." dedim bunun üzerine ve ordan ayrıldım. İçimde bir kırıklık, öğle yemeğine yetişmek üzere eve doğru yola koyuldum. Ana caddeye kestirme çıkmak üzere bir ara sokaktan geçeyim, dedim. Baktım, sokak çıkmaz sokağa dönüşmüş. Biraz ilerde beş katlı bir apartmanla karşılaşp geri döndüm. Bir dörtyol ağzından geçerken aklıma geldi; hemen burunda bir şekerçi dükkânı olacaktı. Bunu

anımsar anımsamaz aydınlandı içim. Yitirdiğim ya da yitirmek üzere olduğum bir şeye yeniden kavuşmuşum gibi sevinç içinde, heyecan içinde hızlı hızlı yürüyüp buruna geldim. Şekerci dükkânının hiç değişmeden, aynı vitrin, hatta aynı vitrin düzeniyle yerli yerinde durduğunu görünce, bir hoş duygu uyandı içimde. O anda müşterinin biri kapıdan çıkıyordu, yana çekilip vitrine bakmaya başladım. Bonbonlar, lokumlar, limonlu şekerler, naneler; eskisi gibi, tıpkı çocukluğumda olduğu gibi vitrini süslüyordu. Ama bizim zamanımızda olmayan yeni birtakım şekerleme cinsleri de vardı şimdi vitrinde.

Duraksamamı yenip girdim içeri. On bir-on iki yaşlarında bir kız, boyuna göre büyük sandalyesinden atladı aşağı, beni karşıladı. "Buyrun!" dedi; ne istediğimi sordu. İçeri girerken ne alacağımı düşünmemiştim. Çevreme bakındım. Rafların birinde, cam bir kavanoz içinde badem şekerleri ilişti gözüme. İki yüz elli gram badem şekeri istedim. Kız hemen rafa doğru seğirtti. Ama boyu yetişmediğinden köşedeki masanın önünde duran sandalyeyi aldı, üzerine çıktı. Kavanoza doğru uzanırken kısa eteği yukarı doğru çekildi. İnce bacakları gözüktü. Kolları da incedi ve ince, yassı bir yüzü vardı. Kavanozu indirmesine yardım edecek oldum; sonra vazgeçtim. Eskisine göre pek değişmemişti dükkânın içi. Yukarı doğru yeni yeni raflar yapılmıştı. Hatırimda kaldığına göre, masanın yeri de eskiden karşı köşedeydi. Dükkâna eve bağlayan dar kapı da yerli yerinde duruyordu. Çocukluğumda az gelmemiştim buraya. Şeker almak için, en başta nane şekeri... Hemen her gün bir kez uğramıştım. Yemek için değil, satmak için. Yaz aylarında, okul tatillerinde şeker satıyor, kış için cep harçlığı, dergi, kitap parası biriktiriyordum. Ufak bir camekânım vardı. Bununla kahveleri gezer, sokakları dolaşır, arada bir bağırırdım. "Şeker, parayı cepten çeker, parası olmayan sümüğünü çeker." Mal almak için dükkâna her gelişimde Rebeka karşılardı beni. Dükkâna girmeden önce kapıdan içeri bir göz atar, Rebeka yoksa geri döner, o yakında bir-iki dolaştıktan sonra tekrar gelirdim. Rebeka'nın babası enine boyuna, yaşlı ama dinç bir adamdı. Gözlüklü, iri bir başı vardı. Kendisinden hoşlanmazdım hiç. Dükkâna geldiğimde, onu hep dipteki bir masanın başında oturmuş bir şeyler okur ya da bir şeyler yazarken bulurdum. Gözlüğünü biraz indirir, bana bakar, sonra başını yeniden masanın üzerine eğdi. Dükkâna ayak atmadan تنها olmasına da dikkat ederdim ayrıca. İçerde müşterilerin olmadığı bir zamanı yakaladım mı, yüreğim hoplayarak dükkâna kaldırımdan ayıran birkaç taş basamağı çıkar, sessiz bir gölge gibi içeri süzülürdüm. Rebeka benden biraz küçüktü, yaşı da ufaktı. Ben o zamanlar on üçümdeydim. İlkokulu yeni bitirmiştım; ortaokulun birinci sınıfına gidiyor, kendime de artık büyümüş gözüyle bakıyordum. Şeker almak için daha dükkâna ilk gelişimde Rebeka'ya karşı bir yakınlık duymuştum. Ayağındaki beyaz sandaletler, üzerindeki askılı kısa önlük hoşuma giderdi. Canına da öyle bir tezdi ki! Şeker sandıklarına doğru -o zamanlar çeşitli şeker cinsleri ağzı açık sandıklar içinde dururdu- mermer döşeme üzerindeki cam bilyeler gibi seker, ben de arkasından seğirtildim. O istediğim şekeri terazinin bir gözüne doldururken yanı başından ayrılmazdım. Her kapıdan girişte sandık ve cam

kavanozlardaki renk renk şekerlerden kalkan bayıltıcı, burcu burcu koku beni elimden tutar, Rebeka'nın bulunduğu bir başka dünyaya götürürdü. Bu dünyanın üzerine olanca gücümle titrer, kimselere haber vermezdim. Bizim kentte benim gibi şeker satan başka çocuklar da vardı. Kimi zaman bir-ikisiyle yolda karşılaşır, kaldırımın kenarına oturur, kaçta sattığımızı, kaçta aldığımızı konuşurduk. Bana malı nerden aldığımı sorarlardı. Atlattır, olmayacak bir dükkânın ismini verir, Rebeka'ların dükkânına benden başka şekerciler uğrasın istemezdim. Bazen içerde tek tük müşteri varken de girdiğim olurdu dükkâna ya da ben oradayken gelirlerdi. Ama bunları müşteriden saymazdım ben; dükkânın asıl müşterisi bendim. Bir defada aldığım malı çarçabuk satıp tüketir, bir koşu gelip yeniden mal alırdım. Bir gün içinde iki-üç kez uğradığım olurdu dükkâna. Rebeka'nın eli çabuktu. Bir solukta istediğim şekerini terazinin gözüne doldurur, tartıp verirdi. Ama ben hemen dükkândan ayrılmak istemez, Rebeka bana şeker verirken vücudum nerdeyse vücuduna dokunacakmış gibi, yanı başında ya da az gerisinde durur, onu elimden geldiği kadar lafa tutmaya çalışırdım. Örneğin, o anda rafların birinde gözüme çarpan bir cins şekerin fiyatını sorardım. Kimi şekerin fiyatı bana çok pahalı görünür, gülerdim. Benim o şekerden almaya gücüm yetmediğini biliyormuş gibi, Rebeka da gülümserdi.

Bir öğle sonrası geldiğimde Rebeka yalnızdı dükkânda. Sabahdan aldığım malı çarçabuk tüketmiş, son kalan birkaç şekerini de sermayesine vermiştim. Nane şekerini satıyordum. Sürümü iyiydi. Dükkândan içeri girdiğimde, her vakit babasının oturduğu sandalyede bu kez Rebeka oturuyordu. Babasının dükkânda olmayışına sevindim. Hanidir böyle bir anı kollamışım gibi bir heyecan yürüdü içime. Rebeka geldiğimi görünce, beni bekli- yormuş gibi sıçrayıp indi sandalyeden. Gülümseyerek, "Meyveli mi?" diye sordu. "Evet" dedim; "Yarım kilo..." Bunun üzerine terazinin bir gözünü alıp şeker sandığına doğru seğırtti Rebeka. Arkasından yürüyüp biraz gerisinde durdum. Soluğumu kesen, karşı koyamadığım kımıl kımıl bir güç beni Rebeka'ya doğru çekiyordu. Sanki arkamdan itiyorlarmış gibi, ayakta dik durabilmek için hayli güçlük çekiyordum. Rebeka yerde duran şeker sandığının üzerine eğilip tez bir-iki el hareketiyle terazinin gözüne şekerini doldurdu. Doğrulurken benim hemen arkasında durduğumu bilemedi mi ne, vücudu hafifçe vücuduma dokundu. Bu anı çok iyi anımsıyorum. Dünyalar benim olmuş ama içimdeki heyecan da o ölçüde artmıştı. Rebeka hiçbir şey olmamış gibi dönüp terazinin bulunduğu tezgâha doğru yürüdü. Ben de arkasından gittim. Şekerini tarttıktan sonra, fazlasını minik avucuna alıp tekrar şeker sandığına seğırtti. Ben de arkasından gittim. Adeta başka türlü davranmam mümkün değildi. Beni Rebeka'ya çeken güç işte öylesine büyüktü. Rebeka da bu gücün farkındaydı sanırım. Hatta bir an onun her şeyi bildiğine inanır gibi oldum. O da, hiç şüphe yok, benim gibi dükkânda yalnız başımıza olacağımız bir günü gözlemiş, bu günü beklemişti. Bir elimle camekânı tutup öbür elimle kapağını açtım. Rebeka terazinin gözündeki şekerini camekâna doldurmaya başladı. Bir ara, camekân ileri geri oynadı elimde. Birkaç şeker yere döküldü. Bunu isteyerek yapmamıştım. Bir karıncalanma ellerimde, kollarımda,

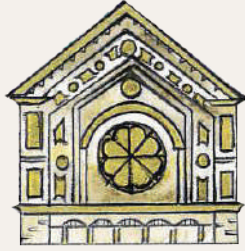
tüm vücudumda geziniyordu. Deminki dokunuşu yeniden yaşamak istiyordum. Bundan başka bir şey düşüncecek ya da başka bir şeye dikkat edecek durumda değildim. Rebeka'yla yere eğilip dökülen şekerleri toplamaya başladık. Bazen bir şekere aynı zamanda el uzattığımız oldu. Bir-iki kez elim Rebeka'nın eline dokundu. Kendiliğinden; bunu da bile isteye yapmamıştım. İçimdeki tek istek Rebeka'nın vücuduna dokunmaktı. Yerden şekerlerin toplanması bitince parasını ödeyip çıkmadım dükkândan. Köşedeki bir sandıkta gözüme çarpan bir cins karamelayı gösterip fiyatını sordum. Pahalılığına aldirmayıp yarım kilo da o şekerden almak istedim. Rebeka terazinin gözüne karamelayı doldururken hemen arkasında durdum. Vücudum hafifçe vücuduna dokunuyordu. Şekerler sandığın sadece dibinde kalmıştı ve Rebeka'nın sandığın içine iyice eğilmesi gerekiyordu. Bir ara vücudumu Rebeka'nın vücuduna yapıştırıp onunla birlikte sandığın içine eğildim. Rebeka yana çekilmek ister gibi bir hareket yaptı. Bırakmadım. Terazinin gözüne şeker doldurmuş doğrulamak isterken, "Bu şeker az, bir kilo olsun!" dedim. Rebeka tekrar sandığın içine eğilirken, "Ama satamayacaksın kuzum hepsini!" dedi. "Satarım!" diye cevapladım. Ellerini sandığın dibinde sağda solda gezdirirken, "Bak, ama satamazsan..." diye tekrarladı Rebeka. O anda dünyanın en pahalı, en satılmayacak şekerini gider, bir solukta satıp gelebilirdim. Tüm varlığını kuşatan, karşı durulmaz, kımıl kımıl bir haz dalgası içinde, "Satarım!" dedim yeniden. Birden bir elin, ağır ve acıtcı, kulağıma yapıştığını duydum. Yabancı elin isteğine uyup doğrularak başımı döndürdüm: Rebeka'nın iri başlı, gözlüklü babası karşımda durmuş, yukardan bana bakıyordu. Yahudice bir şey söyledi, anlamadım. Sonra kulağıma iyice asılıp beni kapıya doğru sürükledi. Kapıdan dışarı iterken de kemikli, kocaman eliyle bir tokat indirdi yüzüme. Arkamdan deminki Yahudice sözü tekrarlardı. Dükkândan çıkar çıkmaz koşmaya başladım. Köşeyi dönünce yavaşladım. İkide bir dönüp arkama bakıyordum. Bir çeşmenin yanından geçerken durup yüzümü yıkadım. Tokadı yiyen yanağım biber gibi yanıyordu. Eve gitmeye çekindim. Sokakta bir-iki dolaştıktan sonra bir sinemada aldım soluğu. Akşam hava kararınca, sanki evde- kilerin olup bitenlerden haberi varmış gibi, suçlu suçlu döndüm eve. Annem camekânı ne yaptığımı sordu. Sattım, yenisini alacağım dedim. Bir teneke kumbaram vardı. Kazandığım paraları içine atıyordum. Ertesi sabah bir tel bulup ucunu kıvrarak biraz para çıkardım içinden. Bir tenekeciye gidip yeni bir camekân ısmarladım. Şekeri de başka bir dükkândan almaya başladım. Rebeka'ların dükkânlarının önünden bile geçmeye korkuyordum artık.

***

O zamandan bu yana yıllar geçti. Bu arada pek çok şey değişti. Ama Rebeka'ların dükkânı sanki hiç değişmemiş gibi geldi bana. Badem şekeri tartılıp önüme, hemen tezgâhın üzerine konduğu zaman dükkânın çikolata, karamela, badem şekeri kokan havasını biraz daha soluyabilmek için, iki yüz elli gram da akide şekeri almak istedim. Derken ara kapı açılıp ben yaşta genç bir adam kucağında bir bisküvi kutusuyla içeri girdi. Beni görünce başıyla hafifçe selam verdi. Kutuyu karşı rafın bir kenarına

yerleştirip döndü. Tekrar ara kapıdan çıkıp gitti. Akide şekerini alıp parayı uzatırken belli bir şey arar gibi dikkatle küçük kızın yüzüne baktım. Gülümsedi. "İsminiz Rebeka mı?" diye sordum. "Hayır!" diye cevap verdi; "Rebeka annemin ismi. Benimkisi Susi." "Susi, güzel isim!" dedim. Ben taş merdivenlerden inerken arkamdan seslendi: "Badem şekerini unuttunuz!" Dönüp badem şekerini aldım. Aşağıda başımı çevirip bana baktığını görünce gülümsedim. Caddeye çıkınca, doğup büyüdüğüm bu kente gelişim yalnızca Rebeka'ların dükkânını girmek içinmiş gibi bir duygu uyandı içimde. Ertesi gün trene atlayıp yine geldiğim kente döndüm.

MUAMMER BİLGE
KANALDAKİ YABANCI
Telgraf

TELEGRAF

Odasının kapısı vurulduğunda uykunun en tatlı yerindeydi. İçeriden ses gelmeyince «tak - tak» yeniden vuruldu. Gözlerini zorlukla açtı, başucunda duran lambanın düğmesine dokunuverdi, odanın içi aydınlandı.

— Gecenin bu anında kim olabilir, diye söylendi kendi kendine.

— Post, telegram, dedi dışarıdaki ses.

Yatağından sıçradı, ivcenlikle kapıyı açtı.

— Siz Bay Yunus Özer misiniz? Dedi, Alman postacı.

Uyku sersemliğini üzerinden atamamıştı. Saçları dağınık, gözlerinin altı şişkinceydi. Eliyle yüzünü, gözünü ovaladı:

— Evet, Yunus Özer benim, diyebildi.

— Türkiye’den ivedi bir telgraf var sizin için. Lütfen şurayı imzalayınız!

Postacının gösterdiği yeri imzaladı ama uzattı telgrafı almaya eli gitmiyordu. Gece geldiğine, hem de ivedi olduğuna göre önemli bir şeyler olmalıydı. Kaygısı bu yüzden.

Kızgın bir demiri tutar gibi çekinerek aldı telgrafı. Zarfını açıp çıkardı içinden. «Annen çok hasta, hemen gel» gözlerine inanamadı; bir daha bir daha okudu. O arada giden postacının «iyi geceler» dileyen sesini bile duymadı. Kapının ağzında şaşkın, elinde telgraf kalakaldı. Beklemiyordu böyle bir haber. Hemen gel dediklerine göre yoksa, yoksa?.. Usuna gelenleri anasına yaklaştıramadı, kafasından kovdu ama yine de içini korkunç bir acı kapladı. Ya bir şey olduysa anasına?

Tüm gün yabancı işçilerin sesleriyle uğuldayan Grumbrecht sokağındaki işçi yurdu, gecenin sessizliğine gömülmüştü. Mutfaktan gelen çatal kaşık, banyodan gelen su sesleri kesilmişti. Ses alıcılar, televizyonlar kapatılmış, ortalıkta çıt bile yoktu. İş yorgunu bedenlerini yataklara yapıştıran işçiler, ertesi gün akar bantlarda, makinalarda harcayacakları gücü topluyorlardı. Yurdun ikişerli, üçerli odalarına dağılan işçilerin ara sıra öksürük sesleri de olmasa bu koca binada hiç kimse yok sanılırdı.

Kapının ağzında kaldığını anımsadı, girdi içeriye kapadı kapıyı. Uykusu dağılmıştı. Daracık odanın penceresinden dışarıya baktı. Karşıdaki yüksek binanın tüm ışıkları

sönmüştü. Tek tük arabalar, ışıklarıyla karanlığı delerek sokaktan geçiyordu. Uzakta rafinerinin yüksek bacası, gece gündüz bitmeyen yalın ateşlerini göğe savuruyordu.

Tüm düşüncesi anasıydı. Kötü bir şeyler olmalıydı, yoksa ivedi telgraf gönderirler miydi? Telgrafta yazıldığı gibi yalnız hasta da olabilirdi. Niye olmasın? Bir ay önce anasından aldığı mektupta sağlığının yerinde olduğunu öğrenmişti ya... Ne kadar iyimser olmaya çalışsa da kaygısı daha ağır basıyordu. Oda arkadaşı gececi olmasaydı ne iyi olurdu. Hiç olmazsa içini rahatlatacak bir çift söz ederdi: «Üzülme bir şey yoktur, yalnız hastadır anan. Belki seni göresi gelmiştir kadının onun için göndermişlerdir telgrafı» derdi belki. Oda arkadaşının yokluğu hiç bu kadar duymamıştı. İçini bunaltan duygularını paylaşacağı birisi olsaydı yükü hafifleyecekti. Kapkara bulutlar kaplamıştı içini. Anasıyla arasında üç günlük yol vardı karadan. Öyle her görmek istediğinde göremezdi ki anasını. Aradaki yol bu kadar uzun olmasa hiç durur muydu, koşar giderdi şimdi.

Elinde telgraf, odanın içinde dolandı durdu. Elinde- kini bir yere koymayı düşünemedi. Sabaha karşı bir ara yatağına uzandı, uyuya kaldı. Düşünde anasını çok kötü gördü. Korkuyla sıçradı kalıktı yatağından, terlemişti. Uyuduğuna pişman oldu, uyumasaydı o düşü, anasını öyle görmeyecekti.

Geçen yaz izine gidememişti Yunus. Oysa anası gece gündüz yolunu beklemişti oğlunun. Ha geldi, ha gelecek diye yaşlı yüreği nasıl çarpmıştı. En güzel yiyecekleri hazırlamış, oğluna saklamıştı. Yunus'un böyle uzakta oluşu, ona karşı özlemini, sevgisini bir kat daha çoğaltmıştı. Çocukları içinde Yunus'un yeri daha başka olmuştu.

— Hele gelsin Yunus'um hiç bir yere bırakmam, yanımdan bile ayırmam. Anlatsın bana o Alaman'ın kentlerini, anlatsın tüm gördüklerini. Dinlerim dinlerim, hiç bıkmam Yunus'umdan. İyi bir kız bulur evlendirirsem, gözüm daha arkada kalmaz. Gelsin, yeter ki gelsin Yunus' um, basma entari de istemem, başka armağan da, derdi anası.

O günlerde bir mektup aldı oğlundan. İzine gelemiyordu.

— Kendisi gelemeydi ama mektubu geldi, dediler avutmak için.

— Ne yapayım mektubunu, kendisi gelemeydikten gayri. Mektup dediğiniz nedir, bir kâğıt parçası... Yunusumun yerini tutar mı? Onun kokusunu getirir mi?

Düşleri yıkıldı, yaşlı yüreğine oğlunun özlemi daha bir çörekledi. Günlerce konuşmadı kimseyle, insanlara, doğaya küstü. Oğluna kendi eliyle hazırladığı yiyecekleri kimseye yedirmede, kendisi de yiyemedi. Hazırladıkları günlerce kaldı öylece, iyice bozulunca da attı.

Yunus, başını ellerinin içine almış, kollarını masaya dayamıştı. Masanın üstünde duran telgrafta gözlerini saplamış oturuyordu. Akşamdan kurduğu saatin zili çalınca an-

cak kendine gelebildi. İşe gitme zamanı gelmişti. Kalktı, tuvalete gitti yüzüne soğuk su çarptı, biraz açıldı. Giysilerini giyindi, çıktı dışarıya.

Fabrikada çevirmen Faruk'un evrak deposundan bozma küçük odasına girdiğinde saat sabahın altısıydı. Yabancı işçilerin dil sorunu nedeniyle her sıkıştıklarında başvurduğu ilk kişi çevirmen Faruk'tu. Kısa boyu, kırılaşmış saçları, burnunun üstüne düşen gözlükleri, besili bir kaz gibi yalpalayarak yürüyüşüyle ta uzaktan görülse tanınırdı. Çok sigara içmesine karşın yanında hiç bulundurmaz, işçiler sununca : «iyi haydi yakalım bir tane» der geriye çevirmezdi. Almanya'nın yararlarını, fabrikadaki ücretlerin bolluğunu, şeflerin iyiliklerini öve öve bitiremezdi. Eğer işçiler yakınıyorsa, onlara yaranmak için bu kez, ücretlerin azlığını anlatır, şeflere arkalarından sövgüler savururdu. Çevirmenliğin kendisine verdiği olanakları çok iyi kullanırdı.

— Merhaba Faruk ağabey! dedi Yunus, duyulur, duyulmaz bir sesle. Faruk, gözlüklerinin üstünden baktı:

— Merhaba! Hayrola bir şey mi var?

Cebinden çıkardığı telgrafı uzattı. Alıp okudu Faruk.

— İzin mi isteyeceksin?

— Şöyle bir iki hafta olsa yeter. Telgrafta anama hasta diyorlar ama hiç inanasım gelmiyor. Aslında anam yaşlıydı, belki bir şey oldu da saklıyorlar benden.

— İşlerin sıkışık zamanı, şef çok zor izin veriyor. Hem biliyorsun izin dönemi değil. Ama bir şeyler yapar, izin koparmaya çalışırız.

Anasına kavuşacağıнын sevinciyle Yunus'un içi rahatladı.

— Sağol, Faruk ağabey sağol! dedi.

İşini gördüğü işçilerin sevinmesi, çevirmen Faruk'un işine yarardı. Böyle durumlarda bir şeyler koparacağını çok iyi bilirdi.

— Haydi gidip konuşalım şefle!..

Odadan birlikte çıktılar. Yunus önceden hazırladığı yirmiliği Faruk'un cebine sokuşturdu.

— Bir kahve içersin ağabey, dedi usulca.

Faruk, cebine para sokulduğunun hiç ayırımında değilmiş gibi davrandı. Birlikte yürüdüler şefin odasına.

Personel şefi Tiedeman, orta yaşlı, zayıfça, uzun boylu ve düz kumral saçlı birisiydi. Masasının başında, akşam karısının doğum gününde biraz fazla kaçırıldığı içkinin etkisinden kurtulmak için kahvesini yudumluyordu. Bir gün önceki coşkusundan sabaha hiç bir şey kalmamıştı. Zonklayan başını ovalıyor, acılı ağzının tadını değiştirmeye çalışıyordu.

Önde çevirmen Faruk, arkasından Yunus odaya girdiler. Faruk saygılı bir davranışla selâmladı şefi. Şef, oturmaları için, masanın önünde duran iki koltuğu gösterdi.

Şefin kocaman odası, birçok memurun rahatça çalışacağı büyüklükteydi. Televizyonu, küçük barı, güzel saksıları, değerli halısıyla bürodan çok oturma odasını andırıyordu.

— Arkadaşın bir sorunu var, onun için sizi rahatsız ettik, dedi Faruk.

— Söyleyin, dinliyorum! Nedir sorun?

Çevirmen Faruk, telgraf kâğıdını gösterip:

— Gece bu telgrafı almış arkadaş, annesinin çok hasta olduğu yazılı. Hemen gitmesini istiyorlar.

— Hastayla ilgilenmek doktorun görevi olsa gerek... Anlamıyorum, oğlunun gitmesinin ne yararı olacak? dedi şef, Yunus'a bakarak.

Yunus, konuşulanların çoğunu anlamasına karşın, çevirmen Faruk'a dönüp kendi dilinde:

— Ama anam yaşlı, başka bir şey de olabilir, dedi.

Faruk, Yunus'un konuşmasını şefe çevirdi.

Şef: Telgrafta yalnız hasta deniyor, başka bir şey olsa, büyük bir olasılıkla yazarlardı.

— Bizde kötü haberleri çabucak ulaştırmazlar. Alıştırta alıştırta verirler, düşünürler o kadarını, dedi Yunus, Almancasıyla.

— Öyle de olsa biliyorsunuz işler sıkışık, hem izin dönemine daha çok var. Önceden hazırlanmış izin tasarımızı bozamayız.

— Gitmem gerekli Faruk ağabey! Bunların işi benim anamdan daha çok mu değerli!

Faruk, Yunus'un gitme isteğini yineledi şefe.

Şef, eliyle başını ovalayıp biraz düşündü. Ağzının acısı, başının zonklaması daha geçmemişti. Eğlenmesi, içmesi zevkli oluyordu ama ertesi gün böyle olmasaydı...

— Eğer gitmek istiyorsa bu durumda tek çözüm, önce firmadan çıkışını alır, iznini kullandıktan sonra yeniden işe alırız.

Çıkış alması, o güne kadar kazandığı tüm hakların yanmasıydı. Yunus, bunu biliyordu. İşe yeniden almaya gelince, şefin sözünde duracağı nereden bilinir? Yunus tam yol ayırımında kaldı. Bir yanda iş, öbür yanda ana...

Anası geldi gözlerinin önüne. Nasıl büyümüştü onları, ne zorluklarla... Babası öldüğü zaman Yunus dört yaşındaydı. Kendisinden başka üç kardeşle birlikte anasının üstüne kalmışlardı. Yunus en küçükleriydi. Babasının ölümünü bile anlayamamıştı doğru dürüst. «Baba sana şeker almaya gitti.» demişlerdi de inanmıştı. Ne baba geldi

ne şekerler. Aradan geçen yıllar babasını unutturdu Yunus'a. Ana, varsıllara çamaşır yıkadı, ev temizledi, didindi çalıştı, büyüttü çocuklarını.

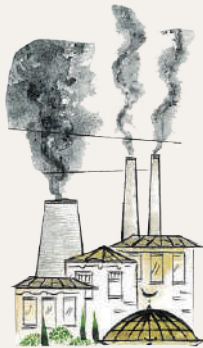
Kararınızı verinizi dedi şef.

Anası ağarmış saçlarıyla, sıcak bakışlarıyla oğluna bakıyordu. Çatlak ellerini uzatmış Yunus'una, onu göğsüne bastırmak için sabırsızlanıyordu.

Çevirmen Faruk'un yüzüne baktı, şefe baktı, bakışlarını yere indirdi. Odayı sessizlik kapladı. Kararını verecekti.

— Çıkışımı alıyorum, anama kavuşmam gerekli! dedi. Sesi donuk, sesi yorgun çıktı boğazından.

Çevirmen Faruk'la birlikte kalktılar, işlemleri yaptırmak için memurların bulunduğu bölüme geçtiler.

GÜLSEREN HEYDORN

YAMA
Yama

Y A M A

Olmuyor, olmuyor.

Bu kente alışamadım bir türlü.

Alışmanın da ötesinde benimseyemedim. Sevmesine seviyorum, beğeniyorum. Geniş, düzgün, temiz bulvarlarında yürürken içim açılıyor. Her ton yeşili içeren parklarda, boyalı banklarda oturur, taze, serin ot havasını ciğerlerime çekerim. Gözüm de, gönlüm de; bir hoş olur. Beynim dirilir. Kuru ekmek kırıntılarını göldeki ördeklere atarım. Kırıntıları kapışan ördekleri, kuşları, dingin beynimle izlerken, dünyam ne güzeldir o gün.

Karışanım, edenim olmaz. Dilediğim kadar göl kenarında ördeklere dalarım, istediğimce boyalı banklarda güneşlenirim, çimenlere uzanır yatarım; bunları bana çok gören olmaz.

Ama yine de tüm bu güzellikler benim değil. Soluduğum, içime dolan, serin havaya da benim diyemem. İşte saat gibi işleyen trafik, adım başı çöp kutulan, uyumlu evler, sokakların temizliği, sarıya dönen yeşillikler, kilise çanları; bunların hiçbirisi bana ait değil.

Ben konuşum buralarda, iğretiyim. Gönlüm geldiğim yerlerde, yarın dönecekmişim gibi, dilimin alışık olmadığı sokak isimlerini ezberlemeden, sarılı yeşillikler, ördekler, düzgün, geniş, bakımlı yollar arasında, serin, ıslak havayı çekerek dolanır dururum.

Olmuyor, bir türlü olmuyor.

Yıllarca içinde yaşadığım bu kent benim olmadı. Sokaklarda rastlaştığım tanıdık yüzlerden biri değilim. Ben buralı olamadım.

İçim bunaldıkça parklara atarım kendimi.

Banklarda oturan, dolaşan, ayakta dikilen yaşlı kadınların önünden geçip giderim. Çoğu yetmişinin üzerindedir. Bazıları boncuk gibi dizilirler banklara, konuşur, güler, anlatırlar. Tek oturup düşünenler, yanındakiyle sohbet arayanlar da yok değildir. Hepsinin saçları boyalıdır, iyi taramışlardır, bazı saçlar berber elinden çıkmıştır. Aralarında bol makyaj sevenler de vardır. Çoğunun ellerini, boyunlarını, atadan, kocadan kalma yüzükler, inciler, kolyeler süsler. Üstleri başlan derli toplu, misafirlğe gidecekmiş gibi giyinirler hep.

Şapkalarına hayran olurum. Pardösü ve mantolarında lekeye benzer bir şeylere rastlamadım şimdiye kadar.

İçlerinde zar zor yürüyenler de çıkar. Birilerinin koluna girerler, ucu lastikli sopalarıyla önlerini yoklayarak, ağır aksak adımlarla önümden, yanımdan geçer, uzaklaşırlar.

Berlin’de kocamış erkekler tek tük. Çoğu savaşta yitip gitmişler mi ne?

Pastırma yazını yaşıyoruz şu günler. Tepemizde güneşin uzaktan gelen ılıklığı, ayaklarımızın altında kararmış kuru yapraklar, burunlarımızda o meşhur, serin, canlı hava.

Bugün sıradan bir gün. Ben yine parktayım. Yine banklara yaşlılar boncuk gibi dizilmişler. Üstleri başlan yine bakımlı, saçları boyalı, yapılı, bazıları İncili, kolları, boyunları altınlı, gümüşlü. Şiş, sarılı bacaklarıyla, sopalan bir kenarda, lekesiz pardösüler içinde, onlar yine güneşin gecikmiş ışınlarını, yaşlı, yorgun hücrelerine çekiyorlar. Ben yine, bilmem kaçınıcı kez, önlerindeki benim olmayan, kurumuş kahverengi otlara yapraklara basıp geçiyorum. Onlar yine kendi parklarında, kendi insanlarını, komşularını, dağları, taşları, kendi bulvarlarını, fırınları, alışveriş yerlerini, kiliseleri, ortak geçmişlerini, geleceklerini anlatıp, gülüyorlar, hüzünleniyorlar.

Ben, tüm bunlara yabancı, onların gözleri önünde bir yamayım.

Çoğunluk yine kadınlar. Erkekler azınlıkta.

Gene aynı şeyleri düşünüyorum önlerinden geçerken. «Neden bunlar çok yaşıyorlar? Bunun sırrı nedir?» derim hep. Yanıt yine aynıdır. Kendim yanıtlarım kendimi. «Neden olmasın. Kendi çöplüklerinde öterler, moralleri yerinde. Baksana giyimlerine, kuşamlarına. Tuzları kuru, havalan serin, bu koşullarda insan yüz yıl da yaşar, iki yüz yıl da...»

Günahlarını almayayım. Beni dışladıklarından falan değil, aralarına girip, yanaşamadım. Gençlere de hep uzaktan bakarım. Ben giremem aralarına. Anlattıklarını anlamam, fıkralarına gülemem, ağladıklarına üzülemem. Uslu bir çocuk örneği, köşeme çekilir, tirene bakar gibi dinlerim hep. Oysa açıktırlar; arkadaş olmaya da, konuşmaya da... Ama ben değilim, olmadım. Beynime anadilimle yazılmış kavramları Almanlaştıramadım henüz. Ben kendi anadilimle konuşur, onunla güler, onunla ağlarım. Sonradan bana eklenen bu güzel kentin dili de benim değil. Beynimin bir kıyıcığında teğel ipliğiyle yamalanmışçasına durur, bekler. Doktora gittiğimde ağrıyan yerimi söylerim onunla. Alışverişte, kasadaki kadına para sayarım yamalık dilimle.

«Siz yabancılar, siyah kaşınızla, gözünüzle kentin görüntüsünü bozuyorsunuz.» derse, komşu bankta oturan, başı peruklu, elleri, boynu altınlı, gümüşlü, süslü giyimli, lekesiz ceketlilerden biri; veya çocuğun öğretmenine kızmışsam -kızmam gerekiyorsa eğer- yama dilimi çıkarıp kullanamam. Onunla, öğretmenin kapısını çalıp, kavgaya edemem. Dövüşemem, hakkımı arayamam, kendimi savunamam bu dille, işsiz kaldığımda iş, damım aktığında ev arayamam bu eklenti dilimle.

İşsiz, evsiz, umarsız kalınca kızarım, sokakta bana yan gözle bakan sopalı kadına kızarım, okulda çocuğuma «pis, bitli» diyen arkadaşına kızarım, onları uzaktan izleyip kayıtsız kalan öğretmenine kızarım. Benimkisi sadece kızıp köpürmektir.

Kızınca, sinirlenip köpürünce beynim kaynar, buharlaşır, taşar. İşte o taşma durumunda, beynimin bir köşeciğindeki teğel ipliğiyle tutturulmuş yamalık Almancam da sökülüp gider. Benim işime yaramaz yani. Bu yüzden yama dilim benim dövüş dilim olmamıştır hiç.

Ben yine belleğimdeki anadilimin kavramlarına sığınır, gözlerimden pıtır pıtır Türkçe gözyaşlarımı dökerim.

Beni anlamazlar, ben de onları.

Bir konuk gibi, konukluğunu bilerek, uslu uslu dolanırım bu ev sahibi kentin sokaklarında.

Ben onlarda yama, onlar bende yama. İki yama, iplerini sağlamlaştırmadan, her an kopup sökülmeğe hazır, karşılıklı bakışır dururuz.

Alçak gönüllüyüz. Biliriz yama olduğumuzu.

Olmadı, olmuyor...

Ben bu kentli değilim.

Sıradan, güneşli, serin bir gün bugün. Ben yine adını söylemeyi beceremediğim sıradan bir bulvardan konuk gibi geçiyorum.

Sıradan yaşlı bir kadın yanaştı.

- Söyleyebilir misiniz bu yol nereye çıkıyor acaba? dedi.

Bizden başka kimsecikler yok yolda. Tek tük arabalar geçiyor önümüzden. Yama dilimi çıkarıyorum, kadının eliyle gösterdiği yöne dönüyorum.

- Buradan Kant Şıtraseye -cadde- çıkarsınız; diyorum.

- Öyle bir Şıtrase duymuştum; ama ben onu aramıyorum.

- Hangi caddeye gidecektiniz?

Sanki tüm caddeleri, sokakları avucumun içi gibi biliyorum. Umarsızca baktı.

- Bir bilsem adını...

Seviniyorum. Benden biri diye düşünüyorum. Yolun öbür tarafına başını çeviriyor.

- Acaba orası mıydı? Buralar bana yabancı değil gibi geliyor. Bugün şaşırdım kaldım.

- Nerede oturuyorsunuz?

- Ne dediniz?

Yavaş sormuşum, duymadı. Kulaklarındaki aleti gördüm. Yama dilimi ayarladım, yeniden sordum.

- Neeredeee oturuyorsunuz?

Bağırılmışım. Bir adım geriledi.

- Bilmiyorum, unuttum. Aklımda bir şey kalmıyor artık. Unutuveriyorum her şeyi... Burayı gözümlü ısıyor, önünden geçtim gibi... Yoksa karşı taraftan mı geçmişim? Şu kiliseyi tanıyorum sanki.

Kırmızı kiremitli, siyah taş duvarlı, yüksek ağaçlar arasına gömülmüş kilisenin haçı altında dikiliyoruz.

- Kilisenin ardında park var, diyorum bilmişlikle. Şu gördüğünüz, parkın sayısız kapılarından biri.

Az önce çıktım oradan. Dizi dizi, boy boy iyi giyimli yaşlı insanların önündeki kurumuş kahverengi-san yaprakların üzerine basarak, ot kokusunu içime çekerek demin çıkıverdim o kapıdan. .

Gri, keten, kolalı şapkasını düzeltti. Kalın örgülü yün ceketine uymuş şapkası. Elleri uzayıvermiş, dokunsam kırılıverecek sandım.

Dokunmadım.

Yorgundu. Küçülmüş, binlerce yılın ardından bakıyormuş gibi, buğulu gözlerini, gözlerime dikti. Yüz çizgilerini bir yerlerden tanıyordum.

- Kaç yaşındasınız?

- Ne dediniz?

Yine unuttum bağırmaı.

- Yaşınız kaççç?

- Yanlış söylemek istemem, seksen dokuzda mı, yoksa doksan dokuzda mı ne doğmuşum; yüz yaşında falan olacağım. Kesin bilmiyorum, belleğim silini siliniyor bazan. Kafamda bir- şeyler tutamıyorum.

Karşıdaki şu alçak evler...

Daha genç görünüyor. Yüz yaşında değil. Elleri daha bir uzadı, pörsümüştleri üstündeki kahverengi irili küçüklü çiller daha bir büyüdü. Bu yüz, bu çizgiler... Çok yakından tanıyorum onları... Tanıyorum...

- Şu evler... İnce, taşlı yol, bahçedeki ağaçlar... Tanıyor gibiyim, sanki önünden geçiyorum her gün... Bahçe demirleri bile bana yabancı değil, dedi kadın.

Yüz çizgileri, küçülmüş buğulu gözler, saydam bakışlar... Tanışım bunlarla...

Buldum... Anneanneme benziyor kadın.

Anneannemi anımsadım.

Bu çizgiler, küçülmüş sulu gözler onda da vardı. Gıdadan mı, yoksa cinsten mi onun gözbebekleri perdeliydi. Ama yüz çizgileri, uzunlamasına, enlemesine tıpatıp önümdeki yüz yaşında olduğunu sanan kadınıninki gibiydi. Evet, yanılmıyorum, aynıydı.

Dünyadan göçüp gitmeseydi bu yaşlarda olacaktı anneannem.

- Bu kilise, karşıdaki alçak binalar, yanındaki san boyalı ev... Nereden biliyorum bunları... Dikildiğimiz caddenin adını bir bilsem... Şöyle mi gideceğim, böyle mi? Yoksa bir alt sokakta mı evim? dedi, kadın.

Anneannemin hiç evi olmadı. Üç gün bizde, beş gün küçük teyzemde, on gün büyük teyzemde, iki hafta dayımda, elinde bohça, göçebeler gibi dolandı durdu.

Eş, dost düğünlerinde, kına gecelerinde, acılı günlerde, mevlitlerde, bayramlarda, seyranlarda, hısım akraba evlerinde rastlaşırsınız anneannemle, «Haydi ana, biraz da bizde kal, gel bize gidelim» der annem. Anneannem perdeli gözleriyle annemin ar- darda dünyaya getirdiği altı küçük çocuğunu süzer çaktırmadan. «Bebeler» der «çok bunaltıyorlar beni, başım gürültü götürüyor galiba. Hem kardeşine daha evvelsi gün vardım. Bikaç gün geçsin hele, sana da varırım.»

Küçük teyzemin üç çocuklu evi bizimkinden daha az gürültülüdür.

- Az önce bu ağaç var mıydı burada, yoksa kilisenin haçı boyasız mıydı? Bahçe kapısı yeşil mi ne?

- Sarı, dedim.

- Benimki açık maviydi. Önünde kavuniçi çöp kutusu vardı. Bir kestane ağacı vardı. Dibi atkestaneleriyle doluydu. Çocuklar, yerlere dağılmış kestaneleri toplarlar; okuldaki öğretmen istermiş. Küçüklerle konuşurdum kapı önünde. Hepsi yaramaz şeyler, nerede benim çocuklarım...

Dedem ahırda ölü bulunduğu, anneannem tandırda ekmek yapıyormuş. Geride iki aslanlar gibi erkek evlat ve üç tane -anneannemle dört- saçlı uzun akli kısa kız çocuğu bırakan dedem gömülürken annem pek ağlayamamış. Çünkü her şeyi bir oyun, düğündeki şenlik falan sanıyormuş. Dedemin aslanları büyümüşler eve atalık, babalık yapmağa başlamışlar. Babalar - dayımlar- evdeki üç eksik eteğin bekçiliğini başka adamlara devretmeden önce, onların kısa akıllı ellerinden birer imza koparmışlar. Böylece dededen kalma tarla, tapan, mal, mülk iki aslan oğlana kalmış -bunları annem anlatırdı- Oğullar iki kızlarını eve getirip, çoluğun çocuğun sayılan kabardıkça da, anneannemin çulu çaputu teker teker ahırın yanındaki ambara taşınmağa başlamış.

- Uuuuuh, ne kalabalık olurdu caddeler. Dün müydü yoksa daha önce mi, görseydiniz buraları siz, adım atacak yerler bulamazdınız. Kimimiz balkonlardan, pencerelerden

sarkardık kalabalıkta ezilmeyelim diye. Ellerimizdeki gamalı haçlı bayrakları, caddenin ortasından yavaş hızla geçen, üstü açık siyah arabadaki, kısa bıyıklı, süpürge gibi düz saçlı adama sallardık. Adam hep ayaktaydı ve tek kolu hep havadaydı. Biz de kollarımızı ona kaldırır, bağırırdık. Durun bakayım ne derdik? «Yaşasın» gibi bir şeyler...

Anneannem bağırmamış, bayrak falan da sallamışlığı yokmuş. Zamanı da, bilmişliği de yokmuş bu işlere. O günler evlendireceği büyük kızının çeyizlik yatağının yünlerini yıkarmış köy çeşmesi önünde. Bir boğaz eksilecek diye de sevinir dururmuş,

- Şimdi hiç kimse gamalı haçları tanımıyor. Sokakları ne de çabuk boşalttılar. Sessizliği sevmiyorum, evimde canım sıkılır, sokağa atmak isterim kendimi hep. Ama oralar da sessiz. Kilise haçlarını da tanıyanlar azalıyormuş artık. Geçen gün, yoksa dün müydü? Papaz demişti. Haçların uzunluğuyla tepesindeki çizginin ne kadar olacağı çocuklara öğretilmiyormuş. Kapımda uçlan çengellisinden iki tane asılıydı.

Şapkasının üstüne yolunu şaşırmış eğri büğrü küçücük kuru yapraklardan biri düştü. Elimi uzattım; yaprağı alıp yere attım. Onun gözleri modası geçmiş siyah eteğiyle, sıkı sıkıya yapıştığı çantasında -yamalı dilli, siyah gözlü yabancidan çekiniyor olmalı-.

Anneannemi hep koyu renk pazen robalı bol elbiseler içinde hatırlıyorum. Belini yine elbise kumaşından yapılmış kemerle bağlardı. Ceplerinde biz çocuklara verebileceği birşeyler olurdu hep. Şekerli leblebi, akide şekeri, damla sakızı, boyalı ucuz şekerler, mendil, uçlan tenekesinden fırtmış, ucuz yapay deriden yapılmış çıtçıtlu küçük para çantası, ceplerinin tek içeriği idi. Artık kumaşların eklenerek yapıldığı, kırk yamalıktı bohçasını da, pazen rubah elbiselerini de annem dikerdi.

- Günün birinde şu sokaklar başımıza yıkılmıştı. Karşıdaki san evin pencere boşluktan arkasındaki yansı gitmiş gri evi görürdük. Alçak evlerin önündeki kestane ağacı yerlerde yatıyordu. Ötede yarısı gitmiş bir kamyon, şuralarda, demir parçalan, miğferler, silahlar, maden öteberi saçılmıştı. Toprak delik deşikti. Önünde dikildiğimiz kilise tuğla ve taş yığını halindeydi. Yoksa öbür cadde mi böyleydi? Şu sokağın adını bir bilsem, evimi kolayca bulacağım...

Anneannem evsiz yurtsuz, hiçbir evladına yamalanmadan yaşamını tüketti. Dayım onu helada bulduğunda yetmiş altı yaşındaymış. Helanın taşları üzerine yığılıp kalmış. O, bu tür bir yok oluşu hak etmediydi. Ötede beride göçmen kuşlar gibi dolanmaktan içinde öleceği sıcacık bir yatağı bile olmamış.

- Sarı evi, yeşil evi, alçak evleri, kiliseyi, yanındaki gri taş binayı ben kendi ellerimle yeniden yaptım. Taş taş üstünde kalmamıştı. Viraneye dönmüş binaların, kirişleri kırılmış ufalanmış tuğlaları elden ele geçiren halkanın bir zinciri de bendim. Şu ellerim harç dolu, çimento, alçı dolu kovaları, çivi kutularını bilmem kaç kez yanımdaki kadına geçirdi. Şu sarı evin tuğlaları arasında benim de emeğim gizlidir. Bu sokakları,

caddeleri, evleriyle, binalarıyla ben kurdum, yeniden dirilttim. Yoksa bir önceki sokaktaki evler miydi yeniden kurduklarım?

Kilisenin karşısındaki tek katlı evlerin birinden sopalı bir adam çıktı.

- Aaaa bir tanış, ben bu beyi tanıyorum, dedi kadın. El ettik. Karşıya geçtik.

Çok yaşlı bir adam bahçenin taşlı yolunu kör topal adımlarıyla bin yılda tüketip bize kapıyı açtı.

Tanış tanış bakıştılar.

- Ne işiniz var buralarda, dedi kadın.

- İyi günler! Bize yardım eder misiniz, hanım yolunu kaybetmiş, evini bulamıyor, eğer bu hanımı tanıyorsanız belki oturduğu sokağı da bilirsiniz, dedim.

- Ya, çok haklısınız, bugün hava serin ama güneşli, bayılıyorum şu güneşe. Ben de biraz dolanmaya çıkmıştım açık havada, dedi adam.

Adamın da kulakları aletli. Geç gördüm bunu.

Birbirimizi duymadan konuşuyoruz.

- Şu kilise, önündeki ilânlar, gri bina... Sanki bugün geçtim önünden...

- Faizleri düşürmüşler. Yıllardır emekli maaşımı bankalarla biriktirdim. Bu evin kirasını nasıl ödüyorum dersiniz? Çok faiz aldım bu paralardan...

- Eviniz burası mı?

- Şu sokağın adını... Bir çıkarsam...

- Yok, odalarda telefon falan yok. Arkadaşlar iyiler...

- Bu demir kapı benimkine çok benziyor...

- Bu caddenin ismini biliyor musunuz?

- On yıldır buradayım. Bir akşamüstü kızım arabasıyla getirip bıraktı. O gündür hep buradayım...

- Çöp kutusunun önünden geçerken, çantamın bir köşeciğine sıkışmış kalmış eski kâğıtlardan birini atmıştım...

- Kızım gelir ara sıra... Alır evine götürür beni. Cicili bicili doğum günleri kutlarız. Akşama arabasıyla kendi elleriyle yine buraya getirir.

- Şu kadıncağızın evini bulabilsek...

- Atkestaneleri ağacın dibini yine doldurmuşlar...

- Bu yıl kış epey soğuk geçti. Yaz da yaz değildi ya...

- Buradaki pembe boyalı, çiçekli balkonlu evi ben...
- Acaba ne yapsak, polise gitsek mi?..
- Gömleğimi geçen yılbaşı kızım armağan etti. Geniş kesimli, kollan bol. Bu sene modaymış.
- Durun bakayım, boyaları sökülmiş kapı tokmağını ben bir yerlerden...

Arkamda duran bahçe kapısına yüzümü döndürdüm, kapı tokmağına yakından bakmak için. İşte o anda gördüm, küçücük harflerle yazılmış iki sözcüğü. «YAŞLILAR EVİ» yazılıydı tokmağın altında.

İçeriye girdim, orada yetkili olduğunu sandığım genç adamı gördüm.

- Kapıda evini bulamayan çok yaşlı bir hanım var, acaba bize yardım edebilir miydiniz? dedim. Birlikte dışarıya çıktık.

- Genç adam kadını görür görmez;
- Bayan Emma yine mi odanızı şaşırdınız, dedi. Bana döndü:
- Bu ilk kez değil, her sokağa çıktığında yolunu şaşıyor, birileri elinden tutup getiriyor. Günün birinde caddeler arasında dolanırken arabaların altında kalıp ölecek diye korkuyorum. Yalnız başına sokaklara dökülmesine izin vermemeli artık...

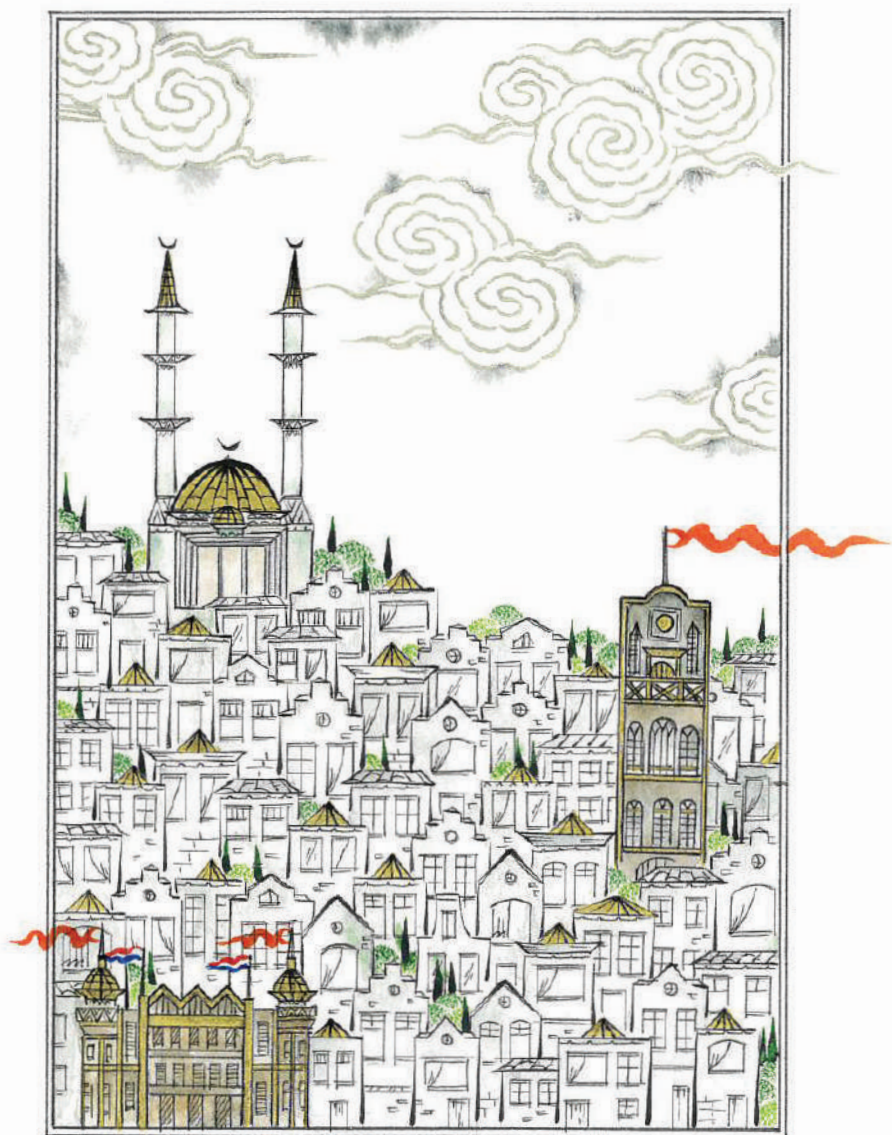
Koluna girdi, binaların, kilisenin, kaldırımın sahibini alçak tek katlı evlerden birine doğru götürdü.

Bugün sıradan, güneşli, serin bir gün. Yağmur da yağmayacak. Ne kışa benziyor, ne yaza. Ben dingin serinliği içime çekiyorum. Kestane ağacından, ayaklarımın dibine kuru bir yaprak düştü. Ve az sonra ben, yine, giyimli kuşamlı insanlar önünden bir konuk gibi geçeceğim; evime gideceğim.

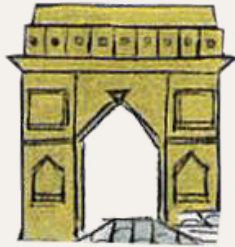
Olmuyor, olmuyor...

Bu kent benim değil.

Tanrım n'olur beni yüz yaşına eriştirme. Kireçleşmiş beynime yama mama tutmaz, ipler kopuverir, ben dilsiz kalırım. İşte o zaman, titreyen bacaklarımla, benim olmayan sokaklarda, caddelerde, meydanlarda, yamalı dilsiz, evimin yolunu bulamam. N'olur tanrım yapma! Beni, adını söylemeyi beceremediğim bu düzgün, çamursuz, tozsuz bulvarlarda yüz yaşına kadar bir konuk gibi dolandırma.

Rotterdam

RIZA HEKİM
UZAK YUVADA BAHAR
Kırk Yılda Bir Yaş Günü

KIRK YILDA BİR YAŞ GÜNÜ

Karşı duvardaki koca saat, 13.00'ü gösterdiği sırada, fabrikanın bütün kısımlarındaki ziller, yarış edercesine çalmaya başladılar. Yüzlerce işçi, hep bu anı beklemişlerdi. Makinenin ağzındaki parçaları da bitirenler, yerlerinden ayrılarak, lavaboların önlerinde kuyruk oldular.

Nihat, o gün, memleketteki hasta babasını merak ediyor, uzun zamandır haber alamadığı için üzülüyordu. Bütün gün süren gayretin, zil sesleriyle birdenbire kesilmesi üzerine o da, yerinden kalktı. Tam yedi senedir "Jungmann"" firmasında çalışıyordu. Firmaya önceleri temizlik işçisi olarak girmiş, memleketteki borcunu bir an evvel ödeyebilmek için, ötedeki esas işinin haricinde, burada akşamları temizlik yapmıştı. Daha sonra, dolgun ücret verilmesi sebebiyle, esas işini bırakarak, burada işbaşı yapmıştı. Aslına bakılırsa, umduğunu bulamamış ama kaşım gözüm derken, aradan bunca zaman geçmişti. Firmada, her milletten işçi vardı. Bu zaman zarfında, birçok Türk de girmiş, kimi işin ağırlığını, kimisi de ücretlerin azlığını bahane ederek ayrılmıştı. Fakat Nihat'ın yalnızlığını giderecek kadar vatandaşı, demirbaş eşya gibi her an bulunuyordu. Bunlar, ayrı ayrı kısımlarda çalışıyor, öğle molasında bir araya gelerek, memleketten, milletten sohbet ediyorlardı.

Yiyeceklerini alanlar, zilden sonra kahvaltı salonunda toplandılar. Kahvaltı saatlerinde kullanılmak üzere hazırlanan bu salon, toplumun kültüründen esinlenerek döşenmiş, lüks bir lokanta görünümündeydi. Temiz badanalı duvarları, Hristiyanlık geleneğinin klâsik tarzında dekore edilmişti. Meryem Ana" dan uçan meleklerle kadar renkli resimler ile İsa'nın çarmıha gerilişini temsil eden, kalas parçasına çakılı bir heykel ve kilise motifleri vardı. Hemen her gün değişen beyaz masa örtüleri, pencere önlerine dizilmiş vazolardan taştan çiçeklerle renklenince, pırıl pırıl parlıyorlardı.

Önce, aralarına peynir dilimleri konmuş, margarinli ekmek dilimleri yendi. Sefer taslarında yağı donmuş bezelye taneleri kaşıklandı. Termoslar açılarak, soğumaya yüz tutmuş çaylar içildi.

O gün nedense, sohbet memleketten milletten açılmamış işten güçten, evden okuldan konuşulmuştu.

Bir ara Seyit,

— Nihat Ağabey yaştan kaç oldu? dedi.

Nihat, açık kalpliydi.

— Hiç sorma arkadaş, yolun yarısını çoktan geçtik. Ömrümüz gurbet yollarında tü-kendi, diye karşılık verdi.

— Kırk var mı?

— Olmaz olur mu? Kismetse gelecek hafta kırk bir.

— Aklına bir şey gelmesin ya, çok yorgun görünüyorsun.

Nihat Pınar bir an Seyit'in gözlerine dalgın dalgın bakarak, içinden geldiği gibi derin bir "Off.." çekti.

— Bana bunun aksini söylesen, gönül almak için boşuna yorulmamamı tavsiye ederdim. En azından yağcılık yaptığın için, kulak aşmazdım bile, dedi.

Seyit, gurbet hayatının, insanı yıprattığını biliyordu. Kendisinin de bu yolda saçları erkenden ağarmaya başlamıştı. Bu ağırbaşlı arkadaşının derdini daha fazla deşmek istemedi. Fakat Nihat, aslını inkâr etmekten hoşlanmıyordu. Yine söze başladı:

"Bizim maceramız film hikâyesine döndü. Dile kolay, tam otuz iki yıl oldu çalışmaya başlayalı. Of' tan Zonguldak' a dokuz: yaşımda çarıkla geldim. Tam on beş yıl madenlerde kömürle uğraştım. Tabî başka işler de yaptım. Seneler sonra, Alman, diyarında karnımız doyar diye düştük yollara. Buraya geldiğimse ise, ayağında kara lâstik vardı. Eh şimdi de kravat taktık."

Kadir, umursamaz bir tavırla, başını yana çevirdi. Bu tür konuşmaları lüzumsuz buluyordu. Ona göre, insan bütün çektiklerini niçin sergilesindi. Kimse, memlekette açlıktan ölmemişti ya.. Kendisi yine, Türkiye' deki üstün hayat şartlarını,, işlerinin rahatlığını anlattı durdu.

Bir ara ortalıkta, kimin söylediği belli olmayan, "Yaş günü," lâfı dolaşmaya başladı. Bu fırsatı beklemiş gibi iştahlanan Kadir, Nihat'ın, haftaya böyle bir hazırlığı olup olmadığını sordu.

— Yaş günü mü? dedi Nihat, hayretle.

Kadir:

— Elbette yaş günü. Hem bunda şaşılacak ne var? Yapan sadece sen misin? Biz de, şöyle felekten bir gece çalmış oluruz...

Kadir' in şaka ettiğini düşünen Nihat, elini, erken ağarmış seyrek saçlarına doğru götürdü.

— Benim doğum tarihim rahmetli anam bile bilmezdi. Sonunda Nüfus memuru, "Öyleyse şu günü yazalım," diyerek, cüzdanı elime tutuşturdu. Aralık ayının ilk cuması da, köyüm yaşlı ebesi Binnaz Teyze'nin aklında kalanlar.

Kadir giderek alevleniyordu:

— O halde haftaya bunu kutlayalım.

Nihat, hâlâ umursamaz görünüyordu:

— Bu yaştan sonra bana gülerler. Üstelik işin aslını bile bilmiyoruz. Sonra, evde çocuklara ne derim?

Seyit ile Ömer, aynı anda konuştular:

— Sen masrafına karışma Nihat Ağabey. Mademki söz ortaya atıldı, senin için birkaç yüz Mark harcasak ne çıkar?

Nihat çaresizdi. Arkadaşlarının ciddî olduklarını görünce, daha açık konuşmaya başladı:

"Arkadaşlar, meseleyi maddiyata dökmeyin. Ben, bu işin masrafında değilim. Sadece böyle bir hareketi kendim için yadırgıyorum, hepsi bu. Üstelik bu zamana kadar yaş günü yapmadığım için, kendimde bir boşluk da hissetmedim. Eğer, mutlaka yemekte beraber olup, sohbet etmek istiyorsanız, yengeleri de alın ve yarın akşam buyurun. Oturalım, yârenlik edelim. Hem bugün yapmadığımız memleket sohbetlerini de yaparız," dedi.

Karşı taraftakiler ısrarlıydı. "Kırk yılda bir yaş gününü insan kendine çok mu görür? Zaten ömrümüz, evden işe, işten eve geçiyor. Hele masrafını da kendin çekmiyorsan, itiraz etmek de nenin nesi?" diyorlardı.

Nihat Pınar, olayı akşam evde karısına anlatınca kadın, içkiye şiddetle karşı çıktı. Yemek helâl olsun. Ama milleti toplayıp da ortalıkta soytarırlık etmeye ne lüzum var?" diyordu. "Hele cuma günü böyle bir şey düşman başına." diyerek, kabul etmeyeceğini bildirdi. O halde cumartesi akşamı gelmeliydiler.

Nihat, durumu arkadaşlarına anlattığı zaman, diğerlerinin makul bulmasına karşılık, Kadir itiraz etti:

"Bu cumartesi, nasıl olsa fabrikada iş yok. Cuma akşamı sizdeyiz," dedi.

Vakit, akşama yaklaşıyordu. Yumurta satıcısının arabasındaki hoparlörden duyulan horoz sesleri, karşı binaların duvarlarında yankılanmaya başladı. Çocuk parkında kayak kayan küçükler, dar virajın öte ucunda toplandılar. Kırçıllaşmış sakalından önce, yosun tutmuş gürgen kütüğüne benzeyen kolu, arabanın penceresinde görünen satıcı Alman, kamyonetin içine doğru uzanarak horoz arayan çocuklara hörelendi. "Biz burada yumurta satıyoruz, horoz değil." dedi. Çocuklar, düşen pantolonlarını tutarak, kamyonetin peşinden koşarken, Seyit ile Ömer, hanımları yanlarında, kısa aralıklarla geldiler. Arabalarının bagajından birer kasa bira ile kapının önünde görününce, ayıp olmasın diye kimse ses çıkarmadı.

Nesibe Kadın, Türkiye' den getirdiği ince bulgurla, güzel bir çiğ köfte yaptı. Bütün gün işe gitmemiş, çalışmakta olduğu firmadan izin alarak, tencereleri çeşit çeşit yemeklerle doldurmuştu. Çok geçmeden, Kadir de, dostu Helga ile görüldü. Daha arabadan iner inmez, etrafta bisiklete binen Türk çocuklarına seslendi:

"Gelin bakalım buraya keratalar." dedi. "Bu ne saltanat be? Bizler sizin gibiyken, delik pabucu zor bulur, donumuzu toplayamazdık. Ya sizler? Paşa çocukları gibi yaşıyor, bisikletin dalından aşağıya inmiyorsunuz. Tutun bakalım Kadir Amcanızın şu bira kasasının ucundan. Tekin, al sen de şu parayı, git otomattan bir paket sigara, çek. Tekin, Nihat'ın Almanya'da doğan son çocuğuydu. Yedisine yeni basmış, cin gibi akıllıydı. Dili dönmeye başladığından beri anaokuluna gidiyor, Almancayı Türkçeden daha iyi konuşuyordu. O yıl, Südstrasse'de yeni açılan Türk sınıfına başlamıştı. Bu seneye kadar doğru dürüst konuşmadığı Türkçeyi, yeni yeni söküyordu. Çocuklardan bir kısmı bira kasasını taşıırken, o da, sigara almaya koştu. Kadir ve Helha ise içeriye girdiler.

Her geleni elinde bir kasa bira ile gören Nesibe ve Nihat, hayretle birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı.

Nusstrassa'daki Türkler ve Almanlar, kapı kapıya komşu idiler. Ancak aralarındaki samimiyet, hiç bir zaman, kuru bir selâmlaşmadan ileriye gitmiyordu. Yabancıların çok gürültülü olduğundan şikâyetçiydi Almanlar. Hâlbuki bu hususta şampiyonluk İtalyan ve Yunanlılardaydı. Gece yarılarında bile, adamların evlerinde, düğün varmış gibi şamata duyuluyordu. Hele birkaç kadeh içmişlerse, etrafta oturanlar, çareyi polis çağırmakta buluyorlardı. Almanların çoğu bu durumu bildikleri halde, bütün yabancıları aynı gözle görmekten geri kalmıyorlardı. Fakat yabancılar arasında Türklerin başka bir yeri vardı. Toplumda yerleşmiş olan "Peşin Hüküm" iki tarafın birbirlerine yaklaşmasını zorlaştırıyordu. Kimsenin Alman'a, "Yabancılar uyacakсын" dediği yoktu. Ama o, "Bana uyun, mesele kalmasın," diye diyor, Türkler ile aralarında ki gelenek ve din farkını, "uyum" için engel olarak görüyordu. Türklerin arasında öylesi vardı ki, Almanya'da senelerdir bir Almanın evine girmemişti. Yine öylesi vardı ki, evinin kapısı bir Alman tarafından aralanmamıştı.

Gecenin tek kadın misafiri, Kadir'in dostu Helga idi. Kendinden on yaş daha büyük olan bu kadınla, Kadir, yıllardır beraber yaşıyor, ona sorarsanız parasını yiyordu. En az ellisinde gösteren kadın, bir kaç defa evlenip ayrılmış, çeşitli yabancılarla arkadaşlık etmişti. Kadir'le beraber olduğu zaman zarfında bir defa da Türkiye'ye gitmiş, insanlarına, denizine, güneşine ve yemeklerine hayran olmuştu.

"Bir de caddeler temizlense ve aşçı ile garsonların ağzında sigara olmasa, değme keyfine." diyordu.

Gelenler, ondan bundan sohbet ederken, bir yandan da masa hazırlanıyordu. Kadir ile Helga, içmeye evde başladıkları için kesintisiz devam ediyorlardı. Kendi aralarında sohbet eden diğerleri, onların yaygarasına önce pek kulak asmadılar. Bir ara kadın,

bozuk Türkçesiyle, "Oyun var Nihat, plâk yok." dedi. Nihat'ın karısı Nesibe, plâk koymakta olan kocasına sinirli sinirli baktı. Etraftan fark edilmesin diye bozuntuya vermedi. Görüşüne göre kadın, bu derece serbest olursa edepsiz demekti. Plâkta başlayan kıvrak zeybek havasına uyan Helga, hem kahkahayı basıyor, hem de oynuyordu. Bir anda herkesin dikkati onlara çevrildi. Çocuklar da toplanarak alkış tuttular. Kadir ile dostu, oynadıkça terliyor, terledikçe de coşuyorlardı. Plâk değiştirmeyi bahane eden Nihat, yemek zamanı geldiği için müziğe son verdi. Öteki kadınların yardımıyla masa hazırlandı. Herkes, istediği yere oturdu. Bir yandan yemek yeniyor, öte yandan da kulağa hafiften kadeh sesleri geliyordu. Kadir'in dostundan başka, kadınlardan içen yoktu. Bir zaman sonra Ömer'in karısı Sürmeli, böyle bir masada daha fazla oturmaya tahammül edemeyeceğini söyleyerek geri çekildi. Diğer kadınlar da aynı görüşteydiler. Onlar, bir yanda sohbete devam ederken, erkekler masada kaldılar.

— Benim kocam mı? Ağzına koymaz, dedi Sürmeli.

Nesibe araya girdi:

— Erkektir yapaar bacım. Benim adam, kırkıktan sonra hovardalığa özendi de az kalsın başımız derde giriyordu.

— Tövbeler olsun. Erkek erkekliğini bilmeli. Benim sözümünden dışarı çıkacak herife koca gözüyle bile bakmam.

Herkes biliyordu Sürmeli'nin, kocasının karşısında aslan kesildiğini. Hatta duyduklarına göre, Ömer bütün kazancını Feniğine kadar karısına teslim ederek, cep harçlığını bile zor alıyordu. Vaktinde işe, zamanında eve. Gecikme kimin haddine. Bir defasında fazla mesai yüzünden iki saat geciken adamın suçu olmadığını ispatlayınca kadar akla karayı seçmişti. Şimdi ise, masada bulunuyor, içerek değil ama yiyerek eğlenceye iştirak ediyordu.

— Baksana benim adama, dedi Nesibe. Daha biraz evvel geceyi meyva suyu ile geçireceğini söylüyordu. Şimdi o da akıntıya kürek çekmeye başladı.

Sürmeli önce Ömer'e baktı. Sonra da kolunda, sopaya dizilmiş gevrek simitler gibi görünen bileziklerini düzeltti. Belli ki gururluydu:

— Herif dediğinin gözü şunda bunda olmaz. Karısı ne derse işin aslı odur. Hem kadın kocasına kötülük öğütleyecek değil ya. Bu tutumum ve idarem yüzünden, İstanbul'un göbeğinde, tam üç daire sahibi olduk. Ama kocam, el kocaları gibi sözümünden çıksaydı, kim bilir sonumuz ne olurdu? Dedim ya, zaten öyle adamın yüzüne bile bakmazdım.

Nesibe de çok güvenirdi Nihat'a. Ama daha geçen sene, iyi niyetle yardım ettiği altmışlık zengin bir Alman kadından kocasını zor kurtarmıştı.

Tekrar Sürmeli'ye döndü:

— Sen kocanın uysallığına mı, yoksa kendi bileğinin kuvvetine mi güveniyorsun? dedi.

Sürmeli' de taviz verecek göz yoktu:

— Kadında önce, çene kuvvetli olmalı. Onun için kontrolü hiç elinden bırakmaya gelmez. Duysam ki, kocam içkiyi ağzına koydu, yahut bir "sarıbaş'a" yan baktı. Hayır hayır. Birden kötü oluyorum doğrusu.

Kadınlarda sohbet, masada da eğlence devam ederken, vakit hayli ilerlemişti. Gece boyunca, Helga'nın gözü, Ömer'deydi. Ne biçim dünyaydı bu? Kadın içer de erkek içmez mi? Adamın karısının, tepki göstereceğini fark etmiyordu bile. Bir ara Kadir, kadının kulağına eğildi. Ömer'e ve Sürmeli'ye bakarak, bir şeyler fısıldadı. Kadının Ömer'e sert davrandığını duyan Helga, Ömer'e içmesi için alttan alttan işaret etmeye başladı.

Duvarlardan kahkaha sesleri duyulduğu sırada Sürmeli, küçük oğlunu uyutmak için yan odaya girdi. Gürültüden, çocuğu uyutmak uzun süre mümkün olmadı. Daha sonra çocuk uyudu, bu arada kendisi de dalmış, masadan gelen seslerle uyanmıştı. Geriye döndüğünde gözlerine inanamadı. Helga, Ömer'in dizine yaslanmış, viski kadehini adamın dudağına dayamıştı. Manzarayı gören kadın, bir an donakaldı. Başı döndü, gözleri buğulandı. Kapıya tutundu. Kimse onu görmüyordu bile.

"Eyvah anam.' dedi ve olduğu yere yığılıp kaldı.

Ömer, çoktan anlamıştı baltayı taşa vurduğunu. "Tuhh be. Hay kör olası şeytan, gör-dün mü ettiğini?" diyerek karısına koştu. Ne diyeceğini bilemiyordu. Ortalık karışmış-tı. Seslenmeye başladı. Öteki kadınlar kolonya getirdiler. Helga da, Ömer'den artan viskiyi baygın kadının yüzüne serpti. Ömer üzgündü. Bu suç, insanı ipe götürmezdi ama karısından çekecekleri ömür boyu sürebilirdi. Kadın hâlâ baygındı. Ama onun bu şekilde görünmesine pek inanmamak gerekti.

Kadir:

"Boş ver be Ömer," dedi. "Ben birisini Türkiye'de bıraktım da ne oldu? Sen daha gençsin. Bir tane de sana bulur, bacanak oluruz."

Ortalıkta telâş sürerken, Sürmeli yavaş yavaş kendine geldi. Sakinleşmesi için kendisini öteki odaya götürdüler. Kocasının yüzünü görmek istemiyordu. Bu yüzden onu, yanma kabul etmedi. Kısa zaman sonra, her şey yeniden normale dönmüş gibiydi. Plâk çaldı, teyp söyledi. Türkiye'deki eşten, dosttan sohbetler edildi. Yeni çıkan gümrük kanunlarındaki değişiklikler konuşuldu. Ömer, söze pek katılmıyor, belli etmese de kara kara düşünüyordu.

Bütün bunlar olup biterken zaman, zannedildiğinden daha çabuk geçmişti. Masadaki-ler fark etmese de, kadınlarla çocuklar, uyku saatinin geçtiğini biliyorlardı. Çocukla-rın bazıları, köşelere büzülmüş, oracıkta uyuyup kalmışlardı. Ortalıkta Helga olmasa, kadınlar da çoktan çekileceklerdi.

"Ama bu kadının ne yapacağı hiç belli olmaz. Onun işine şeytanın bile aklı ermiyor." diyordu, Seyit'in karısı Hediye. Bu yüzden hepsi de, kuzuyu kurttan korumak için adeta nöbet tutuyorlardı.

Sürmeli'nin gururu iyice kırılmıştı. Hem de sıcaklığı sığınağına. "Ulan Ömer, bana bu kansızlık yapılır mı?" diyordu dişlerini sıkarak, saltanatı bir anda yıkılmış, artık güvendiği dağlara karlar yağmıştı. Olanları, rüyasında görse aklını oynatır, tımarhanelere düşerdi. Ama ne etsin, Almanya'ydı bunun burası. Nelerinin kapısına kara kilidi takmış, nicelerinin pişmiş aşma soğuk sular katmıştı. Bir kenara oturarak, bundan sonra hocasına karşı takınacağı tavrı düşünmeye başladı.

Erkekler, içkinin tesiriyle pek fark etmese de, gecenin tadı kaçmıştı. Bu durum, vakit ilerledikçe daha iyi anlaşılmalıya başladı. Gece yarısının geçtiği saatlerde, gitmek için hazırlıklar başladı. Ömer, sabahın orada olmasını çok isterdi. Biliyordu başına gelecekleri. Ne demeliydi ki, hakkında af çıksın. Biraz evvel komşu Alman gelip, yaş günü yapılacağı akşamdan kendilerine bildirilmiş olmasına rağmen, bağırıp çağırarak, "Sizi uyutmak için eczaneye uyku hapı mı ısmarlayalım?" demişti. Herkes ayağa kalktığı halde Helga, hâlâ oturuyordu. Yeni açılmış şişelerin henüz bitmediğini söyledi. Kadir, kadını kolundan tuttu. Zorla ayağa kaldırdı. Kendisi de sarhoştı. Kısa bir vedalaşmadan sonra, Nihat'ın "kırk birinci" doğum günü yeniden tebrik edildi. Az sonra hepsi, arabalarıyla evlerine hareket ettiler.

Sebebi kendilerince de bilinmediği halde, içkinin su gibi tüketildiği Avrupa'da, her milletin kendine has alışkanlıkları vardır.

Fransızlar, kırmızı şarabı, sabah kahvaltısında bile içerler. Britanya adalarında viski, Almanya'da ise bira daima başköşededir. Ancak hepsi de öteki içkileri yerine ve zamanına göre ihmal etmezler. Meselâ aşırı alkollü içkiler soğuk kış günlerinde öne geçer. Ancak içkili bir Alman'ın kepezeli çıkarak sağa sola saldırdığı yok denecek kadar azdır. İçen, etrafa değil, kendisine kulak verir. Bu da onu sükûnete götürür.

Üç otomobilin, Nihat Pınar'ın oturduğu şehrin dış kesimindeki eski kara taş binanın önünden hareketi çok olmamıştı. İki sigara içimi kadar zaman sonra, üçünün de evlerine varmış olmaları gerekirdi. Seyit'in evi biraz daha uzaktaydı. Vaktin geç olduğunu söyleyen karışma, "Ne olacak canım caddeler bomboş, zaten ne kadarcık yol? demişti. Daha şehre yeni girmiş caddelerin tenhâlığından faydalanarak azıcık hız yapmıştı. Tam şehirden çıkacağı sırada karşısına işaret veren birisi dikildi.

— Eyvah polis, dedi karısı.

— Ne yapalım polisse, soygundan dönmüyoruz ya.

Ani bir fren yaparak durdu. Memur, elindeki "STOP" âletini koltuğunun altına sıkıştırdı. Arabaya yaklaşarak,

— İyi akşamlar, dedi.

— İyi akşamlar memur bey.

— Aceleniz nedir böyle?

— Şey, eve gidiyoruz, biraz geç oldu da.

— Ehliyetiniz lütfen.

Hediye korkudan titriyordu.

Seyit, soğukkanlılığını bozmadan ehliyeti verdi. Memur, önce isimle resme, sonra da eğilerek Seyit" in yüzüne baktı.

— Yorgun gibi görüyorum sizi, dedi.

— Evet, memur bey, bu saatte insan öyle görünür.

— Elbet elbet ama nereden geldiğinizi öğrenebilir miyim?

— Şey. Bir arkadaşı ziyaret ettik.

— Geceniz nasıl geçti?

— Bilmem ki ne diyeyim memur bey? dedi, Seyit. Memleketten, milletten konuştuk.

Memur şüpheliydi:

— Yeme içme?

— Haa, arkadaş yaş günü gibi bir şey yaptı. Canım işte öyle basit bir eğlence.

— Yemeği orada yediniz değil mi?

— Evet ama.

Polis lâfı daha fazla uzatmadı:

"Açık konuş arkadaş, alkol var mı?" dedi.

Hediye korkudan titriyordu. Memur, kadına sakin olmasını söyledi. Bu sırada Seyit, şaşkınlıkla, karısına,

"Alkol var mı?" dedi.

Memur, cevap beklemeden saymaya başladı: "Önce, çok hızlı gidiyorsunuz. Şehir içi azamî 50 km'dir. Ondan sonra, kırmızı lâmbadan geçtiniz ve ayrıca sizi içkili görüyorum," dedi.

— Bakın efendim, maksadım sizi yalancı çıkarmak değil. Caddeler boş diye biraz hız yaptım. Kırmızı lâmbada geçtiysem cezama razıyım. Kaç Mark'sa hemen öderim. Ama içkili zannetmenize gelince, zararlı bir durum yok, diye karşılık verdi.

Polis, Seyit' i dinlemiyordu bile. Elindeki kutudan, üstünde dereceleri bulunan bir çeşit balon çıkardı.

Hediye, heyecanla,

“Şimdi gördün mü bize ettiklerini Seyit?” diyordu.

Artık Seyit in de dili dolaşmaya başlamıştı. Balonu kendisine uzatmakta olan memura, yalvarır gibi, “Bakın bey, dün birkaç kadeh içmiştim. Sakın o bir aksilik yapmayın.” dedi.

Adam, kendinden emindi:

“Hayır hayır, bu alet hiç bir zaman yanlışlık yapmadı”, diyerek balonu verdi.

Seyit, balonu güçlkle şişirdi. Memur, patlatmaması için ikaz ederek, yeterli nefesi görünce geri aldı. Derecelenmiş kısımlarını okuyabilmek için, elindeki cep fenerini, balonun üstüne tuttu. Bir müddet başını salladıktan sonra,

“Şöyle bir kenarda durun bakalım,” dedi. Kendisi de Seyit'in arabasını, caddenin kenarında emin bir yere çekti. Belli ki kurtuluş yoktu Seyit için. Hediye çoktan tepinmeye başlamıştı: “Mademki içmek yasak, kapatsınlar içki fabrikalarını. Adamlar içki satmak için neredeyse şişeleri gözümüze sokacaklar.” diyordu.

Yılsonuna doğru artan içki satışlarıyla, gözünü dört açmaya başlayan polisin nefesi, her an şoförlerin ensesinde gibidir. Motorize edilmiş kontrol ekipleri, günün her saatinde trafikte, kanunsuz kuş bile uçurmazlar. Bu hususta hedef aşikâr, yol bellidir; insanı ve eşyayı koruma hassasiyeti. Bu yüzden kontroller titizlikle yürütülür. Komşumuzun köpeği, arka bacağını kaldırarak, arabanızın lâstığını ıslatsa, kanun sizden yanadır. İdrarda asit vardır. Janta ve lâstiğe leke yapar. Temizleme masrafı da eklenince, bir hayli parayı komşunuz adresinize postalamaya mecburdur.

Polis, Seyit'i, Hediye'yi ve çocukları kendi arabasına alarak, bilinmeyen bir yöne doğru hareket etti. Eğer caddeler boş olmasa, ne demezdi gören Almanlar. Renklerinden belliydi yabancı oldukları. “Ya kaçak çalışırken, yakalandılar, yahut, çocuklarının saç başı dağınık olduğuna göre, onları döverken polis baskın yapmıştır.”

Polisin otomobili, hayli karışık caddelerden geçtikten sonra, eni boyundan daha büyük bir binanın önünde durdu. Etrafta lâmbalar yanıyordu. Her taraf sessizlik içindeydi. Adam, Seyit'e inmesini, karısına da çocuklarla beraber arabada beklemesini söyledi. Kocasının götürüldüğünü gören Hediye, polisin önünü kesti. Yıllar olmuştu Almanya'ya geleli. Ama Almancayı bir türlü konuşamıyordu.

Türkçe, “Yapma bey.” diyerek adamın eline sarıldı. Titriyor ve bütün vücudu, ateşe düşmüş gibi yanıyordu. “Ya başına bir hal gelirse, çoluk çocuk bu yaban ellerde ne ederiz.” diyordu.

Polis, kadının çırpınmasından, bir şeyler anlatmak istediğini fark etmişti.

Seyit'e dönerek:

— Karın benden ne istiyor? dedi.

— Beni götürdüğünüz için korkuyor.

Adam hayıflanmaya başladı:

"Söyle şuna korkmasın. Hastanede işimiz çok sürmez," dedi.

Kan tahlili yapan hastane görevlisinin uykusuz gözleri birdenbire açıldı. Adam hayretini gizlemiyordu. Bu durumlarda hiç konuşmama prensibini ilk defa bozdu.

Seyit'e dönerek,

"Bu kadar alkolle insan zor yürür. Sen nasıl araba kullandın? Kendini düşünmüyorsan çocuklarını düşün." dedi.

Seyit'in başı öndeydi. Raporu alan polis, vakit kaybetmek istemedi. Tekrar arabaya binerek, hareket ettiler.

Karakola vardıklarında, Seyit, bir de ne görsün, Kadir, başını masaya dayamış uyukluyor, Ömer de, oradaki memurun sorularını cevaplandırıyordu. Bir anda gözlerine inanamadı. "Kadir, Ömer." dedi hayretle, Ömer de, şaşırmıştı:

"Ne oldu Seyit, sen de mi?" diye karşılık verdi.

"Sormayın başımıza gelenleri. Ne sihirli torbaymış meret. İçkinin cinsini ve miktarını bile gösteriyor."

Memur, gürültüyü kesmelerini söyledi. Kadir, başını kaldırdı. Seyit'i karşısında görünce, sallanarak doğruldu. Başladı ağızyla çalıp, "Harmandalı" oynamaya. Polisler, birbirlerinin yüzüne baktılar. Birisi hırsıyla yerinden kalkarken, öteki itiraz etti:

"Bozma keyfini Karl. Anlaşılan eğlenceleri yarıda kalmış." dedi.

Kadir, bir müddet ortada döndükten sonra tabureye oturdu. Bu sırada nöbetçi polis, yerinden kalktı. Anlaşılmasında güçlük çekilmesin diye, yavaş yavaş konuşmaya başladı. İçkili araba kullanmanın, yalnız kendi can ve mal güvenliğini tehlikeye sokmadığını, başkaları için de aynı tehlikeyi yarattığını söyledi. Alman kanunlarının bu konuda çok sert ve titiz olduğunu anlattı.

Ömer;

— Fakat memur bey, ben çok az. Tam ağzıma alacakken karım... demeye kalmadan, adam sesini yükseltti:

— Bekle. Sözüm daha bitmedi, dedi. Ehliyetsiz araba kullanmak da kanunlarımıza göre suç sayılır. Bu yüzden senin suçun daha da artıyor.

Ömer'in kafası karmakarışık. Ehliyeti hep, ceketinin iç cebinde dururdu. Polisi görünce, sanki yer yarılmış yere girmişti. Aramadık yer bırakmadı. Ceketinin astar içlerinden, arabanın torpido gözüne, paspasın altlarından, koltuk aralarına kadar her yeri aramıştı. Bulamayınca, kendisini sabırla beklemekte olan memura döndü.

"Bulamıyorum. Evde unuttum herhalde..." dedi. Adam, bunu da anlayışla karşıladı. Birlikte eve gittiler Ömer, evin altını üstüne getirdi. Fakat bir türlü bulamıyordu. Memur, evde kalmasını söylediye de, Sürmeli, kocasını yalnız bırakmadı. Karakolda durmadan konuştuğu için, onu arka odaya almışlardı.

Bir müddet sonra polis, kararı bildirdi: İçkili araba kullanmaktan dolayı Kadir, Gül ve Seyit Narlı'nın ehliyetleri alıkonacak ve kendileri mahkemeye sevk edilecek. Ömer Saka'nın durumu ise, daha değişti. İçkili görüldüğü halde kanındaki yüzdesi fazla değildi. Ancak ehliyetsiz araba kullanıyor, "Ehliyetim var," diyerek görevli memura yalan beyanda bulunuyordu. O da ötekilerle beraber yargılanmak üzere mahkemeye verilecekti.

Bu kararı duyan hepsinin gözünde, renkler toz duman oldu. Ya hapse atılır, yurt dışı edilirse halleri ne olacaktı? Umutları bir anda mum ışığı gibi söndü. Kadir, olanlara pek aldırmıyordu ama Helga'ya çok içerlemişti. Polisin, onu götürceğini duyan kadın, karşıdaki kulübeden telefon ederek bir taksi çağırması, "Çok yorgunum. İstirahat etmem lâzım," diyerek eve gitmişti.

"Anlaşılan karılarınız burada sizi bekliyorlar," dedi memur.

Öteki, arkadaşı Kadir'i işaret etti:

— Şununki eve gitti.

Kadir, dirsekleri masaya dayalı, oturmakta olduğu yerden memura sinirli sinirli baktı. Hele sarhoş kafa ile eline bir geçirse canına okurdu Helga'nın. Hem de onun yüzünden memleketteki günahsız karısına ıslak bir sünger çekmişti. Alacağın olsun senin... kadın." diyordu kendi kendine.

Yerinde oturan memur, yanındaki arkadaşına, dışarıdaki kadınları içeri çağırmasını söyledi. Sürmeli ile Hediye, birbirlerine sarılmışlardı. Dilleri döndüğünce polise yalvardılar.

Memur, bir yandan masadaki telefonun ahizesini kaldırırken diğer taraftan konuşmaya başladı.

— Şimdi taksiye telefon ediyorum. Kadir ile Seyit eve gidecekler ve mahkemeden gelecek ihbarnameyi bekleyecekler. Bir kaç güne kadar ellerine geçer.

Dünya Kadir'in umurunda değildi. Seyit'le karısı bir anda yeniden doğmuş gibi sevindiler.

Memur devam etti:

— Ömer adındaki arkadaşınızın durumu oldukça farklı. Yok olan bir şeye "var" denir mi? Tabîî ki, hayır. Ama bu adam "var" diyor. Belki de sarhoşluk numarasına getirerek, bizi atlatmaya kalkacak. Yani onu buraya getirmekle biz suçluyuz da, onun hiç kabahati yokmuş gibi gösteriyor kendini. Buna rağmen, onun söylediklerini kaldırıp atmıyoruz. Ancak, durum tespiti yapmak üzere, kendisini burada alıkoyacağız. Zaten sabaha ne kaldı? dedi.

Sürmeli tepiniyordu. Hırsla kocasına döndü:

"Yat şimdi bakalım karakol köşelerinde. Akşam, o şıllığın elindeki kadehe ağzının suları akıyordu. İşte senin gibilerin sonu böyle olur." dedi.

Fakat gözü yine de kocasından ayrılmıyordu. Kadının pek hayır dua etmediğini anlayan memur, ortalığı iyice bulandırmaktan endişeleniyordu. Kadına döndü. Bizzat kendisinin suçlu olmadığını, kocasının ise hakkında kanuni işlem yapıldıktan sonra serbest bırakılacağını söyledi. "Bütün bunlara rağmen, olayın tartışmasını evde, sakın kafayla yapmanız çok daha yararlı olur." dedi. Bu sırada taksi de gelmişti.

O gece Seyit'le hanımı, Sürmeli'yi eve göndermediler. Hemen hemen hiç biri uyumamış, kadının gözüne ise hiç uyku girmemişti. Sabahın alaca karanlığında yine karakolun kapısına geldi. Kocasının Türkiye'den bile ehliyeti olduğunu söyleyerek, "Benim adam, bunca yıllık şofördür." dedi.

Yetkili trafik dairesine kayıtları sormak istediğini söyleyen memur, ertesi günün pazar olduğunu hatırlayamamış. Neden sonra durumu fark etti ama, iş işten geçmişti. Ömer'i serbest bıraksa, kendisi suçlu duruma düşecekti. O gün de daireler kapalıydı. O halde Ömer'in, daha bir gün, bir gece tutuklu kalması gerekiyordu.

Ömer, acil tutuklular için hazırlanmış karakol odasında hiç oturmamış, kül tabağını tepesine kadar sigara izmaritiyle doldurmuştu. Gözle görülür bir gelişme olmadığını gören polis, kadının yalvarmalarına kulak asmadı. "Eğer trafik dairesinden ehliyeti olduğunu söylerlerse, mesele kolay. Ama bunun için beklemekten başka çaremiz yok." dedi.

Pazar günleri Nihat, Pınar'ın evinde, banyo ve temizlik yapıldı. Nesibe kadın, sırf bu banyo telâşi yüzünden, pazarın gelmesini istemiyor, kocasına durmadan sitem ediyordu.

"Kap kacakta su ısıtarak, leğen içlerinde su dökünmekten bıktık usandık. Çıkamadık banyolu, kaloriferli bir eve." diyordu.

Kocası da farkındaydı zorlukların. Ama karısının bahsettiği evlerin kirası, bir kişinin aylık kazancını yutacak kadar yüksekti. Üstelik Almanlar, iyi evlerini Türklere vermiyorlardı. Bu yüzden, "Sabret az kaldı." diyordu karısına. "Bize üç misli pahalıya

mâl oldu ama, ne kaldı şunun şurasında, Zonguldak’a varınca kendi evimizde rahat ederiz."

Nesibe kadın, öğleye doğru söylene söylene çocukları yıkadı. Akşamdan kalan masayı ve etrafı topladı. Yatak odasının camlarını açtı. Geçen sefer ucuz yollusundan aldıkları örtüyü karyolanın üstüne örttü. Paspasla, bir kova ilaçlı su alarak odaya girdi. Bir güzel ovdu her yanı. Çoktandır karyolanın altını temizlememişti. Yere yatarak ileri doğru iyice uzandı. Paspas takılı sopayı oraya buraya gezdirirken, ucuna bir şeylerin takıldığını hissetti. Karanlıkta, beri gelen şeyin defter olduğu anlaşılıyordu.

— Tekin, Ayşe, biriniz buraya gelin, diye seslendi.

Çocuklar ikisi birden odaya koştular.

Kadın öfkeli öfkeli konuşuyordu:

— Bu nedir? Yarın defterinizi, kaleminizi bulamaz, yenisini almak için para istersiniz.

Çocuklar şaşkın şaşkın karyolanın altına bakıyorlardı. Kadın ıkına sıkıla geri çıktı. Çocuklara dönerek:

— Artık on bir yaşındasın Ayşe. Kocaman kız oldun. Eğer bu senin suçun değilse mutlaka Tekin’indir. Ona da sen dikkat edeceksin, dedi.

Ayşe, annesinin elindeki şeyin defter olmadığını anlamıştı. Onun müsaadesini beklemeden yavaşça elinden çekti.

— Anne bu defter değil.

Yere eğilmekte olan kadın,

— Ya nedir? diyerek, tekrar doğruldu.

— Baksana, içinde Ömer Amcamın resmi var.

— Neee, Ömer Amcan ne arıyormuş bizim karyolanın altında?

— Anne, babaminkine benziyor. Ehliyet bu. Bak burada Almanca "Pührerschein" yazıyor.

Bu sesleri duyan Nihat, merakla odaya girdi. Kesik kesik başı ağrıyordu.

— Ne oldu, gene ne bağırıp duruyorsunuz? dedi.

— Baba, Ömer Amcamın ehliyetini bulduk. Burada, yatağın altında.

— Hayırdır inşallah, dedi adam. Kim koymuş onu oraya?

Neden sonra anladı Nesibe, dün akşam telâşla, misafirlerin ceketlerini karyolanın üstüne koymuştu. Giderken de içeride çocuklar uyuyor diye lâmbayı yakmamıştı. Pek etrafa bakmadan örtüyü üstünkörü toplayarak yatmışlardı.

Babası Ayşe'ye,

— Hadi kızım, yanma Tekin'i de al ve onu Ömer Amcanlara götür. Herhalde kalkmışlardır, dedi.

Tekin sevinçle yerinden fırladı. Bozuk Türkçesiyle, "Ömer oyuncak Amca bana verir." diyerek koştu.

Çok geçmeden iki kardeş geri geldiler.

— Ne oldu kızım verdin mi?

— Evde yoklar baba.

"Allah Allah" dedi Nihat. "Amma da gezer şu bizim oğlan. Ne zaman yatıp, ne zaman kalktılar belli değil. Sürmeli, akşamki sinirle ultimatomu verdiyse, erkenden kalkıp onu gezmeye götürmüştür."

Tekrar çocuğa döndü:

Peki, arabaları yok muydu kapının önünde?

— Yoktu baba.

— Dedim ya, gezme işi bu. Erkenden çıktılar. Ehliyetsiz gene polise rastlamasalar bari.

Nesibe sitemle konuştu:

— Hadi herif hadi. El karısını canla başla dinliyor. Sarhoş olup da, senin gibi gün ortasına kadar uyuşa daha mı iyi olurdu? Akşamki halini bir gör şeydin. Meğer sen ne fırsat düşünüymüşsün. Eline geçince gözün dünyayı görmedi.

— Bırak be Nesibe, dedi Nihat. Kırk yılda bir yaş günü. Onu da çok mu görüyorsun?

O gün, akşamüstüne doğru, iyice meraklanan Nihat, arabasına atladı, Ömer'e bakmak üzere yola çıktı. Ehliyeti de yanma almıştı. "Bu saatlerde insan gezmekten dönmez ya, içim rahat etmedi," diyordu kendi kendine. Niyeti, hem biraz şakalaşmak, hem de Sürmeli'ye boşuna telâşlandığını söylemekti. Oturdukları eve vardığında o da, kimseyi bulamadı. Hatta bir müddet arabanın içinde oturarak "Belki gelirler" diye bekledi.

Merak içinde eve geldiğinde karısına, "İçimde bir sıkıntı var ya inşallah hayırdır." diyordu.

Nesibe:

— Eee adam, insan kırkıktan sonra huy değiştirmeye başlarsa her şeyi böyle çatal çomak görür, dedi.

Ertesi gün, işe erkenden giden Nihat, doğruca Ömer'in çalıştığı kısma vardı. Niyeti hem ehliyetini vermek, hem de dün kendisini aradığını söylemekti. Ömer'in yanın-

da çalışan arkadaşları, "Neredeyse gelir," diyerek adamı beklettiler. Vakit ilerliyordu. Gözü yolda kalan Nihat, oradakilere haber bırakarak, "Beni mutlaka görsün." dedi ve işbaşı yapmaya gitti. Nihat, makinaların arasında gözden kaybolurken, arkadaşları, Ömer'in bu saatte çoktan gelmesi gerektiğini konuşuyorlardı. Beri tarafta Nihat düşünceliydi. Arkadaşının başına bir şey gelmiş olmasından korka korka çalışıyordu. Bir ara kendi kendini teselli etmenin yolunu buldu. Bu iş mutlaka Sürmeli'nin işiydi. Çünkü kadın, mülayim tipli adama şiddetle hükmediyordu. Ömer defalarca isyan bayrağını çekmiş, fakat her seferinde yenilgiye uğrayarak, bayrağı yere indirmişti. Belli ki, akşamki olay, kadının gururunu iyice kırmıştı. Bu yüzden arabaya binerlerken bile adamın yüzüne bakmıyordu. Bu saatte işe gelmediğine göre, "Mutlaka Sürmeli sürgüne gönderdi zavallıyı." diyordu kendi kendine.

O gün dışarıda, sağnak halinde yağmur vardı. Şiddetli kış rüzgârları esiyor, yere iyice yaklaşmış bulutlardan kopan yağmur taneleri, havada, toz duman oluyordu. Firmada, herkesin işi akorttu. Yani işe göre ücret. Makinenin ağzına malı yetiştirmek için insanın eli, o seri aletlerden daha hızlı olmalıydı. Ağzına bir akide şekeri atmak, yahut bir bardak meyva suyu içmek için bile makineyi durdurmak gerekti. Bütün bunlar, işleri aksattığına göre, kimse yerinden ayrılmak istemiyordu. Yaptığı işe göre ücret alma prensibi yüzünden Nihat, bir kaçamak yaparak Ömer'in gelip gelmediğine bir türlü bakamadı. Zaten iş saatlerinde dolaşıldığını ustalar görse, artık ayıkla pirincin taşını. Ortalıkta son zamanlarda duyulmaya başlayan dedikodular, adamların yüzünden belliydi. "Bazı kısımlara yeni robotlar geleceği için işçi sayısında azaltma yapılacaktı." Nihat bütün bunları düşünerek çalışırken vakit öyleye yaklaşmıştı. Bir ara, dolan kasa geri çekerek, yenisini almak için yerinden kalktı. Dolu olanı, var gücüyle geri itince ötekine çarptı. Bu sırada beli ağrıyordu, birdenbire doğruldu. Bir de ne görsün, Ömer karşısında dikilmiyor mu? Renksiz, yorgun ve sınırlı ıslaktı. Nihat gözlerine inanmadı.

— Bu halin ne Ömer?

— Sorma başıma gelenleri Nihat ağabey!

— Hayrola ne oldu? (O anda aklıma Sürmeli geldi) Yoksa Sürmeli çok mu kızmış? dedi.

Ömer bitkindi:

— Seyit" le Kadir bir şey söylemediler mi?

— Onları daha görmedim ki.

— O gece sizden ayrıldıktan sonra, polislerle karşılaştık. Adamlar, yolları kesmişler, fakat bana "Dur" işareti vermediler. Biraz gittikten sonra, birisi, arkamdan motosikletle yetişti. İşaret verdiği halde neden durmadığımı söyleyerek, bağırıp çağırdı. İçkili olduğumdan şüphelenerek, ehliyetime bakmak istedi. Aramadık yer bırakmadık. Yer

yarıldı yere girdi meret. İki gündür çektiğimi kilsen, anamdan emdiğim süt burnumdan geldi.

Nihat hayretler içindeydi.

— Nee, iki gündür mü? dedi.

— Hep o uğursuz, münafık Helga'nın yüzünden oldu. Benim neyime lâzımdı kadın elinden kadeh kaldırmak. Arabaya girer girmez bizimki, açtı ağzını, yumdu gözünü. O telâşla polisin verdiği işareti fark etmemişim. Eğer görmüş olsaydım, belki adamlar, bu derece katı davranmazlardı.

Nihat, son derece üzgündü. Ehliyeti cebinden çıkardı. Onun bu hareketini gören Ömer'in gözleri irileşmişti:

— Ne o Nihat Ağabey? dedi.

— Senin ehliyetin işte.

— Nerede buldun onu?

Nihat, her şeyi anlattı. Kendisini defalarca aradıklarını söyledi. Ömer, ehliyeti aldı. Islak avucunun içinde, tuttuğu şekilde var gücüyle sıktı. "Ulan adı kâğıt parçası, şu kadicık canın var, yine de yokluğun başıma iş açtı. Şimdi gidip seni, masalarının üstüne "pat" diye çarpayım da görsünler." dedi sevinçle.

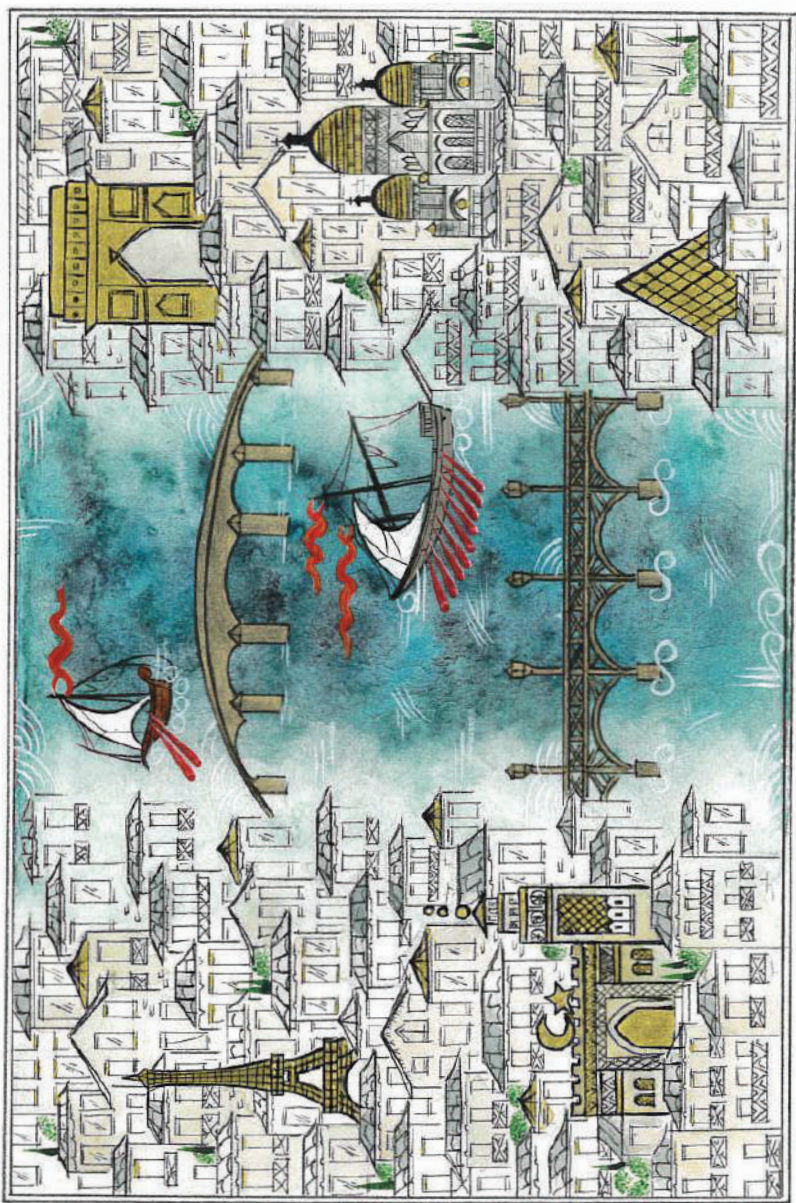
Nihat'ın, hâlâ öteki arkadaşlarından haberi yoktu. Ömer, onların başına gelenleri de kısaca anlattı. Polisin, onları eve gönderdiğini, kendisini ise karakolda alıkoyduğunu söyledi.

Nihat merakını yenemiyordu:

— Peki, şimdi nasıl serbest bıraktılar? dedi.

— Trafik dairesine kayıtlarımı sordular. İşin aslı anlaşılınca suçsuz olduğum meydana çıktı. Ama iki gece de olsa nezaret hayatı çekilmiyor, diyerek, oradan hızla uzaklaştı.

Nihat Pınar, son derece üzgündü. Kırk yılda bir kere kutladığı yaş gününün nelere mâl olduğunu düşündü. "Demek ki, her sene yapsaydım kim bilir daha nelerle karşılaşacaktım." diyerek, kendi kendine söylenmeye başladı.

Paris

ÖZDEMİR BAŞARGAN

HASIRALTI

Ölü Henüz Soluyordu

Ö L Ü H E N Ü Z S O L U Y O R D U

Karşımda. Mayıl mayıl bakınıyor tavuğunu yerken. Arada bir bakışarak tanışıklık kuruyoruz. Yarım tavuğunu yiyip bitirdi. Tavukgöğsü lifleri! Kürdana saldırdı, aldı bir tane. Ardına kaykıldı. Sol eliyle ağzını kapattı, altın dişlerine dalaşan tavukgöğsü liflerini kanırmağa koyuldu. Kanırdı. Derince bir iç çekti. «Biliyor musunuz?» diye söze başladı. «Şu Almanların her işi iyi, iyi de gelgeldim, kafalarında insani düşünce kıt. Neden dersiniz, anlatıyım müsadenizle: Beş yaşında bir oğlum var. Ellerinizden öper. Gündüzleri çocuk yuvasına gidiyor Arbaytervolfahrtın. Çoğunluk Türk çocuğu orada. Tek tük Alman çocukları da var. Oğlum orada maşallah iyi Almanca belledi. Eh, seviniyoruz elbette. Ne var ki canımızı sıkan bir olay oldu. Bir Alman ailesi çocuğunu yuvadan abmeldung¹ yaptırmaz mı? Efendim, çocuğu bizimkilerden Türkçe öğrenisiymiş. Evde Türkçe kornişçisiymiş!... On yıldır Almanlarla çalışırım. Pekiyi değilse de kendimi kurtaracak kadar iyi Almanca belledim onlardan. Onlar benden Türkçe «Merhaba» demesini bile bellemediler, belleyemediler. On yılda! On yılda... kendilerinin bellemediği bir yana, çocukları birkaç kelime Türkçe konuştu mu, paniğe kapılı- veriyorlar, sevineceklerine!...»

İyi günler dileyip kalktı.

Yalnızım masada. Askaniering'deki şu çocuk yuvasına dek uzanıp yuvanın bahçesinde Türk, Alman, Yugoslav, Yunan, Arap... çocuklarının oynasmalarını, birbirlerine sataşmalarını, kendi dillerinden sövüp saymalarını, birbirlerinin kollarını ısırap ağlatmalarını, yüz ekşitmelerini, sonrası birbirlerinin yanaklarından öpüp barışmalarını, kucaklaşmalarını yakından, kendi gözlerimle izlemek geldi içimden.

Ben de kalktım.

Falkenseer Damm boyunca ilerliyorum. Bir sonraki caddede olacak Askanieringdeki çocuk bahçesi. Az önümde yaşlı, irikıyım bir Alman gidiyor. Uzun boylu, kemikli, tipik bir Alman. Elinde büyükçe bir file. Kara üzüm, çilek, kiraz suyu şişeleriyle ağıyor elinden. Ona yetişince birkaç adım birlikte yürüdük ister istemez. Adam birden durdu komut vermişçesine. Gerneşir gibi oldu. Karnı dışarı fırladı, beli içine gömüldü, ardına kaykıldı, kaykıldı, kavak gibi devrildi kaldırırma. Sessiz, soluksuz, devinmesiz uzandı boylu boyunca. Filesindeki şişelerin şangır şungur kırılıp kan kırmızı meyve

1 Abmeldung: Kaydını sildirmek

sularının giysilerine sıçramasına aldırmadım. Anında yabancı, yaşlı hastamın bakımına koyuldum. Alabildiğine heyecanlıyım. Kulağımı yüreğine yapıştırdım, dinledim; çok şükür atıyordu yüreği. Başını kaldırıp kolumun üstüne koydum. Acaba nabzını da bir yoklasam mı? Gömleğinin yakasını açsam, yanlış bir şey yapmış olur muyum acep? Ama kesinlikle bir şeyler yapılmalı canım! Ne yapmalı peki? En iyisi bir cankurtaran çağırmak. Çevreme bakıyorum. Görünürlerde telefon kulübesi yok. Birden şu çocuk bahçesini anıdım. Ceketimi çıkarıp hastamın başının altına koydum. Sonra tabana kuvvet seğirttim. Ardımda taşıtların motor hırıltısı, dırıltısı, fren gıcırıltıları... Bir anda ana-baba gününe dönüştüğünü seziyorum olay yerinin.

«İşte katil, kaçıyor, yetişin!»

gibi ünlemler çarpıyor kulağıma. Gaza basıyorlar peşimden. Ben kaçıyorum habire. Yakınımda gene fren gıcırıtısı, kapı gıcırıtısı. Çocuk bahçesine gelmiştim. Kapı ziline bastım soluk soluğa. Pencereye bir kız çıktı. İvecen bir tavırla seslendim:

«Lütfen bir cankurtaran! İşte orada, bir adam bayıldı kaldı!»

Geriye döndüğümde kendimi iki sürücünün kısılcasında buldum. Kollarımı mengene gibi sıkıyorlardı. «Bırakın beni, size n'oluyor be!» diye silkeledim, sertçe çıktım. Birisi çenesiyle olay yerini imledi: «Önce adama bıçağı sapla, sonra kaç, ha? Bizde sökmez böylesi erkeklik. Kendi ülkenizde belki, bizde asla!» Öteki bana akı! vermeğe kalktı: «Adam öldürmenin o denli kolay olmadığını kafanız almaz mı sizin? Git de kendi çöplüğünde horozlan! Yabancılar artık defolup gitsin Almanya'dan, diye nice-dir gırtlığımızı yırtarız. Haksız mıyız yani?»

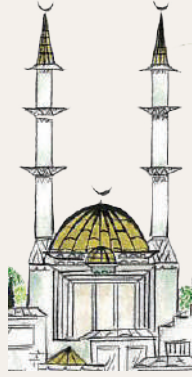
Adam bıçaklamak, öldürmek gibi kör kurşunlara hedef oluyordum, vuruluyordum ta can evimden. Bir anlam çıkaramıyordum. Ürküyle, endişeyle karılı bir sesle sordum ; «Adamcağız öldü mü yoksa? Bayılmıştı sadece. Onu yere serdiğimde henüz soluyordu.»

Suskuyla geçıştirdiler. Savunmamı kulak ardı ettiler, sürüklediler beni habire. Olay yerinde kımıldılar, kıpırtılar seyrekleşiyordu. Az sonra el-ayak çekilmişti. Hastam bu arada kendine gelmiş, birkaç kişinin yardımıyla ayağa kalkmıştı. Kollarımı sıkıan mengeneler gevşedi. Sonunda salıverdiler. Taşıtlarına atlayıp tüydüler.

Özgürdüm! Özgürdüm!

Öldürdüğüm Alman, bir elinde boş filesi, bir elinde ceketim, beni bekliyordu. Yanındaydım. Giysilerine baktım afal afal. Ceket, pantolonu kan kırmızı meyve sularıyla benek benekti. Ve kaldırım taşları arasında pıhtılaştıran kara üzüm sızıntıları, insan kanını andırıyordu...

MUAMMER BİLGE

KANALDAKİ YABANCI

Almanya'da Kalan Oğul

ALMANYA'DA KALAN OĞUL

Ayşe, kendi eliyle demlediği çayı, tepsinin üstüne dizili dar belli küçük bardaklarla birlikte aynı katta oturan komşularının evine taşıdı. Kocası Bayram da oradaydı, komşularına yardıma gitmişti.

Ayşe'yi görünce çalışmalarını bırakıp oturdular.

— Neden zahmet ettin Ayşe? Sizleri çok yorduk bugünlerde, dedi Meryem.

— Zahmet te neymiş? Yıllarca birlikte oturduk bu evde. Acı, tatlı günlerimiz oldu. Bir çaydan ne çıkar?

Bayram, karısının elinden aldı tepsiyi. Çayları doldurup dağıttı:

— Haydi bakalım! Almanya'nın son çayını için! Bir daha bulamazsınız bizleri, dedi komşularına.

— Metin nerede, görünmüyor? diye sordu, Ayşe.

Meryem, üzüntülü bir «off!» çekti:

— Gelmeyecekmiş bizimle! Dönmeye niyeti, yok!.. Ne yapacağız bilemiyorum? Sabahleyin çıktı gitti Alman kızına.

Ayşe, duyduğuna şaşakaldı:

— Ne dedin? Gelmeyecek miymiş? Burada mı kalacakmış?

Sabri, üzgün başını yerden kaldırıp, sigarasından derin bir nefes aldı:

— Gençliğimizi verdik, sağlığımızı verdik, doymadı Almanya, doymadı! Bir oğlumuz kalmıştı elimizde, şimdi onu da alıyor. Tek başına ne yapar bu elin yabancıda?

Daha yaşı bile on sekiz.

Bayram söze karıştı:

— Durun bakalım! Hemen üzülmeyin. Bir yolunu bulur, oğlanı razı etmeye çalışırız. Daha trenin kalkmasına epeyce zaman var.

Sabri, çayını içip kalktı yerinden. Oğlunun son günlerde durgunluğu gözünden kaçmamıştı ama böyle karar vereceğini de hiç beklemiyordu.

Dönüş hazırlığını tamamlamışlardı. Sabri'nin bir yıldan beri aldığı işsizlik parası dolunca, dönüşe zorunlu kalmışlardı. Yıllarca kullandıkları eşyaların işe yarayanlarını seçip önceden trene verdiler. Geriye kalanları Türk komşulara dağıttılar. Şimdi yanlarında götürcekleri bavulları hazırlıyorlardı.

Darlığından- yakındıkları ev, eşyalar boşalınca sanki büyümüşü. Geriye çıkarılan duvar süslerinin, çerçevelerin, halının izleri kalmıştı duvarlarda. On dokuz yıl oturdukları bu savaş yıllarından kalma iki odalı eski ev yaşamlarının bir parçası olmuştu. Her odada, her köşede birçok anıları vardı. Evin boşalması, bu evden ayrılmak dönüş kadar zor geliyordu onlara.

Sabri, tek pencereli, tavanı yüksek yatak odasına girdi. Boş odayı son kez gözden geçirdi. Tek çocukları Metin, bu odada doğmuştu. Onun bebek karyolasını, güneş alsın diye -güneş de pek görünmezdi ya- pencerenin önüne koymuşlardı. Oğlanın ilk konuşmasını burada duymuşlardı. Ayağa kalkıp ilk yürümesini burada görmüş nasıl sevinmişlerdi. Daha sonra başka çocukları olmamıştı. Doktor doktor çok gezdiler, ne yaptılarsa olmadı, vazgeçtiler başka çocuktan, tüm sevgilerini Metin'de topladılar.

Perdeleri sökülmüş pencereye yanaştı, dışarıya baktı. Karşıda kent otobüslerinin kocaman garajı vardı. Üzerleri tanıtım yazılarıyla donatılmış kırmızı beyaz otobüsleri, gece olunca yan yünü asker gibi sıraya dizerlerdi. Sabaha dek otobüsler yıkanır, temizlenir, bakımları yapılırdı. Sabri, uykusu kaçınca pencereden hep otobüsleri, gece vardiyası çalışan işçileri izlerdi. İşçilerin çoğu yabancıydı. Almanlar genellikle gececi çalışmazlardı. Arada bir kulağına hiçte yabancı olmadığı bir Anadolu türküsü gelirdi garajdan. Gülümserdi Sabri.

Mutfağı, dar aralığı dolandı, oturma odasına girdi. İşten yorgun geldiğinde üzerine uzandığı kana penin yerine baktı. Duvarlara baktı. Gözü odanın bir yerine takıldı ki orayı hiç unutamazdı. Üç ülke ötesinde ki yaşlı anasının ölümünü duyduğu an oturduğu koltuğun yeri idi orası. Anasından böyle uzak oluşu, izin alıp gidemeyişi acısını bir o kadar artırmıştı.

Kapının zili çalınca Meryem coşkuyla koştu. Gelen oğlu olmalıydı! Belki düşünce-sinden dönmüştü. Anasından uzak kalamayacağını anlamış olmalıydı. Tüm zorluklara onun için katlanmamışlar mıydı? Okusun, adam olsun diye çırpınıp durmamışlar mıydı? Oğulları tüm bunları bilmez miydi? Bilirdi, çok iyi bilirdi. Yanılgısını anlamış olmalı ki eve geri döndü. Onlarla birlikte olacaktı, bugüne dek olduğu gibi. Yoksa anasının üzüleceğini, kaygılanacağını bilmez miydi?

Çok geceler gök delinmişçesine yağmur yağardı. Şimşekler gürültüyle çakar, ortalığı aydınlığa boğardı. Dışarının aydınlığı perdeleri deler odaya geçerdi. Metin çok kor-

kardı şimşeklerin gürültüsünden. Koşar anasının yatağına girer, ona sıkı sıkı sarılır ağlardı. Anası onu göğsünün içine sokar, sesleri duymasın diye küçücük kulaklarını eliyle kapardı.

Okula ilk başladığında anası götürmüştü. Kocaman huni biçimindeki kâğıt kabın içine şeker doldurulmuş, Metin'in kucağına verilmişti. Almanya'nın alışkılardan: Okula başlayan çocuklar ilk gün böyle giderlerdi. Okulda anasının eteğine yapışmış «Beni de götür, burada yalnız kalmak istemiyorum!» diye nasıl da ağlamıştı. Anası dayanamamış o gün oğluyla birlikte okulda kalmıştı.

Meryem, kapıyı açtı. Gelen oğluydu, yanılmamıştı. Gözlerini bir sevinç bürüdü:

— Gel, oğlum gel! Biz de kaygılandık, gelmeyeceksin diye.

İsteksiz isteksiz içeri girdi. Toplanan bavullara, boş odalara baktı. Oturacak bir şey aradı, bulamadı. Ayakta dikildi kaldı.

Evdekilerin hepsi Metin'in başına toplandı.

Metin, Alman gençleri gibi giyinirdi. Üzerinde kot pantolon, üst düğmeleri açık gömleği, ayaklarında topuklu çizmeler vardı. Upuzun saçları kulaklarını gizlerdi. Yazın gömleğinin, kışın montgomerinin cebine koyduğu topuzlu tarağı hep görünürdü.

Sabri, oğlunun yanına yanaştı, sessizce mırıldandı:

— Nerede kaldın oğlum? Bak hazırlığımızı bitirdik. Gitmemize bir kaç saat kaldı! Geleceksin bizimle, değil mi?

Meryem'in gözleri oğlunun ağzındaydı. Ağzından çıkacak sözcüklere sabırsızlanıyordu.

Gözlerinin önüne dökülen saçlarını üfleyerek savuşturdu Metin:

— Gelmem!.. Dönmem!.. Ben burada kalacağım... Burada doğdum, büyüdüm. Tanımıyorum oraları. Sözcüklerin çoğunu Almanca söylüyordu. Alışıktilar çocukların, gençlerin böylesi karmaşık konuşmalarına.

Meryem, beyninden vurulmuş gibi sarsıldı:

— Olur mu, be oğlum? Ne yaparsın tek başına buralarda? İşin yok, kalacak evin yok. Bizim ülkemiz burası değil... Okulun da yarıda kaldı. Gidelim memleketimize, belki orada okursun.

— Bak, senin tren biletini de aldık, dedi Sabri. Çıkardı cebinden gösterdi.

— Hayır, dönmem!.. Dilinizi bile doğru konuşamıyorum. İş bulup çalışacağım, yerleşeceğim buraya!

— Nerede kalacaksın? Evin bile yok, dedi Sabri.

— Karın’le birlikte kalacağız. Onun evi ikimize de yeter.

Gözleri dolu dolu konuştu Meryem:

— Karın mı? Yoksa aklını o kız mı çaldı? Ocağın sönsün Almanya! Dağıttın bizi, parçaladın!

Ayşe Meryem’e sarılıp avutmak istedi:

— Üzme kendini bu kadar! Ölüm değil ya, ne yapalım, canı sağ olsun da gelmesin sizinle.

Bayram, söze karıştı, bir de o denemeliydi:

— Git annenle, babanla, yalnız bırakma onları! Biz ne anladık ki, sen ne anlayacaksın Almanya’dan? Bak tren biletini bile almışlar. Haydi, Metin, üzme onları!

— Hayır hayır!., dedi Metin, kafasını iki yana sallayıp.

Ne yaptılarsa, ne kadar dil döktülirse olmadı. Kesin kararlıydı dönmemeğe.

Meryem, aynı evde yıllarca birlikte oturdukları Türk, Alman komşuları teker teker gezip, esenleştii, kocasıyla birlikte. Üst katta oturan, köpeğinden başkasını sevmeyen yaşlı kadın Frau Hellmann’a bile uğrayıp esenleştiler. Meryem, Türk komşularına yaptığı gibi ona da sarılıp ağladı.

Tüm tanıdıklar, komşular eve doluştular. Herkes eline geçeni kapıp taşıyordu, Bayram’ın Ford’una. Taşıma işini kısa zamanda bitirdiler.

Metin, kapının önünde durmuş onlara donuk yüzle bakıyordu. Kafasının içi karma-karıştıktı.

Ayrılma anı gelmişti. Bayram, arabasını çalıştırdı ve seslendi:

— Haydi bakalım! Yolcu yolunda gerek. Bu saatlerde yollar kalabalık olur. Treni çıkarırız, yoksa...

Meryem’le Sabri, son kez tüm tanıdıklarla sarmaştılar. Meryem, oğluna doğru son bir umutla yanaştı. Islak gözlerini onun gözlerine dikip yalvarırcasına:

— Yapma oğlum! Tek dalımız sensin, kimimiz var senden başka? Bak biraz sonra araba kalkacak. Haydi, gel kuzum bırak bu düşünceyi! Almanya kime yaradı ki sana yarasın? Baksana yabancıları seven, isteyen yok ki.

Metin’in gözleri buğulandı. Çocukluğundan beri ne zaman anasını ağlar görse o da ağlardı. Büyümesine karşın bu alışkanlığını daha koruyordu.

— Ama anne, siz de beni anlayın biraz! Sizler için burası nasıl yabancıysa, gideceğiniz yerde benim için o kadar yabancı. Yaşantısı, dili her şeyi yabancı bana.

Ana yüreğiyle son kez oğluna sarıldı, kenetlendi, kokladı, öptü öptü. Gözyaşları oğlunun gömleğini ıslatıp aşağıya aktı. O'nu zor kopardılar oğlundan, soktular arabaya.

Sonra Sabri sarıldı oğluna, eline para sıkıştırdı, çabucak girdi arabaya. O da şu son günlerde iyice yıkılmış, sanki yaşamının bir kaç yılını vermiş gibiydi.

Araba yola çıktığında geride kalanlar el sallıyordu. Metin, kafası yere eğik duruyordu. Meryem'le Sabri'nin acılı bakışları, sokağı dönene dek oğullarına takılıydı.

GÖNÜL ÖZGÜL
GEMİNİN EN ALTINDAKİ
Sevgili İstanbul

SEVGİLİ İSTANBUL

Havaalanında bekliyor babam. Saçsızdı başı, sıfıra kazınmış... Dişsiz, yaşlı babam... Eski giysileriyle bankadaki hesabına ters görünüşü var yine. Oysa bavullar dolusu giysi götürürdüm, satardı. Parayı çok severdi.

Beni görünce sevindi. Gülüyor. Yanındakilere gösteriyor. Her zaman olduğu gibi şaşıyor yolcu bekleyeler, hemen orda ahbap oldukları... Yaklaşınca dek babama, inanmaz gözlerle bakıyorlar... Bir ona, bir bana...

Belli belirsiz merhaba diyorum. Arzundan baba sözcüğü de çıkmıyor. Daha önceki yıllar elini öperdim. Çabucak bitirirdim bu işi. Son yıllarda bu ağır görevi de bıraktım. Babam da elini uzatmıyor, ne iyi.

Arkadan bilileri iteliyor, bavul arabasının tekerlekleri ayaklarıma çarpıyor. İtiyorlar işte çabuk çıkmak için. Yetiyecekleri bir şeyler var. Neye, nereye giderler. Sevinçlerini kıskanıyorum. Gümrük memuruyla bavulların işi bitinceye dek dostluklarını da...

Dışarda şoförlerin çekişmesi hiç değişmemiş. Arapları görünce onları arabaya almak için kavgaya tutuşuyorlar. Çaresiz biri aldı bizi. Şoför bize düştüğüne sinirli babama ters yanıtlar veriyor. Babamın pazarlık yapmasına kızıyordum eskiden. Saatin açılmasına en çok ben sevinirim.

İstanbul'un tozlu yollar, sıkıntılı binaları geldiğime pişman ediyor beni. Takside dönüp dönüp gerilere bakarken, gideceğim günü hesaplıyorum. Evde olacakları biliyorum, öteki yolcular çocuklar gibi seviniyorlar. Bense son yıllarda pişman oluyorum hep. Babam, en kızdığım konulara hemen başlardı. Takside, hep aynı yakınmaları dinlerdim eve gidinceye dek.

«Çalışamıyorum... Para çıkmıyor... Parra... Paraaaaa!..» diyordu yine.

Etin, peynirin fiyatları beni ilgilendirmiyor. Oysa savıyor durmadan. Her şeyin fiyatını söylüyor bana. Delirtmek için yapıyor. Para içinde yüzdürsem de onları... Hep acındırmak konuşmaları.

Eğri yollarda... O hiç sevmediğim eve gidişime üzüliyorum. Yolda saçımı bozdum. Değişik görmesin annem. Oturup saatlerce seyrederdi beni. İç geçirir, ağlar... Kurusa da gözleri entarisiyle, koluyla silmeye çalışırdı.

«Artık gel!»

Artık gelmeliymişim. Nereye... Bana ait bir oda var mı? Su?.. Sessizlik var mı? Sokaklardan çingiraklı sesler giriyor eve. Kulaklarımı yirmi dört saat tıkayamam ki. Herkesin videosu, radyosu, müzik seti sonuna dek bağırıyorken...

Takside ağızımdan iki laf çıksın diye sordum.

«Sular akıyor mu?»

«İki aydır yok.»

Delirdim. Yüzümün daha sert olmaması için uğraştım. Elimde değildi artık. Birçok olumsuzluğun nedenlerini hoş göremeyecek kadar yorgun ve sinirliydim.

Yokuşta... Camları hiç silinmeyen kasap, küçük bakkallar, kapılarında duranlar... Kazılıp doldurulmayan çukurlar... Hiç özlememiş olduğumu fark ettim. Köşedeki sakat gazete satıcısı aynı iskemlesinde. Simsiyah yüzüyle, esrardan kızarık gözleriyle, takside beni gördü. Kaçırıldı gözlerini. Geçen gelişimde, gazete alırken cüzdanımı unutmuştum. İçinde çok mark olduğunu sanıp gen vermemişti. Burda yok derken inandıramamıştı. Onun olsundu mavi cüzdanım. İçinde sadece on beş mark vardı.

Sonra annemin görünüşü... Hemen ağlamaya hazır. Ter kokusu çok ağırdı. Sarılamıyorum işte. Kurbanlar oluşu saçıma, hiç güzel olmayan yüzüme, getirdiklerime bakıp sessizleşişini aynı... Az sonra »yamasını, yemeğim istediği için babama hemen çatışa da aynı... «Susun» diyerek evdeki ilk pişmanlığımı dile getiriyorum Daha uçağın gürültüsü kulağımda, yolculuğun yorgunluğu, ton arca yük gibi üzerimdeydi. Hafiflemek isteyip yüzümü yıkasam... Su yok! Kaçacak bir oda olsaydı... Bana ait olan bir oda... Yok...

Saatlerce bana baktılar. Günlerce, haftalarca... Mutfakta konuştular beni. Ben yatarken, önce, sonra... Hep konuştular beni. Hasta mıyım? Dargın mıyım? Hangi sebze yi isterim? Hasta değilim. Sebze de, et de istemiyorum. Kazanlar kaynatıyor annem. Sanki yermişim gibi. Benim adım geçiyor pişecek yemeklerle. Her akşam sepetler dolu ekmeği önüme sürüyorlar. İteliyorum. Onlarla oturmamak için yemek masasına, önce, ya da sonra yiyorum. Zorunlu oturduğum yemek masası boydan boya ilaçlarıyla dolu. Yemek öncesi ve sonrası alacakları haplar... Yan gözle bana bakışları... İlgilenmemi bekliyorlar. Acınmaya ne denli gereksiniyorlar? Hasta olduklarına inanmamı istiyorlar.

Yetmedi mi yıllardır mektuplarda, sonra da telefonda beni ağlattığınızı. Artık ağlayamıyorum işte size. Acıyamıyorum da...

Bakmıyorum yüzlerine. Bağıracağım kırılacaklar. Bakınca görüyorum. Kaş göz işaretleriyle konuşuyorlar. O yesin diyor biri, etin kocamanı dolmaların irileri tabağıma geliyor. Tersine çevirmemek için masayı güç tutuyorum kendimi. Bardakları, sürahiye

kafalarına indireceğim. İstemiyorum bu ilgiyi. Bu İkiliyi... Ne yaptım, neden geldim? Yalnızlığım daha iyiydi orda. Ye diye yalvarıyorlar hep... Yemiyorum... Susuyorlar. Korkuyorlar yine...

Ya kaçıp gidersem gününden önce! Hiç yapmadım ama. Gözlerim takvim yapraklarında. Günler bir an önce geçsin, gideyim. Küçük evim gözümde tütüyor.

Kurtulmak için öteki odaya gidiyorum. Kapıyı açıp açıp hastayız demeyin. Saklandığım yerlere girip topallayarak yürümeye çalışmayın... Romatizmaysa o... Bende de var. Kalbiniz mi ağrıyor? Çok daha fazlasıyla benimki de...

Gözlerim okumaya uğraştığım, bir şey anlamadığım gazetede. Dikkatimi çekmek için konuşuyorlar. Patlıyorum. En sonunda istediklerini, onları susturmak için gerekli olanı söylüyorum. Ne yapayım hastaysanız? Ben doktor muyum? Para var orda. Doktora gidin.

Anlamıyorlar, benim de artık çocuk olmadığımı... Yakınmalarını duyamayacak kadar kendimi dinlediğimi... Seviniyorum onlardan uzakta oluşuma. Daha mutlu olduğumu kanıtlamış oluyorlar. Farkında olmadan, ufacık sevgi dilimi varsa içimde, onu da yok ediyorlar.

Karşı evlerde camlara dolmuş kadınlar... Görüyorlar beni.

«Hoş geldin. Ne zaman gideceksin? Kaç gün hurdasın?»

Ağzında sakız oluyor bazılarının.

«Kusura bakma gelemedik. Yarın uğrarız.»

On yıldır aynı. Sokaktakiler bile konuk olduğumu duyuruyorlar. Biraz gülümsüyorum. Geleceklerini tahmin ettiğimde evde yokum. Mahmutpaşa'da, Cağaloğlu'nda dolanıyorum o saatlerde.

Penceredeki kadınlar, çıgıllıklarla tığ işlerini tarif ediyorlar. İki ileri, beş geri alacaksın diyor biri. Öteki soruyorken aynı şeyleri... Tatlı sesler, acı sesler yanık türküler bağırlarını dışarıya radyolarından. Ben mi e ırıyorum, onlar mı? Yoksa burdaki yaşam «acıyı bal eylemek» gibi bir şey mi? Ne denli yabancıyım bu arabesk sokaklara...

Öte odadan, Dallas'taki tiplere uymayan sesler, bağırlar geliyor. İşte televizyona zorunlu akşamları bizimkilerin. Ohh... Benimle ilgilenmiyorlar. Sonra haberler başlıyor. Konuşurken biri... Ansızın sessizlik oluyor. Belli arıza yine...

Sokağın elektriği aydınlatıyor yatacağım odayı. Artık ışığı yanık bıraksam da sabaha dek, bir şey demez babam. O eskidendi, Almanyalı olmadığım yıllardaydı. Kızardı babam. Okuyamazdım. Sevgili mektup yazamazdım.

Şimdi... O karanlık görünen ampulü ben istemiyorum. Yanmasın. Az ışıklı çünkü. Burda çok daha yalnız olduğumu bağırlar tavandan. Üstelik uyumadığımı görüp ya-

nıma gelecekler. Bakmayacak, duymayacağım. Dargın mı diye konuşacaklar. Ortak hiçbir konum olmamıştı ki onlarla... Ne çocukluğumda, ne de şimdi. Yalnız olmak istiyorum. Tatilime yazık diyorum. Ertesi gün tiyatrolara gitmeye karar veriyorum. Bilet bulursam girerim. Tiyatro sonrası, gecikişimin yüzümdeki izlerini arayacaklar evde. Acaba bir erkekle mi buluştum? '

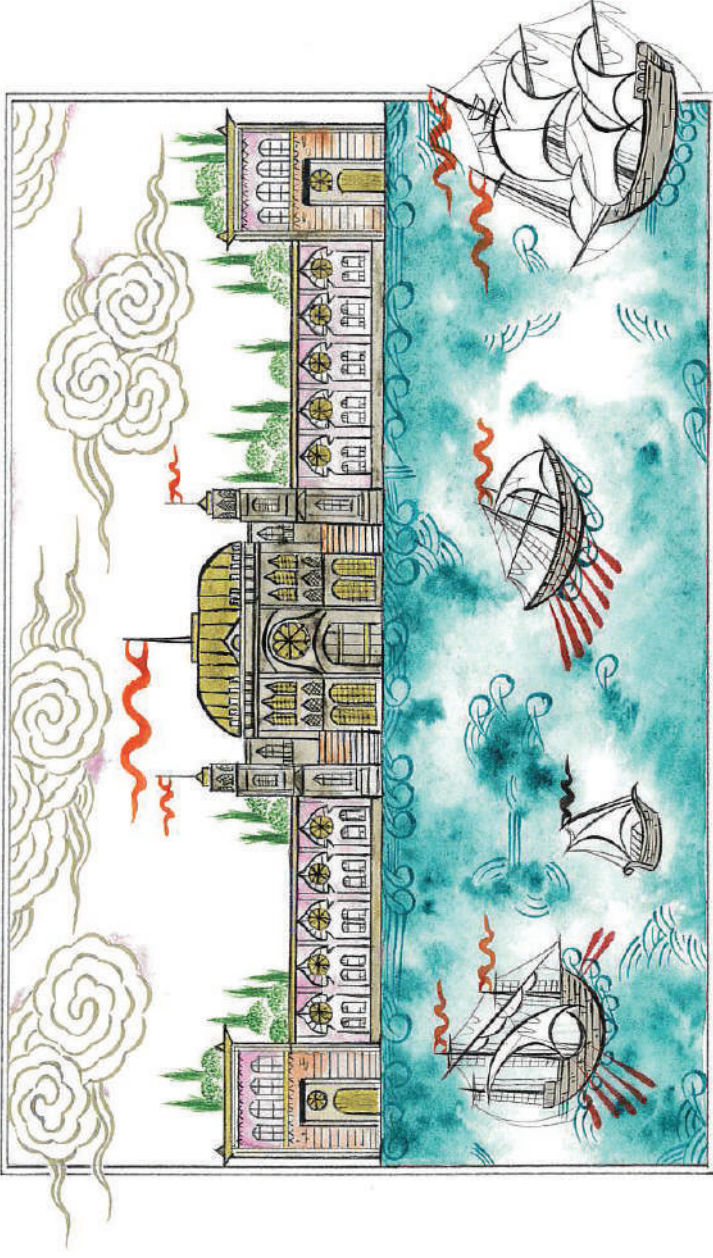
Üç bin kilometre ötedeki evimi arıyorum. İstedğim an kapattığım televizyonumu... Sıcak suyum... Yalnızlığımı özlüyorum yine. Burda, eğreti bir yerdeyim sanki Bana can vermiş, ad vermiş iki insandan çok uzaktayım Biliyorum sürekli evde olmayışım onları da rahat ettiriyor. Günleri sayarak uyumaya çalışıyorum.

Son gün havaalanından babamı geri gönderiyorum Ardından bakarken, gözlerimden yaşlar akıyor. Kalabalık ta bir karınca bile olmadığımı duyumsuyorum. Karınca da bile bir canlılık vardır. Yükünü taşır, gideceği yönü bilir. Ben hiçbirini bilmiyorum. Bavulu ayağımla itiyorum... Öylesine duyarsız... Uçaktaki yerim nasıl mı olsun? Si-gara içer miyim? İçmediğimi söylüyorum. Ama fark etmediğini de. Neresi olursa... Önemi ne...

Ağlıyorum galiba. Dönüşümün yalnızlık dolu sevincine mi?.. Yaşlı anamı, babamı bir kez daha üzüp ayrılışıma mı?.. Belki bir daha görüşemeyiz varsayımına... Yoksa... Bu çok sevdiğim toprakları doyasıya yaşayamayışıma mı? Kendime bile açıklayamadığım gizli sevdalanma mı?.. Öylesine boş ki yüreğim.

Karanlıkta parlayıp sönen ışıklar bir bir uzaklaşıyor... Uçağın küçük camından elimi uzatıyorum. Ulaşılamayacak ne var ki... Işıkları bir bir topluyorum... Hepsi yüreğime sığıdı... İstanbul'un ışıkları bir bir yok oldu. Yüreğime saklandılar.

Gelecek yıl görüşmek umuduyla diyorum. Kimselere göstermeden elimi sallıyorum, gözlerimden son damlacıklar akarken. Seni şimdiden arıyorum sevgili İstanbul.

Sirkeci Tren Gari

AYSEL ÖZAKIN

KANAL BOYU

Berlin'de mi Yaşlanacağım?

BERLİN'DE Mİ YAŞLANACAĞIM ?

Pulun üstünde «Büyükada» damgası... Berlin'deyim. Pencereimin önünden arabalar akın akın geçiyor. Tam karşıda kurşuni blok apartmanlar yükseliyor. İçinde kimler nasıl yaşıyor, nelerle mutlu oluyorlar, nelere kızıyorlar tasarlayamıyorum. Yabancı bir ülkeye gelip yaşamak yeniden doğup büyümeye başlamak gibi bir şey oluyor, önce hiçbir şey algılayamıyor insan, hiçbir şey anıyamıyor. Sonra günler geçtikçe kentin yapılan, renkleri, yüzlerdeki anlam, hayatın hızı belirginleşmeye başlıyor.

Elimde «Büyükada»ndan gelmiş mektup... Çam ormanları, eski ahşap yapılar, tepedeki manastır, kıyı kahveleri, kediler, martılar... Gemi yanaşıyor. Elimde mektup zarfı yerine Büyükada'yı tutuyorum sanki. Yeşil bir badem... Sımsıkı tutuyorum onu, özlem dolu sıcak avucumda...

Büyükada yazları gürültücü ve gösteriş düşkünü insanların oluyordu. Kışın ise bizim... Şehirde oturacak başka evi olmayanların... Ekim ayının başlarında gemiler şehirdeki sıcak ve konforlu evlerine göç eden yazlıkçıların eşyalarını taşıyordu... Biz onların göç edişine hem seviniyorduk hem de kış aylarının hüznüne hazırlıyorduk kendimizi. Kış aylarında son vapur akşam sekiz buçukta kalkıyordu. Büyükada'da oturan her insan son vapurun kalkışını bir odaya kilitlenen bir çocuk kırgınlığıyla hissedirdi. Birleri adanın ıssız eteklerinde bırakıp giderdi ışıklı, beyaz gemi. Bizler denizin ortasında, sanki dünyanın uzağında, martılarla birlikte kalırdık. Benim gibi yalnız yaşayan insanlar ise en çok duyardı bunu. Sokaktaki her sesi heyecanla dinlerdim. İşte yıllık atlan tepeden indiler. Soğuk havalarda bile dayanamayıp balkona çıkardım. Atlara bakardım. Sokak lâmbasının aydınlığında, çiseleyen yağmurda, atlar yelelerini ağır ağır sallıyarak yorgun, geçip giderlerdi.

Zarfı açtım. Berlin'deyim. Adanın bütün kusurlarını bağışladım. Bana verdiği bütün hüznü, lodoslu, sisli havalarda kalkmayan gemilerini, uykularımı bölen martı sürülerini, adanın en küçük evi olan soğuk evimi, adadaki melankolikleri, intiharları, her şeyi bağışladım. Berlin'deyim. Güneşi özlüyorum.

Mektup Melike'den geliyordu. Geçirdiği günü anlatıyordu Melike. Pazara gitmişti, ateşe ıspanak koymuştu. Oğlunun okuldan dönüşünü bekliyordu. Bir yandan da soba-

ya odun dolduruyordu. Kış başında aldığı altı çeki odunun yansından fazlası bitmişti bile ve her şey gibi odun fiyatları da çok yükselmişti. Gerginlik artıyordu ve Danay ölmüştü.

«Danay öldü.» Benim en yakın komşum, geceleri bana en yakın ışık, Ada'nın en çok hayal kırıklıklarına uğramış insanı «Danay öldü»!. Bu ölümüne iki sözcükle nasıl inanabilirim? Bir an «Danay öldü» demek «Ada öldü» demekmiş gibi geliyor bana. Danay İstanbul'a indiği günler eski berelerinden birini giyer ve dudaklarını boyardı. İstanbul'a hep para sıkıntısı yüzünden inerdi. Antika eşyalarından birini satmak için, yabancı bir konsoloslukta bir daktiloya ihtiyaç olup olmadığını sormak için. Tek gelirleri yazın bir odasına sıkışıp, kiraya verdikleri ahşap evlerinden aldıkları kiraydı çünkü.

Gözlerimi bu iki sözcükten ayıramıyordum. Berlin'den ona bir kart bile atmadım. Birden Danay bu yüzden ölmüş gibi geldi bana. Onun en yakın dostu olmuştum. Ona kendimi hiç bağışlatamıyacaktım. Küskünlüğünü yanına alıp gitti o. Adada doğdu ve ellibir yaşında adada öldü. Ben belki yıllar sonra adaya döneceğim, oturduğum küçük eve başkaları yerleşmiş olacak. Rum mezarlığına gideceğim. Danay'ı arayacağım.

Bulutlu gökyüzüne bakıyorum. Berlin'in günleri, geceleri benim dışımda akıp geçiyor sanki. Günlere, gecelere dokunamıyorum. Buraya gelirken eşya getirmedim, ama Türkiye'nin yüzlerini, seslerini taşıdım; her gün onları gözden geçiriyorum, dinliyorum. İşte Ada'dan Berlin'e geliyor Danay'ın sesi. Yaşlanmayan, şırmarmayan sesiyle bir şarkı söylüyor. Eski bir Fransız şarkısı... Her zaman ürkek ve tedirgin olan siyah gözleri şarkıyla birlikte yumuşuyor. Sesi avutuyor, okşuyor onu. Danay bir Fransız ortaokulunda okumuş; Lamartin'i, Alfred de Musset'yi tanıyor. Bütün acısı bu sanki. Yaşlı annesine ve hasta kocasına bakarak geçirdiği bu yoksul ve yorucu hayat onu genç kızlığında tanıdığı şairlerden, şarkılardan ayırmış. Benim yazı makinama baktıkça iç geçiriyordu: «Sende sıkıntı çekiyorsun biliyorum be kardeşim, ama sen güzel şeylerle uğraşıyorsun. Ben bir esirim.»

Danay'ın ölümüne ağlıyorum. Loş, soğuk, eski mutfakta ocağın başında görüyorum onu. Bahçedeki sarnıçtan su çekerken. Bir yatakta annesinin, bir yatakta kocasının yattığı küçük odada, çini sobanın başında, tepelerden topladığı otları ayıklarken... Danay donuk mavi bakışlarıyla tavana bakan kocasının başını okşuyor. Bu iki düşkün insan için yaşamaktan kimse kurtaramıyor onu.

Seferis'in Türkçeye çevrilmiş bir kitabını götürdüm ona. Bir türlü yenileyemediği siyah çerçeveli gözlüklerini taktı ve yüzü çekingen, duygusal bir anlamla doldu. Türkiye'de doğup büyüdüğü halde Türkçe okumakta zorluk çekiyordu. Bu yüzden yadırgayabilirdim onu. Fransızca, İngilizce biliyordu ama Türkçeyi önemsememişti. Dünyanın en büyük hastalığı olan milliyetçi duygular belki ona da bulaşmıştı; ama dilediği dili öğrenmek, dilediğini öğrenmemek hakkıydı onun ve bu soruyu sormadım ona.

Danay adada benimle birlikte dolaşmaktan hoşlanıyordu. İskeleye indiğimizde, birlikte çarşıya çıktığımızda koluma giriyordu. Bu yakınlığı çevreye göstermek için çaba gösteriyordu sanki. Danay hasta bir kocası olan mutsuz bir Rum kadını olmaktan utanıyordu sanıyorum. Manavın, bakkalın, balıkçıların bile kendisini küçümsemediğini düşünüyordu. Rum tanıdıklarına rastlayınca da dostluğumuzu göstermek istiyordu onlara. Gizlerini en çok açtığı insan bendim. Kendi kapalı ve rahat hayatlarını yaşayan ve onunla ilgilenmeyen Rum arkadaşlarını da bana çektişiriyordu.

Danay'a Berlin'den bir kart atsaydım o kartı mutlaka radyonun üstüne koyacaktı Gelenlere gösterecekti. Dostunun vefasızlığından yıkılmış ve ölüvermiş gibi geliyor şimdi bana. Eski okul arkadaşlarından kimi Yunanistan'a gidip yerleşmişti. Kimileri ise kışın İstanbul'a taşınıyordu. Benim tanıdığım Rum kadınlar arasında onun kadar yoksul yoktu. O kadar istediği halde bir televizyon bile satın alamamıştı; bir çamaşır makinası bile yoktu. Leğenin başına oturup yıkardı çamaşırlarını. Babasından kalma arsayı ise kullanamıyordu. Bu arsada bir ev yaptırma hakkı yoktu ve bir avukat bile tutamıyordu. Arsa benim oturduğum evin yanı başındaydı; baharda yeşilin çeşitli tonlarında otlarla doluyordu. Sık sık koyunlar ya da atlar giriyordu arsaya, otları yiyordu. Danay buna çok kızıyor ve arsanın tahta kapısının kanatlarını tellerle bağlıyordu. Çünkü bu otları kullanmak istiyordu o. Salata ve börek yapmak için. Ama teller sık sık çözülüyordu ve yine koyunlar tüketiyordu otları. Bu koyunların sahibini biliyordu Danay. «Hacı Baba'nın oğlu» diyordu. Hacı Baba'nın adada iki dükkânı ve bir kahvesi vardı. Bir zamanlar adaya yoksul olarak gelip bahçıvanlık yapan bu adam Türkiye'den göç eden bazı Rumların evlerini çok ucuza kapatmıştı. Bazılarına para bile ödemediğini söylüyordu Danay. Danay adada mülk ve dükkân sahibi olan birçok insanın zenginlik kaynağını bilirdi. Onların yolsuzluklarını ve acımasızlıklarını da... Danay'a kendi konumunu anlatmaya çalışırdım bazen. Bu bilince kavuşursa daha dayanıklı olacağını sanırdım.

«Yazın onlar sahneye çıkıyor, biz kuliste kalıyoruz» diyordu Danay, gürültücü ve gösteriş düşkününü yazlıkçıları göstererek...

Yiyeceklerdeki fiyat artışlarını ise çoğu zaman ondan öğrenirdim: «Biliyor musun beyaz peynir kaçta çıkmış? Artık bunları bile yiyemeyeceğiz be kardeşim.»

Danay, pazar sabahları kiliseye giderdi. Evdeki loşluğu, hastalığı ve yoksulluğu geride bırakarak, siyah klâsik mantosunu giyer, yakasına altın iğnesini ve başına gri beresini takardı. Gözlerine sürme çekerti. Dudaklarını boyardı. Nedense böyle süslü olduğu sabahları sokaktan seslenirdi bana. Balkona çıkardım. Ne istediğini sorardım. «Nasılsın?» derdi ve gülümserdi. Ona güzel olduğunu söyledim. Danay, kocasından başka hiçbir erkek tanımamıştı ve kocası yıllardır hastaydı. Umutsuz bir hasta... Danay elli bir yaşındaydı ve bakireydi. Ona soru sormaktan çekinmiştim. Duygusal ve utangaçtı. «Başka hiçbir erkeği sevmeyin mi? Genç kızlığında aşık olmadın mı Danay?» Niçin Danay'ın gizlerini deşmedim? Niçin onu daha iyi tanıyamadım?

Elinde bir kâğıda sarılmış bir tabakla iskeleye doğru yürürken görüyorum onu. Kıyıdaki lokantaların arasında sıkışıp kalmış iki katlı dar cepheli bir ev vardı ve üst katında Madam Lili otururdu. Danay'ın anlattıklarından tanıyorum onu. İki gözü de görmeyen seksenaltı yaşında bir kadındı. Rusya'dan ailesiyle birlikte göç etmişti ve şimdi ailesinden hiç kimse kalmamıştı.

İyimser ve kültürlü bir insandı Madam Lili. Danay'ı avutuyordu. Ona dünyada çok büyük mutsuzlukların olduğunu söylüyordu. Birlikte Fransızca konuşuyorlardı. Madam Lili Tolstoy'u ve Balzac'ı okumuştı. Danay onun evinden ayrılırken kendini arınmış ve doygunluğa varmış hissettiğini söylüyordu bana. Madam Lili onun gözünde bir ermiş gibiydi. Ama ev sahibi Madam Lili'nin yıllardır oturduğu evin kirasını arttırmak istiyordu. Danay gidip konuşmuştu ev sahibiyile.

Niçin, onların dayanışmasına, sohbetlerine tanık olmadım? Acaba Madam Lili'yi hangi gömütlüğe koyacaklar? Onları yan yana yatırmayı düşünecek bir insan çıkacak mı acaba?

Türkiye'den çıktım. Büyükada'dan uzaklaştım. Baskı büyük bir yer sarsıntısı gibi ürküntü veriyordu. Danay ve Madam Lili Büyükada'da yaşadılar. Ya ben? Ben acaba Berlin'de mi yaşlanacağım? Berlin'de mi? Büyükada'da güneşin ısıttığı mavi iskemlelerde oturup kitap okumaya alışmış bir insan için Berlin'de yaşamak ne demektir? Hava puslu ve soğuk. Burada iş aramam gerekiyor. Oturma izni sağlamam gerekiyor. Ah Danay güzel elbiselerini, değerli kristallerini dolaplarda saklıyordun. Onları kullanmıyordun. Duygularını, güzel sesini, bildiğin yabancı dilleri kullanamadığın gibi... Bense senden oldukça gencim ve baskısız bir hayatı anyonun. Yeteneklerin tıkanmadığı bir hayatı...

Bu saatta kapımı ancak Danay çalabilir. Ada'ya İstanbul'dan son vapur çoktan geldi. Kapıyı açıyorum. Danay küçük porselen kapta güzel kokulu portakal reçelini uzatıyor bana. Az önce yaptığı portakal reçelini... Bu saatta benim dostluğuma gereksinme duyuşunu bağışlatmak ister gibi...

«Girsene Danay» diyorum.

Sana Berlin'den bir kart atmadığım için beni bağışla.

İnsan Hazineleri Serisi *Hikâyeler*

Gurbete işçi götüren ilk trenin perondan ayrılması üzerinden altmış, hatta altmış bir yıl geçti. Aynı zamanda nesiller değişti. Bir yandan yepyeni hikâyeler hediye etti gurbet bu insanlara ama bir yandan da parçalanan ve yarım kalan, bir daha tamamlanması mümkün olmayan hikâyeler bıraktı geride. Gurbetle karşılaşan insanımızın yaşadığı ve tecrübe ettiği her şey yeniydi. Zamana karşı bir yarışın içinde kendilerini bulurlarken edebiyat hem bir sığınak hem bir teselli hem de büyük bir kayıt mekanizmasına dönüştü. Bu sayede öğreniyoruz o yılları. Yine bu sayede altmış yıl içerisinde gurbet hayatının neye evrildiğini de.

Hayat akıp gider, edebiyat onu kayıt altına alır. Hatta o hayatları bir fanusun içine yerleştirir. Böylece ne eskir ne de unutulurlar. Çünkü hayat devam ettiği sürece hikâyeler de devam eder.